МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
Кафедра економічної політики

Всеукраїнська науково-практична конференція
до 101-ї річниці навчального закладу та
1-ї річниці Державного податкового університету

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

29 листопада 2022 р.

Ірпінь
2023

УДК 332.14(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)04я431
С 91

Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного податкового університету
(протокол № 12 від 25 травня 2023 року)

Організаційний комітет конференції:

Голова організаційного комітету:

Пижова М. О. – д-р юрид. наук, доцент, проректор з наукової роботи та рекрутації ДПУ.

Співголови організаційного комітету:

Осипенко Ж. Ж. – заступник голови Київської обласної державної адміністрації; **Заєць С. В. –** проректор з цифровізації та інноваційного навчання.

Заступники голови організаційного комітету:

Краєвський В. М. – декан факультету податкової справи, обліку та аудиту, професор кафедри бізнес-аналітики та статистики ДПУ; **Мацелюх Н. П. –** д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економічної політики.

Члени організаційного комітету:

Джадалла О. І. – канд. екон. наук, доцент кафедри економічної політики ДПУ; **Корж М. А. –** канд. екон. наук, доцент кафедри економічної політики ДПУ; **Круш П. В.** – канд. екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки і підприємництва НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; **Максименко І. А. –** канд. філос. наук, професор кафедри економічної політики ДПУ; **Поснова Т. В.** – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної політики ДПУ; **Скорик М. О.** – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної політики ДПУ; **Теліщук М. М.** – канд. екон. наук, доцент кафедри економічної політики ДПУ; **Терещенко Г. М**. – канд. екон. наук, заступник директора з науково-організаційної роботи, ст. наук. співробітник ДНУ «Інститут освітньої аналітики».

Секретар оргкомітету: Теліщук М. М., старший викладач кафедри економічної політики ДПУ.

С 91 **Сучасні виклики у розвитку міст та регіонів України** : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 29 листопада 2022 року м. Ірпінь ; Державний податковий університет. Ірпінь, 2023. – 232 с.
ISBN 978-966-337-688-2

Матеріали конференції друкуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідальність несуть учасники конференції.

УДК 332.14(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)04я431

© Факультет податкової справи, обліку та аудиту, 2023
© Державний податковий університет, 2023

ISBN 978-966-337-688-2

ЗМІСТ

Мацелюх Н.П.
МАКРОЕКОНОМІЧНА ПІДТРИМКА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД МІСТ, СЕЛИЩ, СІЛ УКРАЇНИ 9

Терещенко Г.М.
РОЗВИТОК ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 13

Скорик М.О., Максименко І.А.
ПРАКТИКА ПІДТРИМКИ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ГЛОБИНСЬКІЙ МІСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ 15

Джадалла О.І.
ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ГРАНТОВИХ РЕСУРСІВ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ 19

Поснова Т.В., Теліщук М.М.
НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ 22

Когут С. С.
ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ 26

Анфілов Д.Ю.
ПРОБЛЕМИ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ 30

Глінка І. Є.
РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ «РОЗУМНОГО» СТАЛОГО МІСТА У КРАЇНАХ ЄС 34

Кондратюк М.С.
ЯКИМ МОЖЕ БУТИ ПЛАН ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ, ВРАХОВУЮЧИ ДОСВІД ІНШИХ КРАЇН 38

Кучеренко А.
СИСТЕМНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕШКОДИ
ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У МІСЦЕВОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ 42

Мастабай С.
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ 46

Сіротко Ю.Ю.
РОЗВИТОК МІСТ УКРАЇНИ ТА ЙОГО СТРАТЕГІЇ
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 51

Кунак С.О.
ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ПРОЦЕСИ
ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ 54

Чепіль С.О.
ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІСТ
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 58

Шевелєв В.В.
АНАЛІЗ СВІТОВИХ ТРЕНДІВ РОЗВИТКУ «РОЗУМНИХ» МІСТ 62

Сабініна А.В.
УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА 68

Денещук К.С.
ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 71

Герцун О. С.
УСПІШНІ ПРАКТИКИ ЩОДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ
МІСТ ТА РЕГІОНІВ: ДОСВІД ЄВРОПИ ТА УКРАЇНИ 75

Іванченко А.О.
СТАЛИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ 80

Коржовник Ю.В.
ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ
МІСТ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 84

Крижанівська О.М.
ВАЖЕЛІ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ
В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ 88

Нєізвєстна А.І.
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ПОШУКУ НОВИХ ДЖЕРЕЛ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ 93

Орищенко І.К.
РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ РОЗБУДОВИ
КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ 96

Федорова Д.О.
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС І КЛІМАТИЧНА
ПОЛІТИКА УКРАЇНИ 100

Гаврилюк В.Ю.
АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ ЕКОНОМІЧНОГО
ВІДНОВЛЕННЯ МІСТ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС 103

Дмитренко Д.Р.
ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИЗМУ
В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ВІЙНИ 106

Короїд К.Д.
РИНОК ПРАЦІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ 109

Конельська О.О.
ПІСЛЯВОЄННА ВІДБУДОВА МІСТ УКРАЇНИ 111

Шендрик К.Ю.
ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ТА
РОЗВИТКУ МІСТ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 115

Судак В.О.
ЕКОНОМІКА ВІЙНИ ТА ПОВОЄННИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК 118

Безус І.О.
ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ НА СПРОЩЕНУ
СИСТЕМУ ОПОДАТКУВАННЯ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ 121

Гладков Д.О.
СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ:
МІЖНАРОДНИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД 123

Денещук К.С.
ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ САМОЗАЙНЯТИХ ОСІБ В УКРАЇНІ ТА
ЇХ ОПОДАТКУВАННЯ НА ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 126

Жмарьов Д.І.
РУШІЙНІ СИЛИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ 130

Коржовник Ю.В.
ПРОБЛЕМИ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ГРОМАД ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ..... 132

Матвійчук Т.О.
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПОДАТКУВАННЯ
ПОДАТКОМ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ 135

Мосійчук Є.О.
ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ 140

Нездолій Д.Ю.
ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ТА
РОЗВИТКУ МІСТ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ..... 142

Никитюк Х.О.
ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ..... 146

Пророчук Х.В.
РОЗВИТОК РЕГІОНІВ ТА ЇХ ВІДНОВЛЕННЯ
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ..... 149

Ракуть Д.О.
МАЛИЙ І СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС В УМОВАХ
ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ 153

Тарасенко К.М.
ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ
РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ..... 156

Шворак І.В.
ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО НАПОВНЕННЯ
МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ (НА ПРИКЛАДІ М. ІРПІНЬ) 158

Панкова О.В.
ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ У ВОДОГОСПОДАРСЬКІЙ
ГАЛУЗІ КИЇВСЬКОГО РЕГІОНУ 162

Голуб В.П.
СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇН
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 166

Шаповалов М.О.
ЦІНОВА ПОЛІТИКА РИНКУ НЕРУХОМОСТІ
В МІСТАХ ТА РЕГІОНАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ 170

Денещук К.С.
УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЗА ТЕОРІЄЮ ОБМЕЖЕНЬ 173

Денещук К.С
РЕІНЖИНІРИНГ БІЗНЕС- МОДЕЛІ ТОВ «НОВА ОСВІТА»..... 175

Котелевич С.М.
УРБАНІЗАЦІЯ І СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ 178

Ростолопа Г.Г.
ІННОВАЦІЙНІ ТРЕНДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ 182

Ростолопа Д.Г.
МІСЬКІ БЮДЖЕТИ ДЛЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 186

Ляшок Т.О.
ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ
В КОНТЕКСТІ ПРІОРИТЕТІВ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ 191

Адамовська А.І.
ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ
РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ..... 195

Гоменюк А.М.
СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ НА ОСНОВІ
ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ 199

Канило А.І.
ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
НА РОЗВИТОК РЕГІОНІВ 203

Паращенко К.М.
ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ МІСТ УКРАЇНИ
НА ОСНОВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ 208

Умаров А.В.
ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІСТА МАРІУПОЛЬ
В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО СТАНУ 212

Ярошенко М.С.
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРСПЕКТИВНОГО ВІДНОВЛЕННЯ
МІСТА ІРПІНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 215

Корж М.А.
МОДЕЛІ ФІНАНСУВАННЯ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ
В КРАЇНАХ ЄС 219

Морозюк К.С.
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 222

Єзерська В.В.
ДЕВЕЛОПЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ
ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ 225

Коляденко Р.С.
ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 228

Мацелюх Наталія Петрівна,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет

МАКРОЕКОНОМІЧНА ПІДТРИМКА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД МІСТ, СЕЛИЩ, СІЛ УКРАЇНИ

Діяльність територіальних громад після реформи децентралізації здійснюється в період постійних кризових явищ і трансформаційних змін. Ще не встигли територіальні громади оговтатися після об'єднання, розробити стратегії розвитку та почати формувати плани їх реалізації, як почалася пандемія COVID-19, що впродовж більш ніж двох років коригує функціонування всіх суб'єктів економічної діяльності. 2022 рік почався для країни вторгненням Росії на територію України та введенням військового стану. Цей «зовнішній шок» має вражаючі наслідки для економіки країни, регіонів і територіальних громад [1].

Демографічні наслідки: чверть населення країни, за оцінками Міжнародної організації з міграції [2], змушені були покинути свої домівки, серед них близько 4 млн людей виїхали з України. Це втрати місцевих бюджетів, людських ресурсів: втрати працездатного населення, відтік мізків, зменшення студентів. 6,5 млн людей переїхали в межах України та стали внутрішньо переміщеними особами (ВПО), з них більше 2,5 млн осіб переїхали до західного макрорегіону, що може призвести до надлишку робочої сили в регіонах, куди прибула значна кількість ВПО, до проблеми забезпечення житлом ВПО, і не тільки тимчасовим; до ризиків забезпечення громадського порядку та громадської безпеки тощо. Втрати економіки України через війну, за оцінками Міністерства економіки України [3], коливаються від $564 млрд до $600 млрд. Втрати територіальних громад через зруйновані об'єкти інфраструктури становлять 30–50 % виробничих потужностей, це 94 млрд дол. США, або майже 2,8 трлн грн; житлового фонду зруйновано або пошкоджено 35,2 млн кв. м – на $31 млрд; навчальних закладів – на суму $1,3 млрд. Зупинили роботу від 0 до 80 % підприємств України; втратили роботу понад 50 % українців; податкові доходи впали на 80 %.За прогнозами Інституту економіки та прогнозування НАН України [3], втрати України складуть від 22 до 46 % ВВП; втрати промислового виробництва – близько 50 %; втрати експортних надходжень – 48 %; втрати капітальних інвестицій – 45 % [4].

Українські громади та регіони взяли на себе один з найбільш відчутних ударів цієї війни. Одні – через тотальне знищення власної інфраструктури та втрату значної частини людського капіталу, інші – у зв'язку з необхідністю швидко адаптувати економіку до умов воєнного стану, включаючи зміну

пріоритетів соціально-економічного розвитку, треті – зважаючи на велику кількість внутрішньо переміщених на їх територію осіб і релокованих підприємств, що вимагало нагального створення належних умов для їх комфортного перебування.

З одного боку, ці кризові явища мобілізували зусилля населення територіальних громад його підприємницького потенціалу для забезпечення соціальної, економічної, логістичної допомоги територіальним громадам, на території яких відбуваються бойові дії, з іншого – існує низка проблем і ризиків, які є зараз і в майбутньому негативно впливатимуть на розвиток територіальних громад.

Ризиками для територіальних громад через значну міграцію населення є:

– втрати місцевих бюджетів;

– втрати робочої сили в регіонах, де ведуться активні бойові дії;

– надлишок робочої сили в регіонах, куди прибула значна кількість ВПО;

– проблеми забезпечення житлом ВПО;

– ризики забезпечення громадського порядку та громадської безпеки;

– навантаження на медичну сферу;

– переміщення вразливих верств населення;

– переміщення значної кількості дітей, що потребує організації якісного навчального процесу й адаптації дітей.

Релокація підприємств із зон бойових дій за програмою Міністерства економіки України також містить у собі низку ризиків для територіальних громад, а саме:

– організація процесу розташування підприємств (пошук місця розташування, відновленні логістики, допомога в закупівлі сировини та пошуку ринків збуту;

– екологічна безпека громади та ін.);

– організація переміщення та розселення персоналу;

– організація підбору працівників у місці дислокації після переїзду.

Усе це актуалізувало потребу в розробці нових підходів, як до регіональної та місцевої економічної політики в Україні загалом, так і до реалізації цієї політики на рівні окремих громад і регіонів. Причому сьогодні особливо важливо забезпечити практичну апробацію низки ефективних механізмів функціонування економіки громад і регіонів нашої держави, які дадуть їм змогу успішно розвиватися й на повоєнному етапі, зокрема з урахуванням того потенціалу, який відкриває набуття Україною статусу країни – претендента на членство в ЄС.

Зважаючи на світовий та європейський досвід, основними принципами успішного повоєнного відновлення та модернізації економіки країн, які долають наслідки війни на своїй території та прагнуть розвиватися в канві європейської цивілізаційної моделі, є: гідність людини, недоторканість її

приватної власності, економічний індивідуалізм, свобода підприємництва, субсидіарність, дерегуляція економіки, демонополізація ринків, і, звичайно ж, європейська інтеграція.

Послідовне втілення цих принципів у життя означає, що держава, в особі своїх інституцій центрального та регіонального й субрегіонального рівнів, має насамперед сформувати надійний інституційний ґрунт для повоєнного відновлення країни, а також забезпечити належний контроль за виконанням чинних законів та інших нормативно-правових актів.

У цьому контексті сьогодні в Україні пріоритетного значення набувають такі заходи державної економічної політики, як демонополізація та декартелізація ринків, зменшення частки бюджетного перерозподілу ВВП, зниження рівня фіскального та адміністративного навантаження на бізнес, забезпечення стабільності банківського сектору, обмеження інфляції, лібералізація зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Необхідні повна дерегуляція та мінімальне втручання держави в роботу бізнесу. З початку російського вторгнення Уряд уже розпочав масштабну дерегуляцію. Перевели на декларативний принцип 48 дозволів, 19 ліцензій, приблизно 500 інших публічних послуг для бізнесу. Тепер завдання – закріпити такий стан речей назавжди. Міністерство економіки розробило відповідний законопроект, який поданий на розгляд Верховної Ради. Бізнес має зосередитись на основних виробничих процесах, а не на взаємовідносинах з державою. Тому важливо замінити перевірки страхуванням або іншими подібними механізмами в тих галузях, де це можливо.

Одним із ключових інструментів забезпечення стійкості економіки є надання грантової підтримки малому та середньому бізнесу. В липні Уряд запустив ряд грантових програм єРобота, серед яких найбільшим попитом користується програма “Власна справа”. За цією програмою українці можуть отримати грант до 250 тис грн (до 6000 євро) на започаткування чи розвиток свого бізнесу і найняти щонайменше двох працівників. Для малого бізнесу мікрогранти – це добре відпрацьована методика підтримки переселенців та осіб, які повернулися на деокуповані території. За понад чотири місяці дії програми надійшло майже 14 тисяч заявок на мікрогранти, 2151 з яких визнано успішною. Нині майже 1000 людей вже отримали кошти на свої рахунки на загальну суму 212 млн грн [5].

Надзвичайно важливою задля відбудови України є інтеграція до внутрішніх ринків ЄС та поглиблення торговельних відносин. В даний час здійснюється підготовка оновленого плану. “Його головна мета, - зазначає Ю. Свириденко, – ще більше спростити торгівлю між Україною та Європейським Союзом, оскільки нинішня ітерація цього плану вже дала свої плоди. Завдяки всім заходам, і в тому числі скасуванню мит, лінії солідарності – експорт товарів з України до ЄС в нинішньому році, навіть в умовах війни, виріс у порівнянні з попереднім роком” [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванов Ю. Б., Іванова О. Ю. Методичний підхід до вибору напрямів просторового розвитку об’єднаних територіальних громад в умовах децентралізації та воєнного стану. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2022. № 7.

2. International Organization for Migration. URL : https:// www.iom.int

3. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL : https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA

4. Інститут економіки та прогнозування НАН України. URL : http://ief.org.ua/#pagetitle

5. Бережна Т. Надання мікрогрантів у великих масштабах є ключовим інструментом для економічної стійкості України. URL : https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=e0d21795-542b-4260-a9c1-d0cc0a7903d5&title=NadanniaMikrograntiv

6. “Інтеграція до внутрішніх ринків ЄС є життєво важливою для відбудови української економіки”, – Юлія Свириденко за підсумками зустрічі з Валдісом Домбровскісом. URL : https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=848e9979f-d71-4637-a532-aaacc3465269&title=IntegratsiiaDoVnutrishnikh RinkivsZhittvoVazhlivoiuDliaVid

Терещенко Ганна Миколаївна,
канд. екон. наук, с.н.с.,
ДНУ «Інститут освітньої аналітики»

РОЗВИТОК ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Широкомасштабна військова агресія рф проти України стала цивілізаційним викликом для нашої держави, загрозою для суверенітету та соборності нашої держави. Суттєво постраждала й система освіти України. Значних руйнувань зазнала освітня інфраструктура, зокрема від масштабних бойових дій та регулярних ракетних обстрілів повністю знищено понад 200 закладів освіти, понад 2 тисячі закладів освіти було пошкоджено. Також війна спричинила катастрофічні наслідки для учасників освітнього процесу, які були вимушені покинути власні домівки рятуючись від війни, що негативно позначилося на сфері освіти. Суттєвими викликами для сфери освіти стали:

- загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, обмеження доступу до базових потреб людини;
- масштабні руйнування освітньої інфраструктури: пошкодження приміщень закладів освіти, навчальної матеріально-технічної бази, навчально-виробничих баз практики;
- вимушене масштабне переміщення учасників освітнього процесу в межах України та за кордон, що призвело до значних втрат контингенту здобувачів освіти, педагогічного й викладацького складу;
- загострення проблеми забезпечення доступу до освіти українським школярам та студентам, порушення безперервності освітнього процесу.
- втрата управлінського освітнього контролю на територіях, що потрапили під тимчасову окупацію або перебувають у зоні активних військових дій. Насильницька переорієнтація українських здобувачів освіти на російські навчальні програми, підручники, примусовий перехід на російську мову навчання;
- зменшення видатків державного та місцевих бюджетів на освіту;
- забезпечення розвитку приватної освіти на рівнях дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти [1].

Відзначимо, що український уряд, передусім в особі Міністерства освіти і науки України забезпечує безперервність освітнього процесу та рівний доступ до освіти.

Поряд з цим, стратегічними векторами розвитку, зокрема у повоєнний період є:

1. Продовження системної трансформації галузі освіти з метою забезпечення високої якості освіти на всіх рівнях – від дошкільної до вищої та освіти дорослих. Гармонізація нормативно-правової бази регулювання освіти й науки в Україні з освітнім і дослідницьким законодавством Європейського Союзу.

2. Проведення заходів щодо захисту безпеки життя та здоров'я учасників освітнього процесу; трансформація освіти в секторі безпеки й оборони відповідно до доктринальних підходів і принципів НАТО.

3. Відбудова та відновлення освітньої інфраструктури (обов'язкове облаштування бомбосховищ під час відновлення зруйнованих і будівництва нових закладів освіти), створення сучасних закладів, які забезпечать гідні умови для розвитку підростаючого покоління та здобуття українцями якісної освіти на рівні світових стандартів.

4. Створення привабливих соціально-економічних умов для повернення в Україну вимушено переміщених здобувачів освіти й педагогів, які виїхали за кордон у зв'язку з військовою агресією з боку рф.

5. Розвиток соціально-педагогічної та психологічної допомоги учням, студентам і педагогам, які постраждали від військової агресії рф та потребують психологічної та іншої підтримки.

6. Інтенсифікація процесу інтернаціоналізації освіти і науки України, її інтеграція в європейський освітній простір; збільшення кількості проєктів міжнародної освітньо-наукової співпраці.

7. Залучення й використання міжнародної технічної допомоги, спрямованої на підтримку реалізації державної політики для досягнення стратегічних пріоритетів у сфері освіти і науки.

8. Створення концепції розвитку приватної освіти в Україні, що міститиме довгострокові цілі та дієві механізми розв'язання інституційно-правових, матеріально-технічних та фінансових проблем, а також буде враховувати провідний досвід та стандарти країн ЄС [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. 2022 рік. 358 с. URL : https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/education-of-ukraine_2022.pdf

Скорик Марина Олегівна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економічної політики;
Максименко Іван Андрійович,
канд. філос. наук, доцент,
професор кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ПРАКТИКА ПІДТРИМКИ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ГЛОБИНСЬКІЙ МІСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Сфера підприємництва – важливий сектор розвитку економіки територіальних громад. Підприємці беруть на себе відповідальність та ризики ведення підприємницької діяльності, створюють матеріальні й нематеріальні блага. Підприємницька діяльність є основою відновлення економіки країни в післявоєнний період.

Глобинська міська територіальна громада входить до складу Кременчуцького району Полтавської області та базується на частині території колишнього Глобинського району Полтавської області. До складу громади входить 65 населених пунктів - місто Глобине та 64 сільських населених пункти. На території Глобинської громади функціонує 49 сільськогосподарських підприємств та понад 150 фермерських господарств. Характер виробництва – рослинництво (зернові, кукурудза, соя, цукровий буряк тощо) та тваринництво (в невеликих обсягах). Загальна площа земель, що обробляється на території громади становить 50566,4 гектари, понад 1200 одноосібників, близько 12 тис. домогосподарств мають присадибні ділянки.

На території Глобинської громади функціонує 49 сільськогосподарських підприємств та понад 150 фермерських господарств. Характер виробництва – рослинництво (зернові, кукурудза, соя, цукровий буряк тощо) та тваринництво (в невеликих обсягах). Загальна площа земель, що обробляється на території громади становить 50566,4 гектари, понад 1200 одноосібників, близько 12 тис. домогосподарств мають присадибні ділянки.

До великих промислових підприємств громади відносяться: ПП «Райагробуд»; ТОВ «Глобинський маслосирзавод»; ТОВ «Глобинський м’ясокомбінат»; ВП «Глобинський цукровий завод» ТОВ «Цукорагроком»; ПАТ «Полтавське хлібоприймальне підприємство»; філія «Глобинська» ТОВ СП «НІБУЛОН».

На території Глобинської міської територіальної громади зареєстровані та працюють 2 середніх підприємства, близько 10 малих підприємств, 49 сільськогосподарських підприємств та понад 150 фермерських господарств, а в сфері мікро-бізнесу - понад 1000 фізичних осіб-підприємців та більше 1200 одноосібників-аграріїв.

Основний виробничий напрямок середніх та малих підприємств (до яких відносяться і сільськогосподарські) виробництво та переробка сільськогосподарської продукції.

Серед фізичних осіб-підприємців основними напрямами діяльності є різноманітні види оптової та роздрібної торгівлі. Проте слабо розвинутий ринок послуг, зокрема в комунальній сфері та сфері швидкого харчування. Також відсутні підприємці і в сферах зеленого туризму, культурно-спортивної індустрії та інших нових видах діяльності.

Для підтримки бізнесових структур, особливо фізичних осіб–підприємців міська рада уже декілька років затверджує ставки місцевих та інших податків, які регулюються нею, для більшості груп підприємців нарівні мінімальних ставок. Це дещо знижує податковий тягар на підприємців. Для розвитку бізнесу в громаді останнім часом певна робота проводилася в сфері зайнятості.

Концептуальні засади Стратегії розвитку Глобинської ОТГ на 2017–2025 роки є основою "Програми підтримки розвитку малого і середнього підприємництва в Глобинській міській територіальній громаді на період до 2025 року".

"Програма" має на меті створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього підприємництва шляхом спрямування дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів підприємництва, громадських організацій та об'єднань підприємців для підвищення їх ролі у вирішенні завдань соціально-економічного розвитку та забезпечення конкурентоспроможності громади.

Принципи, на яких базується "Програма", – це об'єктивність, гласність, прозорість, доцільність, ефективність, орієнтування на інтереси регіону. Програма відображає систему завдань, цілей, основних показників розвиткугромади та комплекс заходів, які узгоджені за такими компонентами, як ресурси, виконавці та терміни реалізації. Програма спрямована на створення соціально-економічних, ресурсних, нормативно-правових, фінансових, інформаційних та інших умов розвитку малого та середнього підприємництва в громаді, підвищення конкурентоздатності діючих суб'єктів малого та середнього підприємництва, стимулювання суб'єктів господарювання, подальший розвиток сучасної інфраструктури підтримки бізнесу.

"Програма" має сприяти забезпеченню подальшого розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності, зайнятості населення, створенню сприятливих умов для розвитку суб'єктів господарювання, удосконаленню інфраструктури, фінансової підтримки та ресурсного забезпечення.

Основним механізмом досягнення поставлених цілей є ефективне партнерство влада – громада – бізнес. Завдання та заходи "Програми" формуються відповідно до актуальних запитів підприємців та громадських

структур і організацій, які працюють у сфері підтримки підприємництва. Здійснення зазначених завдань можливе при співпраці та залученні всіх зацікавлених сторін, у тому числі представників науки та освіти області.

Загальний аналіз розвитку підприємництва громади виокремлює проблеми розвитку малого підприємництва:

– слаборозвинутий малий та середній бізнес;

– низький рівень застосування новітніх технологій та низька інноваційна активність;

– висока енергоємність та ресурсоємність виробництва, а також низький рівень використання джерел альтернативної енергії та енергоефективних технологій;

– диспропорція в соціально-економічному розвитку міста та сіл, як наслідок низька підприємницька активність, високий рівень безробіття в селах, а також серед окремих категорій населення;

– зношеність комунально-інженерної інфраструктури, основних фондів (які, по суті, є виробничими потужностями комунальної галузі громади) та практична відсутність підприємств з переробки твердих побутових відходів”

На території громади вже існує ряд позитивних прикладів розвитку нових форм організації мікро-підприємництва, що діють на території громади. Тому одним зз заходів “Програми” є узагальнення та поширення такого досвіду. Для створення нових робочих місць та нових форм господарювання необхідно мати певні знання, тому “Програмою” передбачається сприяння з боку міської влади утворенню та консультативний супровід при реєстрації і на початковій стадії розвитку нових підприємців, особливо – по нових та нетрадиційних формах діяльності і тих, що створюють не менше 2 нових робочих місць.

Проведення семінарів за участю обласної дорадчої служби по нових видах підприємницької діяльності на селі; організація та проведення семінарів, тренінгів, ознайомчих зустрічей з успішними підприємцями громади та району і області (зокрема, онлайн) за підтримки районної філії обласного Центру зайнятості також сприяє розвитку підприємництва серед незайнятого населення.

Розвиток кооперативів різного напрямку, використання наявної земельної бази для розвитку сімейних молочних ферм також слугуватимуть підґрунтям для створення нових робочих місць, розвитку нових форм господарювання. В громаді є не заповненими такі сектори як зелений туризм, культурно-спортивна галузь.

Не займаються підприємці і такими видами як комунальні послуги. В цьому виді діяльності можливе започаткування бізнесу по таких напрямках: надання послуг зі збирання та утилізації побутових відходів; послуги з ремонту вулиць та тротуарів; послуги з управління будинками (там, де не створені ОСББ); та ряд інших.

Важливими умовами успішного виконання програми є об`єднання всіх можливих фінансово-кредитних джерел фінансування та розбудова ефективної системи фінансово-кредитної підтримки суб`єктів малого бізнесу.

Значна частина потенціалу малого бізнесу працює на потреби економіки міста, у зв`язку з чим ресурсна підтримка малого підприємництва є невід`ємним компонентом та конкретною допомогою на місцевому рівні.

Саме з цією метою в рамках реалізації "Програми" міській раді необхідно вживати заходи щодо спрощення процедур передачі нерухомого комунального майна в оренду, виділення земельних ділянок, отримання дозволів на будівництво та реконструкцію об'єктів, періодичного перегляду ставок та пільг з орендної плати для підприємців-початківців і тих суб'єктів підприємницької діяльності, що працюють у пріоритетних напрямках.

Очікувані результати Програми: ефективні, прозорі відносини між владою та бізнесом; створені сприятливі умови для започаткування нових та розвитку існуючих малих підприємств; покращене інформаційне забезпечення суб'єктів малого підприємництва збільшення кількість фізичних осіб – підприємців; приріст створених суб'єктами малого підприємництва робочих місць; створення суб'єктів підприємництва в нових галузях діяльності та обслуговування населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Паспорт Глобинської міської територіальної громади Кременчуцького району Полтавської області. URL : https://globynska-gromada.gov.ua/programi-13-21-05-29-11-2017/

2. Програма підтримки розвитку малого і середнього підприємництва в Глобинській міській територіальній громаді на 2021–2025 роки.

Джадалла Олена Іванівна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ЗАЛУЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ГРАНТОВИХ РЕСУРСІВ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

В умовах сьогодення, надважливу роль у плануванні діяльності органів місцевого самоврядування слід враховувати міжнародний грантовий компонент під час повоєнного відновлення сталого розвитку України. Головний урок Плану Маршалла – іноземна допомога може стати набагато ефективнішою, якщо вона сприяє просуванню реформ, які закладають базис для успішного розвитку міст і регіонів країни. Адже післявоєнний розвиток України залежатиме як від зміцнення зв'язків із Європою, так і від підвищення здатності місцевих органів влади служити своїм громадам.

Наразі в Україні вже діють багато міжнародних фінансових та неурядових організацій, їх представництв, які можуть надати місцевій владі правову, кадрову, організаційну, технічну, а головне – фінансову підтримку для повоєнного відновлення України. Частина з них здійснює кредитування програм місцевого розвитку на засадах поворотності, строковості та платності. Разом з тим, можна виділити низку суб'єктів (наприклад, Агентства США, Канади та Швеції з міжнародного розвитку, Британська рада, Міжнародний фонд «Відродження», ПРООН, програми багатьох посольств, програми Євросоюзу, Ради Європи, Міжнародної організації з міграції й інші), які виступають своєрідними «донорами» ресурсів.

Одним з основних інструментів позабюджетного фінансування муніципалітетів, органів державної влади та місцевого бізнесу є звичайно гранти. Вони собою являють цільову фінансову допомогу, яка надається на безоплатній і безповоротній основі для ведення певної діяльності чи проведення заходів. Для місцевої влади така підтримка може стати додатковим джерелом реалізації економічних, соціальних, інфраструктурних програм відновлення сталого розвитку міст та українських регіонів.

З початком повномасштабної війни кількість конкурсів та грантових пропозицій від донорів не тільки не зменшилася, а навпаки суттєво збільшилася. Крім того, спростилися деякі умови підтримки та форми заявок, скоротилися терміни проведення конкурсів. А отже – менше часу на розробку проєктів. Разом з тим донори стали допускати організації, які існують не так давно. Раніше ж в основному – з трирічною історією. Є також з'явилися зміни щодо напрямків витрат в бюджеті грантового проєкту.

Наприклад, ініціатива «Shelter Ukraine» у співпраці з Razom For Ukraine підтримує соціальні ініціативи, які вирішують гуманітарні проблеми цивільного населення в умовах війни.

Цікавим для громад може стати конкурс проєктів із розширення економічних можливостей для внутрішньо переміщених жінок. В результаті у громаді можуть з'явитися нові робочі місця для жінок-переселенок. Також жінки-ВПО мають можливість отримати ресурси для започаткування власної справи, або об'єднуючись з іншими жінками створити мережевий проєкт.

Український фонд стартапів надає до 35 тис. дол. проєктам, які «наближають перемогу». На отримання цього гранту може претендувати бізнес у сферах оборони, кібербезпеки, інфраструктурної відбудови, охорони здоров'я чи освіти. У пріоритеті проєкти, які створюють інноваційну продукцію.

Крім того, серед актуальних конкурсів є спрямовані на підтримку здатності громадянського суспільства діяти в умовах надзвичайних ситуацій. Серед пріоритетів посилення та підтримка громадських організацій та їх адаптація до воєнних умов, створення для них безпечних умов, моніторинг ситуації в країні. Наприклад, конкурс «Швидка підтримка спроможностей громадянського суспільства України діяти в надзвичайних обставинах», який реалізується ICAP Єднання у межах стратегічного партнерства з ЄС.

Великою популярністю користуються такі інформаційні агрегатори, як ресурсний центр «Гурт». Вони працюють майже 30 років і один з напрямків їхньої діяльності – інформаційна підтримка громадського сектору, в тому числі і громад. Вони збирають інформацію про можливості, конкурси, розміщують її у себе на сайті. Другий такий ресурс – портал «Громадський простір». Цей портал для недержавних організацій. Хоча там є й інформація для громад. Є групи, які акумулюють інформацію про конкурси, тому, якщо працювати системно, то можна щотижнево отримувати свіжу інформацію про нові конкурси.

Більшість грантів для відновлення України мають на меті об'єднати зусилля та підтримати ініціативи на рівні громад з подолання та зменшення наслідків ескалації військового конфлікту та надання допомоги найбільш вразливим категоріям (таким як люди старшого віку, люди з інвалідністю, багатодітні та малозабезпечені сім'ї, молодь, ВПО тощо) та тим людям, які опинились в складному становищі через проведення бойвих дій. А також проєкти мають сприяти задоволенню невідкладних потреб, виявлених у громадах, що постраждали від конфлікту, й в приймаючих громадах, тим самим посиливши стійкість громад, особисту безпеку та соціальну згуртованість, в тому числі через збір даних про наявні потреби та виклики, самоорганізацію людей у волонтерські групи взаємодопомоги, взаємодію всіх залучених сторін (волонтери, місцева влада, ДСНС, бізнес, соціальні служби тощо), логістичну підтримку та доставку товарів першої необхідності, розвиток критично

важливої інфраструктури цивільного захисту та забезпечення рятувальним обладнанням, надання психологічної та юридичної допомоги, розвиток онлайн сервісів та платформ, посилення цифрової безпеки тощо.

В умовах розвитку інформаційних технологій і прискорених глобалізаційних змін людський фактор займає чи не найголовніше місце в підготовчому процесі до отримання міжнародних грантів. Серед посадових осіб органів місцевого самоврядування, особливо в сільській місцевості, бракує фахівців з володінням іноземних мов, комунікативними навиками, знанням сучасних комп'ютерних технологій, юридичною освітою тощо. Разом з посиленням моральних якостей, почуття відповідальності та мотиваційних чинників, вирішення кадрової проблеми дасть змогу забезпечити плідну грантову співпрацю для громад на довгий період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Джадт Т. Після війни. Історія Європи від 1945 року / пер. з англ. Катерини Зарембо. Київ : Наш формат, 2020. 928 с. 978-617-7866-15.
2. Рихліцький В. Гранти на бізнес. Як і де отримати безповоротну фінансову допомогу на підприємництво. 2022. 17 серпня. URL : https://www.epravda.com.ua/publications/2022/08/17/690436/index.amp
3. На які проєкти громада може отримати гранти. Експертна доповідь. URL : https://decentralization.gov.ua/en/news/15031

Поснова Тетяна Вікторівна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економічної політики;
Теліщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Протягом останнього десятиліття почали формуватися нові форми просторової організації креативної економіки: креативні регіони, креативні кластери, креативні простори та хаби. Регіональний вектор розвитку креативної економіки спрямований на формування інфраструктурного забезпечення, поширення креативних товарів та послуг, розроблення шляхів залучення коштів. Для успішної конкуренції на внутрішньому і зовнішньому ринку регіонам вже не достатньо мати лише матеріальні ресурси, необхідно володіти потужним креативним потенціалом, щоби своєчасно відповідати на виклики зовнішнього середовища. Проте через агресію росії креативна економіка зіткнулась з такими проблемами, як розрив ланцюжків попиту та пропозиції, скорочення внутрішніх і зовнішніх замовлень через безпекову ситуацію, безробіття, втрату виробничих потужностей, відтік персоналу та економічну рецесія. Всі ці процеси спровокували поглиблення диспропорцій у регіональному розвитку, які існували у довоєнний період.

В Україні до повномаштабного вторгнення росії даний сектор оцінювався в 4 % ВВП (уся креативна економіка – 7,5 % ВВП). Зайнятість оцінювалась в 350 тис. Це одна з небагатьох галузей економіки, де за останні роки зросла кількість працівників. Водночас розвиток креативної економіки також демонструє очевидні відмінності. Аутсорсинг IT-сектору (ігри, мобільні та комп’ютерні додатки, програми) забезпечив найбільшу частку доданої вартості та зростання зайнятості.

Але з початком війни креативна індустрія змінилася: менше талантів, скорочення фінансування, зниження попиту на культурні продукти та послуги та розірвані ланцюжки поставок, що негативно вплинуло на розвиток галузі. Державні кошти, які раніше спрямовувалися на розвиток культури, тепер спрямовуються на підтримку Збройних сил України в умовах воєнного стану. У зв’язку зі скороченням потреб населення, яке опинилося на окупованих територіях, у районах активних бойових дій або вимушено залишило Україну (близько 20 % потреб не формується лише через еміграцію понад 7,5 млн громадян), економічні зменшується активність у креативній

економіці, зокрема: виробництво та розповсюдження кіно- та відеофільмів, література та видавнича справа, мистецтво, архітектура та дизайн, рекламні агентства, театри та концертні зали, музеї, легка промисловість.

Під час повномасштабної війни креативна індустрія України скоротилася майже на 40 %, а 20 % робочої сили виїхали за кордон. Примітно, що 37 % зайнятих у креативних індустріях втратили роботу або залишилися без зарплати під час війни. 39 % креативних компаній відчувають падіння замовлень і продажів. У чверті креативних компаній продажі впали на 90 % і більше. Ці цифри збільшуються через те, що триває війна.

Варто відзначити, що після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну багато українських ІТ-фахівців переїхали в інші регіони країни. Так, 46 % українських ІТ-фахівців переїхали у безпечніше місце саме в Україні, а саме: найчастіше переїжджали ІТ-фахівці з Харкова (87 %) та Чернігова (89 %), а також з Києва (80 %). Дещо рідше фахівці виїжджали із Сум – лише 56 % поїхали з міста після початку війни. Близько половини спеціалістів залишили Одесу, Миколаїв, Херсон, Запоріжжя. З Дніпра після початку війни виїхало лише 38 % ІТ-фахівців. Найчастіше українські ІТ-фахівці переїжджали до Львівщини. У цей регіон релокувалось 11 % усіх опитаних айтішників або 23 % фахівців, які переїхали в межах України. Також ІТ-фахівці переїжджали на Закарпаття (9 %) та до Івано-Франківської області (6 %). За кордон виїхало 14 % працівників української ІТ-сфери. Серед інших країн лідером є Польща, куди переїхало 35 % українських ІТ-фахівців, які виїхали за кордон. На другому місці для релокації перебуває Німеччина – 10 % [1].

Разом з тим креативні індустрії мають шанс стати відновлюючими ланками економіки України після війни. Частина підприємців продовжує працювати, експортуючи креативний продукт і підтримуючи економіку держави. Україна може набути в процесі післявоєнної відбудови, трансформації та розвитку широкі можливості завдяки високому рівню ІТ-розвитку в широкому колі сфер економіки та динамічному зростанню креативних індустрій, які мають високий мультиплікатор доданої вартості.

Для ефективного розвитку креативної економіки в регіонах України була розроблена «Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки». Стратегія мала на меті реалізувати ціль «Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів», в рамках якої передбачається поширення практики утворення Центрів розвитку креативної економіки в містах різного масштабу та з різними соціально-економічними умовами. Метою створення центрів креативної економіки було підвищення інвестиційної привабливості регіону та сприяння розвитку бізнесу у креативному секторі економіки. Передбачалось, що Центри стимулюватимуть зростання економічної діяльності в регіоні, сприятимуть розумному підприємництву та допоможуть зменшити безробіття серед молоді та імміграцію [2].

Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури опрацювало концепції та попереднє технічно-економічне обґрунтування створення Центрів розвитку креативної економіки в різних регіонах. Також у міністерстві обговорювалась можливість реалізації пілотних проєктів в кількох містах України: обрання локації для розташування Центрів, проведення консультацій з потенційними партнерами та донорами. Створення таких Центрів мало на меті стимулювати розвиток креативної економіки, підвищити економічну активність, культивувати смарт-підприємництво, знизити безробіття та еміграцію молоді [3].

Однак у зв'язку з військовим станом, необхідним є внесення змін до Закону «Про засади державної регіональної політики», нова редакція якого має враховувати сучасні реалії, що склались щодо регіонального розвитку в наслідок війни і визначити необхідні для відновлення регіонів та уражених територій планувальні документи, інструменти фінансування відновлення, способи державної підтримки розвитку окремих функціональних типів територій, моніторингу та оцінки успішності відновлення.

Доцільним є перегляд та оновлення існуючої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. та відповідних обласних стратегій. Нова стратегія має оперувати такими функціональними типами територій, які були визначені ще у Стратегії,і які об'єктивно нікуди не ділись через війну: регіональні полюси зростання, прикордонні території у несприятливий умовах, сільські території у несприятливих умовах, гірські території тощо [4].

Незважаючи на продовження війни вже сьогодні необхідно планувати шляхи відновлення уражених територій і створення умов для якомога швидшого повернення в Україну українських біженців, і загалом відновлення місцевої, регіональної та національної економіки. Оскільки відновлення регіоні та відбудова уражених територій, вимагатиме значних фінансових ресурсів, яких не має у місцевих бюджетів і досить мало у державному бюджеті України, то має бути створено Державний Фонд відновлення та регіонального розвитку. Наповнення цього фонду має відбуватись за рахунок різних джерел – насамперед за рахунок конфіскованих активів РФ, внесків країн-донорів, кредитів міжнародних фінансових організацій. Саме цей фонд повинен фінансувати різні програми, спрямовані на відновлення регіонів, які готуються відповідно до Плану відновлення, який є складовою частиною Державної стратегії регіонального розвитку [4].

Отже, післявоєнна розбудова регіональних центрів креативної економіки на основі оновленого законодавства регіонального розвитку, Державної стратегії регіонального розвитку відповідно до Плану відновлення України – це шлях для залучення внутрішніх та іноземних інвестицій. Вони забезпечать надходження до центрального і місцевих бюджетів, сприятимуть зниженню міграції українців за кордон, та допоможуть зменшити диспропорції регіонального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куди переїхали IT-спеціалісти через війну. Карта міграції. URL : https://dou.ua/lenta/articles/war-migration-map/

2. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. *Законодавство України*: вебсайт. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/

3. Створення центрів креативної економіки. Міністерство розвитку громад та територій України / офіційний вебсайт міністерства. URL : https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/stvorennya-czentriv-kreatyvnoyi-ekonomiky/

4. Про відновлення та регіональний розвиток після війни. URL : https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/

Когут Сергій Сергійович,
аспірант групи АЕ-20-1,
ННІ економічної безпеки та митної справи
Науковий керівник:
Мацелюх Наталія Петрівна,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Однією з основних складових частин рівня життя людини та сталого економічного розвитку держави є енергетика. Згідно зі ст. 17 «Захист суверенітету і територіальної цілісності України» Конституції держави, гарантування її економічної й інформаційної безпеки є найважливішою функцією держави, справою всього українського народу [1]. Економічна безпека неможлива без енергетичної незалежності, бо енергетика є однією з основних складових частин успішного розвитку економіки.

Спеціалісти дають різні визначення енергетичній безпеці. Так, влучне визначення енергетичної безпеки – «це своєчасне, повне і безперебійне забезпечення паливом та енергією необхідної якості матеріального виробництва, невиробничої сфери, населення, комунально-побутових й інших споживачів; запобігання шкідливому впливу на довкілля; транспортування, перетворення і споживання паливно-енергетичних ресурсів в умовах сучасних ринкових відносин, тенденцій та показників світового ринку енергоносіїв» – наведено в постанові Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) [2].

Доцільно детально розглянути вимірювання енергетичної безпеки. Зокрема, пропонується їх поділ на 4 категорії:

– ресурсна достатність (availability);

– економічна доступність (affordability);

– екологічна допустимість (acceptability);

– інфраструктурна досяжність, як відсутність бар’єрів для доступу споживачів до енергоносіїв (accessibility).

Перший вимір, що акцентує увагу на ресурсної достатності (availability), включає в себе проблеми, пов’язані з можливим виснаженням запасів енергоресурсів. Він знаходиться в тісному взаємозв’язку з другим виміром енергетичної безпеки – економічною доступністю (affordability). Протягом майже всієї історії використання вуглеводнів людством проблема вичерпання ресурсів постійно притягує до себе увагу вчених і громадськості.

У періоди високих цін або підвищення попиту ці побоювання посилюються, і можливе виснаження сприймається в якості основної проблеми енергетичної безпеки. У роботах, присвячених проблемі ресурсної достатності, часто зустрічається точка зору, що потенціал нових економічно доступних родовищ не покриває обсяги споживання, в результаті чого видобуток в світі наближається до свого піку, за яким прогнозуються спад і неминучі перебої з постачанням [3].

Кабінет Міністрів України ухвалив Стратегію енергетичної безпеки до 2025 року, в якій виокремлені основні загрози та напрямки роботи [4].

Як зазначено у документі, енергетична безпека України нерозривно пов'язана з успішністю євроінтеграції, синхронізації енергосистем та ринків з європейськими, енергоефективності, сталим розвитком сектору енергетики.

Серед основних загроз, які виділило Міністерство енергетики:

- українська енергосистема синхронізована з російською;
- будівництво «Північного потоку – 2»;
- зношеність енергетичної інфраструктури;
- висока частка імпорту енергоресурсів.

Крім того, енергосистемі загрожують кіберзагрози (проблема полягає у відсутності єдиної державної системи онлайн-захисту енергосистем), наявність в енергетичному секторі груп впливу; спротив введенню європейських правил у секторі; блокування постачання ресурсів; кадровий дефіцит; зношеність інфраструктури; загрози фізичній безпеці об'єктів ПЕК; відсутність стратегічного планування.

Також серед основних загроз в уряді визначили відсутність стратегічного планування та координації, «кризового» реагування, недосконалість нормативно-правової бази щодо регулювання енергоринків, відсутність розвитку корпоративного менеджменту та втрату науково-технічного потенціалу сфери.

Загалом є побоювання щодо низьких витрат на науково-технічні розробки, неефективної діяльності підприємств у ринкових умовах, неузгодженості дій, зміни законодавства, функцій та повноважень органів влади [5].

Слід зазначити, що до війни в Україні було прийнято низку нормативних документів та національних стратегій, які визначають майбутній напрямок розвитку відновлюваних джерел енергії в Україні протягом цього та майбутніх десятиліть. Так, зокрема, Енергетична стратегія України до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» [6] передбачає можливість досягнення 25 % частки ВДЕ від обсягів загального первинного постачання енергії до 2035 року, оскільки відповідно до тексту Енергетичної стратегії «ВДЕ розвиватимуться найбільш динамічними темпами порівняно з іншими видами генерації». Також Енергетична стратегія обґрунтовує необхідність розвитку розподіленої генерації з ВДЕ, зокрема розробки та початку реалізації плану впровадження «розумних» енергетичних мереж (Smart Grids).

Економічна стратегія України до 2030 року [5] також визначає одним із орієнтирів розвитку національної економіки саме декарбонізацію, розвиток ВДЕ та циркулярної економіки відповідно до Європейського Зеленого Курсу та підвищення енергоефективності. Відповідно до Економічної Стратегії України, частка ВДЕ у загальному виробництві електроенергії має зрости до 25 % до 2030 року. Також Економічна стратегія акцентує увагу на необхідності нарощення обсягів накопичувальних потужностей energy storage, розгляду можливості виробництва водню та урегулювання роботи локалізованої генерації з ВДЕ [5].

Концепція «Зеленого енергетичного переходу України» до 2050 року, презентована Урядом України ще у 2020 році, стверджує, що «Україні цілком під силу та економічно доцільно до 2050 року досягти 70 % частки ВДЕ у виробництві електроенергії. Причому значну частину (до 15 %) має складати виробництво електроенергії за рахунок дахових сонячних електростанцій в домогосподарствах та бізнесі».

Важлива роль відновлюваних джерел енергії визначається також і Національною стратегією низьковуглецевого розвитку України до 2050 року і Другим національно-визначеним внеском до Паризької Угоди.

Проте в умовах повномасштабної війни з російською федерацією, пріоритетної важливості щодо подальшого розвитку ВДЕ набули положення Плану відновлення України до 2032 року, презентованого Урядом України в липні 2022 року на міжнародній конференції донорів в Лугано. Зважаючи на сучасні тенденції, післявоєнний розвиток економіки України буде відбуватись відповідно до даного Плану і сектор відновлюваних джерел енергії не є винятком. Так, до 2032 року планується будівництво 5–7 ГВт нових сонячних та вітроелектростанцій для розширення експортної спроможності України, 30+ ГВт об’єктів з ВДЕ для виробництва відновлюваного водню та 3,5 ГВт гідроелектростанцій та насосних гідроелектростанцій. Додатково, протягом наступних 10 років.

Планом передбачено введення в експлуатацію 1,5–2 ГВт піковий потужностей, 0,7–1 ГВт акумуляторів та 15 ГВт електролізних потужностей. Обсяг майбутніх інвестицій у національну програму «Енергетична незалежність та зелений курс» наразі оцінюється у 130 млрд доларів.

Водночас варто підкреслити, що цілі з розширення генерації з ВДЕ, представлені вищезгаданим Планом, враховують не весь потенціал відновлюваних джерел енергії. Так, наприклад, за даними Української вітроенергетичної асоціації, вітроенергетичний сектор України має можливість додати до сучасної встановленої потужності ще щонайменше 7 ГВт нових ВЕС до 2030 року. Це пояснюється тим, що, по-перше, станом на кінець 2021 року, 4 ГВт нових вітроенергетичних проєктів вже отримали дозволи на будівництво і більшість з них мали бути введені в експлуатацію до 2024–2026 років,

а по-друге, середня одинична потужність вітрових турбін, пропонованих до експлуатації на нових ВЕС, починаючи з 2021 року, становить 6 МВт і вище, що робить можливість досягнення даної цілі цілком реальною.

Наразі бойові дії на території України безпосередньо впливають на стан енергетичної безпеки всього європейського континенту. Війна також загрожує призвести до нестачі їжі та води, суттєво погіршити здоров'я людей та добробут у всьому світі. Якщо взяти до уваги енергетичну сферу, зростаючий дефіцит енергоносіїв і зростання цін на них підкреслює незмінну важливість енергії безпечної, доступної та із низьким вмістом вуглецю як стратегії низьковуглецевого розвитку України. Цей безпосередній виклик стоїть поруч із потребою швидко досягнути високого рівня декарбонізації. Зростаючі амбіції у цій сфері ще не перетворилися на практичний відчутний прогрес, адже викиди вуглецю збільшуються щороку [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. С. 141.
2. Ільєнко А. С. Енергетична безпека України: сутність, загрози та механізми регулювання. URL : http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/13. pdf
3. Ільєнко А. С. Проблеми і перспективи державної енергетичної безпеки в контексті відкриття газопроводу «ПІВНІЧНИЙ ПОТІК-2». URL : http://www.investplan.com. ua/pdf/20_2021/15.pdf
4. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки : розпорядження КМУ від 4 серпня 2021 р. № 907-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-%D1%80#Text
5. Стратегія енергобезпеки: які загрози стоять перед Україною. *Інтернет ресурс*.
6. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» : проєкт КМУ від 18 серпня 2017 р. № 605-р. URL : https://mepr.gov.ua/files/images/news
7. Проблеми та перспективи забезпечення енергетичної безпеки ЄС під час російської агресії проти України. URL : https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/862/661

Анфілов Д. Ю.,
аспірант групи АЕ-21-1
Науковий керівник:
Мацелюх Н. П.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет

ПРОБЛЕМИ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Події останніх місяців показали наскільки уразливими можуть бути території та громади перед викликами військового характеру, що повстали перед нашою країною. Адже лише часткова готовність системи будь-якого рівня до екзогенних потрясінь негативно впливає на її гнучкість, стійкість та сталість.

Доцільно зазначити, що фінансова самодостатність громад відповідно до специфіки бюджетного процесу не могла бути на належному рівні на момент початку повномасштабної війни 24 лютого 2022, адже це перший квартал, а у першому кварталі бюджетна система України є максимально вразлива, адже не сформована ще належним чином дохідна складова бюджету. Фінансові ресурси громадам почали надходити аж у другому кварталі, у мінімальних обсягах [1]. У розрізі даного питання, в перспективі, доцільно Україні розглянути досвід США, у яких бюджетний рік розпочинається з жовтня, а не січня, що з позиції формування дохідної частини бюджету, враховуючи збільшення витрат у зимовий період дало б позитивний ефект.

Зазначимо, що належний рівень фінансового забезпечення ряду громад, дозволив ОТГ забезпечити територіальну оборону, гуманітарну та комунальну складову за рахунок власних ресурсів, не очікуючи дотацію. Однак, в Україні мало ОТГ, які б були фінансово самодостатні. Зазначимо, що за фінансово самодостатні громади ми вважаємо ті громади, у яких у 2021 році була здійсненна реверсна дотація.

Бюджетний процес в регіонах України, попри реформу бюджетної децентралізації, залишився доволі бюрократизований. Відповідно, з метою підвищення результативності діяльності ОМС, в умовах викликів воєнного часу, було прийнято Постанову КМУ від 11.03.2022 № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» [2], згідно з якою виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації приймають за поданням місцевих фінансових органів рішення про внесення змін до місцевих бюджетів. Зокрема у даній постанові передбачено, що органи

місцевого самоврядування здійснюють передачу бюджетних асигнувань від одного головного розпорядника бюджетних коштів до іншого без погодження відповідною постійною комісією місцевої ради.

Ця постанова дозволила ОМС самоврядування самостійно вирішувати, скільки коштів і куди виділяти, у випадку, якщо члени комісії чи місцевої ради були мобілізовані або ж виїхали закордон, очільнику громади або ж виконуючому обов'язки не потрібно було вирішувати бюрократичну складову відсутності членів комісії чи ради, для виділення коштів – очільник ОТГ міг самостійно, відповідно до законодавчих норм, прийняти рішення про використання коштів місцевого бюджету. Це, зокрема, дозволило громадам оперативно сформувати запаси палива, підготувати комунальний транспорт, закупити необхідне медичне устаткування, підготувати приміщення для складів, та підготувати приміщенням для біженців, а також вирішити гуманітарне питання. Однак регіони, у яких очільник громади виявився неефективним менеджером або ж регіони, які мали низький рівень фінансової самодостатності опинилися у лютому-травні 2022 року у значно гіршій ситуації. Проведенні у лютому-травні спостереження за діяльністю громад у прифронтових та віддалених від фронту регіонах показали, що негативний вплив від відсутності коштів у місцевому бюджеті та наявність неефективного менеджменту у ОМС були мінімізовані шляхом самоорганізації громадян у регіонах. Тісна співпраця жителів регіонів та регіонального бізнесу дозволити вирішувати соціальні, гуманітарні та безпекові питання громад, які полягали у облаштуванні блок-постів, пропускних пунктів, забезпеченню харчування військових та територіальної оборони, облаштувати пункти прийому біженців та забезпечення їх подальшого проживання.

Водночас варто відзначити негативний фактор – зловживання службовим положенням, виведення коштів з бюджету на фіктивні витрати або ж бездіяльність ряду ОМС, дані негативні фактори можуть бути цілком виправданні статтею 9, пунктом 3 (яка була додана до закону 15.03.2022) ЗУ «Про правовий режим воєнного стану», згідно якого в умовах воєнного стану особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не несе відповідальність, у тому числі кримінальну, за рішення, дії чи бездіяльність, негативні наслідки яких неможливо було передбачити або які охоплюються виправданим ризиком, за умови, що такі дії (бездіяльність) були необхідні для відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту [3; 4].

Фінансова самодостатній регіонів погіршилась через зменшення обсягів трансфертів, водночас медична та освітня субвенція, зокрема у розрізі оплати праці працівникам освітньої та медичної сфери залишилась без змін. Зазначимо, що основним бюджетоутворюючим податком є податок на доходи фізичних осіб, який виконує функцію макроекономічного стабілізатора та

регулювання економічної ситуації на локальному рівні. В умовах воєнного стану були утворені територіальні громади у кожній ОТГ, а також по території України були створені нові військові частини, зазначимо, що ПДФО від зарплати військово службовця зараховується у бюджет відповідно не до місця фактичної дислокації, а відповідно до адреси реєстрації військової частини. Відповідно у ряду населений пунктів варто очікувати збільшення доходів бюджету у розрізі надходжень від сплати ПДФО.

Сьогодні ряд експертів прогнозують зменшення доходів місцевих бюджетів через закриття бізнесу та звільнення працівників та міграцію населення. Не можемо розділити категоричність даної позиції, адже якщо ПДФО сплачене від державних службовців надходило системно, то працівники приватного сектору переважно отримували зарплату у конвертах, оминаючи сплату податків. Не розділяємо також рішення уряду скасувати реверсну дотацію на період військових дій, адже її можна було перерозподілити на фінансово слабші регіони. Зокрема, у липні 2022 року місцеві бюджети отримали 6,3 млрд грн трансфертів, а загальна реверсна дотація у липні 2022 могла становити 899 млн грн. В умовах підготовки до зими та необхідності у пошуку ресурсів для відновлення деокупованих регіонів, дані фінансові ресурси могли стати у нагоді. Також варто зазначити, що значна частина бізнесу перемістила свій бізнес у регіони західної України, що відповідно позитивно вплине на дохідну частину бюджету цих регіонів. На основі цього можемо визначити, що сьогодні існує потреба у відновленні реверсної дотації та розробці механізму перерозподілу фінансових ресурсів між громадами. Адже кризові фактори, спричинені війною, погрішили економічну ситуацію у фінансово самодостатніх громадах, та спричинили кризу у тих громадах, які до війки були фінансово слабкими.

Зазначимо, що після припинення дії воєнного стану перед органам державного управління на регіональному рівні постануть завдання, що потребують системних дій, спрямованих не тільки на відновлення, але і на подальший розвиток територій та громад. В таких умовах органам державного управління необхідно буде розробити як стратегічні, так і тактичні та оперативні плани щодо ефективного відновлення зруйнованих територій в контексті досягнення цілей сталого розвитку. Для вирішення цих завдань необхідним буде коригування цілої низки нормативно-правових документів, які певною мірою, сьогодні регламентують сферу містобудування, територіального розвитку, стратегічного планування, антикризового управління тощо. При такому підході необхідно виокремити ряд проблем, що, на нашу думку, потребують спільних зусиль як теоретиків, так і практиків державного управління.

Враховуючи, що розвиток країни відбуватиметься в умовах постійних потенційних зовнішніх військових загроз, доцільно визначити наступні актуальні підходи щодо управління розвитком громад та територій, а саме [5; 6]:

1. Удосконалити нормативно-правове забезпечення діяльності ОМС. Для цього насамперед необхідно узгодити положення Законів України «Про місцеве самоврядування» та Закону України «Про місцеві державні адміністрації» в напрямку посилення стійкості розвитку територіальних громад та територій.

2. Варто зазначити, що зміст та сутність поняття «стійкість розвитку територіальної громади» доцільно розуміти як здатність територіальної громади повністю відновитися та відновити територію і всі її інфраструктурні об'єкти у найкоротший час. Необхідно визначити для кожної територіальної громади необхідні часові, матеріальні, фінансові, інформаційні та людські ресурси, що дозволять провести процеси відновлення найбільш ефективним шляхом.

Отже, в сучасних економічних умовах виникає необхідність побудови нових механізмів перерозподілу бюджетних коштів, а також виникає потреба у розробці заходів щодо підвищення фінансової самодостатності громад, які повинні стосуватися як окремого жителя відповідної території, так і всієї громади в цілому. Окремо слід визначити необхідність спеціальної підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування у напрямку підвищення ефективності діяльності в умовах потенційних військових загроз, підвищення стійкості територій та громад та їх розвитку в контексті сталого розвитку, адже як показав досвід воєнного часу, неефективний менеджмент на місцях є негативним фактором, який має значний впив на добробут громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України / Верховна Рада України. 2015. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text
2. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану : постанова від 2022 № 252 / Кабінет Міністрів України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-п#Text
3. Про доступ до публічної інформації : Закон України / Верховна Рада України. 2011. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text
4. Особливості виконання бюджетів органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану – експертні роз'яснення / Онлайн платформа «Децентралізація». 2022. URL : https://decentralization.gov.ua/news/14914
5. Іжа М. М., Пахомова Т. І., Голинська О. В. Проблеми розвитку громад і територій в умовах війни та післявоєнного відродження в координатах стійкості та сталості. Редакційна колегія: 130.
6. Чернобровкіна В., Чернобровкін В. Феномен резилієнс у контексті соціоекологічного підходу і дискурсу. *Психологія та психосоціальні інтервенції.* 2020. № 3. С. 59–66.

Глінка І. Є.,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня, ЕРМР-22-1
Науковий керівник:
Мацелюх Н. П.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ «РОЗУМНОГО» СТАЛОГО МІСТА У КРАЇНАХ ЄС

Формування нових підходів до містоутворення з огляду на глобальні тенденції інтелектуалізації призводять до напрацювання концепції смарт міст. Концепція смарт міст знаходить своє відображення в ключових концепціях розвитку високорозвинених країн різних країн світу, зокрема і України. Смарт міста стають основою конкурентного розвитку економіки, накопичення інтелектуального капіталу, підвищення якості життя та добробуту містян. Збільшення уваги до мультидисциплінарної проблематики міст як утворень щодо забезпечення комфортних та безпечних умов життєдіяльності громадян відбувається як у практичній, так і у теоретичній площині.

Починаючи з 2011р., світові технологічні лідери почали будувати свою науково-інноваційну політику на основі моделі чотирьох спіралей «влада – наука – громадянське суспільство – бізнес», що має багато гравців та унеможливлює поглинання однією структурою (навіть потужною ТНК). У цій моделі головним елементом є не кластер або технологічна платформа, а інноваційна екосистема, суттєвою складовою якою є smart city.

Сьогодні для забезпечення успішного розвитку України як технологічної держави особливе значення набуває детальне вивчення питання запровадження новітніх механізмів підтримки розвитку smart city.

У світовій практиці використовують ряд індексів, що дозволяють порівнювати міста за показниками сталості та розумності між собою (таблиця 1).

Таблиця 1 – Рейтинги «розумних» сталих міст за різними методологіями

Smart City Strategy Index 2019	**Citizen Centric Cities 2018**	**Cities in Motion Index 2020**	**Global Power City Index 2019**	**Smart City Index 2020**
Відень	Лондон	Лондон	Лондон	Сінгапур
Лондон	Стокгольм	Нью-Йорк	Нью-Йорк	Гельсінкі
Сент-Альберт	Единбург	Париж	Токіо	Цюрих
Сінгапур	Сінгапур	Токіо	Париж	Окленд
Чикаго	Відень	Рейк'явік	Сінгапур	Осло
Шанхай	Цюрих	Копенгаген	Амстердам	Копенгаген
Бірмінгем	Мюнхен	Берлін	Сеул	Женева
Чунцин	Осло	Амстердам	Берлін	Тайбей
Шеньчжень	Гонконг	Сінгапур	Гонконг	Амстердам
Париж	Франкфурт	Гонконг	Сідней	Нью-Йорк
Кількість аналізованих міст				
153	100	174	48	109
Серед ТОП-10				
3 європейських міста	8 європейських міст	6 європейських міст	4 європейські міста	6 європейських міст

Джерело: [1].

Із таблиці видно, що провідні позиції в усіх наведених рейтингах посідають європейські міста (Лондон, Стокгольм, Париж). Саме міста, що застосовують стратегічний підхід до розбудови концепції, як правило, є найуспішнішими.

У 2017 р. значно збільшилася кількість міст, що підходять комплексно та грунтовно до питання розвитку концепції «розумних» міст, укладаючи стратегії розвитку та плани. Подібні стратегії є у Лондона (Smart London Plan), Стокгольма (Vision 2040), Відня (Smart City Wien), Берліна (Smart city strategy Berlin).

Так, у 2011 р. було оголошено ініціативу розбудови «розумного» міста Відня, у 2014 р. було прийнято першу стратегію, а у 2017 р. введено в дію систему моніторингу (SMART.MONITOR). У 2019 р. стратегію було оновлено включенням цифрового порядку денного. Місто прагне забезпечити найвищу якість життя для своїх жителів, найвищий рівень збереження ресурсів та всеохоплюючі соціальні та технологічні інновації [2]. Процес прийняття стратегії проходив «із низу до гори» та включав 150 жителів, 30 муніципальних департаментів та 15 пов'язаних організацій та підприємств. У міста є online-платформа для новин та подій, вона також включає бібліотеку «розумних» рішень.

У 2013 р. було ухвалено план «розумного» міста Лондона, яким визначаються можливості використання технологій та даних на користь жителів. Того ж року було започатковано «Раду «розумного» міста Лондона», що об'єднує науковців, підприємців і владу та працює над політикою заохочення

інноваційних технологічних рішень для подолання викликів, з якими стикається місто. У 2016 р. план було оновлено після перегляду, наразі діє дорожня мапа від мера «Розумніший Лондон разом», що була розроблена після громадського обговорення у 2018 р. Уся інформація публікується на сайті міста Лондона та постійно оновлюється, окремо є портал відкритих даних. Стратегія «розумного» міста Лондона грунтується на п'яти компонентах [3]:

1) дизайн, орієнтований на користувача;
2) відкриті та безпечні міські дані;
3) зв'язок та «розумніші» вулиці;
4) поліпшення цифрових можливостей для громадян;
5) співпраця.

Стратегія «розумного» міста Стокгольм була ухвалена у 2017 р. та грунтується на чотирьох компонентах сталості: фінансовій, соціальній, демократичній та екологічній. Крім того, у місті діє Візія-2040 [4]. У місті розроблені принципи для підготовки та імплементації «розумних» рішень задля забезпечення їх ефективності та гнучкості протягом тривалого часу. Основним напрямом роботи міста є «зелені ІТ», що мають на меті зменшити негативний вплив на довкілля за допомогою технологій.

Стратегія «розумного» міста Берліна була ухвалена у 2015р., їй передувала серія круглих столів за участю експертів у 2014р. Підхід «розумного» міста спрямований на пошук рішень для екологічних, соціальних та економічних викликів, з якими стикається місто, використовуючи інтелектуальні технології. Стратегія ставить за мету [5]:

1. Скорочення загального використання ресурсів та перехід на ВДЕ. Підвищення ефективності використання ресурсів і досягнення кліматичної нейтральності Берліна до 2050р.
2. Мінімізація негативних наслідків від проживання у густонаселеному місті (забруднення довкілля, хвороби, викликані стресом, зменшення загроз особистій безпеці).
3. Розвиток міжнародної конкурентоспроможності регіону, економічне зміцнення та створення робочих місць.
4. Створення ринку інноваційних додатків.
5. Розвиток кооперації на регіональному, національному та міжнародному рівнях.
6. Зміцнення стійкості міської інфраструктури.
7. Оптимізація та убезпечення надання публічних послуг.
8. Забезпечення прозорості прийняття рішень у державному секторі.
9. Підвищення якості життя населення.
10. Розширення можливостей для соціального залучення.

У Берліні діє Мережа «розумного» міста, що об'єднує близько 150 учасників із різних секторів, що працюють над розбудовою концепції. На платформі «Розумного міста Берліну» є бібліотека «розумних» рішень за секторами.

Концепція «розумних» сталих міст набуває дедалі більшої популярності і в Україні, адже зміни на місцевому рівні здійснювати простіше, ніж на національному. Ми маємо розвинутий ІТ-сектор, активно відбуваються процеси децентралізації, а суспільство готове до змін та формує попит на нові технології. Та, на жаль, у межах країни наразі немає комплексного підходу до впровадження концепції. Її елементи розробляються, інтегруються та тестуються окремими містами, а результати поширюються досить повільно та обмежено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матюшенко І. Ю., Позднякова А. М. Домінанти смартизації інноваційного простору. Місцевий розвиток: кращі практики та інструменти розумного зростання: колективна монографія / за заг. ред. проф. В. Б. Родченка. 2017. С. 40–69.

2. Smart city Vienna an initiative for our future. City of Vienna. URL : https://ec.europa. eu/regional_policy/rest/cms/upload/02102019_040858_Vienna_presentation.pdf (дата звернення: 24.10.2022).

3. Smart London. URL : https://www.london.gov.uk/what-we-do/business-and-economy/supporting-londonssectors/smart-london (дата звернення: 24.10.2022).

4. Vision 2040 Stockholm for everyone. The Capital of Scandinavia. URL : http://international.stockholm.se/globalassets/vision-2040_presentation_eng_170130.pdf (дата звернення: 24.10.2022).

5. Smart City Berlin. URL : https://www.smart-city-berlin.de/en/projects-map (дата звернення: 23.10.2022).

Кондратюк Марина Сергіївна,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, ОПБ-20-1
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної теорії,
Державний податковий університет

ЯКИМ МОЖЕ БУТИ ПЛАН ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ, ВРАХОВУЮЧИ ДОСВІД ІНШИХ КРАЇН

Відкрита агресія РФ проти України, що переросла у тотальну війну, призвела до страшних руйнувань українських міст та сіл, знищення критичної інфраструктури у багатьох громадах та регіонах, мільйонів вимушених переселенців, суттєвих зсувів у демографічній ситуації в різних регіонах. війна дуже сильно вплинула на всі складові внутрішньої політики держави взагалі, та державної регіональної політики зокрема. До традиційних викликів, які стояли перед Україною до війни, додались нові, які з різних причин навіть не враховувались при плануванні як мало ймовірні, які тепер стали домінуючими і такими, що впливатимуть на України та її регіони ще досить довго.

Враховуючи загрозу з боку Росії та Білорусі, яка залишатиметься навіть після завершення військових дій, для планування відновлення та майбутнього розвитку регіонів виглядає доцільно виділити три макрорегіони: Східний (фронти) – території/регіони вздовж кордону з РФ і РБ, де рівень загрози прямого військового вторгнення є найбільшим і де має розміщуватись досить значна кількість військових об`єктів стримування ворога; Центральний (опора) – території / регіони, що межують з територіями фронтиру, з помірним рівнем загрози військового вторгнення; Західний (тил) регіони в західній частині України, які знаходяться найближче до країн ЄС, де є мінімальна загроза прямого військового вторгнення з боку РФ / РБ. Виходячи із такого макрорегіонального поділу варто планувати можливу спеціалізацію регіонів цих макрорегіонів, визначати найбільш оптимальну структуру регіональної економіки, розміщення виробничих потужностей, планувати систему розселення та переглядати транспортні коридори і логістику між цими макрорегіонами. Відбудова має включати три чіткі стадії з різними цілями та обмеженнями [1, с. 50–60].

Нульова стадія – «Мінімізація збитків». Йдеться про реалізацію заходів під час війни, направлених на максимальне збереження людей та підприємств. На цій стадії дії відрізнятимуться за регіонами.

Регіони на лінії фронту: гуманітарна допомога, технічна допомога в евакуації виробництва), технічна допомога в урядовому, логістична підтримка, щоб забезпечити зв'язок цих регіонів з рештою.

Відносно безпечні регіони: технічна підтримка переміщених підприємств, програми зайнятості для переміщених осіб, технічна підтримка логістики та цифрової мобільності, підтримка транспортних коридорів для ввезення гуманітарної допомоги та для українського експорту, будівництво житла.

Глибокий тил: СЕЗ для українських підприємств у сусідніх країнах, віртуальні економічні зони для ІТ-компаній в Україні, підтримка транспортних коридорів для ввезення гуманітарної допомоги і для експорту, будівництво житла, мобілізація потенційних учасників першої стадії серед міжнародних виконавців.

Перша стадія відновлення – «Швидка відповідь». Вона триватиме до шести місяців і буде зосереджена на наданні гуманітарної допомоги та відновленні критичної інфраструктури. На цьому етапі потрібно наростити постачання гуманітарної допомоги, щоб покрити негайні потреби, уникнути голоду та попередити подальший відплив людей з України. Передбачається, що в цей період рятувальні служби в Україні та країнах-союзниках долучаються до відновлення критичної інфраструктури, такої як ЛЕП, вишки мобільного зв'язку, інтернет, водопостачання та каналізація, порти, залізничні колії, елеватори

Друга стадія відновлення – «Швидке відновлення інфраструктури та економіки». Триватиме 3–24 місяці і зосередиться на поверненні державної політики до «нормальної». Тут будуть потрібні значні інвестиції в житло й інфраструктуру, соціальна підтримка, підтримка зайнятості. На цій стадії збережеться певне втручання держави в роботу ринків, зокрема, у розподіл кредитів. Вони насамперед надаватимуться підприємствам, які зможуть швидко налагодити (відновити) виробництво та експорт. Водночас на цьому етапі також необхідно заохочувати ринкові механізми розподілу ресурсів. Ціни потрібно поступово лібералізувати, щоб уникнути дефіциту / бартеру та заохотити компанії розвивати виробництво. Потрібно дозволити гнучкіші трудові контракти, щоб швидко перекинути трудові ресурси туди, де вони потрібні, що буде продовженням практик воєнного часу. Вплив розподільчих бюрократій потрібно мінімізувати. Експортні обмеження потрібно зняти чи мінімізувати, а також працювати над зняттям торговельних обмежень між ЄС та Україною.

Третя стадія відновлення – «Фундамент для довготривалого зростання». Основою успіху України у довгостроковому періоді тут є залучення іноземного капіталу та технологій, щоб радикально модернізувати країну. По-перше, це інституційні реформи. На цьому етапі відбудови, на шляху до вступу до ЄС, потрібно закласти фундамент швидкого та стійкого зростання,

тобто наблизити законодавство та дизайн інституцій до європейських. По-друге, це вбудування інфраструктури Україну в спільний ринок ЄС, щоб скористатися економією на масштабі та конкурентними перевагами. По-третє, це заохочення припливу іноземного капіталу й технологій. Оскільки спершу інвестори не будуть впевнені у безпеці своїх інвестицій в Україні, їм можуть знадобитися сильніші стимули. Наприклад, уряди та міжнародні інституції (ЄІБ, ЄБРР, СБ тощо) можуть надавати субсидію (зниження податків, субсидовані кредити, доступ до експортно-імпортних кредитів) фірмам, які інвестують в Україну. По-четверте, це відбудова кращого. Реконструкція надає Україні можливість «технологічного стрибка» [2, с. 20–30].

Відновлення міст. Харків, Маріуполь, Чернігів та інші) потрібно буде відбудовувати практично з нуля. Така реконструкція має поставити в пріоритет новітні технології (особливо енергоефективні), дизайн та міське планування (наприклад, громадський транспорт має складатися з електричних автобусів, модернізованих трамвайних ліній тощо).

Транспорт. Оскільки багато летовищ зруйновано, під час реконструкції можна спланувати оптимальну мережу аеропортів. Наприклад, не потрібно робити повітряне сполучення між містами, якщо швидкісний потяг долає цю відстань за 3–4 години. Одночасно з ремонтом колій потрібно будувати нові, придатні для запуску швидкісних потягів.

R&D / приплив мізків. Значний потік біженців, серед яких багато студентів, науковців та інших «білих комірців», дають шанс встановити довгострокові стосунки в галузі досліджень. Стосунки з іноземними університетами, які будуть створені під час війни, скоріше за все, залишаться надовго. Їх потрібно використати для підвищення якості викладачів та адміністративного персоналу українських університетів, глобальної освіти українських студентів та припливу знань.

Якщо ж свідчити про закордонний досвід, то до прикладу хочу привести депресивне місто Більбао,яке стало туристичною перлиною Іспанії. Його історія сягає 1300 років. Спершу це було рибальське поселення, потім було портове містечко, а з індустріалізацією стало металургійним осередком [3, с. 40–48]. У 1983 році сталася руйнівна повінь, яка залишила місто на межі виживання: руйнування, безробіття та 340 га були спорожнілими промзонами. У 1986 році у Іспанії вступила до ЄС і мерія напрацювала нову стратегію до 1991 року. Це були конкретні кроки, сконцентровані не на виживанні й розселенні, а покликані знайти нові сенси, так би мовити, ДНК міста. Відтак визначили чотири стратегічні принципи: доступність міста для гостей і мобільність мешканця, тобто створення відповідної інфраструктури; переродження урбаністики, тобто відхід від індустріальної моделі; інвестиції в людей та технологічну трансформацію; ставка на культуру як драйвер змін та трансформації міста. Тобто у стратегії не було жодного фокуса на будівництво, бо

це було свого року перепрошивання міста. У світі вже є чимало успішних кейсів, які можна було б брати до уваги й Україні. Це – Роттердам, Лондон, Варшава, Більбао. Річ у тім, що ми хочемо створювати з нуля, а такі приклади вже були і цим уже мали б займатися фахівці. Тому варто вже зараз вивчати їхній досвід, щоб наші міста були відбудовані з новими сенсами й збереженими ДНК.

Отже, українці вірять, що після війни Україна буде іншою. Це унікальна можливість трансформувати інституції країни. За результатами виконання цього плану Україна має отримати не лише сучасну інфраструктуру та приплив інвестицій. Головне – мають бути побудовані інституції (законодавство, державна служба, судова система, антикорупційні органи), які дозволять Україні набути повноцінного членства в ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Свириденко Ю. Як буде відновлюватися Україна? *Українська правда.* 2022. С. 50–60. 21 квітня. URL : https://www.pravda.com.ua/columns/2022/04/21/734 1214/
2. Нарис про відбудову України / Бекер Т. та ін.; Centre for Economic Policy Research. London, UK. С. 20–3. URL : https://cepr.org/sites/default/files/news/
3. Pidorycheva, I. Yu., & Antoniuk, V. P. (2022). Modern development trends and prospects for innovation in the technology-intensive sectors of Ukraine's industry. *Science and Innovation.* С. 40–48.

Кучеренко Альбіна,
здобувачка вищої освіти другого
(магістерського) рівня, ЕРМР-22-1
Науковий керівник:
Мацелюх Н. П.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет

СИСТЕМНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРЕШКОДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МІСЦЕВОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ

Цифровізація з кожним роком стає потужнішою та сповненою не лише можливостей, але й ризиків. Впровадження цифрових технологій – процес тривалий і може породжувати виклики та навіть створювати небезпеку людству: брак знань і недостатньо методологічно-наукова обгрунтованість їх практичного впровадження призводить до складних інженерно-технічних, суспільно-політичних та соціально-економічних проблем.

Попри ряд позитивів, які породжує цифровізація, їй притаманний ряд викликів, до яких може бути не готове і суспільство, і бізнес. Прогресивна автоматизація та використання робототехніки матиме наслідком порушення ринку праці, що характеризуватиметься безробіттям та нерівністю доходів. Через запровадження цифрових технологій більшість існуючих робочих місць можуть зникнути і люди будуть змушені перекваліфіковуватися, щоб залишитися працездатними. Найбільш вірогідними «кандидатами» на зникнення є наступні професії: страхові агенти та агенти з вантажоперевезень, оператори пакувальних і фасувальних машин, діловоди з закупівель, брокери з нерухомості, касири, монтажники електромеханічного обладнання, продавці в магазинах, офіс-менеджери, працівники поштових служб, оператори вантажних автомобілів. Меншою є ймовірність зникнення таких професій, як: архітектори, менеджери зі зв’язків з громадськістю, інженери-механіки, фармацевти, психологи, аналітики та адміністратори комп’ютерних систем, менеджери з персоналу, викладачі, лікарі та хірурги, соціальні працівники, кухарі. Через відсутність довіри до цифрових технологій, доступу до них та навичок до їх використання може збільшитися цифровий «розрив» [1].

Чим швидшими будуть темпи технологічних змін, тим більшим може бути «розрив» у рівнях заробітної плати. Недостатність коштів у частини населення для покупки та оновлення надсучасних гаджетів, програм і систем може породити ризик «цифрової нерівності». Цифрові технології вимагатимуть більш високого рівня вмінь до їх використання. Якщо ж збільшується пропозиція кваліфікованої робочої сили, тим меншим буде «розрив» у заробітній платі.

Серед інших викликів – проблема безпеки та порушення конфіденційності, поглиблення соціальної відчуженості, стирання етичних меж (неможливість контролювати у майбутньому штучний інтелект), зниження культурного розвитку [1].

Прискорена цифровізація економіки, трансформація моделей споживчої поведінки та підвищення якості життя в цифровому середовищі сприяють зростаючій урбанізації територій. Концентрація населення у глобальних мегаполісах, а також містечках, що є споживачами цифрових технологій, створює загрозу територіальної цифрової нерівності. На жаль, впровадження цифрових технологій лежить в основі стратифікації соціуму, що має наслідком появу соціальних класів цифрової еліти та цифрових «ізгоїв». Оскільки переваги цифрових технологій є чималими та збільшують число людей і кількість компаній, що стають їх споживачами, важливим викликом і завданням для розробників політики є розширення доступу та забезпечення всіх охочих такими технологіями [2].

Неможливість забезпечення соціальної інтеграції може нівелювати позитиви цифрових технологій. Наприклад, літні люди можуть не відчути зиску від впровадження «розумного» медичного обслуговування, оскільки мають низький рівень грамотності та недостатні цифрові навички, щоб на рівних умовах та повною мірою бути залученими до процесів цифровізації. Доцільним є докладання зусиль у напрямі підвищення кваліфікації людей похилого віку. Завдання полягає в тому, щоб зробити цей перехід максимально гнучким та одночасно швидким. Навчання повинно супроводжуватися розвитком нової мережі професійних контактів і наданням доступу до нових можливостей, що допомагають долати труднощі, пов’язані з належністю до певної спільноти [3].

Завдяки використанню цифрових технологій можливо досягти соціальної згуртованості, інклюзивності та солідарності. Однак існує ризик, що перевагами цифрових технологій зможуть скористатися не всі групи населення, оскільки:

1) деякі групи населення мають недостатню «цифрову кмітливість» або не мають доступу до сучасних цифрових з’єднань та цифрового обладнання;

2) «розумні» рішення можуть бути використані групами людей для створення «цифрових громад з закритим типом», що може стати загрозою для соціальної згуртованості та інклюзивності.

Відсутність довіри до цифрових технологій та невизначеність – головні виклики, з якими стикаються користувачі. Вони можуть вагатися використовувати цифрові технології, оскільки не впевнені в їх потенціалі для задоволення власних потреб, а інформація та докази, які можуть зменшити цю невизначеність, часто є важкими для розуміння. Розвиток цифрової інфраструктури піддається невизначеності, набагато більшій, ніж для звичайних інноваційних

продуктів. Від початку ніхто не знає критичних параметрів цифрових технологій або як вони пов'язані з бажаними показниками продуктивності майбутніх продуктів, і потенційні користувачі не завжди можуть визначити свої потреби з точки зору використання нової технології. Ця проблема вимагає рішення, яке полягає не лише в освіті та навичках місцевих жителів, а у зваженому підході до підготовки та адаптації населення до проживання у таких містах, та зробити його привабливим для абсолютної більшості жителів [4].

На основі проведеного дослідження можна підсумувати, що для подолання викликів у сфері цифровізації та посилення сильних сторін на міжнародному та національному рівнях доцільно [1]:

1. Сприяти формуванню цифрової сумісності між країнами світу. Створення набору глобальних правил з огляду на економічні, політичні та культурні відмінності країн. Ключовий набір правил передбачає розробку глобального документу для визначення доведених міжнародною практикою принципів та пріоритетів поширення цифрових технологій, з метою забезпечення їх інтероперабельності, запобігання фрагментації глобального простору та утворення цифрових «островів».

2. Нівелювання цифрового «розриву» у спосіб посилення цифрового розвитку для всіх. Світові лідери повинні подолати цифровий розрив між країнами, що розвиваються, та розвинутими країнами, а також між різними соціальними та расовими групами в будь-якій країні.

3. Створення надійних технологій для всіх. Цифрові технології мають охоплювати більше людей, знизити витрати та зменшити неефективність, особливо для малого та середнього бізнесу. Цифрові технології мають надійно впроваджуватися для всіх учасників, включаючи посилений захист конфіденційності даних, кращі системи онлайн-суперечок та алгоритми, які не дискримінують жодного з «гравців». Це вимагає розвитку державно-приватного партнерства за людиноцентричного підходу.

4. Створення міжнародної платформи, що матиме ціллю сприяння вирішенню негативних впливів цифрових технологій (зокрема, подолання цифрової нерівності у суспільстві серед країн) та подоланню викликів у сфері безпеки та порушенні конфіденційності.

5. Підвищення рівня статистичних систем для адекватного та безперервного відстеження процесів впровадження цифрових технологій та їх соціально-економічних наслідків у динаміці, з кардинальним удосконаленням статистичного нагляду на мікрорівні (підприємства, домогосподарства, фізичні особи-підприємці).

6. Створення фонду підтримки, кошти якого мають спрямовуватися на розбудову цифрової інфраструктури та поширення технічної освіти у менш розвинутих країнах світу, зважаючи на недостатність внутрішніх інвестиційних ресурсів та з метою нівелювання / скорочення цифрового «розриву».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маркевич К. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. *Цифрова трансформація бізнесу: виклики і можливості для партнерства:* матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 9–10 веренся 2021 р., м. Мелітополь. URL : https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv (дата звернення: 13.11.2022).

2. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL : https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html (дата звернення: 13.11.2022).

3. Smart-інфраструктура у сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи України. Видання здійснене за підтримки Представництва Фонду Фрідріха Науманна за Свободу в Україні. *Центр Разумкова.* Київ, 2021. 400 с.

4. Краус К. М., Краус Н. М., Марченко О. В. Особливості застосування цифрових технологій «інтернет речей» та новітніх систем у бізнесі. *European scientific journal of Economic and Financial innovation.* 2022. № 1(9). С. 74–84.

Мастабай Сергій,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня, ЕРМР-22-1
Науковий керівник:
Мацелюх Н. П.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ

Сьогодні концепція сталого розвитку популяризується та практикується у всьому світі та в різних регіонах на основі низки організаційних заходів. Україна є активним учасником глобального переходу до сталого розвитку, про що свідчить інтеграція керівних принципів сталого розвитку до міжнародних договорів, національних нормативних актів та відповідних ініціатив.

Пріоритетами соціально-економічного розвитку на період до 2027 року визначено підтримку та розвиток соціальної, економічної, екологічної складової. Ці дані викладені в документах «Стратегічне планування регіонального розвитку на період до 2027 року» та «Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року». Українським компаніям та місцевій владі необхідно працювати разом для залучення іноземних інвестицій, сучасних технологій та соціально-економічного розвитку українських міст.

Реформування системи управління міським економічним розвитком передбачає запровадження нових норм місцевої політики, спрямованих на поєднання завдання модернізації економіки країни із завданням забезпечення інклюзивного та збалансованого міського розвитку. Завдання забезпечення випереджаючого соціально-економічного розвитку України до рівня найрозвиненіших країн Європи сьогодні ускладняються зовнішніми обставинами та фінансово-економічною кризою, яка мала катастрофічні наслідки.

Сучасний стан місцевого розвитку в Україні характеризується суттєвими диспропорціями у міському розвитку, посиленням концентрації економічної діяльності на рівні великих міст, неефективністю системи державного управління місцевим розвитком.

Удосконалення стратегії місцевого розвитку має бути спрямовано перш за все на мінімізацію диспропорцій в умовах децентралізації та перехід від публічного інвестування в дороги, школи, лікарні на фінансування людського і соціального капіталу, а також інновацій та інституційного розвитку. При цьому показник розвитку міста повинен включати значну кількість факторів, серед яких макроекономічні фактори, показник оцінки демографічної ситуації, структура промисловості та стан основних фондів.

Функції стійкого міського розвитку (інституційні, адміністративні, економічні, демографічні, організаційні, екологічні, територіальні) можна поділити на зовнішні і внутрішні [1]:

1) зовнішні – результат взаємодії міста з навколишнім середовищем через відкриті канали зовнішньої паралельної системи;

2) внутрішній – визначаються як підсистема керування містом.

Варто відмітити, що існує неузгодженість загальнодержавних, регіональних і місцевих концепцій, стратегій та програм, зорієнтованих на сталий розвиток міст. В Україні чинними є десятки програм і стратегій загальнодержавного, регіонального та місцевого значення, що прямо чи опосередковано стосуються сталого розвитку міст. Унаслідок нестачі коштів, або «заморожування» реалізації державних цільових програм їхня результативність є досить низькою. Як підсумок, цілей, визначених у державних цільових програмах, здебільшого не досягають. Отже, існує нагальна потреба у визначенні конкретних ключових проблем щодо досягнення сталого розвитку міст з розробкою конкретних заходів та визначенням відповідного ресурсного забезпечення для їхнього вирішення.

Кожне місто потребує розроблення виваженого та всебічно продуманого стратегічного плану, в якому повинно бути охоплено всі напрями міста. Сталий економічний розвиток міста передбачає злагоджену роботу всіх напрямків, які передбачають розробку та виконання стратегічного плану на певний період. До основних пунктів роботи відносять [2]:

– здійснення аналізу внутрішнього потенціалу та зовнішнього середовища;

– проведення всебічного експертного опитування представників бізнесу;

– прогнозування майбутнього міста та пріоритетів його розвитку;

– складання алгоритму цілей головних напрямів та формування плану дій для реалізації стратегічного плану;

– створення механізму управління стратегічним планом та ухвалення його проєкту;

– популяризація процесу стратегічного планування як серед громади, так і в зовнішньому середовищі;

– презентація та сприяння схваленню проекту стратегічного плану певними державними установами;

– затвердження стратегічного плану міською радою.

Обов’язковим етапом забезпечення сталого економічного розвитку міста є виважене стратегічне планування, що являє собою системний шлях до управління змінами та досягнення консенсусу в громаді. Воно передбачає створення спільного бачення економічного майбутнього розвитку як органами місцевої влади так і громади в цілому, встановлення проблем та креативні шляхи її вирішення через призму злагоджених дій.

Значним пунктом стратегічного планування є тісна співпраця між лідерами бізнесу та посадовцями місцевої влади, що призводить до створення публічно-приватного партнерства, яке дає позитивний вплив на місцевий діловий клімат. Таке партнерство сприяє конкурентному становищу громади, допомагає у вирішенні різних питань, що пов'язані з рівнем життя всіх мешканців міста. Варто зазначити, що стратегічний план кожного міста розробляється виходячи з потреб територіальної громади міста та включає комплексну систему завдань, яка ґрунтується на реаліях поточної ситуації та рівня розвитку міста.

Стратегічне бачення та місія відображають стан, в якому громада має опинитися в результаті реалізації даного стратегічного плану.

Кожне місто має певний проєкт свого розвитку, який чітко прописує у стратегічному плані і в подальшому має відбиток на регіоні. На першій стадії робіт зі стратегічного планування доцільно здійснити аналіз реально існуючої ситуації в економіці міста, завдяки отримання інформації від управлінь та відділів виконкому, управління статистики та інших установ. Для цього розробляється Профіль громади міста, де відображена інформація про наступне:

– демографічна замітка про місцеве населення;
– місцева економічна база;
– комунальна і технічна інфраструктура;
– стан довкілля та умови життя.

Основні проблеми економічного розвитку міста висвітлюються у зовнішньому та внутрішньому аналізі з урахуванням даних Профілю громади та результатів опитування і слугують формулюванню стратегічних напрямів та цілей їх розвитку на певний період часу.

Крім того, доцільним є проведення SWOT-аналізу розрізі визначених пріоритетних напрямків розвитку та в розрізі певних відібраних галузей. Його доцільно проводити за такими категоріями:

– природно-ресурсний потенціал;
– економічний потенціал;
– науково-технічний потенціалі;
– стан навколишнього природного середовища;
– трудовий потенціал;
– рекреаційний потенціал;
– рівень природо-технічної безпеки
– просторово-економічний потенціал;
– людський потенціал;
– розвиток інфраструктури.

Для визначення співвідношення потенціалу міста із зовнішнім середовищем необхідно здійснити аналіз за певними категоріями, що дасть інформацію щодо виявлення можливостей та загроз. До таких категорій слід віднести ситуації на рівні:

– зовнішньоекономічному;
– зовнішньополітичному;
– макроекономічному;
– демографічно-соціальному;
– геоекономічному та геополітичному положенні.

Враховуючи багатофункціональність міста, його варто розглядати у вигляді логістичної системи вхідних та вихідних потоків, які зумовлені використанням факторів виробництва, а також наявністю внутрішнього та зовнішнього середовища. Дані середовища містять в собі прояв основних етапів економічного ланцюга «виробництво – розподіл – обмін – споживання», який можливий лише за умов досконалого сталого розвитку міста.

Сьогодні фахівці наголошують на тому, що місто є центральним фактором соціального й економічного розвитку людства, центром суспільного життя та національної економіки, хранителем культури, спадщини та традицій. Міста відіграють ключову роль у процесах зміни стилю життя населення, моделей виробництва та споживання, просторової структури розселення та розміщення виробництва [3].

Разом з тим місто несе відповідальність за екологічні проблеми людства та руйнацію природного капіталу. У місті також найбільш гостро відчувається порушення соціальної, політичної, архітектурної, ресурсної й екологічної рівноваги. Водночас міський рівень – це найменший масштаб, у якому можливе конструктивне інтегральне цілісне вирішення цих проблем [4].

На основі вищенаведеного, можна виділити основні тенденції щодо забезпечення подальшого досягнення поставлених цілей сталого розвитку міст в Україні. Основними з них є:

– обов’язковий моніторинг, аналіз результатів та оцінка ефективності виконаної роботи з поставлених питань;

– збереження позитивних тенденцій у короткостроковій та довгостроковій перспективах у питаннях забезпечення доступності житла, збереження культурної та природної спадщини, безпеки населення, зниження негативного впливу забруднюючих речовин тощо та планування подальших заходів, що ведуть до сталого розвитку міст та громад;

– підвищення рівня освіти та поінформованості населення шляхом обґрунтування планів екологізації, роз’яснення її позитивних сторін, виховання прагнення змінити споживчу поведінку;

– сприяння соціально-економічному розвитку територій у результаті взаємодії представників міжнародних організацій з населенням шляхом вибору кращих варіантів екологічних практик із залученням місцевих спільнот у процес прийняття рішень, збереження культурної спадщини, покращення здоров’я та безпеки людей, створення нових робочих місць та стимулювання місцевої економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сучасні економічні, соціальні та екологічні детермінанти активізації розвитку країни та її регіонів : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 28–29 квітня 2017 р., м. Ужгород. У двох частинах. Ч. 2 / ред. кол. : М. А. Лендєл (гол. ред.) та ін. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2017. 148 с.

2. Громова Т. М. Сталий економічний розвиток міст і регіонів: проблеми та перспективи. *Економічний простір.* 2020. № 156. С. 15–19.

3. Бойко-Бойчук О. В. Світові тенденції розвитку міст: міжнародний досвід. URL : http://academy.gov.ua/ej/ej6/txts/07bovmmd.htm (дата звернення: 27.10.2022).

4. ООН – ХАБИТАТ – Программа ООН по развитию населенных пунктов. URL : http://www.un.org./ru/ga/habitat (дата звернення: 29.10.2022).

Сіротко Юлія Юріївна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ОПБ-20-1
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

РОЗВИТОК МІСТ УКРАЇНИ ТА ЙОГО СТРАТЕГІЇ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Початок повномасштабної військової агресії російської федерації проти України 24 лютого 2022 р. став викликом самому існуванню нашої держави, її суверенітету та соборності, ворожій атаці піддався соціальноекономічний устрій України, значних руйнувань та пошкоджень зазнали інфраструктурні об'єкти, будівлі суспільно-соціального призначення. Деякі міста й селища України російськими артилерійськими та авіаційними бомбардуваннями були повністю стерті з її мапи, що змусило жителів цих населених пунктів масово евакуюватися, втікаючи з місць окупації й місць, де ведуться активні бойові дії.

Їхня відбудова триватиме роками та буде досить затратною та трудоємкою. Важливим чинником тут є інституціоналізація економічної безпеки регіонів, яка здатна: сформувати єдині та прозорі, визнані всіма суб'єктами нормативно-правові, а також статусні (формальні та неформальні) правила та умови поведінки у воєнний та повоєнний час; забезпечувати якісне планування розвитку ситуацій, впровадження запланованих відповідних змін, гарантувати незворотність цих процесів; гармонізувати реалізацію основних елементів державної, регіональної, публічної та приватної інфраструктури в економічній сфері.

У перспективі відновлення слід звернути увагу на раніше прийняті Стратегії розвитку міст України, зокрема Стратегія економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 р., затверджена рішенням Одеської міської ради від 16 квітня 2013 року № 3306-VI [1], яка виступє головним довгостроковим послідовним планом розвитку та визначають основні напрямки, цілі та завдання подальшого розвитку та післявоєнного відновлення.

Однак механізм Стратегії не може бути незмінним, оскільки ряд суттєвих змін зовнішніх та внутрішніх умов для розвитку регіонів та міст України, які відбулись протягом останніх років, обґрунтовує необхідність її актуалізації – йдеться про діючі Стратегії всіх міст України.

Міста у всьому світі, особливо в країнах, що розвиваються, часто мають властивості, що роблять їх і їхніх жителів особливо уразливими до наслідків зміни клімату та інших стихійних і антропогенних лих (землетруси, екстремальні погодні явища, повені, осідання ґрунту, бурі, в т.ч. пилові і піщані, аномальна спека, нестача води, посуха, забруднення води і повітря, трансмісивні захворювання і підвищення рівня моря, яке впливає на прибережні райони, області дельти і малі острівні держави, що розвиваються,й інші території) [2, с. 24].

На прикладі Стратегії економічного та соціального розвитку міста Одеси «5Т» [1], яка фокусує основні напрямки інвестиційного розвитку міста: технології, туризм, транспорт, торгівлю та trust (англ. «довіра») – фінанси та безпеку, можна продемонструвати зміни, які обумовлені форс-мажором «військовий стан» та його економіки.

Потрібні такі зміни стратегії в умовах військового стану та після нього по складовим «5Т»:

1) туризм – зовнішній туризм відсутній, готелі, аеропорт і морський порт не працюють зовсім. Для збільшення доходів бюджету міста потрібне послаблення продажу алкоголю, що також активізувало б роботу ресторанного бізнесу;

2) транспорт – доцільне надання пільг зі сплати земельного податку непрацюючим транспортним підприємствам, забезпечення безперебійної роботи міського транспорту в т.ч. електротранспорту;

3) торгівля – забезпечення максимальної кількості працюючих суб’єктів підприємницької діяльності у сфері вуличної торгівлі, також управління торгівлі безпосередньо займається формуванням продовольчого складу міста.

4) технології – партнерство в Дії в напряму створення розумних міст. Створення електронних моделей допомагатиме вирішувати нагальні проблеми кожного міста: інтегровані інформаційні системи розв’язують проблеми з транспортом, впроваджуються «зелені» технології, роблять та унаочнюють доступний план забудови, розвитку промислового й природного капіталу;

5) траст – поточне утримання дорожньої інфраструктури міста. Після завершення військового стану та бойових дій залежно від поточної ситуації необхідно буде запровадження індивідуального підходу до кожного напрямку для досягнення довоєнних результатів та подальшого розвитку міста.

Водночас виникає більш складна проблема – це проблема концептуальних змін та їх усвідомлення суспільством. Вона вимагає науково-методологічних змін Стратегії, які віддзеркалюватимуться у для всіх її блоках [3]. Змінитися повинні: мета, принципи, заходи із забезпечення реалізації, процеси та життєвий цикл стратегії.

Реалізація Стратегій міст [1; 4] здійснюватиметься за рахунок використання наявного ресурсного потенціалу міста (матеріальних,фінансових, людських, інтелектуальних, наукових, освітніх, інформаційнихресурсів тощо), залучення провідних українських та міжнародних експертів, а також міжнародних організацій, таких як Європейська Економічна Комісія ООН, Світовий банк, Міжнародна Фінансова Корпорація, Європейський банк реконструкції та розвитку тощо.

Фінансовими джерелами реалізації Стратегій будуть:

а) кошти місцевого та державного бюджетів;

б) залучені кошти донорів в рамках проектів міжнародної технічної допомоги;

в) кошти вітчизняного та міжнародного приватного бізнесу, що будуть спрямовані на реалізацію проектів державно-приватного партнерства з відбудови країни та/або певних регіонів, міст, галузей і сфер економіки;

г) кредити міжнародних фінансових організацій.

Отже, посилаючись на все вищезазначене, можна зробити висновок, що війна в Україні внесла свої корективи у всі сфери життя людей та місткраїни, деякі міста на сьогоднішній день навіть стерті з лиця Землі, тому раніше прийняті Стратегії розвитку міст стануть гарною основою для їх відбудови у воєнний та післявоєнниц час. Розглянуто Стратегію міста Одеси, так звану «5Т» яка містить основні, досить грунтовні здобутки та напрямки інвестиційного розвитку, та буде основоположною для подальших напрацювань владою міста та нашої держави щодо його відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. СТРАТЕГІЯ економічного та соціального розвитку м. Одеси до 2022 року, затверджена рішенням Одеської міської ради від 07.12.2019 № 1321-VII. URL : https://www.omr.gov.ua/ua/open-city/strategy/

2. Нова програма розвитку міст (New Urban Agenda). *Конференція ООН з житла і сталого міського розвитку,* жовтень 2022 року, Хабітат-III, Кіто, Еквадор. URL : https://web.archive.org/web/20190714183341/https://mistosite.org.ua/ru/articles/nova-prohrama-rozvytku-mist-pereklad-ukrainskoiu-poiasnennia

3. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. Інструмент для розробки стратегій регіонального розвитку і планів заходів з їх реалізації. URL : http://strategy.kharkiv.ua/materials.html

4. Стратегія Дніпра 2030 URL : https://dniprorada.gov.ua/upload/editor/prezentaciya_strategii_dnipra_2030.pdf

Кунак Сергій Олегович,
група ОПБ 20-1
Науковий керівник:
Мацелюх Наталія Петрівна,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ПРОЦЕСИ ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

Процеси ціноутворення в Україні відбуваються на законодавчій основі та зазнають впливу, як правило, внутрішніх та зовнішніх чинників.

Сфера дії Закону України «Про ціни і ціноутворення» поширюється на всі підприємства та організації незалежно від форм власності, підпорядкованості й методів організації праці та виробництва. Цей Закон спрямований на забезпечення, рівних економічних умов і стимулів для розвитку всіх форм власності, економічної самостійності підприємств, організацій та адміністративно-територіальних регіонів республіки, збалансованого ринку засобів виробництва, товарів і послуг, протидії монопольним тенденціям виробників продукції, товарів і послуг, об'єктивних співвідношень у цінах на промислову та сільськогосподарську продукцію, що забезпечує еквівалентність обміну, розширення сфери застосування вільних цін, підвищення якості продукції, соціальних гарантій в першу чергу для низькооплачуваних і малозабезпечених громадян, включаючи систему компенсаційних виплат у зв'язку зі зростанням цін і тарифів, створення необхідних економічних гарантій для виробників, орієнтації цін внутрішнього ринку на рівень світового ринку.

Державні фіксовані та регульовані ціни і тарифи встановлюються на ресурси, які справляють визначальний вплив на загальний рівень і динаміку цін, на товари і послуги, що мають вирішальне соціальне значення, а також на продукцію, товари і послуги, виробництво яких зосереджено на підприємствах, що займають монопольне становище на ринку [1, с. 51].

Щодо впливу на ціни, то діє певна система впливу на процеси ціноутворення суб'єктів господарювання. Ця система, з одного боку, обмежує підприємства у виборі ціни, а з іншого – створює більш-менш справедливі умови функціонування для всіх учасників економічних відносин, сприяє створенню вільного конкурентного середовища, а також обмежує розвиток негативних тенденцій, таких як: монополістичне ціноутворення; штучне підвищення цін на товари першої необхідності тощо [1, с. 49].

Так факт воєнного стану супроводжується значним підвищенням цін. Харчові продукти в Україні з початку 2022 року подорожчали на понад 22 %. Через війну ціни на деякі продукти харчування та ліки зросли в півтора-три рази. Зокрема, соняшникова олія та цукор подорожчали на 15 % та

16 %, відповідно. Вершкове масло подорожчало на 24 %, хліб – на 21 %, м'ясо – на 15 %, макарони – на 24 %. Водночас фрукти подорожчали на 23,5 %, а овочі – на 67 %. Ціни (тарифи) на житло, воду, електроенергію, газ та інше паливо зросли на 7 %, в основному через подорожчання природного газу на 27 %. Ціни на транспортні перевезення зросли на 18 % в основному через зростання цін на пальне та нафту на 30 %. Ціни на проїзд пасажирським транспортом подорожчали на 24 %, а залізничним – на 14 %. [4]. Також зазначимо, найближчим часом вже подорожчало м'ясо на 20–30 % в Україні і за кордоном. Це пов'язано з дефіцитом українського продовольства у світі через збройну агресію Росії і логічно, оскільки дорожчають енергоносії, зростає курс валют, руйнуються звичні ланцюги поставок.

Щоб зменшити можливість спекуляції цінами на основні товари, Уряд України запроваджує контроль над цінами на деякі з цих товарів. Основним законом, який стосується державного регулювання, є Закон про ціни і ціноутворення. Він регулює регулювання продукції та товарів соціального значення. Існує кілька способів державного регулювання цін: встановлення фіксованих цін, обмеження цін, обмеження торговельних надбавок, обмеження постачання Збутові надбавки та норми прибутку. Інший підхід полягає в запровадженні процедури звітності про зміну ціни: якщо продавець підвищує ціну більш ніж на 5 %, він зобов'язаний повідомити про це.

Перелік соціально значущих продуктів харчування, ціни на які регулюються, встановлено постановою КМУ 341, виданою на початку пандемії. Відповідно до постанови, до соціально значущих товарів віднесено 17 товарів, з них 12 – продовольчі товари, за якими всі підлягають декларуванню цін. В Україні здійснюється цінове регулювання на ринку фармацевтичної продукції. Зокрема, обмежено торговельні субсидії на ліки, включені до Національного переліку лікарських засобів. Залежно від інструменту націнка може коливатися від 10 до 25 %. Проте перевірити, чи дотримуються аптеки цих обмежень під час воєнного стану, неможливо. Національний контроль цін можливий лише на брендовий бензин і дизпаливо. До 19 травня поточного року ціни на пальне в Україні регулювалися двома способами: обмеженням торгових субсидій і декларуванням цін. Але 19 травня обмеження надбавок зняли. Тепер якщо АЗС підвищують ціни більше ніж на 5 %, вони зобов'язані декларувати ціни, але можуть підвищувати ціни довільно.

2 червня 2022 року пресслужбою Державної податкової служби України було опубліковане повідомлення яке розкриває позицію контролюючого органу щодо ключових питань з ціноутворення під час воєнного стану, а саме подання звітності з ціноутворення, зупинення строків давності, особливості податкових перевірок з ціноутворення [2, с. 298].

Необхідність підготовки та подання звітності з ціноутворення. Для платників податків, які мають можливість своєчасно виконувати вимогу, відновлюється обов'язок підготовки та подання всіх видів звітності з ціноутворення, що

передбачені Податковим Кодексом України. Підтвердження можливості чи неможливості виконання платником податків обов'язків здійснюватиметься за окремим Порядком, який буде затверджений Міністерством фінансів України. Податкові органи вважають, що у зв'язку з останніми змінами до Податковим кодексом України розпочинається перебіг строків для подання усіх видів звітності з ціноутворення (звіт про КО, документація з ціноутворення, повідомлення про участь у МГК, майстер-файл та звіт у розрізі. Це означає, що платникам податків, які мають можливість готувати податкову звітність, необхідно подати звітність з ціноутворення в строк, встановлений законодавством [2, с. 300]. Наприклад, у разі надходження запиту на надання документації з ціноутворення платнику податків необхідно подати документацію з ціноутворення протягом 30 календарних днів із дня отримання запиту.

Відтак важливими заходами для стримування спекуляцій щодо зростання цін є здійснення податкових перевірок з питань ціноутворення. Проте під час воєнного стану в Україні податкові перевірки з ціноутворення не можуть бути розпочаті відповідно до чинних нормативних актів і почнуть діяти після завершення періоду воєнного стану в Україні.

Терміни проведення раніше зупинених перевірок з трансфертного ціноутворення теж призупиняються.

Під час воєнного стану платники податків можуть добровільно змінити систему оподаткування із загальної на 3-тю групу єдиного податку за ставкою 2 % доходу. Після припинення або скасування воєнного стану платники податку, які скористалися цією можливістю, з першого дня місяця, наступного за місяцем його припинення або скасування, втрачають право на використання особливостей цього оподаткування і переходять на загальну систему оподаткування. З метою визначення відповідності «вартісним» критеріям віднесення операцій таких платників податків до контрольованих застосовуватиметься такий підхід:

Наразі протягом дії воєнного стану в Україні, бізнесу варто бути особливо пильним при застосуванні державних регульованих цін, адже це питання перебуває під контролем з боку держави.

Так, 16 квітня 2022 року набрав чинності Закон України № 2173-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків у період воєнного, надзвичайного стану» (законопроєкт № 7234), яким, серед іншого,внесені зміни до податкового законодавства та законодавства про ціни і ціноутворення.

Ним уповноважено податкові органи тимчасово, на період до припинення або скасування воєнного стану в Україні, здійснювати контроль (нагляд) і спостереження у сфері ціноутворення (за винятком контролю цінової і тарифної політики у сферах енергетики та комунальних послуг).

Змінами передбачено, що податкові органи шляхом проведення фактичних перевірок здійснюватимуть контроль задотриманням платниками податків вимог законодавства щодо встановлених державою: фіксованих цін, граничних цін, граничних рівнів торговельної надбавки (націнки) [3, с. 231].

У разі виявлення за результатами перевірки порушень законодавства про ціни і ціноутворення, такі порушення зазначаються в окремому акті. Зазначений акт надсилається до органу, уповноваженого приймати рішення про застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення вимог щодо формування, встановлення та застосування державних регульованих цін.

Тобто прийматиме рішення про застосування заходів відповідальності (адміністративно-господарських санкцій) до суб'єктів господарювання за результатами проведеної перевірки та розглядатиме їхні зауваження щодо порушень не податковий орган, який провів перевірку, а вищевказаний уповноважений орган на підставі складеного акту.

Наразі таким органом може бути Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, інші визначені законом органи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чудний О. Законодавчі засади державної цінової політики та проблемні питання її реалізації в Україні. Управління економікою: теорія і практика. *Преса України. Економіка України.* 2005. № 10. С. 48–52.

2. Пластун О. Л. Імпульсні та розвороті стратегії після аномальних цінових коливань на ринку. *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України* : збірник матеріалів IV Міжнар. науково-практичної конф., 25–26 березня 2021 р., м. Ірпінь. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2021. С. 297–300.

3. Чукурна О. П. Аналіз системи державного регулювання ціноутворення в Україні та країнах Європейського Союзу. *Наука й економіка.* 2013. Вип. 3. С. 231.

4. Як держава регулює ціни під час війни. URL : https://zahid.espreso.tv/poperedzhati-pro-podorozhchannya-ta-ne-staviti-podviyni-natsinki-yak-derzhava-regulyue-tsini-pid-chas-viyni?amp

Чепіль Софія Олександрівна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ОПБ-20-1
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної теорії,
Державний податковий університет

ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІСТ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Повномасштабна війна Росії проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року і триває досі, нанесла нашій державі страшних руйнувань українських міст та сіл, знищення критичної інфраструктури у багатьох громадах та регіонах, мільйонів вимушених переселенців, суттєвих зсувів у демографічній ситуації в різних регіонах.

За час війни знищено тисячі об'єктів інфраструктури (руйнування продовжуються, тому оцінити точну кількість не можливо), зокрема є досить важливі для відновлення регіонів та їх розвиток – аеропорти, мостові переходи, житло та об'єкти соціального характеру для повернення людей.

Найбільші руйнування зазнали і зазнають промислові міста і регіони України. Так у Маріуполі зруйновані найбільш меткомбінати ім. Ілліча та Азовсталь групи Метінвест, загальні втрати податків від знищення підприємств можуть сягати близько 50 млрд гривень. Зруйновано або сильно пошкоджено Лисичанський та Кременчуцький НПЗ, багато підприємств чи цехів підприємств Харкова, Києва, Чернігова, Миколаєва, Сум, Охтирки і багатьох інших. Від війни та можливого захоплення понад півтори тисячі підприємств пробують вивезти обладнання та працівників подалі від фронту, в центральні та західні регіони України. Отже, відбувається деіндустріалізація міст та регіонів, які визначали промисловий потенціал України. Це суттєво впливає зараз та впливатиме у майбутньому на розміщення продуктивних сил по території України та й визначатиме можливості повернення чи не повернення людей у ці промислові міста та регіони.

Незважаючи на війну, потрібно вже сьогодні планувати відновлення пошкоджених територій, і створення умов для швидшого повернення населення, яке було вимушене виїжджати, відновлення місцевої, регіональної та національної економіки.

Потрібно враховувати загрозу з боку Росії та Білорусі, яка залишиться навіть після завершення війни, тому краще за все виділити три макрорегіони: Східний (фронтир) – територія, яка має найбільшу загрозу прямого військового вторгнення, бо має кордон із росією та білорусією, тому доцільно розмістити

значну кількість військових об'єктів. Центральний (опора) – регіони, що межують із територіями фронтиру, з незначним рівнем загрози. Західний (тил) – західна частина України, яка знаходиться саме ближче до країн ЄС, та мінімальна загроза військового вторгнення.

На першому етапі, потрібні швидкі кроки у таких напрямах:

- відновлення комунікацій у рамках Київської агломерації;
- відновлення злітно-посадкових смуг та обладнання аеропортів Києва для прийняття критично-важливих вантажів та міжнародного авіасполучення;
- відновлення мостів навколо Києва, розчистка та ремонт полотна міжнародних трас з Києва на захід, а також на Одесу і Харків;
- відновлення логістичних центрів навколо Києва, які здатні приймати та накопичувати вантажі з-за кордону;

На другому етапі, відновлення пошкоджених мереж електро-газопостачання. Враховуючи обмежені можливості українського експорту зернових та високу залежність України від імпорту дизельного пального та бензину, варто швидко розгорнути виробництво біодизелю та біоетанолу на невеликих розосереджених по регіонах сучасних підприємствах, що переробляють ріпак, кукурудзу, буряки, картоплю, інші культури на енергоресурси.

На третьому етапі має бути розгорнуто мережу модульних підприємств з виробництва сучасних будівельних матеріалів в Україні по можливості максимально близько до територій з найбільшими руйнуваннями. Це можливість дати робочі місця тим людям, які залишились після війни без роботи та використати місцеву сировину.

12 травня Верховна Рада України у другому читанні ухвалила законопроект Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності № 7282, яким пропонується спрощення процедур у сфері містобудівної діяльності в умовах воєнного стану. Новий Закон надає можливості для відновлення населених пунктів; забезпечення тимчасовим житлом громадян, які постраждали внаслідок збройної агресії Росії; розміщення виробничих потужностей переміщених (евакуйованих) підприємств [1].

Відбудова промисловості має відбуватись з урахуванням посилення її стійкості ракетним ударам – мережі менших підприємств у кооперації, як альтернатива великим, універсалізації проектних рішень для взаємозамінності окремих елементів машин, механізмів, устаткування, особливо для оборонних потреб.

21 квітня 2022 року Указом Президента України № 266/2022 було утворено «Національну раду з відновлення України від наслідків війни». Основними завданнями Ради є: розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, який, зокрема, передбачатиме відновлення і розбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, військової

інфраструктури і військово-промислового комплексу, структурну модернізацію та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини; визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди; підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди [2].

Необхідною умовою на підготовчих етапах до членства в ЄС це продемонструвати Україні, що вона здатна правильно розпоряджатися коштами, тобто здійснює належне фінансове управління. Регіональна політика ЄС здійснює збалансований і гармонійний розвиток для всіх країн та регіонів, вона ставить собі за мету подолати відсталість регіонів, які мають найменш сприятливі умови для розвитку. Правила підготовки до вступу в ЄС стимулюють органи влади в Україні в процесі планування відновлення регіонів та уражених територій діяти за правилами максимально ідентичними до європейських і для цього є вже певна основа.

У 2015–2022 роках Україна досягла значного прогресу в реформуванні регіональної політики за підтримки ЄС та інших партнерів. У 2018 році Україна приєдналась до Рекомендації Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо ефективного публічного інвестування на всіх рівнях влади, це означає готовність держави впроваджувати заходи з реформування системи управління публічними інвестиціями. Забезпечується її прозорість, стабільність, ефективність, зменшення корупційних ризиків на всіх етапах реалізації інвестиційних проектів.

У 2021 році за ініціативи Мінрегіону та при підтримці проекту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) було підготовлено ґрунтовний аналітичний звіт «Публічне інвестування для регіонального розвитку: спроможності, прогалини і рекомендації». Незважаючи на присутність певних елементів узгодження стратегічного і бюджетного планування на регіональному рівні (зокрема бюджетні запити на рік та прогноз на два наступні бюджетні роки, які подаються фінансовим департаментам чи управлінням), насправді має місце відокремлення цих двох процесів – бюджетування та стратегічного планування. Це яскраво простежується на прикладі значної частини регіональних бюджетних програм, які за змістовним наповненням практично не узгоджуються з регіональною стратегією розвитку та приймаються без вивчення і врахування потреб конкретних цільових груп, на які вони спрямовані. Така ситуація була підтверджена бенефіціарами (учасниками фокус-груп), де зазначалось, що значна частина ініційованих владою заходів, зокрема близько 90 % передбачених регіональними бюджетними програмами, плануються без врахування потреб бенефіціарів і є недостатньо ефективними [3, с. 128].

Отже, війна для України сьогодні, це не тільки поточні втрати людей та економіки, це довготривалі негативні наслідки та обмеження майбутнього розвитку на довгі роки. Це слід сприйняти як об`єктивну реальність і робити кроки, які б мінімізовували негативний вплив цих викликів на існування та розвиток держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проєкт Закону про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності від 13.04.2022 № 7282. URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39426 (дата звернення: 16.11.2022).
2. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022. URL : https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225 (дата звернення: 17.11.2022).
3. Публічне інвестування для регіонального розвитку: спроможності, прогалини і рекомендації / Міністерство розвитку громад і територій України. 2021. 440 с. URL : https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/10/b1.3.-public-investment-needs-assessment-report-final-ua.pdf

Шевелєв В. В.,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня, ЕРМР-22-1
Науковий керівник:
Мацелюх Н. П.,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет

АНАЛІЗ СВІТОВИХ ТРЕНДІВ РОЗВИТКУ «РОЗУМНИХ» МІСТ

Місто незворотно перетворюється у складний механізм, керувати яким потрібно за допомогою сучасних технологій на основі великих даних.

Нині «розумними» можна назвати вже більше тисячі міст у світі. Вони на різних рівнях використовують технологію під назвою інтернет-речей, яка дозволяє відстежувати стан об'єктів, збирати інформацію та аналізувати її.

Наприклад, у Барселоні за допомогою спеціальних сенсорів можна побачити вільні місця для паркування, а в Амстердамі датчики показують, коли сміттєві баки вже переповнені. Для безпеки громадян в аргентинському місті Тігре встановили відеокамери з функцією розпізнавання облич та нетипової поведінки. Це дозволяє поліції запобігти злочинам або знайти підозрюваних.

У 2020 році Індекс розумних міст оцінив 109 міст, використовуючи економічні та технологічні показники, а також думку громадян про те, наскільки «розумними» були їхні міста. Першими у рейтингу опинилися Сінгапур, Гельсінкі та Цюрих. А ось Київ посів 98-ме місце, втративши за рік 6 позицій. Дослідження показало такі тенденції у розвитку «smart city»:

1. Турбота про здоров'я громадян

Технології допомагають містам краще дбати про здоров'я своїх мешканців. Наприклад, у Південній Кореї додаток Corona 100m сповіщав користувача, якщо він перебував на відстані 100 метрів від місця, де побував хворий на коронавірус. А у китайській провінції Хубей випробовували модель штучного інтелекту, яка вивчала середньодобову температуру, щільність міста, вологість та швидкість вітру, щоб спрогнозувати кількість підтверджених випадків захворювання на COVID-19 протягом 30 днів. Також розумні камери в міжнародних аеропортах перевіряють температуру в пасажирів та виявляють ознаки хвороби.

Зокрема, у світі активніше впроваджують телемедицину. Не виходячи з дому, пацієнти отримують консультацію лікаря через відеозв'язок: у Сінгапурі такий додаток має назву TeleHealth. А у Барселоні громадяни старші за 75 років викликають собі швидку допомогу через невеликий пристрій, який вбудовується у браслет або кулон.

2. Розвиток менших міст

Мегаполісам у розвинених країнах вже важко здивувати своїх громадян. А таким містам, як колумбійський Медельїн достатньо було впровадити безплатний Wifi на вулицях, щоб у рейтингу піднятися на 19 позицій. Ця зміна одразу стала відчутною для мешканців. Водночас активно розвиваються міста поруч зі столицями: у 2020-му в іспанського Більбао прогрес був відчутніший ніж у Мадриді, а британський Бірмінгем піднявся на 12 позицій, тоді як Лондон покращив результат лише на 5.

3. Боротьба з кліматичними змінами

Технології IoT стають життєво важливими для боротьби з кліматичними змінами. Сенсорні датчики, які під'єднані до інтернету, дозволяють ефективно використовувати ресурси. Наприклад, у Франції одну з вугільних електростанцій оснастили 10 тисячами датчиків, які у режимі реального часу надають дані про свій стан і допомагають операторам оптимізувати роботу. Компанія General Electric, яка керувала проєктом, заявила, що система допомагає усунути 0,58 гігатонни викидів парникових газів на рік. А це еквівалентно ліквідації приблизно 120 мільйонів автомобілів, висадці 550 мільйонів квадратних миль лісу та заміні 20 мільярдів ламп на світлодіоди.

Перехід до розумного управління дорожнім рухом дозволяє мегаполісам значно зменшити викиди вуглецю. Ще у 2015 році британський Ofcom опублікував звіт про IoT та дорожній трафік. Виявилося, що якщо зменшити завантаженість доріг на 15 %, Великобританія не лише поліпшить якість повітря, а і заощадить близько 1 мільярда доларів на рік. Тому в Британії розробляють інтелектуальну транспортну систему. Ідея полягає у тому, щоб встановити датчики в автомобілях та на дорогах. Вони відстежуватимуть затори, і якщо ситуація погіршуватиметься – центр управління відреагує та введе обмеження швидкості.

Подібну систему використали у Сінгапурі: завдяки датчикам на понад 5 000 автомобілях та автобусах, місто знизило завантаженість громадського транспорту на 92 %.

Порівняння позицій 10 кращих міст світу в 2019 році за певними індексами наведено у табл. 1.

Таблиця 1 – Рейтинг 10 кращих міст світу
за міжнародними індексами в 2019 році

Ранг	Ранжування за індексом				
	Cities in Motion Index, IECE	The Global Cities Index, Kearney	Global Liveability Ranking, The Economist	Global Financial Centers Index, Z/Yen	Global Power City Index, MMF
1	Лондон	Нью-Йорк	Відень	Нью-Йорк	Лондон
2	Нью-Йорк	Лондон	Мельбурн	Лондон	Нью-Йорк
3	Париж	Париж	Сідней	Гонконг	Токіо
4	Токіо	Токіо	Осака	Сінгапур	Париж
5	Рейк'явік	Гонконг	Калгарі	Шеньчжень	Сінгапур
6	Копенгаген	Сінгапур	Ванкувер	Токіо	Амстердам
7	Берлін	Лос-Анджелес	Торонто	Пекін	Сеул
8	Амстердам	Чикаго	Токіо	Дубай	Берлін
9	Сінгапур	Пекін	Копенгаген	Шеньчжень	Гонконг
10	Гонконг	Вашингтон	Аделаїда	Сідней	Сідней

Джерело: [1].

Отже, за наведеними рангами такі міста, як Лондон, Нью-Йорк, Париж, Токіо та Гонконг, часто потрапляють у ТОП-10 найбільш процвітаючих міст або міст з найвищою якістю життя у світі. За індексом CIMI місто Київ має 115 позицію.

Міста, які хочуть пришвидшити свій розвиток, повинні забезпечити собі включення до міжнародного середовища. У цьому плані підтримання глобального охоплення передбачає покращення бренду міста та його міжнародне визнання через стратегічні туристичні плани, залучення іноземних інвестицій та представництва за кордоном.

Для цього були включені такі показники: аеропорти, кількість пасажирів за аеропортами, кількість готелів у місті, рейтинг найпопулярніших місць у світі за версією Sightsmap, а також кількість зустрічей та конференцій, які проводяться відповідно до даних Міжнародної асоціації конгресів і конференцій (International Congress and Convention Association – ICCA) [2].

Цей останній показник важливий для міжнародного прогнозу міста, враховуючи, що ці заходи зазвичай відбуваються в містах з міжнародними готелями, спеціально обладнаними для таких цілей конференц-залами, хорошою частотою міжнародних рейсів та відповідними заходами безпеки. Учасниками ICCA є такі міста України, як Київ та Львів [2].

На рис. 1 наведено міста світу, які мають 5 найвищих рейтингів за всіма описаними вище субіндексами.

Рисунок 1 – Топ-5 міст світу за субіндексами у 2019 році

Джерело: [1].

Міста можуть мати вищий чи нижчий міжнародний статус, навіть якщо вони з однієї країни, але це не залежить від ступеня відкритості на національному рівні. Цей вимір намагається відобразити ці відмінності та виміряти міжнародну проєкцію міст.

У контексті розвитку «розумних» міст особливої уваги заслуговує Індекс «розумних» міст (Smart City Index), розроблений Міжнародним інститутом розвитку менеджменту спільно із Сінгапурським університетом технологій і дизайну. Перші місця в Індексі у 2020 р. посіли Сінгапур, Гельсінкі та

Цюріх. Багато китайських міст потрапили до цього рейтингу, хоча їх позиції не є високими. Китайські міста, включені до рейтингу, демонструють те, наскільки ефективна урядова політика може за короткий термін принести вагомі результати в густонаселеній державі.

Нині очевидним є формування ядра «розумності» в ЄС. Найбільше середніх та великих «розумних міст» у шести країнах – членах ЄС, а саме в Німеччині – 23, Франції – по 15, Великобританії – 13, Іспанії – 14, Італії – 14, Польщі – 12. Фактично передовими є країни– засновники ЄС, країни так званої старої Європи. Тільки одна країна серед нових членів – Польща демонструє результати, які є вищими за інших відповідної групи. Всі перераховані країни є територіально досить великими та густонаселеними, і такі їх результати пов'язані з багаторічною державною політикою, яка передбачає виділення бюджетних коштів на розвиток НДДКР, створення кластерів інновацій, розбудову мережі громадського транспорту, перехід на відновлювальні джерела енергії, оцифрування основних секторів економіки, залучення інвестицій у сегменти.

Успіх міст «ядра розумності» ЄС полягає у цілеспрямованих стратегіях їх розвитку, які відповідають сучасним урбаністичним тенденціям та викликам. Для цього міська влада залучала жителів, підприємців, науковців та громадськість та спільно з ними виокремлювала основні сфери, які потребують першочергових змін [3]. Як правило, основними цілями їх стратегій є:

• сталий розвиток міста;
• розвиток людства відповідно до соціальних викликів;
• екологічний розвиток, який відповідає процвітанню міста;
• міська мобільність;
• оцифрування основних сфер економіки.

У ЄС для забезпечення збалансованого розвитку міст на засадах «розумності» в усіх країна-членах проводиться відповідна системна політика. Ключовим інститутом у формуванні політики ЄС у рамках розбудови мережі «розумних міст» є Європейська комісія, до складу якої входять підрозділи та інші структури, діяльність яких стосується реалізації політики щодо екології, культурної спадщини цифрових технологій та ін.

У проекті бюджету ЄС на 2021–2027 рр. виділено п'ять основних інвестиційних цілей:

1. «Розумніша» Європа шляхом упровадження інновацій, оцифрування, економічних трансформацій та підтримки малого та середнього бізнесу.

2. «Зеленіша», вільна від викидів вуглецю Європа – імплементація Паризької угоди та інвестування перехід на відновлювальні джерела енергії та боротьба зі змінами клімату.

3. Більш «зв'язана» Європа – розвиток транспортних мереж та цифрових мереж.

4. Більш соціальна Європа – впровадження Європейського стовпа соціальних прав та підтримка роботодавців, освіти, навичок, соціальне включення та рівний доступ усіх без винятку до медицини.

5. Європа, ближча до громадян, – шляхом підтримки місцевих стратегій розвитку та сталого розвитку міст по всьому ЄС [4].

Отже, стратегія розумного міста має бути публічною та динамічною, включати цілі з конкретним часовим періодом для можливості відстеження прогресу, а також критеріями успіху. Місто має регулярно публікувати оновлення та досягнення на спеціально створеній платформі. Досвід показує, що міста із систематизованим підходом та стратегіями краще забезпечують потреби своїх мешканців, ніж ті, що просто займаються розробленням розумних додатків на запит. Українські міста лише починають використовувати переваги діджиталізації та формувати свої СМАРТ-стратегії, тому досить важливо правильно розставити пріоритети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Формування системи індикаторів стану та розвитку «розумних» міст в Україні / Корепанов О. С., Чала Т. Г., Корепанов Г. С., Черненко Д. І., Маслов М. Ю. *Проблеми економіки.* 2021. № 4 (50). С. 181–190.

2. International Congress and Convention Association. URL : https://www.iccaworld.org (дата звернення: 10.11.2022).

3. EGCA. City introduction & context – involvement, investment & innovation. 2018. URL : https://www.umea.se/download/18.6e56e1f514f42fbe6676d286/1446819100749/EGCA+2018+Ume%C3%A5+Sweden+City+introduction+and+context.pdf (дата звернення: 10.11.2022).

4. European Commission. EU Budget For the Future. 2018. URL : https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budgetmay2018-new-framework-glance_en.pdf (дата звернення: 10.11.2022).

Сабініна А. В.,
здобувачка вищої освіти другого
(магістерського) рівня
Науковий керівник:
Колісник О. П.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Здійснюючи господарську діяльність, для підприємств найважливішим елементом виробничого процесу є оборотні активи. Оборотні активи формують достатньо вагому частку в активах будь-якого суб'єкта господарювання. Тому здійснення своєї діяльності в ринкових умовах господарювання як суб'єкта підприємницької діяльності, будь-яке підприємство повинно забезпечувати стан своїх оборотних активів на такому рівні, щоб швидко та якісно реагувати на потреби ринку.

Дослідження проблем управління оборотними активами займалися такі вітчизняні вчені: М. Бондар, О. Бондаренко, Ф. Бутинець, С. Голов, Л. Жидєва, В. Лінник, В. Сопко, Н. Ткаченко та інші.

Основною проблемою в дослідженні обліку оборотних активів на підприємстві є чіткість процесу розмежування їх на оборотні та необоротні. Для цього потрібно системно дослідити інформацію про дані облікові та контрольні об'єкти і розробити певну класифікацію їх поділу.

Відповідно до НП(С)БО 1 «оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [1].

Нормативно-правове регулювання обліку оборотних активів дає можливість відображати достовірну та повну інформацію, тому для забезпечення належного контролю за наявністю та використанням оборотних активів необхідно неухильно дотримуватись усіх встановлених нормативно-правових актів. Так, основним таким законодавчим актом є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV зі змінами та доповненнями, який регулює систему ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, а також їх державне регулювання на підприємстві в цілому [2].

Щодо формування даних про оборотні активи в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, то підприємство може самостійно обирати як національні, так і міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, які регламентуватимуть його діяльність у майбутньому.

Оборотні активи відображаються у другому розділі бухгалтерського балансу «Оборотні активи» і відповідно до цілей бухгалтерського обліку поділяються на такі групи: запаси, дебіторська заборгованість, короткострокові інвестиції, грошові кошти та їх еквіваленти, витрати майбутніх періодів тощо. Вони перебувають у постійному русі, набуваючи форми грошей, запасів сировини, матеріалів та готової продукції.

В Україні серед промислових підприємств переважають матеріаломісткі виробництва, тому економія матеріальних витрат значно знижує собівартість продукції. Метою управління запасами є ефективне та раціональне використання запасів, недопущення безвідповідального їх списання та уцінки на основі інформаційного забезпечення та бухгалтерського судження, відповідно до чинного законодавства та методології обліку запасів, підтвердження законності господарських операцій щодо запасів та правильності відображення їх в обліку [3].

Ефективність використання оборотних коштів характеризується швидкістю їхнього обертання, оборотністю. Прискорення оборотності цих коштів зумовлює: по-перше, збільшення обсягу продукції на кожну грошову одиницю поточних витрат підприємства; по-друге, вивільнення частини коштів і завдяки цьому створення додаткових резервів для розширення виробництва.

У результаті прискорення обороту грошових коштів потреба в них зменшується, отже, відбувається процес вивільнення цих коштів з обігу. Прискорення обігу оборотних активів необхідно здійснювати одночасно на всіх етапах їх руху за рахунок скорочення часу виробництва та часу обороту.

Розрахунок оборотності оборотних активів здійснюється за планом та фактично. У разі їх порівняння визначається прискорення або уповільнення оборотності як для всіх нормованих оборотних активів, а так і за окремими статтями.

Для характеристики ефективності використання оборотних активів використовується ряд показників, найважливішими з яких є:

1) оборотність, що обчислюється в днях і характеризується періодом, за який оборотні кошти підприємства здійснюють один оборот;

2) коефіцієнт оборотності, що характеризує, скільки оборотів здійснюють оборотні активи за звітний період (чим більше, тим вони краще використовуються);

3) коефіцієнт завантаження, що характеризує, скільки оборотних активів приходиться на 1 грн. реалізованої продукції (чим менше оборотних активів приходиться на 1 грн реалізованої продукції, тим краще вони використовуються);

4) коефіцієнт ефективності, що характеризує, скільки прибутку приходиться на 1 грн оборотних активів.

Що стосується підходів до класифікації оборотних активів, то в залежності від ознаки вона включає в собі велику кількість елементів, але незважаючи на це, їх вибір базується на принципах ефективного управління, що дозволяє підприємству ефективно функціонувати та бути фінансово стійким та забезпечити конкурентоспроможність.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що, оборотні активи – це не обмежені у використанні грошові кошти або інші активи, які призначені для споживання чи реалізації протягом операційного циклу. Оборотні активи втілюють в собі матеріальні цінності та грошові кошти, які обслуговують усі види господарської діяльності підприємства. Чітке розуміння сутності оборотних активів має велике практичне значення, адже правильне сприйняття економічної термінології спрощує роботу кожного підприємства, допомагає простежити та виявити взаємозалежності між різними факторами виробничо-господарської діяльності, що у подальшому дозволить не лише раціонально споживати наявні фінансові ресурси, а й будувати обґрунтовані економічні прогнози щодо доцільності використання та управління оборотними активами підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 / офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99 № 996-XIV / офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text

3. Жидєєва Л. І., Колісник О. П. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством (організацією, установою) : навчальний посібник. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 178 с. (Серія «На допомогу студенту УДФСУ», т. 64).

Денещук Катерина Сергіївна,
здобувачка вищої освіти другого
(магістерського) рівня, ОМУ-21-2
Науковий керівник:
Мискін Юрій Ігорович,
д-р екон. наук, доцент кафедри
облікових технологій та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Україна продовжує протистояння російському вторгненню. Багато українців боронить нашу державу зі зброєю в руках, вступивши до лав ЗСУ або територіальної оборони.

Та, окрім безпосереднього фронту бойових дій, не менш важливим є економічний фронт. Адже війна коштує Україні мільярдів доларів, які необхідні для забезпечення оборони та підтримання, і в подальшому відновлення, нашої інфраструктури.

Підприємці та бізнес, здатні стабільно працювати в умовах війни, – це справжній хребет української економіки. Налагодження роботи національного бізнесу є запорукою того, що державний бюджет буде наповнюватися, а населення зберігатиме платоспроможність. Активізація бізнес-діяльності – ключовий фактор посилення економічної стійкості держави, а отже, і її здатності ефективно протистояти агресору [1].

Тож було проведено дослідження, та переглянуто видані владою закони під час дії воєнного стану в Україні, які були здійснені ними для підтримки економічної системи в Україні:

1. Зменшення податкового тиску, спрощення і поліпшення податкових правил на період дії воєнного стану.

Якщо під час дії воєнного стану в особи немає можливості своєчасно сплатити податки та збори, подати звітність (за винятком податкової), зареєструвати податкові та акцизні накладні тощо – вона звільняється від фінансової та адміністративної відповідальності.

Таке звільнення поширюється як на фізичних так і на юридичних осіб [2; 4].

2. Послаблення вимог щодо отримання та перевірок дозвільних документів (ліцензій).

У період воєнного стану для початку діяльності підприємцю необхідно подати декларацію встановленої форми до Міністерства економіки України, а у випадках здійснення охоронної діяльності – до Міністерства внутрішніх справ України.

3. Спрощення умов ведення бізнесу для ФОПів.

З 01.03.2022 до завершення 12 місяців після припинення або скасування воєнного стану мають право не нараховувати, не обчислювати та не сплачувати ЄСВ за себе:

- ФОПи, зокрема ті, які обрали спрощену систему оподаткування,
- особи, які провадять незалежну професійну, релігійну (місіонерську) або іншу подібну діяльність,
- члени фермерського господарства [3; 4].

4. Кредитування та компенсації для бізнесу.

Під час воєнного стану та протягом 30 днів після його завершення роботодавці мають змогу отримувати компенсацію в розмірі 6500 грн щомісячно за кожного працевлаштованого вимушеного переселенця.

5. Підтримка агробізнесу та сфери харчової промисловості.

Яку підтримку держава надасть для аграріїв у 2022 році:

- Виключно малим та середнім аграрним виробникам з оборотом не більше 20 мільйонів євро в рік, що є еквівалентом підприємства, яке обробляє до 10 000 га.
- Компенсація відсоткової ставки за залученими кредитами.
- Максимальна сума кредиту на який поширюється компенсація відсоткової ставки становить 50 млн грн.
- Кредитування надається для здійснення сільськогосподарської діяльності (посівної) на період дії воєнного стану.
- Для отримання кредитування суб’єкт підприємництва також повинен бути сільськогосподарським товаровиробником у значенні, наведеному в Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України».
- Термін дії кредиту становить 6 місяців.
- Встановлено максимальний розмір державної гарантії за портфельними кредитами до 80 % [5].

6. Лібералізація трудових відносин.

- Працівника без його згоди можна перевести на іншу, не обумовлену трудовим договором роботу;
- Працівник має право розірвати трудовиий договір у той строк, який він вказує в своїй заяві, якщо місце роботи знаходиться в зоні ведення бойових дій;
- Допускається звільнення працівника в період його тимчасової непрацездатності (перебування на лікарняному) та відпустки;
- Допускається збільшення тривалості робочого часу;
- Якщо виплачувати заробітну плату неможливо через воєнні дії, її виплату може бути відтерміновано;

- Тривалість оплачуваної відпустки становить 24 календарні дні, строк неоплачуваної відпустки – необмежений;
- У разі неможливості з боку роботодавця забезпечити працівника роботою або з боку працівника - виконувати трудові обов'язки, сторони мають право призупинити дію трудового договору [6];
- Дозволяється присвоєння особам часткової професійної кваліфікації [7].

7. Релокація бізнесу.

За сприяння державних і місцевих органів влади створюються умови для безоплатного переїзду підприємств. Головною умовою для такого переїзду є наявність логістичної можливості без надмірної загрози для водіїв та залізничників. ФОПи, які працюють на підприємство, що здійснює релокацію, мають подавати заявки на переїзд окремо [8].

Таку ж схожу інформацію висвітлює і електронний додаток «Дія. Бізнес», в якому також були озвучені дії влади для підтримки бізнесу. Результати дослідження зображено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Можливості роботи бізнесу в Україні висвітлені в додатку «Дія. Бізнес»

Назва заходу	**Пояснення**
1. Програма Уряду щодо тимчасового переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів	Українські підприємства, які знаходяться у зоні активних бойових дій, можуть отримати державну допомогу в переміщенні своїх потужностей до західних областей України
2. Урядова програма підтримки працевлаштування внутрішньо переміщених осіб	Запроваджується програма компенсації роботодавцям витрат на зарплату працевлаштованих внутрішньо переміщених осіб у розмірі 6,5 тис. грн за кожного такого працівника протягом двох місяців
3. Програми підтримки щодо тимчасового переміщення підприємств з постраждалих регіонів	Для усіх підприємств, які подадуть заявку, будуть створені умови для забезпечення безкоштовного переїзду, а також для: • підбору відповідних площ для розміщення виробництва; • переміщення та розселення персоналу; • підбору працівників в місці дислокації після переїзду
4. Кредит до 60 млн грн будь-якому українському підприємству під 0 % на час воєнного стану за програмою «5-7-9 %»	Відтепер кредити за програмою «5-7-9 %» доступні для будь-якого українського підприємства. Уряд розширив Програму «Доступні кредити «5-7-9 %», відповідно до рішення Уряду від 18 березня 2022. Будь-який бізнес протягом дії воєнного стану та місяць після його завершення зможе отримати кредит під 0 %. Після цього кредитна ставка становитиме 5 %. Також збільшено максимальну суму кредиту до 60 млн грн

5. Уряд прийняв рішення про надання державних гарантій на портфельній основі у 2022 році	Уряд прийняв рішення про надання державних гарантій на портфельній основі у 2022 році. Рішенням Уряду також встановлено граничний розмір таких гарантій – 18,850 млрд гривень
6. Кредитування аграріїв	Надана можливість аграрія отримати кредити для розвитку своєї діяльності
7. Додаткова підтримка аграріїв	Для забезпечення сільгоспвиробників насінням до посівної в Україні на час воєнного стану скасовані додаткові процедури із сертифікації насіннєвого матеріалу. Дозволено експлуатацію сільгоспмашин без їх реєстрації на період воєнного стану. Запущено аграрну платформу Міністерства аграрної політики та продовольства України по збору актуальних потреб аграріїв під посівну в режимі реального часу. Створено онлайн-платформу для покращення логістичних маршрутів аграріїв в умовах воєнного стану

Джерело: сформовано автором [9].

Отже, влада України зробила великий внесок, для того, щоб економіка країни функціонувала, бізнес розвивася та країна була забезпечена продуктами та робочими місцями для подальшого існування та розвитку, під час військових дій на території держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Закон Рада». URL : https://www.rada.gov.ua/news/razom/221573.html
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX.
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану : Закон України № 7234 (прийнято, але не опубліковано).
5. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 і 29 : постанова КМУ від 18.03.2022 № 312.
6. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX.
7. Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб’єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію : розпорядження КМУ від 25.03.2022 № 246-р.
8. Застосунок «Портал. Дія». URL : https://business.diia.gov.ua/wartime

Герцун Олександра Сергіївна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ТЕБ-22-1,
ННІ економічної безпеки та митної справи
Науковий керівник:
Поснова Тетяна Вікторівна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

УСПІШНІ ПРАКТИКИ ЩОДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ: ДОСВІД ЄВРОПИ ТА УКРАЇНИ

За останні три десятиліття людство досягло значного прогресу у підвищенні матеріального добробуту. Але цей прогрес був здобутий ціною погіршення стану природного середовища планети. Результатом таких темпів економічного розвитку без принципової зміни сучасної економічної моделі стане зростання екологічних загроз, відповідно це унеможливить сталий розвиток. Зважаючи на це, світова спільнота економістів, соціологів, політиків, бізнесменів пришвидшили пошук нових шляхів розвитку, які б дозволили відновити природне середовище та одночасно забезпечували життя населення на гідному рівні.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімкими змінами у всіх галузях людської діяльності. Ці зміни взаємопов'язані і динамічні, посилюючи одна одну, тому їх наслідки часто непередбачувані. Більшість таких мегатрендів є загрозою подальшому розвитку суспільства. Стійкий розвиток – це раціональний вектор розвитку сучасного світу.

Вперше термін «сталий розвиток» був використаний у 1972 р. під час засідання Першої Всесвітньої конференції з навколишнього середовища у Швеції (Стокгольм). Натомість на конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро в 1992 р. цей термін використовувався як назву нової концепції існування всього людства. Концепція сталого розвитку була сформульована як спосіб подолання основних екологічних загроз для сучасної цивілізації, що існувала у вигляді певної теоретично обґрунтованої небезпеки, що сприймається щодо вузьким колом вчених і політиків і пов’язаної з перенаселенням, непоправним виснаженням природних ресурсів, забрудненням навколишнього середовища [1].

Порушення балансу між принципами сталого розвитку призводить до погіршення якості життя. До суттєвих факторів економічної складової слід віднести оптимальне використання обмежених ресурсів планети та застосування еколого-природо-, енерго- та матеріалозберігаючих технологій, зокрема

видобуток та переробку сировини, створення екологічно прийнятної продукції, мінімізацію, переробку та знищення відходів. Натомість соціальна складова сталого розвитку орієнтується на неекономічні інтереси особистості, охоплюючи весь спектр прав людини, як індивідуальних, так і колективних, включаючи питання корпоративного управління, і водночас ширше коло проблем збереження стійкості соціальних та культурних систем, що збагачують гуманітарні цінності сучасного товариства.

Перехід світу на принципи сталого розвитку лише зміцнює цей зв'язок, пропонуючи нові параметри вимірювання показників, пов'язаних із всебічним благополуччям, подолання проблем безробіття та бідності, посилення дбайливого ставлення до навколишнього середовища. Ми спостерігаємо потужну тенденцію – активізацію зв'язків між фінансовою системою та сектором реальної економіки у векторі сталого розвитку. Можна виділити два взаємопов'язані напрями розвитку цього напряму:

Проблеми в реальних секторах економіки формують нові вимоги до фінансової системи, за якими слідує глобальна мобілізація капіталу з акцентом на соціальні та екологічні фактори;

Система заходів щодо реформування фінансової системи впливає на екологічні та соціальні результати в реальній економіці через набір каналів реагування, а також політику, що регулюють заходи та міжнародне співробітництво.

Для заохочення переходу до сталого розвитку все більшого поширення набувають державні та міждержавні ініціативи, відповідно фінансові інститути починають реалізовувати функції управління ризиками на основі ЦСР. Німеччина, Великобританія, Швейцарія, Франція, Бразилія, Сінгапур, Індонезія, Китай та США входять до країн з активною національною політикою щодо розвитку «зелених» фінансів [2].

Керівництво Євросоюзу виробило чітку політику, спрямовану на фінансову підтримку малого та середнього бізнесу в контексті використання можливостей «зеленого» бізнесу та ще не повністю оціненого потенціалу циркулярної економіки. Стратегія ЄС «Європа-2020» визначила створення «розумної, збалансованої та інклюзивної економіки» як пріоритет ЄС. Так, з 2014 року в ЄС конкретизуються принципи партнерства між державами-членами ЄС та іншими регіонами щодо використання МСП бізнес-можливостей, що надаються переходом до економіки замкнутого циклу відповідно до Зеленого плану дій для МСП.

Вирішення гострих екологічних проблем суспільства у глобальному масштабі, таких як: проектування та будівництво енергоефективних будівель; переробка та управління відходами; розвиток відновлюваної енергетики; очищення стічних вод тощо лежить в основі зеленого бізнесу. З 2010 р. як у ЄС, так і в Канаді цей сектор економіки є одним із найшвидших [3].

Великобританія продовжує лідирувати у глобальному порядку денному щодо зміни клімату та зеленого фінансування, у тому числі завдяки участі у міжнародних форумах. У 2016 році в країні стартувала «зелена» фінансова ініціатива (Green Finance Initiative, GFI), метою якої є реалізація плану просування Лондона як провідного міжнародного фінансового центру, який визначає основні нормативно-правові зміни у сфері «зеленого» фінансування.

Що стосується 27 активних членів ЄС, то в контексті досягнення цілей сталого розвитку зростає актуальність економіки замкнутого циклу, що є концепцією управління ресурсами в закритих системах. Минуло 30 років з моменту першої згадки про «циркулярність» економіки, але лише після її офіційного запровадження в ЄС її популярність стрімко зростала, і світові лідери поступово усвідомлюють її важливість для досягнення сталого розвитку. Так, 11 березня 2020 року Європейська комісія ухвалила План дій з економіки замкнутого циклу, що є важливим компонентом порядку денного європейської стратегії «Зелений курс». Мета цього Плану — скоротити споживання ЄС та подвоїти повторне використання ресурсів у найближчі десятиліття, одночасно сприяючи економічному зростанню. Реалізація заходів Плану може збільшити ВВП ЄС ще на 0,5 % до 2030 року та створити близько 700 000 нових робочих місць. У плані дій описані ініціативи для всього життєвого циклу продукції - від проектування та виробництва до споживання, ремонту, повторного використання, переробки та повернення ресурсів в економічну систему [5].

Натомість українська модель сталого розвитку формується в умовах затяжної економічної кризи та економічної депресії. У цьому контексті функціонування економічної системи різних рівнів має ґрунтуватися на балансі економічних, соціальних та екологічних інтересів в умовах відкритої ринкової економіки за значного обсягу інвестицій та функціонування ефективного механізму їх управління.

15 вересня 2017 року Україна як член ООН приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку, уряд представив Національну доповідь «Мета сталого розвитку: Україна». Документ визначає базові індикатори із 17 глобальних ЦСР з урахуванням специфіки національного розвитку [2].

Варто зазначити, що основною метою сталого розвитку України є забезпечення динамічного соціально-економічного зростання, збереження якості довкілля та раціональне використання природно-ресурсного потенціалу. При цьому важливим є також задоволення потреб нинішнього та майбутніх поколінь за рахунок побудови високоефективної економічної системи, що стимулює екологічну стійкість, продуктивну працю, науково-технічний прогрес, що має соціальну спрямованість.

Як зазначено у Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», основним вектором соціально-економічного розвитку України є забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та як наслідок підвищення рівня життя населення. Україна має стати державою із сильною економікою та передовими інноваціями [4].

Проте сьогодні можна визнати, що економіка України неконкурентоспроможна через високу енергоємність та ресурсомісткість, тому вкрай необхідна її екологізація – перехід на відновлювані джерела енергії, впровадження «зелених» технологій та раціональний підхід до використання ресурсів. Однак економіка, як і раніше, продовжує орієнтуватися на зміну зовнішнього середовища та експорт сировини, імпорт енергоресурсів, не дбаючи про розвиток сучасних національних виробництв, екологічно орієнтовану інфраструктуру та зупинення екологічної деградації по всій країні.

Пріоритетним кроком на шляху до «зелених» реформ є розвиток інституційного потенціалу та декларування доктринальних положень та амбітних намірів України у форматі забезпечення Глобального зеленого Нового курсу.

Успіх України у досягненні цілей сталого розвитку в майбутньому багато в чому визначатиметься темпами не тільки політичної, а й економічної модернізації суспільства в цілому, враховуючи, що питома вага інноваційної продукції в нашій країні не перевищує 1 % (цей показник для Фінляндії становить понад 30 %; Італії, Португалії, Іспанії – 10–20 %) від загального обсягу. Україна має виробити стратегічну лінію надійного позиціонування на глобальному та європейському рівнях, яка враховуватиме зміни у світовій економіці.

Сталий розвиток – це процес забезпечення функціонування територіальної системи з певними параметрами в заданих умовах, протягом необхідного періоду часу, що призводить до гармонізації наявних факторів виробництва та підвищення якості життя за умови збереження та поступового відтворення цілісності довкілля.

Концепція сталого розвитку відображає розуміння тісного взаємозв’язку екологічних, економічних та соціальних проблем людства і того, що вирішити їх можна лише комплексно, за умови співробітництва та координації зусиль усіх країн світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доповідь Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку, 3–14 червня 1992, Ріо-Де-Жанейро. URL : http://www.prometeus.nsc.ru/koptyug/ideas/scisahum/ 191-199.ssi (дата звернення: 22.11.2022).

2. «Зелені інвестиції» у сталому розвитку. Світовий досвід та український контекст. URL : https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf (дата звернення: 22.11.2022).

3. «Зелений» бізнес для малих і середніх підприємств. URL : http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/SME-Guide-web.pdf (дата звернення: 22.11.2022).

4. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д-ра техн. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. 72 с.

5. Нова політика ЄС з «циркулярної» економіки: можливості для України. URL : https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2020/09/dixi_pb_ circular-economy_ukr_full_3.pdf (дата звернення: 22.11.2022).

Іванченко Альона Олександрівна,
здобувачка вищої освіти другого
(магістерського) рівня, ФПСОА,
група ЕМРМз-22-1
Науковий керівник:
Поснова Тетяна Вікторівна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

СТАЛИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Україна – велика європейська держава, і її регіони значно відрізняються між собою як за природними так і соціально-економічними характеристиками. Зокрема, існують значні відмінності за показником людського розвитку серед регіонів (відмінність у 2020 р. між регіоном із найвищим показником та регіоном із найнижчим показником становила 1,4 разів). За підсумками 2019 р. ВРП у розрахунку на одну особу у 13 регіонах складав понад 80 % середнього по Україні, для решти 12 регіонів цей показник був нижчим, при чому в і кількох регіонах показник складав менше 50 % середньоукраїнського рівня. Одним із основних чинників регіональної нерівності за останнє десятиріччя стає інтенсивне зростання м. Київ і агломерацій. Так, частка ВРП міста Київ в загальному підсумку становить 24 %, у той час як частка деяких регіонів становить менше 2 % [3].

Збройна агресія Російської Федерації проти України і тимчасова окупація частини її території поглибила розрив в рівнях розвитку регіонів, спричинила руйнування інфраструктури і масовий відплив працездатного населення і капіталу з територій, прилеглих до тимчасово окупованих, а також посилила міграційне навантаження регіонів внаслідок вимушеного внутрішнього переміщення населення; підвищила підприємницькі і інвестиційні ризики [2].

Негативним результатом вимушеної масової міграції молодої частини населення України до перелічених вище закордонних країн стане значне зниження кількості населення нашої держави загалом суттєве посилення диспропорцій статево-вікової структури в регіонах і громадах. Найбільшими є демографічні ризики депопуляції для прикордонних із росією та Білоруссю регіонів і територіальних громад. Одночасно, значне збільшення чисельності населення західних та центральних областей матиме значний вплив на інфраструктуру мережі надання послуг, перевантаження ринку праці [2].

За даними Мінсоцполітики, станом на початок вересня 2022 р. близько 35 % працівників, які мали роботу до широкомасштабного вторгнення росії, втратили її, тобто, кожен третій працівник. Це стосується працівників великих промислових підприємств, розташованих в південно-східному і північно-східному регіонах України. Найбільше знизилась ділова активність в Сумській, Миколаївській і Херсонській областях, суттєво в Чернігівській, Запорізькій, Харківській, Одеській. Водночас у західних областях і центральних областях України впродовж травня-червня спостерігається відновлення і пожвавлення економічної активності (у т.ч. завдяки релокації підприємств та притоку нової і робочої сили) [1].

Економічне відновлення країн у післявоєнний період були різними, пріоритети визначалися потребами і особливостями конкретних територій із урахуванням наявного ресурсного забезпечення та можливостей. Після трьох місяців війни, експерти публікують різні ідеї та думки, як відновити зруйновану інфраструктуру і економіку України. Економісти і представники влади обговорюють та шукають варіант плану Маршалла для України [2]. Розробити такий план допоможе досвід країн, які мали «повстати з попелу» війни та навіть увійти до підручників історії із своїм економічним дивом. Формуючи план відбудови України, важливо враховувати економічні, геополітичні, культурні соціальні, особливості держави і вимоги сучасної урбаністики [3].

З цією метою Верховна Рада України ухвалила закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» (законопроєкт № 5323). Закон встановлює зміни у ключових аспектах державної регіональної політики – стратегічному плануванні, фінансуванні, інституційній підтримці та моніторингу регіонального розвитку [3].

Мінрегіон спільно з профільним Комітетом Верховної Ради суттєво доопрацювали документ, який тепер містить положення про відновлення територій, які постраждали від агресії, а також про забезпечення розвитку всіх регіонів та громад. Документ враховує європейський підхід, зокрема, щодо визначення функціональних типів і територій при плануванні їхнього розвитку.

Значну увагу в законі приділили процесу відновлення регіонів та територій. З цією метою запроваджується План відновлення та розвитку регіонів – комплексний документ для відбудови та розвитку регіонів та громад. Його реалізація дозволить пришвидшити відновлення об’єктів критичної та соціальної інфраструктури, житлового та громадського призначення, а також забезпечить повернення в регіон людей, які змушені були покинути свої домівки, а також створить сприятливі умови для діяльності всіх суб’єктів господарювання [17].

Серед ключових змін є запровадження трирівневої, ефективної та прозорої системи стратегічного планування: державна стратегія – регіональні стратегії – стратегії громад.

За агенціями регіонального розвитку закріплено статус повноправних учасників формування та реалізації державної регіональної політики, розширений перелік їх співзасновників, а також надано право агенціям здійснювати платні послуги.

Залежно від наслідків руйнувань і за визначеними Кабінетом Міністрів України показниками, громади та території відноситимуться до одного з 4 функціональних типів територій:

1. Території відновлення – громади, мікрорегіони, де велися бойові дії або які були тимчасово окуповані, зазнали руйнувань інфраструктури та житлового фонду, мають різке погіршення розвитку значне переміщення і населення. Тобто це понад 20 % території України.

2. Полюси економічного зростання – території з кращим географічним, економічними, демографічними показниками, порівняно з територіями відновлення. Їх розвиток може позитивно вплинути на інші регіони. Логічно – західна Україна.

3. Території з особливими умовами для розвитку – мають низький соціально-економічний рівень або ж обмеження щодо використання потенціалу території.

4. Території сталого розвитку – громади з соціально-економічним потенціалом, що спроможні до збалансованого розвитку [3].

Цілі, завдання, етапи Плану відновлення за напрямом «Відновлення та сталий розвиток регіонів» наведені в додатку 1. Зокрема, такими цлями є:

– повернути людей в Україну і додому. Створити умови для забезпечення людей роботою, житлом, публічними послугами і безпечним життєвим середовищем;

– стимулювати народжуваність та забезпечити підтримку сімей з дітьми;

– спланувати, відновити і розвинути критичну, соціальну, економічну, транспортну інфраструктуру; об’єкти громадського призначення та мережу надання публічних послуг за сучасними підходами та відповідно до викликів, можливостей і обмежень у різних типах територій [3];

– стимулювати розвиток місцевої, регіональної економіки та економіки макрорегіонів на основі потенціалу різних і типів територій та з урахуванням принципів «зеленої економіки»;

– створити систему багаторівневого врядування та спеціалізованих інституцій розвитку територій, яка відповідає викликам воєнного часу і післявоєнного відновлення та розвитку. Забезпечити формування політик і прийняття управлінських рішень на основі даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проблеми сталого розвитку суспільства: погляд очима різних поколінь : монографія / за заг. ред. О. Ю. Березіної, Ю. В. Ткаченко; Національна мережа ВНЗ-партнерів спільного Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду»; Черкаський державний технологічний університет. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.А., 2016. 706 с.

2. Проєкт Плану відновлення України. URL : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/construction-urban-planning-modernization-of-cities-and-regions.pdf

3. Сім уроків із минулого для міст у майбутньому. URL : https://zn.ua/ukr/internal/sim-urokiv-iz-minuloho-dlja-mist-u-majbutnomu.html

Коржовник Юлія Вячеславівна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ПТБ-22-1,
ННІ економічної безпеки та митної справи
Науковий керівник:
Поснова Тетяна Вікторівна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МІСТ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

З початком повномасштабної війни росії проти України негативного впливу зазнали всі сектори економіки України. Гальмівних процесів зазнав і розвиток регіонів, який на сьогодні потребує плану відновлення та розвитку. Україна прагне подолати кризові явища, які у тому числі спричинені війною. Системне планування відбудови та подальшого розвитку країни дає унікальну можливість переосмислити, перепроектувати та модернізувати будівлі та системи життєзабезпечення, забезпечити всеохоплюючу трансформацію територіальних громад та регіонів. Ключові цілі розвитку на найближче десятиліття – прискорення економічного зростання регіонів та територіальних громад на основі ефективного використання внутрішнього потенціалу, створення нових робочих місць, покращення зайнятості населення, доступності публічних сервісів та послуг, що створює умови для повернення на батьківщину мігрантів [1, с. 4].

Перехід до циркулярної моделі економіки систем життєзабезпечення громад, комплексне підвищення ефективності використання ресурсів (у тому числі енергії як на стороні споживання, так і та стороні постачання) разом із збільшенням частки місцевих джерел відновлювальної енергії та ПРОЄКТ 5 будівництвом будівель за стандартом NZEB (будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії) є одними з ключових елементів Європейської зеленого курсу та є логічним продовженням інтеграції України до Європейського Союзу [1, с. 4–5].

Для успішного відновлення і розвитку міст важливо звернути увагу на основні принципи щодо відновлення, серед них можна виділити такі:

- Відбудувати краще ніж було – відновлення та розвиток населених пунктів здійснюватиметься на основі кращих міжнародних практик із застосуванням сучасних рішень і «зелених» технологій, що дозволить здійснити суттєвий трансформаційний ривок для громад і регіонів України.

- Відкритість та прозорість – держава продовжить забезпечувати вільний доступ для всіх громадян України та міжнародних партнерів до планів та дій органів державної влади на всіх етапах відновлення та розвитку України.
- Європейська інтеграція – виконання кожного завдання плану відновлення сприятиме швидкому наближенню України до основоположних європейських цінностей і стандартів, та остаточному набуттю членства в Європейському Союзі.
- Сталий розвиток – відновлення та розвиток України буде забезпечено з урахуванням глобальних цілей сталого розвитку ООН.
- Енергетична незалежність – декарбонізація будівель і систем життєзабезпечення через суттєве підвищення їх енергетичної ефективності та збільшення частки використання відновлювальних джерел енергії в громадах дозволить Україні повністю відмовитися від імпорту викопних видів палива (зокрема, природного газу російського походження).
- Інклюзивність – створення сприятливого середовища для рівного доступу до можливостей для всіх громадян, посилення залучення до розв'язання проблем розвитку усіх верств населення, а також справедливий розподіл матеріальних та соціальних вигод.
- Цивільний захист – створення простору, спрямованого на забезпечення безпеки для максимальної кількості населення та стійкого функціонування суб'єктів господарювання в умовах надзвичайних ситуацій, у тому числі воєнного стану [1, с. 6].

З огляду на це першочерговим завданням місцевої влади має стати формування дієвої системи моніторингу внутрішньо переміщених осіб та релокованих бізнесів, включаючи їх поділ на три основні категорії: 1) транзитні особи (ті, хто оселився в нових громадах на короткотривалий період: від кількох днів до кількох місяців, а надалі прямувати в інші громади чи регіони, або за кордон); 2) групи тимчасового перебування (очікуваний термін проживання на території громади – від кількох місяців до одного року (залежно від перспективи завершення бойових дій та можливості повернення додому); 3) переселенці, орієнтовані на постійну зміну місця проживання, включаючи здійснення безповоротної релокації свого бізнесу зі Сходу або Півдня країни у Центр чи на Захід [2].

Економічна система несе вагомі збитки з початку повномасштабного вторгнення росії на територію України. Тому в плані економіки важливо створити та реалізувати надійні стратегії розвитку. Такими стратегіями можуть стати такі стратегії, як:

- Здійснити переміщення підприємств критичного значення, що знаходяться в зоні ризиків від РФ, у безпечні території.
- Створити резервні/дублюючі виробництва найбільш критичних продуктів в тилових регіонах.

• Відновити економічну активність у сфері забезпечення харчовими продуктами і критично необхідними послугами в деокупованих територіях.

• Вдосконалити діюче законодавство щодо особливостей стимулювання підприємницької діяльності (щодо страхування підприємницьких ризиків, зниження ставок податків тощо) в окремих типах територій.

• Стимулювати реновацію та ефективне використання покинутих територій (територій і об'єктів всіх форм власності, що не використовуються) [1, с. 47].

Важливим завданням є відновлення функціонування сфери надання послуг та їх удосконалення. Адже їхня робота в звичайному темпі неможлива у зв'язку з повітряними тривогами та обстрілами міст. Для їх функціонування потрібно вжити такі стратегії:

• Розробити та затвердити стандарти (нормативи) доступності та якості надання послуг для мереж закладів, що надають послуги у сфері: освіти; охорони здоров'я; соціального захисту; надання адміністративних послуг; спорту; безпеки громадян (центри безпеки, бомбосховища, протирадіаційні укриття тощо).

• Змоделювати нову спроможну мережу об'єктів надання публічних сервісів та послуг, об'єктів безпеки громадян, зокрема будівель органів державного та місцевого управління, надання адміністративних послуг, з урахуванням існуючих обставин, відповідно до викликів, можливостей і обмежень у різних типах територій.

• Оцінити можливість відновлення пошкоджених об'єктів у нових оптимізованих мережах надання публічних сервісів та послуг, об'єктів безпеки громадян відповідно до потреб громад та регіонів.

• Визначити потребу щодо необхідності проведення реконструкції/ капітального ремонту або нового будівництва об'єктів інфраструктури у оптимізованих мережах публічних сервісів та послуг, об'єктів безпеки громадян, та сформувати інформаційні картки по кожному об'єкту, що потребує відновлення [1, с. 33–34].

Водночас підтримка у розвитку та відновлення міст в умовах воєнного стану залежить від влади та прийняття рішень на законодавчому рівні. Тому Верховною Радою України прийнято Закон щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення. Він включає в себе такі зміни:

• систематизовано систему документів державної регіональної політики: держава стратегія – регіональна стратегія – стратегія розвитку територіальної громади;

• введено чотири функціональні типи територій – території відновлення, регіональні полюси зростання, території з особливими умовами для розвитку, території сталого розвитку;

- перезавантажено діяльність агенцій регіонального розвитку, зокрема до числа засновників АРР можуть входити регіональні відділення асоціацій органів місцевого самовряування, що мають у своєму складів 100 % громад регіону**;**
- для територій, що постраждали від російської агресії, вводиться новий документ стратегічного планування – план відновлення та розвитку;
- органи місцевого самоврдування протягом 18 місяців з дня набрання чинності Законом повинні забезпечити затвердження стратегій розвитку територіальних громад.

Варто зазначити, що Закон не має звортної дії в часі. Тому територіальні громади, що мають затверджені стратегії на період, відмінний від Державної стратегії регіональної розвитку, можуть користуватися наявними стратегіями. Водночас при розробці нових стратегій на нові періоди існуватиме необхідність синхронізації стратегій громад із регіональними стратегіями та державною стратегією. АМУ підтримувала прийняття законопроєкту, його основні положення обговорювалися на заходах фахової мережі з питань місцевого економічного розвитку та під час офлайн зустрічей у регіонах [3].

Отже, можемо зробити висновки, що основними викликами у відновленні та розвитку міст в умовах воєнного стану є: забезпечення мешканців міст безпечними та комфортними умовами для проживання, відбудова зруйнованої інфраструктури, створення функціонованих систем з надання адміністративних послуг, а також підтримка місцевого та релокованого бізнесу, що забезпечує надання нових робочих місць, а тим самим і стимулює поверненню мігрантів на батьківщину. Отже, міста будуть розвиватися, а економіка розвиватися й укріплюватися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна рада з відновлення України від наслідків війни : проєкт Плану відновлення України, липень 2022. 350 с. URL : https://web.telegram.org/0efe635c-1168-4da6-a7ab-eff70005996e (дата звернення: 20.11.2022).

2. Територіальні громади в умовах воєнного стану: як забезпечити ефективне управління в контексті пріоритетів повоєнного розвитку. URL: https://www.prostir.ua/?news= terytorialni-hromady-v-umovah-vojennoho-stanu-yak-zabezpechyty-efektyvne-upravlinnya-v-konteksti-priorytetiv-povojennoho-rozvytku

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій : Закон України від 9 липня 2022 р. № 5323. URL : https://auc.org.ua/novyna/pryynyato-zakon-shchodo-zasad-derzhavnoyi-regionalnoyi-polityky-ta-polityky-vidnovlennya

Крижанівська Олександра Миколаївна,
група ОПБ-21-1
Науковий керівник:
Поснова Тетяна Вікторівна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Держаний податковий університет

ВАЖЕЛІ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Наша країна глибоко увійшла у економічну систему, яка стала її невід'ємною частиною отримавши як позитивні, так і негативні результати такого входження. Економічне зростання на нинішньому етапі повномасштабного вторгнення росії-агресора на територію України є однією з найактуальніших проблем. Війна в Україні негативно впливає не лише на економіку, але й на політичну та соціальну сфери. Економічна політика має благотворний вплив на економіку через господарський механізм лише тоді, коли вона реалістична, тобто коли відбувається економічний розвиток. Вирішення завдань макроекономічної стабілізації України як розвиненої демократичної країни із соціальною ринковою економікою неможливе без чіткої, гнучкої та виваженої державної економічної політики [3, с. 66].

Дослідженням проблематики важелів макроекономічної стабілізації в умовах нестабільності національної економіки займається досить велика кількість науковців, серед яких можна виділити таких: О. В. Бандура, А. А. Вдовічен, С. В. Діденко, О. Б. Жихор, М. С. Ковальов, В. І. Міщенко, Л. С. Ситник, Є. О. Шаховалова, Л. В. Шинкарук та інші.

Мета дослідження полягає у визначенні основних напрямків удосконалення важелів макроекономічної стабілізації в умовах тривалої нестабільності економіки в умовах війни в Україні й обґрунтування необхідної зміни пріоритетів у засобах макроекономічного регулювання з метою макроекономічної стабілізації та підвищення добробуту України.

Проблеми макроекономічної стабілізації та економічного зростання в останні роки опинилися в центрі уваги науки, політики і практики. Суспільство зрозуміло, що економічне зростання необхідне для забезпечення соціально-економічного прориву до створення постіндустріального суспільства. Ключовим важелями економічного зростання, які показують досвід найбільш розвинутих країн, є інвестиції в людський капітал та у якість життя населення. До війни 2022 року в Україні склалися дуже сприятливі економічні умови, для прогресивного інвестиційного клімату економічного розвитку, за допомогою посилення впливу держави на його параметри з метою адаптації до

динамічних змінних зовнішнього середовища. Для того щоб досягнення сталого економічного зростання відбулося, потрібно розробити ефективні заходи державного регулювання для інвестиційної привабливості України в цілому. Участь України у глобальних і регіональних інтеграційних процесах має бути гнучким і ефективним інструментом реалізації її національних інтересів і заходів відображення у відповідних концепціях, стратегіях і програмах розвитку [2].

Сутність макроекономічної стабілізації полягає в подоланні макроекономічних дисбалансів, які характеризуються коливаннями національного продукту, цін і рівня зайнятості, а також для надійного зростання ВВП. У традиційній ринковій економіці коливання цих величин має переважно циклічний характер, тому макроекономічна стабілізація зводиться до зменшення амплітуди відхилень і зменшення глибини спаду. Вона має свій конкретний зміст в економічній політиці, яка допомагає наблизити фактичний рівень ВВП до його потенційного рівня і на цій основі досягти повної зайнятості населення та стабільних цін.

Переосмислення макроекономічної політики в сучасних умовах передбачає два основні напрямки:

- досягнення макроекономічної стабільності, тобто це поступовий розвиток економіки, що забезпечує стабільне економічне зростання зі стабільним рівнем цін і низьким рівнем безробіття, стабільність національної валюти, вільний рух капіталу, в тому числі іноземного капіталу, відсутність високої інфляції протягом тривалого періоду часу, що реалізується державою з метою створення сприятливих умов для інвестицій та заощаджень.
- стимулювання сукупного попиту – це випуск товарів, які споживач готовий придбати разом за поточного рівня цін [1, с. 67].

Одним із важелів макроекономічної стабілізації в умовах нестабільності національної економіки є стратегія виходу з економічної кризи, яку сьогодні реалізує більшість країн світу, зазвичай, яка базується на стимулюванні внутрішнього попиту та оживлення фінансового сектора. Без правильної і чіткою стратегії спрямування грошових потоків у фінансовий сектор, навіть з країн із вільно конвертованою валютою, не призведе очікуваної стабілізації реального сектора економіки.

Досить важливими факторами для України, які визначатимуть перспективи її розвитку у світовій економіці є подолання деструктивних чинників, визначення достатності економічного потенціалу для її розвитку, а також основними важелями виходу з кризи за допомогою стратегії макроекономічного стимулювання.

Основними важелями, що визначають вихід економіки з кризи та перспективи подальшого розвитку, умовно можна поділити на три блоки:

1) важелі інституційного середовища;

2) важелі, що характеризують ефективність організаційно-економічного механізму державного регулювання;

3) важелі ефективності розподілу та використання економічних ресурсів [1, с. 72].

Серед важелів, що характеризують ефективність інституційного середовища, варто виділити: ефективність роботи економічних інститутів у контексті послідовної реалізації важелів антикризової політики, впровадження норм міжнародного права з метою забезпечення збалансованого розвиток економіки; взаємодія держави, економіки та суспільства в розвитку національної економіки. Аналізуючи ці чинники для України, варто зазначити, що поки що не існує єдиних, зрозумілих для всіх концептуальних підходів до виходу з кризи та економічного відродження в посткризовий період, які б усвідомлювалися всіма політичними силами та гілками влади, а також реалізовувалися б та бути б ухвалені урядом. Відсутність такої стратегії на фоні вкрай обмежених фінансових ресурсів та зростання зовнішньої заборгованості призводить до прийняття численних несистемних рішень, які в кінцевому підсумку виснажують економіку України. Тому при розробці стратегії виходу з кризи необхідно відмовитися від перманентного вирішення проблем і створити відповідну інституційну основу для стимулювання розвитку галузей національної економіки [1, с. 74].

Важелі, що характеризують ефективність використання економічних методів та інструментів державного регулювання, слід аналізувати насамперед з точки зору забезпечення стабілізації економіки, національної безпеки та трансформації економічної системи відповідно до визначень стратегічних пріоритетів, враховувати національні інтереси та виклики глобалізованого середовища. Якщо управління в довгостроковому розвитку економіки України буде мати в своїй основі переважно ендогенну орієнтовану модель економічного зростання, то економічний інструментарій державного регулювання має бути спрямований на стимулювання складових сукупного попиту за рахунок збільшення реальних доходів домашніх господарств, зростання ВВП, відновлення довгострокового кредитування реального сектора, збільшення державного інвестування в науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки, зростання оборотних коштів на рахунках підприємств, стимулювання структурної трансформації галузей у частині розвитку наукомістких, інноваційно-активних, експортно орієнтованих, імпорт замінних виробництв [1, с. 77].

Аналізуючи важелі ресурсного забезпечення управління розвитком національної економіки в період виходу із кризи, особливий акцент необхідно ставити на ефективність розподілу та використання фінансових ресурсів. При цьому держава має фінансово підтримувати ті галузі, розвиток яких спричинить мультиплікативний ефект для розвитку інших виробництв, що, у свою чергу, сприятиме економічному зростанню економіки України.

Забезпечення фінансової стабільності в післявоєнний період розвитку України потребує насамперед структурної модернізації економічної та фінансової систем на основі вирішення традиційного для нашої країни протиріччя між завданнями макроекономічної стабілізації та розширеного фінансування процесів економічного зростання. Нестабільність ситуації в економіці України в умовах повномасштабного вторгнення вимагає проведення вкрай обережної та виваженої політики, спрямованої на прискорення економічного зростання в умовах фінансової нестабільності. Вирішення цих проблем потребує оновлення інструментарію макроекономічної стабілізації. Стратегічними цілями модернізації важелів макроекономічної стабілізації в умовах нестабільності національної економіки полягає в наступному:

- збільшення фінансування процесів у вигляді кредитів для довгострокових інвестицій у реальний сектор економіки;
- удосконалення інституційного забезпечення інвестиційного процесу шляхом створення та розвитку спеціалізованих кредитно-фінансових установ для інвестицій;
- формування бюджету розвитку України;
- створення умов для інвестиційної діяльності фізичних осіб шляхом розвитку системи схем спільного інвестування, розповсюдження фінансових інструментів для приватних інвесторів, активізації пенсійної та страхової реформи;
- розвиток та підвищення стабільності вітчизняного фінансового ринку як інструменту накопичення та розміщення довгострокових інвестицій;
- розробка інструментів забезпечення довгострокової прогнозованості динаміки валютного курсу та компенсації валютних ризиків;
- удосконалення системи збору та обробки інформації з метою забезпечення прозорості функціонування фінансової системи в цілому та дуже великих фінансових установ зокрема;
- розробка ефективної стратегії консультацій із суспільством на основі рекомендацій науковців та експертів щодо розробки принципів фінансового регулювання [4, с. 206].

Тому можна стверджувати, що важелями макроекономічної стабілізації в умовах нестабільності національної економіки, а також забезпечення успішного розвитку України антикризові заходи необхідно здійснювати лише на основі консолідації всіх державних і соціальних сфер у контексті побудови конкурентоспроможних, інноваційно активних та соціально орієнтованих важелів впливу на економіку. З метою прогнозування можливих кризових явищ в управлінні довгостроковим розвитком національної економіки необхідно активно використовувати інструменти моделювання динаміки циклічного розвитку та прогнозування макроекономічних ризиків, які можуть вплинути на макроекономічну стабільність в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вдовічен А. А., Шинкарук Л. В. Макроекономічні диспропорції України: особливості формування та механізм регулювання : монографія. Чернівці : Технодрук, 2018. 488 с.

2. Діденко С. В умовах воєнного стану: функціонування фінансового сектору сьогодні. *UA News.* 2022. URL : https://ua.news/ua/v-uslovyyah-voennogo-polozhenyya-funktsyonyrovanyefynansovogo-sektora-segodnya/ (дата звернення: 20.11.2022).

3. Семенча І. Є., Ковальов М. С. Макроекономічний аналіз ефективності регулювання економіки України: ретроспектива та сучасний фінансово-економічний стан. *Проблеми економіки*. 2022. № 2 (52). С. 66–75.

4. Ситник Л. С., Шаховалова Є. О. Шляхи досягнення макроекономічної стабілізації в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2021. № 5, том 1. С. 205–209.

Нєізвєстна Анастасія Ігорівна,
здобувачка освіти першого
(бакалаврського) рівня, ТЕБ-22-1,
ННІ економічної безпеки та митної справи
Науковий керівник:
Поснова Тетяна Вікторівна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної теорії,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОШУКУ НОВИХ ДЖЕРЕЛ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ

Будь-яка територіальна громада формує свій фінансово-ресурсний потенціал за рахунок суб'єктів економічної діяльності, що діють на її території, та населенням, що там проживає. Вони створюють фінансові ресурси громади за рахунок ефективного функціонування суб'єктів економічної діяльності та рівня доходів населення. Саме такі фінансові ресурси формують фінансову базу органів місцевого самоврядування і призначені для економічного і соціального розвитку громади. Фінансовим планом розвитку при цьому виступає місцевий бюджет.

В умовах воєнного стану та активних бойових дій на території України реальні фінансові можливості територіальних громад значно обмежуються. Відчувається недостатність власних надходжень до місцевих бюджетів і збільшення обсягів міжбюджетних трансфертів, що викликає зменшення фінансових можливостей місцевих органів влади для концентрації ресурсної бази, зменшення інвестиційних можливостей і відповідного соціально-економічного розвитку територій.

До початку повномасштабної війни інформацію про стан виконання місцевих бюджетів, внесення до них змін, фінансування місцевих програм можна було знайти на офіційних сайтах територіальних громад і державних адміністрацій. Проте Кабінет Міністрів України дозволив на період воєнного стану не оприлюднювати документацію щодо бюджетного процесу. Це ускладнює можливість аналізу стану виконання місцевих бюджетів.

Інформація, наведена аналітичним центром «Обсерваторія демократії», дозволяє констатувати той факт, що 4 області Західної України, а також Полтавщина показують максимальний відсоток виконання бюджетів (рис. 1).

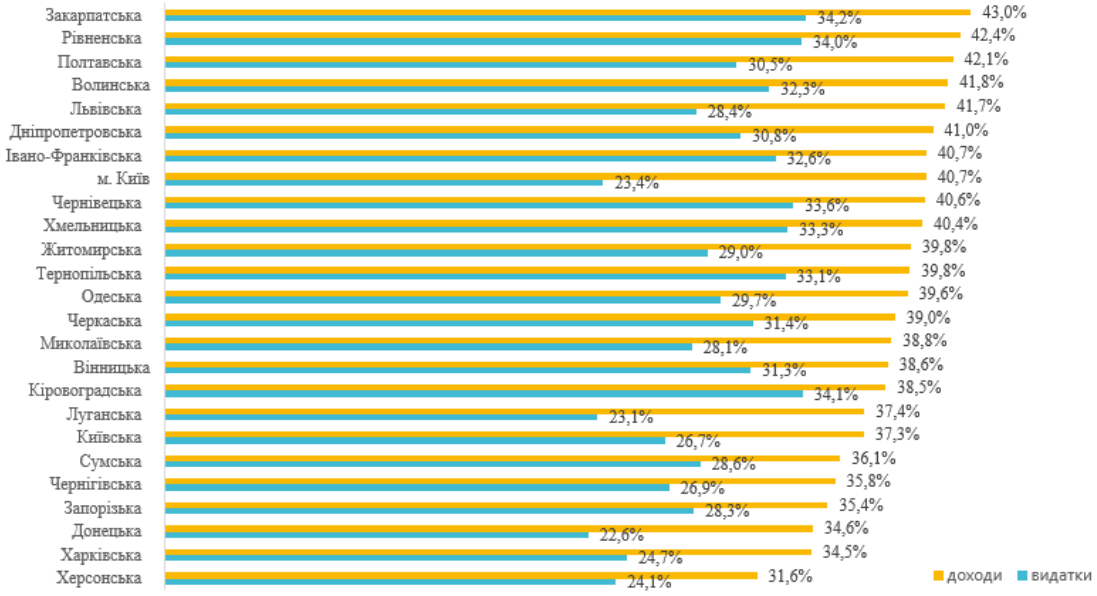

Рисунок 1 – Виконання зведених бюджетів областей (січень-травень 2022) [2]

Як зазначають аналітики, «перше, що привертає увагу – профіцитність зведених бюджетів абсолютно всіх регіонів. Важко однозначно давати оцінку цій профіцитності місцевих бюджетів: інтуїтивно вона розуміється як якесь позитивне явище, але де-факто може мати різні пояснення (зокрема, й через «замороження» видатків спеціальних фондів, згортання інфраструктурних проектів, заборгованості по низці виплат через відміну «захищених» статей бюджету на час воєнного стану тощо)» [1].

За перші 5 місяців 2022 року сумарно до місцевих бюджетів надійшло 213 мільярдів гривень, а видатки склали 163 мільярди. Деталізація структури доходів та видатків наведена на рис. 2.

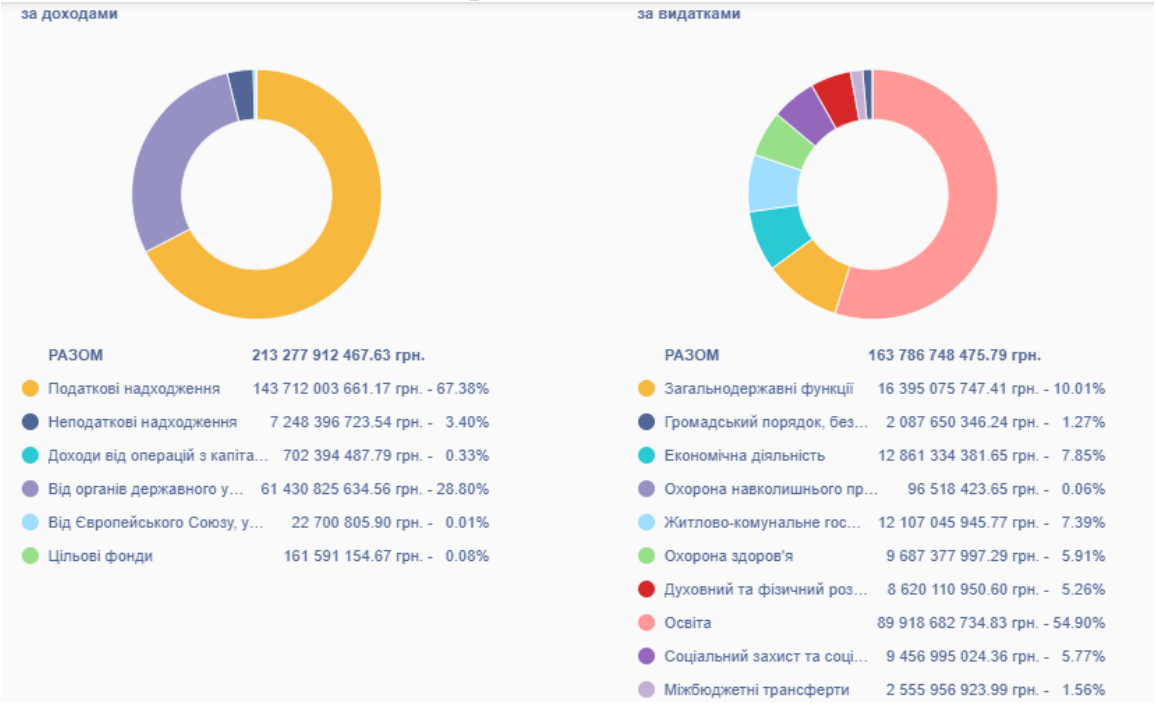

Рисунок 2 – Структура доходів і видатків місцевих бюджетів (січень-травень 2022 р.) [2]

Приблизно дві третини доходів місцевих бюджетів складають податкові надходження, серед яких насамперед виділяється податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Це ключовий елемент у дохідній структурі бюджетів територіальних громад – саме до них зараховується 60 % ПДФО, а ще 15 % йдуть до обласних бюджетів. За період січень-травень 2022 року з 213-ти мільярдів доходів місцевих бюджетів 93 млрд. склало зарахування ПДФО (для порівняння, в 2021-му за аналогічний період було 78 млрд грн) [1].

У процесі пошуку нових джерел для фінансування розвитку територіальних громад доцільно:

– залучення внутрішньопереміщенних осіб до роботи в громаді та підвищення їх фінансової спроможності, особливо осіб з інвалідністю;

– створення нових робочих місць за рахунок залучення підприємств з числа внутрішньопереміщених осіб, до релокації бізнесу, надання їм виробничих майданчиків;

– формування каталогу промислових майданчиків, які можна надати підприємствам, які втратили виробництво на півдні та на сході країни;

– залучення інвестицій і створення умов для розміщення на території громади підприємств будівельної, харчової, текстильної промисловості, машинобудування, тощо.

Варто об’єктивно зауважити, що зазначені пропозиції мають йти разом із прийняттям повноцінних законодавчих та підзаконних актів, які б сприяли інвестиційній діяльності в регіонах та громадах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний центр «Обсерваторія демократії». Місцеві бюджети в умовах війни: регіональний вимір та джерела наповнення. URL : https://od.org.ua/uk/miszevi-budgeti-v-umovah-vijni/ (дата звернення: 12.11.2022).

2. Open budget / Web-портал Міністерства фінансів України. URL : https://openbudget.gov.ua/ (дата звернення: 12.11.2022).

Орищенко Ірина Костянтинівна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ТЕБ-20-1,
ННІ економічної безпеки та митної справи
Науковий керівник:
Поснова Тетяна Вікторівна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ РОЗБУДОВИ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

Регіональний аспект розбудови креативної економіки визначений у «Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки». Стратегія має на меті реалізувати ціль «Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів», в рамках якої передбачається поширення практики утворення центрів розвитку креативної економіки в містах різного масштабу та з різними соціально-економічними умовами. Створення центрів креативної економіки дозволить підвищити інвестиційну привабливість регіону та сприятиме розвитку бізнесу у креативному секторі економіки. Центри стимулюватимуть підвищення економічної активності в регіонах, культивуватимуть smart-підприємництво та сприятимуть зниженню безробіття та еміграції молоді. Планується, що вони включатимуть створення лабораторій, IT-школи, мікровиробництво, креативні простори для навчання та коворкінгу [1].

У Державній стратегії регіонального розвитку представлена також низка ключових аспектів, що мають на меті підсилити спроможність нової державної регіональної політики в цілому та забезпечити відповідність єдиної стратегії та стратегічних планів всіх областей України сучасним соціально-економічним тенденціям та потребам людини. В кожному регіоні громадяни мають отримати такі ж передові та інноваційні проекти, які історично існують здебільшого в мегаполісах та великих містах, де сконцентровано найбільше людського капіталу та інвестиційних ресурсів. До таких проектів відносяться й об’єкти креативної економіки, що забезпечують молодь робочими місцями, надають поштовх до розвитку суб’єктів МСБ та опосередковано утворюють умови для появи десятків інших напрямків ділової активності та, відповідно, можливостей для працевлаштування [1].

Міністерство розвитку громад та територій України наразі опрацьовує концепції та попереднє технічно-економічне обґрунтування створення Центрів розвитку креативної економіки в різних регіонах. Також в міністерстві обговорюється можливість реалізації пілотних проєктів в кількох містах

України: обираються локації для розташування Центрів, проведені консультації з потенційними партнерами та донорами. Створення таких Центрів має на меті стимулювати розвиток креативної економіки, підвищити економічну активність, культивувати смарт-підприємництво, знизити безробіття та еміграцію молоді. Пілотні проєкти внесено в регіональні стратегії областей на найближчі роки [1].

Розбудова Центрів креативної економіки – це шлях для залучення внутрішніх та іноземних інвестицій. Вони забезпечать надходження до центрального і місцевих бюджетів, а також сприятимуть зниженню міграції українців за кордон.

Сьогодні в Україні є ефективні проекти від муніципалітетів Дніпра, Києва, Житомира, які готові створювати креативні хаби, впроваджувати програми бізнес-освіти, заохочувати креативні стартапи, залучати талановиту креативну молодь. Для прикладу, частка нематеріальних активів Google, Apple, Facebook, які мають найвищу капіталізацію, вже зросла до 84 %. Тому потрібно чітко вибудувати інфраструктуру і інституції для зростання креативного потенціалу.

У Київському регіоні на види економічної діяльності, які належать до креативних індустрій припадає п’ята частина або 21 % валового регіонального продукту, частка зайнятих у ній досягла 18 %, а темпи зростання вдвічі перевищують темпи зростання сфери послуг і в тричі – темпи зростання сфери промислового виробництва. При цьому частки видів діяльності креативної індустрії столиці загальним обсягом валової доданої вартості України становлять 38–77 % [2].

Варто зазначити, що інвестиції в креативний людський капітал – це можливість економічного стрибка для українських міст. Київ уже демонструє позитивну динаміку, адже більше половини всіх IT-фахівців знаходяться в Київському регіоні, тут же – найбільші українські медіа, видавництва, наукові та освітні центри, завдяки чому столиця тримає першість за показниками внутрішнього регіонального продукту.

Як наслідок, новий виток розвитку міста, більш масштабний і значущий, слідує за розвитком конкретної області / району / майданчика, чого не вистачає нашим обласним центрам. Адже старі економічні моделі вже не актуальні, а в містотворчих підприємств і корпорацій-гігантів більше мінусів, ніж плюсів.

IT-технології, креативні індустрії та деякі види промисловості як смарт-вектори визначено шляхом аналізу регіонального контексту та інноваційного потенціалу столиці. Як найбільш інноваційні галузі економіки столиці, вони можуть дати місту найбільший соціальний та економічний ефект, а отже сприятимуть промоції столичних виробників на внутрішніх та світових ринках [3, с. 326].

У 2017 році в Києві був заснований UNIT.City – перший інноваційний парк в Україні, що розміщується на території колишнього Київського мотозаводу. UNIT.City – це одна з найбільших платформ, яка поєднує в собі інфраструктуру та інноваційну екосистему для IT- та технологічних компаній Центральної та Східної Європи. Вона користується неабияким попитом серед відомих IT- та технологічних компаній, стартапів, креативних фірм і навіть великих корпорацій. В інноваційному парку вже відкрили офіси такі гіганти, як Snapchat, Академія ДТЕК і Syngenta.

Також вагомою складовою креативної економіки є сфера культури. Так, у 2020 році Київською міською владою створювалися умови і забезпечувалися можливості широкого доступу населення до культурно-мистецьких надбань, збереження та примноження культурно-мистецьких цінностей, популяризації культурно-мистецької спадщини, розширення спектру заходів, зміцнення матеріально-технічної бази та розвиток закладів культури і мистецтва.

Шляхи розбудови креативної економіки Київського регіону, передбачені в Стратегії розвитку м. Київ до 2025 року. Стратегією передбачається розвиток культурного і духовного середовища, збереження і популяризація культурної спадщини в Київському регіоні. Так, прагнення позиціонувати м. Київ як регіон високої культури, що інтегрований у міжнародний культурний та інформаційний процес, потребує здійснення комплексу заходів щодо вирішення нагальних проблем, спрямованих на оптимізацію умов функціонування установ і закладів культури, збільшення їх фінансової і матеріально-технічної спроможності, модернізації матеріально-технічної бази закладів культури. Реалізація технічних завдань даного напряму націлена на збереження і розвиток закладів культури, оновлення їх інфраструктури та змісту відповідно до вимог часу, створення умов для сприяння творчій активності громадянина і формування в Україні громадянського суспільства європейського рівня, що передбачає забезпечення реалізації соціальних і культурних прав громадян, засвоєння та використання новітніх знань і практику роботи закладів культури збереження безцінної культурно-духовної спадщини, підтримку творчих ініціатив, що сприяють створенню культурного продукту, формуванню та просуванню іміджу області як регіону з самобутньою історичною культурою та потужним творчим потенціалом [4].

Але під час війни креативна індустрія зазнала змін: зменшилась кількість талантів, скоротилось фінансування, знизився попит на культурні продукти та послуги, розірвані ланцюги постачання негативно вплинули на розвиток даної індустрії. Державні кошти, що раніше виділялися на розвиток культури, зараз в умовах воєнного стану спрямовані на підтримку Збройних сил України. Унаслідок скорочення попиту населення, яке опиняється в окупації, в зоні активних воєнних дій або вимушено покидає Україну (лише через міграцію понад 7,5 млн громадян за межі країни недосформовано приблизно 20 % попиту), скорочується економічна активність у сфері креативної

економіки, зокрема: виробництво та розповсюдження кіно- та відеофільмів, література й видавнича діяльність, мистецтво, архітектура та дизайн, рекламні агентства, функціювання театральних і концертних залів, музеїв, легка промисловість.

Водночас креативні індустрії мають шанс стати відновлюючими ланками економіки України після війни. Частина підприємців продовжує працювати, експортуючи креативний продукт і підтримуючи економіку держави. Україна може набути в процесі післявоєнної відбудови, трансформації та розвитку широкі можливості завдяки високому рівню ІТ-розвитку в широкому колі сфер економіки та динамічному зростанню креативних індустрій, які мають високий мультиплікатор доданої вартості.

Отже, реалізація напрямів розвитку креативної індустрії як на регіональному так і на національному рівнях можлива при обґрунтуванні різних інструментів регулювання економічної діяльності в залежності від впливу розвитку креативних індустрій на соціально-економічну динаміку регіонів і країни загалом. Сталий розвиток регіонів та креативна економіка – взаємопов'язані фактори. Тому розвиток креативної економіки в регіонах надасть змогу підтримати економіку, зупинити відтік молоді з країни та запровадити нові культурні та соціальні ініціативи відповідно до історичного та культурного контексту в різних регіонах. Адже поєднання економічних чинників, креативних та культурних аспектів створюють потужні можливості, термін придатності яких досить довготривалий.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. *Законодавство України*: сайт. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ (дата звернення: 15.11.2022).

2. Експортна стратегія для сектору креативних індустрій («Дорожня карта» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1017-р. *Законодавство України*: сайт. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ (дата звернення: 15.11.2022).

3. Давимука С. А., Федулова Л. І. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови : монографія ; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2017. 326 с.

4. Стратегія розвитку Київської області на 2021–2027 роки : рішення Київської обласної ради від 19.12.2019 № 789-32-VII (зі змінами від 15.10.2020 № 930-36-VII). *Законодавство України*: сайт. URL : https://koda.gov.ua/kiivshhina/rozvytok-regionu/strategiya-rozvytku/ (дата звернення: 15.11.2022).

Федорова Діана Олексіївна,
здобувачка вищої освіти другого
(магістерського) рівня ФПСОА,
група ЕМРМз-22-1
Науковий керівник:
Поснова Тетяна Вікторівна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Дежавний податковий університет

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС І КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Європейський зелений курс – це програма дій Європейської Комісії, у центрі якої – амбіційний план переходу до кліматично нейтральної Європи до 2050 року. У червні 2021 р. Європейська Рада ухвалила запропонований Єврокомісією Європейський кліматичний закон (European climate law), що встановлює нову, амбітнішу мету скорочення викидів парникових газів щонайменше на 55 % до 2030 р. порівняно з рівнем 1990 р. Цей Закон передбачає досягнення нульових викидів парникових газів для країн ЄС в цілому, переважно в спосіб скорочення викидів, інвестицій у екологічні технології і охорони навколишнього природного середовища; гарантує, що політика ЄС сприятиме досягненню цієї мети, а також, що всі сектори економіки суспільства відіграють свою роль.

Європейський кліматичний закон спрямований на:

– встановлення довгострокового напряму для досягнення мети кліматичної нейтральності до 2050 р. соціально справедливим та економічно ефективним способом;

– створення системи моніторингу прогресу виконання та за потреби вжиття подальших заходів;

– забезпечення передбачуваності для інвесторів та інших суб’єктів економіки.

Реалізація Зеленого курсу – важлива складова і євроінтеграції України.

За Індексом екологічної ефективності в 2022 році Україна посідає 52 місце зі 180 країн. Найгірші показники мають такі категорії: екосистемні послуги (102), якість повітря (87), управління відходами (87), біорізноманіття (74). Крім того, шкода довкіллю від війни рф проти України є безпрецедентною. Реалізація Зеленого курсу в Україні має позитивним чином вплинути на енергетичний баланс та забезпечити розвиток сектору, зокрема зважаючи на необхідність:

– створення повноцінного конкурентного середовища на енергетичному ринку Україні;

– зміни теплової генерації відновлюваними джерелами енергії та здійснення повноцінної трансформації вугільних регіонів, що означає поступове закриття нерентабельних підприємстві з паралельним створенням у цих регіонах альтернативних робочих місць;

– забезпечення споживачів пропорційними тарифами.

Зіткнувшись з великими руйнуваннями та збитками, спричиненими російським вторгненням, Україна завбачливо почала розробляти план відновлення. На міжнародній конференції в Лугано в липні була представлена початкова концепція ця робота має просуватися далі. Нині Україна має унікальну можливість перебудувати інфраструктуру та ключові галузі економіки. Модернізація української економіки та інфраструктури в спосіб, що підтримує та розвиває природні екосистеми, а не вичерпує їх, створить чимало переваг для української економіки та суспільства. Зокрема, посилить безпеку країни при зменшенні залежності від імпорту викопного палива, прискорить економічний розвиток і допоможе створити робочі місця, зменшить забруднення, що буде корисним для здоров'я і населення.

Українські міста зазнали і зазнають тривалих атак і руйнувань у ході війни росії проти України. У рамках амбітної моделі зеленого відновлення зелена відбудови і трансформація міст – це стратегічна ініціатива (напрям), що передбачає:

– зелену відбудову міст, які зазнали значних руйнувань;

– зелену трансформацію міст як загальну стратегію розвитку населених пунктів.

Наскрізними засадами зеленої відбудови ттрансформації міст мають бути:

– будівництво екологічно дружніх, кліматично стійких, енергоефективних будівель, об’єктів втериторій;

– максимальне використання можливостей для забезпечення енергопотреб міст на основі ВДЕ;

– стратегія «нуль забруднення», включаючи нуль відходів, для міст після завершення війни;

– створення зелених робочих місць;

– докорінна зміна свідомості мешканців міст.

Отже, ані енергетична криза, ані російська агресія не відмінять процес зеленого переходу для ЄС. Можуть уповільнити, проте й шанси на прискорення також високі. Завдання України в цьому контексті – стати надійним партнером, здатним підвищити коефіцієнт успішності переходу. І ми можемо це зробити. Вважаємо, що українськими драйверами європейського енергетичного переходу мають стати такі фактори: газовидобування і газопостачання, нова енергетична інфраструктура, рідкоземельні метали і виробничі парки. План відновлення України має бути орієнтований на майбутнє.

Це означає, що всі інвестиції мають сприяти трансформаціям та нести в собі чіткі вимоги щодо сталого розвитку, збереження і бережливого поводження з природними ресурсами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алеканкіна К., Ткаченко Я. Зелений курс в ЄС та Україні: виклики та перспективи: канал новин та доповідей «Вокс Україна». URL : https://voxukraine.org/zelenyj-kurs-v-yes-ta-ukrayini-vyklyky-ta-perspektyvy/

2. Європейський зелений курс і кліматична політика України. Аналітична доповідь. URL : https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitychni-dopovidi/yevropeyskyy-zelenyy-kurs-i-klimatychna-polityka-ukrayiny

3. Європейський зелений курс: можливості та загрози для України: аналітичний документ. URL : https://dixigroup.org/storage/files/2020-05-26/ european-green-dealwebfinal.pdf

Гаврилюк Вікторія Юріївна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ОББ-21-1
Науковий керівник:
Скорик Марина Олегівна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ МІСТ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС

З 24 лютого 2022 року на території України триває війна із Російською Федерацією. У період війни економіка країни має значні втрати. Також втрачаються не лише матеріальні ресурси, а й суттєво втрачається людський капітал, який вважається ключовим чинником економічного зростання.

Людський капітал, відповідно до визначення класичної економічної теорії, дійсно є капіталом, оскільки він безпосередньо використовується у процесі виробництва, є джерелом майбутніх доходів та доданої вартості, а людським він називається тому, що його носієм є індивід (людина). Проте, на відміну від звичайного капіталу, його достовірна вартість не піддається точній оцінці, а тому носить потенційний або абстрактний характер доти, доки він не буде задіяний у виробництві.

Спад людського капіталу відбувається внаслідок безпосередніх втрат не тільки серед військових, а й цивільного населення.

Очевидно, що війна є масштабним структурним шоком для економіки України, одним із проявів якого стане втрата державним бюджетом значної частини традиційних надходжень у вигляді податків, акцизів та митних платежів.

Частина цих втрат буде замінена пільговим фінансуванням від міжнародних партнерів та прямим фінансуванням бюджету центральним банком, що матиме інфляційний та девальваційний ефект, але надзвичайні обставини вимагають надзвичайної реакції.

Економічне зростання – це просте збільшення реального ВВП країни, яке відображає значно вужче коло зв'язків і відносин, ніж економічний розвиток. Економічне зростання є органічною складовою частиною економічного розвитку [1].

Економічне зростання має більше значення, ніж економічна стабільність та економічний розвиток. Це пояснюється тим, що за допомогою процесів, які підвищують рівень виробництва можна вирішити багато соціально-економічних проблем як у межах держави, так і на міжнародному рівні. Економіки усіх країн пов’язані між собою, економічні потрясіння в одній можуть

викликати проблеми в іншій, а країни, економіки яких розвиваються більш інтенсивно, допомагають економічному розвитку інших [2].

Економічна ситуація нашої країни, хоча і знаходиться не у найкращому стані, але і не у стані глобальної катастрофи. Безумовно, забезпечити стрімке економічне зростання та відновлення в Україні можливе при якнайшвидшому завершенні воєнних дій та введення економічних реформ.

Найнеобхіднішим кроком економічного відновлення є створення Фонду відновлення економіки України за аналогією із Планом Маршалла. Це дозволить спрямувати фінансові ресурси на відбудови регіонів, міст та інфраструктури, що постраждали внаслідок жорстких воєнних дій.

План Маршалла був другим американським планом післявоєнної економічної політики для Європи, він розпочався в 1948 році і тривав до кінця 1951 року. План Маршалла був спрямований на відродження структури економіки країн Західної Європи та коопераційних зв'язків між ними, які існували до Другої світової війни, тобто відновлення індустріальної економіки Європи, зокрема відродження промисловості Німеччини. Тому в Плані Маршалла було дві складові: продовольча допомога та кредитування поставок обладнання для відновлення промислового та аграрного виробництва.

Він завершився цілковитим успіхом: європейське виробництво на 40 % перевищило довоєнний рівень, почався багаторічний період економічного зростання, особливо значного в Німеччині [3].

Інфраструктурну відбудову стратегічних об'єктів повинна забезпечити держава, а соціальних об'єктів – місцеві органи влади, оскільки саме місцеві громади краще знають, які об'єкти потребують першочергового відновлення, а які можуть почекати.

Також важливим кроком є проведення ряду реформ, що будуть змінювати сприйняття України інвесторами. Внаслідок здійснення реформ, передбачається посилення спроможності державних інститутів, забезпечення дотримання прав інвесторів та ринкової конкуренції, зменшення корупційних ризиків.

Покращення рівня економічного життя населення можливо шляхом модернізації економіки. Для економічного відновлення в країні, поліпшення умов ведення бізнесу потрібно:

- створити сприятливе середовище для розвитку та ведення бізнесу в Україні;
- створити сприятливі умови для підприємств аграрного сектору;
- сприяти розвитку вітчизняної промисловості – зробити ринок максимально чесним та прозорим;
- стимулюючи використання інновацій та технологій;
- створивши умови для досягнення Україною енергетичної незалежності;
- надавати державну підтримку виробникам;
- поліпшувати інфраструктуру [4; 5].

Спираючись на досвід інших країн, можна зробити висновок, що економічному відновленню передує політичне рішення, основою якого є національний патріотизм та геополітична доцільність. Для вдалої економічної реконструкції України необхідно здійснювати наступні кроки (рис. 1):

Рисунок 1 – Пропозиції для економічної реконструкції України

Отже, як наслідок, Україна отримає можливість перейти від післявоєнного відновлення за рахунок запозичених коштів та іноземних інвестицій до стійкого економічного зростання. Результатом запропонованих кроків економічного відновлення України стане не тільки відновлення виробничих потужностей, а й значні якісні зміни у структурі економіки. Внаслідок таких дій Україна не тільки відновиться, але й стане ще могутнішою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Будаговська С. М., Кілієвич О. І., Луніна І. О. Мікроекономіка і макроекономіка : підручник для студентів екон. спец. зал. освіти: у 2 ч. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2017. 517 с.

2. 5 найкращих та 5 найгірших економік 2019 року. *BusinessViews.* URL : https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/najkraschi-ekonomiki-2019-1914/ (дата звернення: 06.11.2022).

3. Новіков В. В. Яка модель для відбудови економіки після війни потрібна Україні. *Економічна правда.* URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684116/ (дата звернення: 06.11.2022).

4. Економічне зростання. *Урядовий портал.* URL : https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya (дата звернення: 06.11.2022).

5. Скорик М. О. Інфраструктурні виклики об’єднаних територіальних громад України. *Інтернаука :* міжнародний науковий журнал. Серія: «Економічні науки». 2021. № 8. URL : https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-8-7507

Дмитренко Діана Русланівна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ОБП-19-2
Науковий керівник:
Скорик Марина Олегівна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ВІЙНИ

З 24 лютого 2022 року триває російська збройна агресія в Україні, наслідками якої є постійні людські втрати, обстріл української інфраструктури, значні збитки в економіці, зокрема і в туризмі. Війна спустошила сферу туризму, порушила фінансові, енергетичні та продовольчі ринки, спричинила шалену інфляцію по всьому світу. Туризм у центральній, східній та південній Україні повністю припинився.

Проблемні аспекти функціонування сфери туризму в Україні досліджували такі науковці З. Герасимів, Н. Коваль, Ю. Миронов та інші.

Якби нині ситуація із української галуззю туризму не виглядала песимістично, слід нагадати, що у світі є багато прикладів, коли після масштабних конфліктів країни відновлювалися та знову приймали туристів.

Один із прикладів для України – Хорватія. Туризм у Хорватії практично припинився в 1990-х роках під час війни. Після її закінчення, розпочалась масована піар-кампанія країни та її раніше не відомих туристичних «родзинок». У Хорватії понад тисяча островів, з яких 66 населені. Завдяки таким географічним особливостям, в країну потягнулися туристи, які раніше знали тільки про грецькі острови. Хорватські пляжі почали отримувати «голубі прапори» за свою екологічність та чистоту. Про пляжні локації Хорватії стали писати в іноземних виданнях, пізніше підключилися і блогери та соціальні медіа. Країною зацікавилися великі круїзні компанії, міжнародні туроператори та мережеві готелі. Раптове зростання туризму суттєво вплинуло на хорватську економіку. Близько десяти мільйонів гостей щорічно приносять суттєві доходи і генерують близько 15 % ВВП Хорватії [2].

У березні 2022 року КМУ було ухвалено Стратегію розвитку туризму та курортів до 2026 року. Ця Стратегія визначає підхід державної туристичної політики у таких напрямках: безпека туристів; нормативно-правова забезпечення; розвиток туристичної інфраструктури; розвиток людських ресурсів; маркетингова політика розвитку туризму та курортів.

Стратегія передбачає, що до 2026 року в Україні:

кількості іноземних туристів збільшиться у 2,5 разів;

кількості внутрішніх туристів збільшиться в 5 разів;

кількості робочих місць у сфері туризму збільшиться в 5 разів;

наповнення бюджетів усіх рівнів від провадження туристичної діяльності збільшиться в 10 разів;

кількість суб’єктів туристичної діяльності зросте в 5 разів;

туристи витрачатимуть під час подорожей в Україні до 80 млрд грн.;

буде створено позитивний імідж України як країни, привабливої для туризму [3].

Після завершення війни Україна буде мати можливість військовий туризм. Військовий туризм – це туризм на місцях боїв і історичних битв для всіх зацікавлених, а також для ветеранів і родичів загиблих воїнів, відвідання існуючих та історичних військових об'єктів і полігонів, бойових морських кораблів, підводних човнів, катання на військовій техніці, стрільба зі зброї на полігонах і в тирах, участь у військових навчаннях та маневрах, перебування на полігонах як глядачів – мілітарі тур, до таких також можна віднести і тури на відвідання воєнних концтаборів та в'язниць.

Насамперед варто очікувати зростання мотивації відвідати Україну серед громадян європейських країн-партнерів: Польщі, Великої Британії, Латвії, Литви, Естонії тощо. Це дасть можливість перетворити Україну на популярну туристичну країну не тільки Східної Європи, але і всієї Європи. Варто вже сьогодні подумати над програмами турів, які можна буде пропонувати іноземним туристам після завершення війни. Безумовно, поряд з традиційними турами, які вже були розроблені раніше, матимуть попит і ті, що включатимуть населені пункти, які значно постраждали від російської військової агресії. Маловідомі та невідомі в світі українські міста і селища – стали символами незламності українського народу, боротьби добра над злом: Ірпінь, Буча, Маріуполь, Чернігів, Краматорськ, Чорнобаївка, Київ, Харків, Миколаїв, Херсон та інші. Саме на їх територіях з’являться екскурсійні локації нових маршрутів військового туризму [1]. Важливо, щоб місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування могли використати надані державою можливості, щоб залучити кошти для підтримки розвитку сільських територій, забезпечити фінансову підтримку інноваційної діяльності суб’єктів господарювання, залучити інвестиції для розвитку секторів економіки, розвитку соціальної та економічної інфраструктури в тому числі і туризму тощо [4].

Туризм в Україні можна повернути і це лише питання часу, зараз головне для України повернути свою територію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніпко Н., Андрусяк Н. Зацікавленність іноземних туристів Україною: особливості післявоєнного туризму. *Управління розвитком сфери гостинності: регіональний аспект :* матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці, 5 травня 2022 р. Чернівці : Технодрук, 2022. С. 323–326.

2. Дворська І. Туристична галузь після війни: чи можлива реанімація та антикризове управління? Liga.net : інтернет-видання. 2022. URL : https://blog.liga.net/user/idvorskaya/article/44952 (дата звернення: 01.11.2022).

3. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL : https://me.gov.ua/News/Detail?id=89204206-6311-4f1e-b04f-eb0eaf21505f (дата звернення: 31.10.2022).

4. Скорик М. О. Інфраструктурні виклики об’єднаних територіальних громад України. *Інтернаука* : міжнародний науковий журнал. Серія: «Економічні науки». 2021. № 8. URL : https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-8-7507

Короїд Карина Дмитрівна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, група ОББ-21-2
Науковий керівник:
М. О. Скорик,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

РИНОК ПРАЦІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

У сучасних нестабільних умовах існування нашої держави, у час збройного конфлікту, усі сфери господарювання зазнають непоправних змін: окуповуються території; закривають, знищуються, банкрутують підприємства, виїжджають за кордон. Ринок праці в Україні зазначає значних метаморфоз, які характеризуються значними змінами основних показників: попит/пропозиція на ринку, обсяги заробітних плат тощо.

Ринок праці вважають цілісною системою соціально-трудових відносин, що пов'язані з купівлею, продажем трудових послуг працівників. Також існує трактування цієї категорії у вузькому та широкому значенні. Традиційне трактування ринку праці визначає робочу силу людини, її здатність до праці як об'єкт купівлі-продажу, що набуває форми товару [1].

Незважаючи на негативні фактори (нестабільність економіки, війна, велика кількість біженців, закриття та знищення підприємств), ринок праці в Україні все ж стабілізовується, зокрема кількість пропозицій роботи зросло у 20 разів, порівняно з лютим 2022 р. Відновлюється набір працівників на робочі місця, проте, в основному, найм на стратегічні напрямки.

Вільних, не працевлаштованих спеціалістів, досі залишається багато, а більшість підприємств намагаються економити, що відображається у низьких заробітних платах. У зв'язку з тим, що пропозицій роботи досі мало, багато українців згодні на перекваліфікацію, знижувати свої зарплатні бажання та проявляють ще більш наполегливу активність у пошуку вільних вакансій. Для підприємств у цьому є велика перевага. Зокрема, спостерігаємо ринок роботодавця, оскільки компанії мають широкий вибір між претендентами, але й мають більші вимоги до професіоналізму [2].

Метаморфози та відновлення ринку відбувається у залежності від регіону країни. Звісно, що у регіоні, де наявна лінія фронту, ситуація з роботою надзвичайно складна, пропозиція вакансій наближається до нуля.

На початку війни лідером у пропозиціях вакансій було у м. Львів. З квітня 2022 р. лідерство повернув м. Київ. Відразу після звільнення Київської

обл. від окупації, до попереднього місця проживання почало повертатись населення, частина бізнесу теж повернулась до місця своєї реєстрації. Але, незважаючи на це, роботодавці столиці завжди пропонували більші обсяги заробітної плати, а ніж обласні центри. В країні триває війна, і зрозуміло, що повернутися до довоєнної активності роботодавців у всіх регіонах країни буде надзвичайно складно. Як вже було зазначено, перше місце по кількістю вакансій зайняв м Київ (34,3 %), далі йдуть: Львівська обл. (12,7 %), Дніпропетровська обл. (6,8 %), Івано-Франківська обл. (4,8 %), Полтавська обл. (3,8 %) [3].

Щороку найбільш затребуваною були працівники IT-сфери, але нині першість займають вакансії у сфері виробництва. За рахунок збільшення вакансій у даній категорії, IT тепер займає друге місце.

Якщо говорити про тенденції, то найбільшого розвитку буде досягнуто вже у післявоєнний період: збільшиться рівень зайнятості, відбудеться перерозподіл робочої сили між секторами економіки, будуть створюватись нові робочі місця тощо.

Отже, за нинішніх воєнний умов, ринок праці не має великих показників розвитку, але всіляко намагається досягти довоєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чернявська О. В. Ринок праці : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 522 с.

2. Ринок праці України після півроку війни. EBA : вебсайт. URL : https://eba.com.ua/rynok-pratsi-ukrayiny-pislya-pivroku-vijny/ (дата звернення: 09.11.2022).

3. Вакансії по регіонам. GRC : вебсайт. URL : https://grc.ua/ (дата звернення: 09.11.2022).

Конельська Ольга Олександрівна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ОБП-19-2
Науковий керівник:
Скорик Марина Олегівна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ПІСЛЯВОЄННА ВІДБУДОВА МІСТ УКРАЇНИ

Сучасна Україна зазнала найстрашніших від часів Другої світової війни руйнувань. Бойові дії з агресоркою росією ще йдуть, тому поки неможливо точно визначити вартість відбудови країни та її терміни. Експерти в Україні вже зараз оцінюють збитки у мільярди доларів, які прогресивно зростають. Тому питання відбудови міст та їх інфрастуктури України в умовах післявоєнного стану є вже зараз чи одним з не найактуальніших питань, реалізація якого на підготовчому етапі вже запущена в дію.

Якщо брати приклади з умовно нещодавньої історії, то відбудовувати Європу після Другої Світової Війни почали аж через три роки після її завершення. До того життєздатність повоєнної західноєвропейської економіки підтримував імпорт з Північної Америки і субсидії та позики з США та Канади. Так не могло тривати довго, саме тому розробили план Маршалла, який являв собою програму економічної і технічної допомоги Європі не лише для підтримки, але й для відновлення економіки. Якщо економіку країни після війни не відновити, її потрібно буде постійно дотувати і підтримувати на плаву. І останній варіант у результаті виходить значно дорожче ніж повноцінне відновлення економіки країни. Причиною цьому є факт в довгостроковій перспективі мати часткову або повноцінну залежність від інших країн, а також відсутності власних механізмів, які б могли забезпечити ефективне функціонування економіки країни в цілому. Здається, цей урок світові лідери засвоїли добре. Адже про плани відбудови України говорять уже зараз, попри те, що воєнні дії тривають.

Президент України 21 квітня 2022 року підписав наказ про утворення Національної ради з відновлення України від наслідків війни. Це консультативно-дорадчий орган, на який поклали обов’язок власне розробити план відновлення. Згідно з повідомленнями очільника Офісу Президента України, цей план уже розробили і презентували у Комітеті з питань економічного розвитку Верховної Ради 2 травня 2022 року.

На загальну відомість для широкого кола користувачів інформації його ще не оприлюднили. Але керівник Офісу Президента України поділився принципами, на яких він побудований:

– повний доступ до ринків ЄС та Великої сімки;

– побудова економіки на принципах дерегуляції та лібералізації;

– отримання статусу кандидата, а потім повноправне членство в ЄС;

– перехід від експорту сировини до переробки в тих галузях, які дають найбільшу експортну виручку;

– налагодження логістичних маршрутів в західному напрямку;

– самодостатність в енергетиці досягатиметься збільшенням видобування власного газу та розвитком атомної енергетики;

– розвиток вітчизняного військово-промислового комплексу;

– кліматична модернізація;

– локалізація не менше 60 %.

До складу Національної ради з відновлення України від наслідків війни входять винятково представники Офісу Президента та Уряду. Однак до робочих підгруп Ради запрошують і представників громадськості та міжнародних експертів. Якщо влада буде дослухатися до їхніх порад, це зможе створити умови для ефективного взаємозв'язку сторін з різними ідеями та інтересами.

Війна в Україні – це безумовно катастрофа. Однак з іншого боку вона відкриває вікно можливостей, зокрема долучити до модернізації і відновлення країни світових експертів різних галузей, які можуть порадити низку різних ефективних методів та рішень у питанні відновлення міст України, економії коштів державного бюджету, приваблення міжнародних інвесторів для відбудови, та залучення міжнародних коштів.

Насамперед, перед тим як відбудовувати міста та їх інфраструктуру, Україна має намагатись усіляко мінімізувати різного роду збитки від війни, так як недостача коштів у бюджеті та розміри понесених збитків під час війни колосальних розмірів. Йдеться про необхідність релокації бізнесу із зони бойових дій у безпечніші регіони, організація житла для тимчасово переміщених осіб, і загалом усі заходи, спрямовані на те, щоб люди і підприємства продовжували жити та працювати у міста – відповідно, щоб жила економіка країни.

Наступним важливий кроком є документування збитків. З одного боку, воно потрібне, щоб притягнути росію до відповідальності за воєнні злочини в міжнародних судах. Однак з іншого – таке документування допомагає зібрати інформацію про всі руйнування і збитки в містах. Далі їх потрібно категоризувати і випрацювати плани для відбудови міст.

Одразу після завершення воєнних дій потрібно буде відновити критичну інфраструктуру у містах. Зокрема – електромережі, дороги, залізничне сполучення, газопостачання, водогони, інтернет. В теперішні часи українці

сильно відчули на собі важливість справності у повному обсязі цих критичних об'єктів. Також відбудувати школи і лікарні. На цьому етапі потрібно буде залучати все ще багато гуманітарної допомоги, тому що своїх ресурсів буде недостатньо навіть для часткового відновлення. Частково це можна робити і до завершення війни – відновлювати найважливіше на звільнених від окупації територіях на основі тих ресурсів, які має країна.

Цікавою функціональною характеристикою є те, що сама по собі інфраструктура не створює продукт, а результатом її діяльності є послуги. Дані капіталовкладення всі з тривалим періодом обігу. Якщо виступити приватним інвестором і вкласти гроші в інфраструктурні споруди комунальної власності то прибуток від даних капіталовкладень носить великий термін окупності. Як висновок, приватні інвестиції в інфраструктурні об'єкти не є привабливими і ОТГ можуть розраховувати на державну підтримку та міжнародні проекти та гранти [3].

Кінцевими кроками мають бути спрямовані від держави і західних партнерів на відновлення економіки в цілому і її стабільне зростання. Основні зусилля зосередити на створенні робочих місць і постійних джерел генерування доходів.

У межах повоєнного відновлення Україні доведеться відбудовувати деякі міста практично з нуля. Важливо, щоб ця відбудова не була сліпим відтворенням зруйнованого. Це можливість застосувати новітні підходи урбаністики і архітектури, щоб зробити українські міста більш зручними та інклюзивними для їхніх мешканців.

Фінансувати відновлення міст та їх інфраструктури будуть з усіх можливих джерел. Українська влада створила низку фондів для цього:

– фонд підтримки малого та середнього бізнесу;
– фонд підтримки армії;
– фонд відновлення та трансформації економіки;
– гуманітарний фонд;
– фонд обслуговування та погашення державного боргу;
– фонд відновлення майна та зруйнованої інфраструктури.

Також власне для відбудови планують створити окремий фонд відновлення України.

Доцільно було б на майбутнє усі ці фонди звести в один. Адже стежити за використанням коштів з 6–7 фондів буде значно складніше – це створить плутанину, а головне потенційні корупційні ризики.

У підсумку можна зазначити, що відновлень міст та їх інфраструктури в Україні як в післявоєнний стан, так і під час воєнного стану є завданням проблематичним, об'ємним, незавершеним, а точніше перебуває на початковому його етапі. Для його часткової реалізації необхідно організувати та

втілити в життя багато необхідних процесів, якими й буде займатись новостворений орган – Національна рада з відновлення України. Без залученої фінансової підтримки від західних партнерів та з реальною ситуацією збитків та руйнувань від війни відновлення міст та їх інфраструктури може зайняти досить тривалий термін до виходу на рівень до війни. Саме тому факт активізації підготовчого етапу є дуже важливим для того, щоб цей процес прискорився та був більш результативним, бо це є важливим для кожного громадянина України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пилипенко Я. Відбудова України після війни: хто, як і за чиї гроші. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/19/687200/ (дата звернення: 08.11.2022).

2. Озимок І. Відбудова українських міст: звідки брати гроші. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/5/690077/ (дата звернення: 08.11.2022).

3. Скорик М. О. Інфраструктурні виклики об’єднаних територіальних громад України. *Інтернаука* : міжнародний науковий журнал. Серія: «Економічні науки». 2021. № 8. URL : https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-8-7507

Шендрик Ксенія Юріївна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ОББ-21-2
Науковий керівник:
Скорик Марина Олегівна,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МІСТ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

З початку повномаштабного вторгнення Україна зазнала значних втрат. Такого економіка країни не бачила дуже давно, вона зіткнулася з такими проблемами як руйнування інфраструктури цивільної та стратегічної, економічним занепадом.

Для вирішення цих питань та проблем, було винесено на розгляд положення про Національну раду з відновлення України від наслідків війни та посадовий склад Національної ради з відновлення України від наслідків війни. Основними завданнями цієї ради є розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, який передбачатиме:

– відновлення і розбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв’язку, військової інфраструктури і військово-промислового комплексу, структурну модернізацію та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об’єктів культурної спадщини;

– визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди;

– підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди [1].

Тому можна спрогнозувати, що відновлення інфраструктури України почнеться в рамках прийнятих положень та законів України. Розбудова регіонів дуже важлива, але слід зазначити, що в різних регіонах країни руйнування різні, тому слід внести зміни до бюджету та зрозуміти масштаби заподіяної шкоди, однак в умовах війни це не можливо зробити.

Наразі інфраструктура зазнала значних втрат, прямі збитки сягають понад 92 мільярди доларів. Найбільше постраждали житлові будинки та дороги загальні витрати яких становлять близько 29 мільйонів гривень. Аеропорти, залізнична інфраструктура, заклади охорони здоров'я, мости, школи, адміністративні будівлі, тощо [2].

Але масштаби зруйнованого не можна охопити по всій території України, адже деякі території наразі є окупованими, а також руйнування продовжуються, тому скільки ще зруйновано об'єктів невідомо, кожного дня завдаються удари по інфраструктурі країни.

Для того щоб відновити та налагодити інфраструктуру країни потрібно залучати інвесторів, так як на даному етапі країна занадто виснажена, адже кожен день вона бореться з ворогом не даючи можливості просунутись далі.

Тому на сайті Міністерства розвитку громад та територій України були опубліковані результати дослідження спроможностей у сфері публічного інвестування в Україні. Дослідження висвітлює результати аналізу спроможностей у таких сферах, як:

стратегічне планування та довгострокове бюджетування;

залучення до планування представників усіх зацікавлених сторін;

координація політик на всіх рівнях врядування та між секторами;

використання традиційних та інноваційних механізмів фінансування;

забезпечення прозорих і конкурентоспроможних закупівель із відповідними системами внутрішнього контролю;

використання інформації моніторингу та оцінювання для покращення якості управлінських рішень.

Характеристика спроможності за кожним з напрямів включає: опис міжнародного досвіду, аналіз українського законодавства та наявних практик, характеристику прогалин і рекомендації щодо розв'язання виявлених проблем [3].

Насамперед потрібно відновлювати енергетику, виробничу сферу та відбудовувати соціальну інфраструктуру, адже саме ці сфери є позачерговими у відбудові і тому по максимуму потрібно залучити всіх хто в даних сферах так чи інакше задіяний. Підтримка має надаватися особливо тим регіонам країни, які постраждали найбільше, та приділяти цим регіонам з боку держави найбільшу увагу.

Також Національна рада з відновлення від наслідків війни вже розробила план по відновленню України до 2032 року, цей план складається з трьох етапів та перед радою постають такі основні виклики:

– постійне цілеспрямоване знищення об'єктів залізничної, авіаційної та аеронавігаційної, морської та внутрішньої водної, поштової, туристичної, дорожньої інфраструктури, необхідність їх відновлення;

– розрив транспортно-логістичних ланцюгів перевезень та вимушена переорієнтація вантажних та пасажирських потоків, зумовлені блокуванням морських портів, закриттям авіаційного простору, руйнуванням транспортної інфраструктури (необхідність перенаправлення на західні автомобільні та залізничні прикордонні переходи);

– необхідність зняття морської блокади українських портів і розблокування частини Дніпра в Херсонській та Запорізькій областях, відновлення судноплавства, розширення потужностей Дунайського морського кластеру, створення інфраструктури для збільшення обсягів вантажопотоку через р. Дунай, вирішення складних ситуацій з українськими моряками за кордоном та іноземними членами екіпажів, які знаходяться в українських морських портах; дефіцит та зростання вартості паливно-мастильних матеріалів, що призводить до зростання вартості та зменшення обсягу перевезень; критичне руйнування туристичної інфраструктури, історичних пам'яток, музеїв, театрів тощо. Обмежена туристично-інформаційна мережа [4].

Отже, головним завданням перед урядом країни сьогодні є максимально убезпечити населення від навали ворога, населення зі свого боку має працювати на відновлення економічного потенціалу. Думати про інвестиції треба вже сьогодні. Дійсно, складно залучати інвестиції під час бойових дій. Але ми впевнені, що війна закінчиться перемогою. Україна стане інвестиційною Меккою. Тому робити попередню роботу по інвестиціям треба сьогодні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Указ Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022. URL : https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225 (дата звернення: 20.11.22).

2. UA.NEWS. URL : https://ua.news/ua/money/razrushennaya-vojnoj-ynfrastruktura-ukrayny-pryamoj-ushherb-dostygaet-92-mlrd (дата звернення: 20.11.22).

3. Міністерство розвитку громад та територій України: результати дослідження спроможностей у сфері публічного інвестування в Україні. URL : https://www.minregion.gov.ua/press/news/opublikovani-rezultaty-doslidzhennya-spromozhnostej-u-sferi-publichnogo-investuvannya-v-ukrayini/ (дата звернення: 21.11.22).

4. Проєкт плану відновлення України. Відновлення та розбудова інфраструктури : матеріали робочої групи URL : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/restoration-and-development-of-infrastructure.pdf (дата звернення: 21.11.22).

Судак Валерія Олександрівна,
здобувачка другого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ЕКОНОМІКА ВІЙНИ ТА ПОВОЄННИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Російське вторгнення завдало відчутного удару економіці України та величезних збитків інфраструктурі. Перед діяльністю національних компаній постали серйозні виклики, які змусили адаптовуватись та шукати нові точки балансу. Варто зазначити, що значних змін зазнали й певні сектори економіки. Головною метою мого дослідження є розглянути поточний стан та тенденції в різних секторах економіки в умовах повномасштабного вторгнення.

На початку війни окремі організації прогнозували стрімке падіння економіки. Відповідно до прогнозів Світового Банку від 10 квітня [1], очікувалось, що українська економіка протягом року скоротиться на 45,1 %. Однак за свідченням попередніх даних Міністерства економіки, протягом перших дев'яти місяців року показник українського ВВП скоротився на 30 % [2].

Виходячи з цього, можна дійти висновку, що песимістичні прогнози, які надавалися навесні, не реалізуються. За даними Державної служби статистки, включаючи результати 2022 року, актуальний консенсус — прогноз падіння ВВП становить 33% [3]. Економісти не переглянули цей прогноз навіть попри значні руйнування енергетичної інфраструктури.

Інфляція є однією з найбільш проблематичних дилем сучасного розвитку економіки багатьох країн світу, який має негативний вплив на економічну сторону життя суспільства. “В економіці під поняттям “інфляція” вважають зростанням загального рівня цін на товари та послуги за певний період часу. Зростання рівня цін знижує купівельну спроможність грошей” [5]. Цього року внаслідок російської агресії в численних країнах світу простежується тенденція рекордної інфляції, відбувається зміна цін на товари та послуги. “Індекс споживчих цін є одним з найважливіших показників, що характеризує рівень інфляції в країні, він використовується для побудови державної політики, аналізу та прогнозів цінових процесів в економіці, перегляду мінімального соціального забезпечення тощо” [6]. Щодо ситуації в Україні, беручи до уваги теперішні обставини, ціни ростуть не так сильно, як могли б. Порівнюючи із серпнем, у вересні показник інфляції був більшим (рис. 1).

2022	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень	За рік
	101,3	101,6	104,5	103,1	102,7	103,1	100,7	101,1	101,9				121,8

Рисунок 1 – Зведена таблиця індексів споживчих цін у 2022 р. (%)

Виходячи з наведених у таблиці даних, можна дійти висновку, що за останні місяці споживчі ціни зросли майже на чверть. Проте варто взяти до уваги девальвацію гривні та залежність від імпортних енергоносіїв. Враховуючи ці фактори, показник інфляції міг бути вищим. За підсумками Держстату, у вересні споживчі ціни зросли на 24,6 % [1]. Попри те, що інфляція є високою, її можна вважати допустимою в період військового стану країни.

Варта уваги ситуація із золотовалютними резервами, адже вони є поручниками внутрішньої та зовнішньої стабільності національної грошової системи будь-якої країни. Офіційні золотовалютні резерви – це державні валютні активи (звідси і назва – офіційні), що включають золото та міжнародні платіжні засоби і можуть бути використані для міжнародних розрахунків та погашення зовнішніх боргів [7]. Шляхом зростання експорту та внаслідок міжнародної допомоги, в серпні в Україну надійшло валюти більше, ніж було витрачено. Щоправда, у вересні вперше мінімального значення досягли надходження іноземних коштів, а, як відомо, іноземна допомога є критично важливою з огляду на необхідність мати додаткове фінансування бюджету з метою погашення боргів та для покриття бюджетного дефіциту. За даними «Укрінформ», враховуючи підсумки вересня, міжнародні резерви України знизились на 5,9 %; станом на 1 жовтня золотовалютні резерви НБУ скоротилися на 1,5 млрд дол. [8]. Проте це не стало викликом для економіки, навіть враховуючи раніше зазначений рекордний показник у серпні.

Несприятливе інформаційне середовище внаслідок агресивних заяв РФ та їх терористичних дій призвело до девальваційного тиску на готівковому валютному ринку. Разом з цим з боку підприємств, які займаються мобілізаційними завданнями, зріс попит на валюту. Через значні обсяги транзакцій валюти між міжнародними платіжними системами зросла купівля банками валютної позиції.

Основним викликом для економіки нашої держави залишається доступ до електрики, особливо протягом зими. Як відомо, 10 жовтня з боку РФ був здійснений масовий ракетний удар по об’єктах інфраструктури. Об’єкти, що були пошкоджені в Києві та інших дев’яти регіонах, становлять близько 30 % енергосистеми. Внаслідок цього був призупинений експорт електроенергії до Європейського Союзу, що давало значну валютний виторг.

Війна та повоєнна відбудова, що очікує Україну – це значний стрес для суспільства та держави, внаслідок якого відбудеться повне перезавантаження економічної системи. Маємо докласти максимум зусиль, працювати більше та швидше, аби не тільки відновити все те, що було зруйновано, але і зробити це максимально оптимальним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/

2. The World Bank. URL : https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/04/10/russian-invasion-to-shrink-ukraine-economy-by-45-percent-this-year

3. Урядовий портал. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/padinnia-vvp-ukrainy-za-9-misiatsiv-2022-roku-otsiniuietsia-na-rivni-30

4. Міністерство економіки України. URL : https://www.me.gov.ua/Charts/Detail?lang= uk-UA&id=85c5635b-3d5e-4635-bc0c-dabb2bf07ab5

5. Сменковський А. Інфляція та економічне зростання: статистичний вимір. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 5–6. С. 368.

6. Мармоза А. Т. Теорія статистики : підруч. 2-ге видання. Київ, 2013. 592 с.

7. Дзюблюк О. Валютна політика : підручник. К. : Знання, 2012. 422 с.

8. Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-239-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-veresnya

Безус Ірина Олександрівна,
здобувачка другого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук Микола Миколайович,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ НА СПРОЩЕНУ СИСТЕМУ ОПОДАТКУВАННЯ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Працювати попри воєнний стан, сплачувати податки, аби підтримати економіку країни та зберегти робочі місця для українців є одним з головних завдань, яке стоїть перед бізнесом, тому надважливим питанням для представників бізнесу було запровадження спрощеної моделі бізнесу на період дії воєнного стану.

З дня запровадження воєнного стану Верховна Рада України активно вносить зміни до податкового законодавства. Так, за час воєнного стану були прийняті Закони України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» № 2118-IX від 03.03.2022, «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX від 15.03.2022, «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період воєнного стану» № 2142-IX від 24.03.2022, «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного,надзвичайного стану» № 2173-IX від 01.04.2022 тощо [1].

Однією з найбільших змін щодо сплати податків в період воєнного стану є можливість платникам податків, які перебували на загальній системі оподаткування, перейти на третю групу єдиного податку і сплачувати єдиний податок за ставкою 2%. Для цього платникам необхідно подати реєстраційну заяву до контролюючих органів у паперовій формі або через електронний кабінет. Крім того, платники, які перейдуть на єдиний податок, можуть не сплачувати ЄСВ за мобілізованих працівників [2].

Звітним періодом для платників, які обрали ставку податку 2 %, є календарний місяць, проте декларацію подавати необхідно раз в квартал. Строк для подання квартальної декларації залишається без змін.

Стосовно платників єдиного податку третьої групи, які до запровадження змін обрали ставку податку 5 % без ПДВ або 3 % з ПДВ, порядок та строки подання декларації, та сплати податку залишається без змін.

Проте після припинення чи скасування правового режиму воєнного стану, а саме з початку наступного календарного місяця, платник податків автоматично переходить на систему оподаткування, яку він раніше використовував [3].

Отже, сьогодні економіка нашої країни, маленькими кроками вже приходить до тями. Цьому суттєво сприяє політика дерегуляції та лібералізації бізнесу, обрана державою. Варто зауважити, що саме запровадження податкової реформи, прийняття нових законів та спрощення критеріїв для обрання спрощеної системи оподаткування, виступають надійним та ефективним методом стимулювання платників податків в цей особливий період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воєнний стан: як вести бізнес. URL : https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/ 212377_vonniy-stan-yak-vesti-bznes---poradi-yurista (дата звернення: 04.11.2022).

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15 березня 2022 року № 2120-IX.

3. Татарова М. Податки під час війни: все, що треба знати бізнесу. Електронний ресурс. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375/ (дата звернення: 03.11.2022).

Гладков Дмитро Олексійович,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Теліщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ: МІЖНАРОДНИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Поняття «сталий розвиток» вперше згадується 1987 року в доповіді Г. Х. Брунтланда «Наше спільне майбутнє», де було зазначено, що серед головних механізмів забезпечення змін є: створення перспектив для покращення існування населення та навколишнього середовища, а також розв'язання проблем розвитку промисловості, енергетики, регіональних та міжнародних відносин. Тобто йдеться про розвиток, що задовольняє потреби суспільства в наш час, проте не ставить під загрозу можливість майбутніх поколінь забезпечувати власні потенційні потреби, а саме мінімізація несприятливих наслідків виснаження природних ресурсів та екологічного забруднення в результаті швидкого соціально-економічного розвитку людства задля майбутнього [1].

Також поняття «сталиий розвиток міста» можна побачити в різних трактуваннях, але суттю є збалансування та добробут міста в усіх його сферах.

На думку А. А. Мозгового, сталий розвиток – це економічно та екологічно збалансовані зміни суспільно-територіальної системи міста, спрямовані на максимально повну реалізацію всіх складових його потенціалу і запобігання можливим тенденціям погіршення якості життя населення [2].

За визначенням ООН, стійке місто – це місто, у якому досягнення у суспільному, економічному і фізичному розвитку постійні. Стійке місто [3]:

- підтримує довготривалу безпеку мешканців, зокрема й від природних катастроф;
- постійно забезпечене природними ресурсами, від яких залежить стійкий розвиток;
- досягає високого рівня життя при збереженні природного середовища, ресурсів і екологічної рівноваги усієї економічної й громадської діяльності городян

У сучасних інтеграційних процесах України з ЄС, однією з важливих складових державної регіональної політики є стратегічна розробка та впровадження політики сталого міського розвитку. Аналізуючи економіку більшості міст України, чітко видно досягнення їх сталого розвитку, яке відбуваються через зміни у різних сферах.

Практичний досвід таких організацій як Програма розвитку ООН засвідчив, що залучення громадян до управління місцевим розвитком є ефективним способом вирішення соціально-економічних проблем міських населених пунктів. Зокрема «Муніципальна програма врядування та сталого розвитку», що впроваджувалась ще у 2004–2008 рр. Програмою розвитку ООН в Україні (ПРООН), була націлена на вирішення місцевих проблем за широкої участі громад. «Муніципальна програма врядування та сталого розвитку» була спрямована на сприяння сталому розвитку та демократичному місцевому самоврядуванню для покращення надання місцевих громадських послуг в містах України [3].

Варто зазначити, що механізми вирішення муніципальних проблем вже давно розроблені та успішно впроваджуються у країнах світу. Тому важливим напрямком виведення міст України з соціально-економічної та екологічної кризи і забезпечення сталого муніципального розвитку є переймання передового світового досвіду та його адаптація до місцевих особливостей. Згадувана програма за короткий період часу на практиці показала ефективність пропонованого нею механізму сприяння процесу децентралізації і довела, що можна успішно реалізовувати проекти територіальних громад на місцях, не чекаючи повноцінного проведення урядом реформ, зокрема адміністративної.

ПРООН на основі світового досвіду розробила і впровадила механізм забезпечення розвитку на місцевому рівні шляхом мобілізації громадян; формування дієздатних громад, здатних вирішувати власні проблеми на основі планування за широкої участі своїх членів, самодопомоги, громадсько-приватного партнерства; розробки і проектів громад та їх впровадження на засадах співфінансування; залучення молоді до управління місцевим розвитком як найбільш перспективної групи людських ресурсів, майбутніх керівників міст, районів, регіонів та держави.

Досвід цієї програми свідчить, про те, що залучення громадян до управління місцевим розвитком на основі розбудови інституційного потенціалу, забезпечення людського розвитку та активізації і сприяння реалізації місцевих ініціатив покращує середовище проживання, підвищує якість громадських послуг, сприяє екологічній безпеці та створює умови для сталого розвитку території [4].

Отже, стратегічним напрямом соціально-економічного та екологічного відродження муніципалітетів є формування і сприяння розвитку дієздатних конкурентоспроможних громад, здатних самостійно вирішувати власні та долучитись до вирішення загальномуніципальних проблем, тобто застосування підходу залучення громадян до управління місцевим розвитком.

Отже, стратегія міста повинна бути такою, яка дозволяє зберігати природу, та використовувати найбільш цінні відновлювані ресурси, а будь-який регіон жодним чином не повинен завдавати екологічного або соціального збитку іншому регіонові, а навпаки підтримуватися збереження природно-ресурсного потенціалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брутланд Г. Х. Наше спільне майбутнє. Доповідь Комісії ООН щодо навколишнього середовища та розвитку (1987). 1988. С. 50.

2. Мозговий А. А. Сталий розвиток міст: передумови та суперечності. *Сталий соціально-економічний та екологічний розвиток: від теорії до практики* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 13–14 листоп. 2014 р., м. Дніпропетровськ. С. 58–61. URL : http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/148166/58-61.pdf?sequence=1

3. Программа ООН по развитию населенных пунктов. URL : http://www.un.org./ru/ga/habitat; https://www.nusta.edu.ua/2021/04/14/%D1% 81% %84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD% D0%BE-%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4 %D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84/

4. Сталий розвиток міст за участю громад: уроки з досвіду впровадження «Муніципальної програми врядування та сталого розвитку». Київ : ПРООН/МПВСР, 2008. 48 с.

Денещук Катерина Сергіївна,
здобувачка вищої освіти другого
(магістерського) рівня
Науковий керівник:
Теліщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ САМОЗАЙНЯТИХ ОСІБ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ОПОДАТКУВАННЯ НА ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Під час розвитку ринкових відносин та на території України було введено категорію самостійної зайнятості, індивідуальної трудової діяльності та самозайнятої особи. Самозайнятість, відіграє важливу роль в економіці будь-якої країни.

Загальні питання стосовно самозайнятих осіб стали предметом досліджень таких науковців, як Н. Б. Болотіна, Д. О. Жоравович, М. І. Іншин, Д. І. Сіроха, Н. М. Хуторян, Клименко Д. Р, Козинець І. Г.

Згідно з нормами Податкового кодексу України самозайнята особа – це платник податку, який є фізичною особою – підприємцем або провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником в межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності [1].

Незалежна професійна діяльність – участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, адвокатів, аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою – підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб (підпункт 14.1.226 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України) [1].

Відповідно до п. 65.9 ст. 65 ПКУ якщо фізична особа зареєстрована як підприємець та при цьому така особа провадить незалежну професійну діяльність, така фізична особа обліковується у контролюючих органах як фізична особа – підприємець з ознакою провадження незалежної професійної діяльності [1].

Насамперед самозайнятість є «основою підприємництва» та багатьох радикальних інновацій, оскільки більшість підприємців починають саме з найдрібнішого рівня. На ринку праці самозайнятість сприяє зростанню продуктивної зайнятості і зарплат, поліпшенню умов праці, та підвищенню

кваліфікації робочої сили. Загалом, самозайнятість збільшує суспільний добробут та сприяє його зростанню, змушує до інновацій, і забезпечує гнучкість економіки будь-якої країни.

Виходячи з чинного законодавства, статус самозайнятої особи має декілька особливостей:

а) є фізичною особою;

б) здійснює підприємницьку діяльність;

в) здійснює особливу - незалежну підприємницьку діяльність, характер і види якої визначені податковим законодавством;

г) не може суміщати два статуси в умовах подібної діяльності (бути ще й працівником в межах цієї підприємницької чи незалежної професійної діяльності) [4, с. 29].

Незалежна професійна діяльність охоплює декілька основних особливостей:

а) характеризує активну поведінку виключно фізичних осіб;

б) стосується специфічних напрямків діяльності людини (наукова, літературна, артистична, художня, викладацька тощо);

в) характеризує діяльність осіб із спеціальними знаннями та навичками (лікарі, приватні нотаріуси, адвокати, аудитори, бухгалтери тощо);

г) визначається при врахуванні певних обмежень (особа не є працівником або фізичною особою-підприємцем; особа використовує найману працю не більше ніж чотирьох фізичних осіб) [2, с. 154].

Особи, які провадять незалежну професійну діяльність, оподатковуються як і фізичні особи – платники податків, згідно з загальною системою, за певними виключеннями:

1) вони є зобов’язані зареєструватись в контролюючих органах за місцем проживання як самозайняті особи;

2) основним критерієм для віднесення до видатків, що зменшують дохід для об’єкта оподаткування, є їх належність і необхідність для здійснення незалежної професійної діяльності [3, с. 30].

Так, з метою забезпечення підтримки громадян та бізнесу в Україні на період воєнного стану, 15.03.2022 Верховною Радою України прийнято Закон України № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану».

Даним законом установлено, що тимчасово, з 1 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України, положення розділу XIV Податкового кодексу України застосовуються з урахуванням таких особливостей:

Фізичні особи – підприємці – платники єдиного податку першої та другої групи мають право не сплачувати єдиний податок. При цьому такими особами декларація платника єдиного податку – фізичної особи – підприємця

не заповнюється за період, в якому відповідно до абзацу першого цього підпункту єдиний податок не сплачувався.

Фізичні особи – підприємці – платники єдиного податку третьої групи сплачують єдиний податок. Відсоткова ставка для них встановлюється у розмірі 2 відсотків доходу.

Платники єдиного податку третьої групи звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податку на додану вартість з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України.

Платниками єдиного податку третьої групи можуть бути фізичні особи – підприємці та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 10 мільярдів гривень. До таких осіб не застосовується обмеження щодо кількості осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах.

За умови, що ці особи не є [5]:

1) суб'єктами господарювання (юридичні особи та фізичні особи – підприємці), які здійснюють:

діяльність з організації, проведення азартних ігор, лотерей (крім розповсюдження лотерей), парі (букмекерське парі, парі тоталізатора);

обмін іноземної валюти;

виробництво, експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів (крім роздрібного продажу паливно-мастильних матеріалів в ємностях до 20 літрів та діяльності фізичних осіб, пов'язаної з роздрібним продажем пива, сидру, пері (без додання спирту) та столових вин);

видобуток, реалізацію корисних копалин;

2) страхові (перестрахові) брокери, банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії, інші фінансові установи, визначені законом; реєстратори цінних паперів;

3) представництва, філії, відділення та інші відокремлені підрозділи юридичної особи, яка не є платником єдиного податку;

4) фізичні та юридичні особи – нерезиденти.

Податковим (звітним) періодом для платників єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування, встановлені цим пунктом, є квартал. Вони подають до контролюючого органу податкову декларацію платника єдиного податку за податковий (звітний) квартал із зазначенням суми помісячного доходу у строки, встановлені для квартального податкового (звітного) періоду. Такі платники єдиного податку щомісяця до 15 числа сплачують авансовий внесок єдиного податку за підсумками попереднього календарного місяця [5].

Для обрання або переходу на спрощену систему оподаткування суб'єкт господарювання до останнього числа місяця, що передує періоду переходу на спрощену систему оподаткування, подає до контролюючого органу за місцем податкової адреси заяву.

Щодо самозайнятих осіб, які здійснюють незалежну професійну діяльність, для них на період воєнного стану законодавець не передбачив пільгового податкового режиму, а отже оподаткування доходів буде відбуватися без змін.

Отже, самозайнятість, відіграє важливу роль в економіці держави, збільшує суспільний добробут та сприяє його зростанню, змушує до інновацій, і забезпечує гнучкість економіки будь-якої країни. Державна підтримка діяльності самозайнятих осіб в змозі підвищити ефективність їх діяльності та, відповідно, надходження до бюджетів різних рівнів від сплати податків. Правове регулювання самозайнятих осіб потрібно вдосконалювати, оскільки дане поняття включає в себе двох, майже однакових за статусом суб’єктів оподаткування, але насправді ж вони є різними. Саме тому законодавцю необхідно більш детально врегулювати правовий статус даних суб’єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 23.10.2022).
2. Іванова С. С. Незалежна професійна діяльність: податково-правовий аспект. *Форум права*. 2014. № 2. С. 154–159.
3. Клименко Д. Р., Козинець І. Г. Правовий статус самозайнятих осіб як платників податків. Чернігів, 2018. С. 28–35.
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15 березня 2022 р. № 2120-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення: 13.11.2022).
5. Оподаткування та звітність самозайнятих осіб на період дії воєнного стану. URL : https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/211275_opodatkuvannya-ta-zvtnst-samozaynyatikh-osb-na-perod-d-vonnogo-stanu (дата звернення: 13.11.2022).

Жмарьов Денис Ігорович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

РУШІЙНІ СИЛИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Серед детермінант повоєнного відновлення та розвитку можна виокремити такі групи: економічні (рівень довоєнного розвитку, частка руйнування та розміри втрат, обсяги та характер зовнішньої допомоги); інституційні (суб'єктність у реалізації плану відновлення, якість інститутів та ефективність публічного управління, рівень інституційної довіри, взаємодія держави, громадян, волонтерських та ін. громадських організацій, ступінь комплементарності місцевих і центральних органів влади); соціогуманітарні (людський потенціал і соціальний капітал країни, особливості національного менталітету і рівень суспільної консолідації, наявність і рівень обґрунтованості національної стратегії та плану подальшого розвитку) [1].

В умовах сьогодення нагальним питанням для нашої нації є створення у післявоєнний період країни, що процвітатиме. Основною метою є відновлення економіки. Одним з головних показників економіки є високий показник валового внутрішнього продукту. Валовий внутрішній продукт (ВВП) – один із найважливіших показників розвитку економіки, який характеризує кінцевий результат виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів у сфері матеріального і нематеріального виробництва [2].

Розраховуючи ВВП, до уваги береться сумарний обсяг продукції та послуг, що були вироблені у вітчизняній економіці. Тому саме підприємництво може дати поштовх для економічного зростання, а отже, основним джерелом економічних цілей є досягнення економічної свободи. Економічна свобода - широта економічної поведінки суб'єктів господарювання у виборі форм власності та сфери застосування своїх здібностей, знань, можливостей, професійних навичок, методики розподілу доходів, споживання матеріальних благ; реалізується на базі державних законодавчих норм; невід'ємна від економічної відповідальності громадян [3].

Збільшення малого та середнього бізнесу та перебудова структури української економіки на таку, де основний внесок роблять малі та середні підприємства є одним із ключових завдавань для досягнення економічних цілей

України. За даними урядового порталу, малий та середній бізнес відіграє ключову роль в економіці України, забезпечуючи близько 64 % доданої вартості, 81,5 % зайнятих працівників у суб'єктів господарювання та 37 % податкових надходжень [4]. Економіка розвинених країн світу та їх досвід є підтвердженням необхідності розвитку малого та середнього бізнесу, оскільки такий напрям розвитку є джерелом нових робочих місць, експорту та місцем втілення соціально-економічних програм. Надаючи програми малим та середнім підприємствам, та заохочуючи їх таким чином до розширення, будується ефективна економічна стратегія.

Перед нашою державою стоїть серйозне завдання, як змусити економіку працювати прямо зараз, і це великий виклик. Застосування інструментів потрібне, щоб український народ був повноцінно залучений до ринка праці. Це означає, по-перше, потрібно стимулювати повернення наших людей з-за кордону. По-друге, залучати їх до різних форм власності через запуск урядових програм. Якщо під час війни будуть різні виклики, то в післявоєнний період інші виклики отримають нову хвилю. І, звісно, всі ці реформи мають бути видимими. Потрібно розробити конкретні політичні кроки, які повинні бути впроваджені різними секторами економіки та Урядом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Роль науки у забезпеченні повоєнного відновлення та розвитку економіки: історичний досвід успішних країн. URL : http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/05/%D0%9D%D0%B5%D0%B1%D1%80%D0%B0%D1%82_%D0%92_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf

1. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Макроекномiка : навчальний посібник. К. : Знання, 2002. 368 с.

2. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. К. : Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.

3. Урядовий портал. URL : https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/pidtrimka-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva

Коржовник Юлія Вячеславівна,
здобувачка другого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ПРОБЛЕМИ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Останні роки в Україні активно почали відбуватися процеси реформування територіальних гілок влади. Основними завданнями реформи децентралізації є прискорення місцевого розвитку як основної складової економічного потенціалу держави та зміцнення конкурентної позиції територіальної соціально-економічної системи мезорівня, активізація її економічного зростання, підвищення добробуту та якості життя населення [1, с. 37].

Утворення нових місцевих самоврядувань призвело до гальмівних процесів у економічному розвитку місцевих громад. Економічна база більшості муніципальних утворень не відповідає сьогоднішнім потребам, що перешкоджає задоволенню низки соціальних потреб населення, зокрема, таких як отримання медичної та соціальної допомоги, якісного навчання та виховання дітей і молоді. Це приводить до занепаду й деградації муніципальних утворень, неповного використання місцевого потенціалу, не сприяє активізації пошуку ними власних джерел та економічних механізмів сталого розвитку [1, с. 5].

Актуальні проблеми сьогодення також гальмують процес розвитку теріторіальних громад. Основними перешкодами на шляху розвитку залишаються війна в державі, зношеність інфраструктури, неефективність державного управління, недостатнє ресурсне забезпечення та обмежене фінансування. Для України важливим є: реформування системи охорони здоров’я; посилення координації та професіоналізація влади, відновлення повного циклу виробництв окремих товарів (хімічна, фармацевтична промисловості); реформа системи соціальної допомоги, осучаснення підтримки найбільш вразливих груп населення, насамперед дітей, у поєднанні з інтегрованими соціальними послугами, цифровізація процесів адміністрування; осучаснення підходів до дистанційного навчання [1, с. 44].

У зв’язку з реорганізацією місцевих громад постає низка завдань економічного характеру, які потребують вирішення. Серед актуальних завдань – створення економічно сильних громад, пошук та використання внутрішніх ресурсів; впровадження дієвих стимулів та важелів розвитку громад, зорієнтованих на економічне зростання; залучення мешканців до вирішення актуальних питань місцевого розвитку та підвищення їх самосвідомості.

Економічний розвиток є пріоритетом, двигуном і ресурсом процесу змін, але більшою чи меншою мірою він повинен враховувати необхідні компроміси в громадах, забезпечувати баланс між баченням інтересів бізнесу, суспільного та природоохоронного розвитку в перспективі. Якщо економічне зростання є бурхливим і швидким, необхідно першочергово формувати пріоритети з забезпечення соціального добробуту із гарантіями екологічної безпеки. І навпаки, коли економіка перебуває в стані стагнації, необхідно приділяти увагу насамперед вирішенню проблем економічного розвитку [2, с. 19].

Щоб бути дієвим, місцевий економічний розвиток не повинен обмежуватися одним виміром, тобто не повинен спрямовуватися виключно на залучення будь-яких підприємців і будь-яких робочих місць. Успішні ініціативи з місцевого економічного розвитку повинні бути ціленаправленими, багатоплановими і бути спрямованими на вирішення широкого кола питань, пов'язаних із забезпеченням сталого розвитку громади та збалансуванням економічних, соціальних і природоохоронних завдань. Розробники таких програм аналізують широкий спектр проблем, можливостей і рішень, враховуючи при цьому місцеві ресурси, факторні умови, капітал громади та специфіку кожної громади [2, с. 21].

Відповідальність на врегулювання та вирішення даних питань в першу чергу лягає на органи місцевої влади. Влада для подальшого місцевого розвитку повинна:

• Займатись питаннями МЕР – планувати, реалізовувати плани, конкурувати за інвестиції та кращі робочі місця тощо.

• Розробити та донести виразне та стимулююче економічне бачення напрямку.

• Використовувати місцевий ресурс громади для створення конкурентних переваг.

• Забезпечити мотивацію та спроможність «ключових учасників» використовувати переваги та ефективно співпрацювати.

• Створити та підтримувати інституції, що сприяють використанню інтелектуального потенціалу, постійній модернізації та інноваціям.

• Забезпечити бажання та спроможність ключових установ пристосовуватись до викликів глобальної економіки [2, с. 13].

Центр ваги планування розвитку громад поступово переміщається у напрямку таких цілей та дій, як стійкість, довгострокове стратегічне бачення, партнерство, гнучкий порядок планування та розробки комплексних програм розвитку підприємництва, а також спонукання до модернізації через дієве залучення громад.

Ключовими характеристиками планування в умовах глобалізації стають технологічні інновації, модернізація робочих місць та змісту праці працівників, а також виникнення внутрішніх місцевих економічних рушійних сил, які базуються на конкуренції місцевих факторних умов інформації творчості та знаннях. У цьому контексті стратегії – це сплановані дії, направлені

на те, щоб досягнути деяких економічних цілей міста чи регіону, що ґрунтуються на об'єктивних можливостях, які існують для даної локальної території. Наголос робиться на залученні громад до планування розвитку територій, а планування розвитку країни узгоджується з загальними стратегічними цілями регіонів та місцевих громад [2, с. 21].

Для забезпечення досягнення ЦСР (цілей сталого розвитку) необхідними є:

– забезпечення належної координації процесу впровадження у всіх регіонах регіональних стратегій розвитку на засадах смарт-спеціалізації;

– посилення зв'язку між стратегічним, просторовим та бюджетним плануванням;

– передбачення місцевими органами місцевого самоврядування заходів щодо впровадження та забезпечення функціонування місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення населення про загрозу виникнення надзвичайних ситуацій та забезпечити фінансування зазначенихзаходів;

– зменшення негативного впливу забруднюючих речовин, у тому числі на довкілля міст, шляхом використання інноваційних технологій;

– забезпечення бюджетного фінансування державної підтримки заходів, спрямованих на зменшення обсягів викидів (збільшення абсорбції) парникових газів, а також цільове фінансування програми моніторингу довкілля;

– розвиток безбар'єрного простору міст і громад з метою забезпечення рівних можливостей доступу до інфраструктури для людей з інвалідністю, батьків, які користуються дитячими візочками та інших груп громадян з особливими потребами [1, с. 48–49].

Отже, основними економічними проблемами у розвитку громад насамперед є військова агресія росії, зношеність інфраструктури, неефективність державного управління, недостатнє ресурсне забезпечення та обмежене фінансування. Вирішення цих проблем в першу чергу потребує підтримки органів місцевої влади у регулюванні цих питань. Лише ініціатива місцевих органів, яка дасть стимул для заохочення населення громади, зможе ефективно та швидко вирішити поставлені проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інструментарій місцевого економічного розвитку: теорія, методологія, практика : монографія / Ковальов А. І., Корольова Т. С., Сментина Н. В., Павлова Т. В., Карпов В. А., Фіалковська А. А., Котова І. М. Київ, 2021. 413 с. URL : http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12900/1.pdf (дата звернення: 14.11.2022).

2. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. Асоціація міст України : навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. К. : ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с. URL : https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/1plangrweb.pdf (дата звернення: 14.112022).

Матвійчук Таісія Олексіївна,
здобувачка другого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук Микола Миколайович,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПОДАТКУВАННЯ ПОДАТКОМ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

В умовах ринкових відносин податкова система є одним із найважливіших економічних регуляторів, базою фінансово-кредитного процесу державного регулювання економіки. Суттєвим важелем регулювання розподілу між державою та компаніями всіх форм власності прибутку, як основного джерела інвестиційної та інноваційної діяльності організацій, є податок на прибуток підприємств, який є важливою частиною податкової системи України.

Цей податок виступає джерелом наповнення бюджету країни та регулює соціальноекономічні процеси всередині держави, здійснюючи вплив на вибір правової форми організації бізнесу, процеси накопичення капіталу, розподіл матеріальних та трудових ресурсів між різними галузями господарської діяльності, розподіл та перерозподіл ВВП, регулювання темпів зростання на макрорівні.

На сьогодні є безліч досліджень з приводу важливості податку на прибуток підприємств, але і досі немає чітко сформульованої теоретичної бази, яка б охопила весь спектр питань визначення та висвітлення категорії даного податку.

Зарубіжні вчені широко розглядали природу податку на прибуток підприємств. Дослідженню присвятили свої роботи такі вчені, як: Адам Сміт, Й. А. Шумпетер, Ф. Г. Найт, Д. Рікардо та інші.

У своїх наукових роботах Адам Сміт розглядав прибуток як вартість, що виникає в результаті різниці між доданою вартістю і заробітною платою. Прибуток є результатом певних інновацій, стверджував видатний американський вчений – Йозеф Алоїз Шумпетер. Френк Гайнеман Найт був переконаний, що прибуток – це ризик, який важко або неможливо точно обчислити та виміряти. Прибуток у Рікардо – це перевищення вартості над заробітною платою.

Податок на прибуток широко застосовується в практиці оподаткування економічно розвинених країн. Він впливає на економічні процеси за допомогою застосування певних податкових важелів: пільг, знижених ставок,

амортизаційної політики і т.д. Податок на прибуток використовується при регулюванні інвестиційної політики, розвитку малого підприємництва, зовнішньоекономічної діяльності.

В Україні система оподаткування податком на прибуток побудована з урахуванням міжнародного досвіду, однак у багатьох країнах фіскальне значення податку на прибуток невелике, в зв'язку з широким застосуванням регулюючої функції податку. У світовій практиці виділяють наступні системи оподаткування податком на прибуток (податком на доходи): класична система, що не передбачає зменшення оподаткування прибутку; система зменшення оподаткування прибутку на рівні компаній; система зменшення оподаткування прибутку на рівні акціонерів та інвесторів; система повного звільнення від податку розподіленою прибутку.

Платниками податку на прибуток є комерційні організації. До цього списку входять акціонерні товариства, компанії, холдинги, кооперативи та ін. Бюджетні та некомерційні (державні, урядові) організації можуть сплачувати податок на прибуток тільки в разі здійснення комерційної діяльності, якщо вона слугує для досягнення основних (статутних) цілей.

Перелік організацій, звільнених від сплати податку на прибуток, дуже широкий. Так, в Німеччині від його сплати повністю звільняються Федеральна поштова адміністрація, Федеральна залізниця, Бундесбанк, благодійні, пенсійні та релігійні фонди, асоціації, що займаються житловим будівництвом, сільськогосподарські кооперативи. У Франції звільнені від сплати муніципалітети, сільськогосподарські кооперативи, інвестиційні компанії.

У різних країнах прибуток обкладається абсолютно різними ставками. Їх величина коливається від 8–50 %. У багатьох країнах ставки є диференційованими і залежать від розміру оподатковуваного прибутку. В Японії і Канаді існують знижені ставки для певних видів діяльності або малих підприємств: так, в Канаді до всіх компаній малого бізнесу застосовується ставка 12 %; в Японії 28 % – для підприємств дрібного і середнього бізнесу, прибуток яких не перевищує 8 млн ієн, 27 % – для кооперативів, громадських організацій, медичних організацій. У Німеччині ставки залежать від виду прибутку: нерозподіленого (50 %) або розподіленою у вигляді дивідендів (36 %). У США на розмір ставок впливає і податкове законодавство кожного штату: найбільш високий цей податок у штатах Айова – 12 %, Коннектикут – 11,5 %, окрузі Колумбія – 10,25 %; найнижчі податки в штатах Юта – 5 %, Міссісіпі – від 3 до 5 %.

Наразі реформування механізму збору податку на прибуток в Україні має на меті перехід від суто фіскальної до стимулюючої системи стягнення податку на прибуток підприємств. Важкість цього процесу особливо

посилюється тим, що реформа відбувається під час економічної кризи, що призводить до нестачі державних фінансів. Як наслідок, це призводить до значного зниження податкової значимості податку на прибуток.

Визначимо такі недоліки даного податку: 1) податок може бути перерахований безпосередньо на ціни або, навпаки, на працівників; 2) податок нейтральний, оскільки поняття «оподатковуваний прибуток» важко визначити; 3) податок менш захищений від ухилення від сплати внаслідок приховування прибутку.

На сьогодні існує багато проблем при обчисленні та сплаті податку на прибуток, такі як: невідповідність між бухгалтерським та податковим обліком при визначенні доходу для цілей оподаткування прибутку підприємств, собівартості реалізації та інших витрат; можливість перенесення від'ємного значення об'єкта оподаткування з податку на прибуток на наступні податкові періоди; високий рівень тіньової економіки; неналежне стимулювання підприємницьких інвестицій та інновацій через механізм збору податку на прибуток.

Економічний розвиток і зростання держави залежать від здатності уряду одержувати достатній дохід для ефективного покриття багатоманітних прагнень і задоволення потреб населення. Після аналізу механізму справляння даного податку в Україні, потрібно розробити шляхи вдосконалення механізму стягнення податку на прибуток підприємств. З огляду на те, що Україна крокує до Європи, то досвід Європейського Союзу зарадить вирішити конкретну проблему, щоб стимулювати структурні зміни в українській економіці.

Вивчення питання справляння податку на прибуток підприємств в європейських держав допомогло розкрити досвід Естонії в оподаткуванні як унікальний. Уже в 2000-х роках вона здійснила реформу, яка докорінно змінила модель оподаткування податком на прибуток підприємств. Результатом реформи стало залучення інвестицій з інших держав і створення нових робочих місць.

З метою покращення податку на прибуток пропонується замінити його в податок на виведений капітал. Сутність цього механізму полягає в оподаткуванні частини, яка вилучається з бізнесу, а саме нерозподіленого прибутку, дивідендів тощо. Полегшення правил розрахунку об'єкта оподаткування сприятиме покращенню процесу управління ним. Запровадження цього механізму дозволить компаніям реінвестувати доходи у виробництво та подальший розвиток компанії. Це також допоможе підвищити інвестиційну привабливість держави, її конкурентоспроможність та збалансувати податковий тягар.

Стягнення податку на прибуток підприємств має безліч варіантів розвитку у сучасній Україні. Запропонований «податок на виведений капітал» –

це істотно відмінний підхід порівняно з існуючим податком на прибуток підприємств. Для запропонованих істотних змін оподаткування прибутку підприємств наведено дві головні причини:

1. Збільшення інвестицій. Податок, який утримується, оподатковується лише в тому випадку, якщо він фактично надходить фізичним особам або капітал виходить з системи оподаткування (наприклад, дочірнім компаніям в інших країнах). Отже, податки, які утримуються з нерозподіленого прибутку, що використовуються для інвестицій, не оподатковуються, на відміну від існуючої системи, що покликано для заохочення інвестицій.

2. Зменшення адміністративного навантаження. Через те що, база оподаткування змінюється з фінансового доходу до операцій, то можна сказати, що податок на основі трансакцій є меншим адміністративним тягарем, ніж податок на основі фінансової звітності, як для бізнесу, так і для податкових органів.

Основна відмінність між запропонованим податком на виведений капітал та поточним податком на прибуток підприємств полягає у зміні бази оподаткування від скоригованого фінансового прибутку на індивідуальні операції.

Всі недоліки поточного податкового законодавства дають можливість зробити деякі висновки та пропозиції щодо подальшого вдосконалення процедури оподаткування податком на прибуток підприємств, а саме: усунення відмінностей між бухгалтерським та податковим обліком; відхилення права платників з податку на прибуток підприємств на переміщення на наступні податкові періоди від'ємної ваги об'єкта оподаткування; частка прибутку підприємств, що використовується на фінансування інвестиційно-інноваційних проектів звільняється від стягнення податку.

Отже, на основі аналізу оподаткування податку на прибуток в Україні та досвіду зарубіжних країн щодо корпоративного податку можна сказати, що механізм стягнення податку на прибуток підприємств в нашій державі потребує поліпшення з цілю підвищення регулюючої ролі даного податку. Так як, в Україні податок на прибуток підприємств першочергово направлений на досягнення фіскальної повноти держбюджету. Зрозуміло, що національні компанії заінтересовані в мінімізації прибутків, щоб знизити податковий тягар або ідуть у тінь для ведення бізнесу, що сприяє розвиткові кризи. Беручи це до уваги, впроваджуючи податкову реформу в Україні, слід мати на увазі, що податок на прибуток підприємств є не лише податковим інструментом, а й має суттєвий регуляторний вплив, що сприяє економічному зростанню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2000 № 353, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 20 січня 2001 р. за № 47/5238 із змінами та доповненнями. Законодавство України. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0047–01

3. Сєркіна М. С. Податок на прибуток підприємств: його роль для держави та платників податку. URL : http://www.vtei.com.ua/konfa/27_03/4/21.pdf

4. Шорохова Ю. С. Історія виникнення податку на прибуток підприємств на теренах України. *Проблеми законності*. 2015. Вип. 128. С. 112–118.

5. Шумський Р. В. Зарубіжний досвід побудови системи прибуткового оподаткування юридичних осіб. URL : http://www.rusnauka.com/20_PNR_2011/Economics/3_90576.doc.htm

Мосійчук Євгенія Олександрівна,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня, ОБ-21-3
Науковий керівник:
Теліщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

Поняття «сталий розвиток» вперше згадується 1987 року в доповіді Г. Х. Брунтланда «Наше спільне майбутнє», де було зазначено, що серед головних механізмів забезпечення змін є: створення перспектив для покращення існування населення та навколишнього середовища, а також розв'язання проблем розвитку промисловості, енергетики, регіональних та міжнародних відносин. Тобто йдеться про розвиток, що задовольняє потреби суспільства в наш час, проте не ставить під загрозу можливість майбутніх поколінь забезпечувати власні потенційні потреби, а саме мінімізація несприятливих наслідків виснаження природних ресурсів та екологічного забруднення в результаті швидкого соціально-економічного розвитку людства задля майбутнього [1].

Головною характеристикою сталого розвитку є можливість контролю усіх процесів на основі використання системного підходу і сучасних інформаційних технологій.

В умовах сьогодення «людина є основним геологотрансформуючим фактором біосфери» – ця теза багато років була одним із основних джерел роздумів В. Вернадського. Він зазначає: «Людство, взяте в цілому, стає потужною геологічною силою, і перед ним, його думкою та працею стає питання про перебудову біосфери в інтересах вільно думаючого суспільства як єдиного цілого. Цей новий стан, до якого ми, не помічаючи цього, наближаємося, і є ноосферою» [2]. Що корисного з цього висновку може взяти сучасна економічна наука? Перш за все те, що, оскільки наземна біосфера як початково стійка системна цілісність трактується як планетарна екологічна система, то з часу, відколи соціум та його економіка стає геологотрансформуючим чинником її розвитку, вона набуває виду еколого-соціогосподарської синергетичної системи (ЕСГС). Економіка має розглядатись як її компонента, в ядрі якої знаходиться наземна екологічна система (НЕС). Дослідження ж економіки як компоненти наземної біосфери вимагає врахування природних передумов здійснення всіх господарських процесів у її просторі. Тобто на перший план виходять не «раціональна поведінка економічної людини» чи «невидима рука Адама Сміта», а «поведінка» наземної частини біосфери, в межах якої ведеться господарська діяльність щодо її здатності виконувати природовідтворювальні функції [3; 4].

Тому тут важливим індикатором є продуктивність біомаси живої речовини ландшафтів наземних екологічних систем.

Особливо актуальним є дослідження взаємозалежностей між енергетичними та речовинним еквівалентом капіталу землі і допустимим обсягом економічної діяльності в просторі кожної наземної екологічної системи.

Сучасний світ вимагає відновлення реальності в теорії макроекономічного аналізу через урахування в ньому нового чинника – продуктивності капіталу Землі в наземній біосфері. Через дослідження просторової функції капіталу Землі в економіці, можна підійти, до збалансування різновекторних «інтересів» природи та економіки. Це означає, що в новітньому макроекономічному аналізі необхідно звертати увагу і на умови самоорганізації, а отже, стійкості складних еколого-соціогосподарських синергетичних систем (ЕСГС). У цих умовах знання та постулати неокласичної науки про ринкову економіку є недостатніми [5]. Бо, якщо згідно з неокласичною теорією макроекономіки кожен ринковий агент прагне максимізувати свій зиск (раціональна поведінка економічної людини), а егоїзму однієї людини протистоїть егоїзм іншої, вони десь узгоджуються (як ціна рівноваги зрівноважує попит і пропозицію), то, очевидно, виникає питання «як слід трактувати різні господарські процеси та явища?», не лише з погляду їх корисності для економічного споживача, але насамперед з погляду їх корисності (чи шкідливості) для відтворення простору наземної біосфери, в якому працює економіка.

Отже, економіка має базуватися на якісно новій моделі колообігу ресурсів, продуктів і доходів. Сьогодні макроекономіка має досліджувати не лише питання, які мають, наприклад вплив на економічний добробут бідних і заможних людей чинять зміни у відсоткових ставках, рівень безробіття чи темп інфляції у державі. Вона повинна також з'ясовувати, яким чином наявна дефіцитна сукупна пропозиція природних ресурсів і негативні зміни в родючості поверхні землі впливають на рівень відсоткових ставок, грошові потоки чи макроекономічну стабільність загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брутланд Г. Х. Наше спільне майбутнє. Доповідь Комісії ООН щодо навколишнього середовища та розвитку (1987). 1988. С. 50.

2. Вернадский В. І. Хімічна будова біосфери Землі і її оточення. 1965. 324 с.

3. Базилевич В., Базилевич К., Баластрик Л. Макроекономіка / за ред. В. Базилевича. Київ : Знання, 2008. 871 с.

4. Манків Т. Макроекономіка. Київ : Основи, 2000. 588 с.

5. Гринів Л. Трансдисциплінарний підхід до сталості: нові моделі та можливості. Екологічна економіка та стале управління лісами / за ред. І. П. Соловій, В. С. Кітон. Львів : UNFUP, 2009. С. 85–96.

Нездолій Дар'я Юріївна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Теліщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МІСТ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ

Більше чотирьох місяців йде повномасштабна війна за збереження незалежності України. Хоча наша боротьба триває вісім років та ведеться століттями. Попереду українців чекають роки відновлення як фізичного, так й емоційного. Такі ж процеси будуть відбуватись й у державі: відновлення економіки, міст, формування життя у нових реаліях.

Питання відбудови українських міст як ніколи актуальне сьогодні,адже війна, призвела до страшних руйнувань українських міст та сіл, знищення критичної інфраструктури у багатьох громадах та регіонах, мільйонів вимушених переселенців, суттєвих зсувів у демографічній ситуації в різних регіонах. Чекати на завершення війни для початку відновлення країни не варто – ми втратимо час, якого й так нема. Нам потрібна зараз концентрація зусиль не лише на фронті, а й у тилу, бо до традиційних викликів, які стояли перед Україною до війни, додались нові, які з різних причин навіть не враховувались при плануванні як мало ймовірні, які тепер стали домінуючими і такими, що впливатимуть на України та її регіони ще досить довго.

Розвиток держави залежить від різних чинників, але ключовими є суверенітет на своїй територій, кількість та структура населення, наявність та спроможність національної економіки, інфраструктура, що з`єднує державу. Відтак, розробка нової політики щодо регіонального розвитку потребує такого всебічного аналізу та оцінки нинішньої ситуації, викликів які пов'язані з війною та її впливу на ситуацію в Україні в цілому та у регіонах і територіальних громадах.

Проблеми та виклики щодо відновлення міст України [1]:

Руйнування інфраструктури. За час війни Росія зруйнувала тисячі об'єктів інфраструктури (руйнування продовжується досі, тому точну кількість зруйнованого зараз не можливо оцінити), зокрема тих, які є дуже важливими для відновлення регіонів та їх розвитку-аеропорти, мостові переходи, житло та об`єкти соціального характеру для повернення людей (таблиця 1).

Таблиця 1 – Втрати України під час військової агресії росії

Об’єкти інфраструктури	Обсяг	Витрати млн дол.
Житлові будинки	33,7	29665
Дороги	23,8	29761
Підприємства	195	9979
Аеропорти	11	6817
Залізниці	Н/д	3572
Заклади охорони здоров`я	231	1803
Мости	295	1646
Заклади освіти	940	1202
Адміністративні споруди	82	449
Релігійні споруди	97	332
Торгові центри	24	315

Джерело: складено автором за данними [1].

1. Окупація українських територій. Станом на середину травня 2022 року року значна частина української території є окупованою, на значній частині проходять активні бойові дії, звільнені території частково заміновані [1].

На рисутку 1 відображено карту бойових дій та окупаційні межі станом на 18.11.2022.

Рисунок 1 – Карта бойових дій [2]

Вимушена міграція. Мільйони українців покинули свої домівки, як у регіонах, де тривали чи тривають бойові дії, так і в тих, де не було бойових дій. Значна частина виїхали за кордон. Найбільше людей виїхало з Харкова та Харківської області, Києва та Київської області (понад 500 тисяч осіб на місто й область) а також Донецької області (понад 390 тисяч), понад 100 тисяч осіб виїхали із Запорізької, Херсонської, Миколаївської, Луганської, Чернігівської областей. Якщо ймовірність повернення до Києва та Київської області є досить високою, то щодо інших областей ситуація не надто оптимістична [1].

Деіндустріалізація промислових міст і регіонів. У Маріуполі зруйновано найбільші меткомбінати – ім. Ілліча та «Азовсталь» групи «Метінвест», загальні втрати податків від знищення підприємств можуть сягати близько 50 млрд грн. Зруйновано або сильно пошкоджено Лисичанський та Кременчуцький НПЗ, багато підприємств або цехів підприємств Харкова, Києва, Чернігова, Миколаєва, Сум, Охтирки та інших. Щоб уникнути знищення або захоплення, понад півтори тисячі підприємств намагаються вивезти обладнання та працівників подалі від фронту, в центральні та західні регіони України. Це суттєво впливає зараз та впливатиме в майбутньому на розміщення продуктивних сил на території України й визначатиме можливості повернення чи неповернення людей у ці промислові міста та регіони.

Втрата транзитного потенціалу. До війни Україна позиціонувала себе як потужна транзитна держава, міст між Європою та Азією. Через Україну пролягала низка міжнародних транспортних коридорів, ще кілька планували побудувати [2].

Відбудова та розвиток міст – це не лише про забудову новими багатоповерхівками. А про те, як поєднати житло з інтересами людей та давати можливість для хорошого життя в місті. З вище зазначених проблем можна побачити, що ситуація в край складна, однак варто будувати не швидко, а якісно та обдумано, дослухаючись до потреб людей, і в центрі ставити саме мешканця, бо людина це найцінніший актив майбутнього [3].

Незважаючи на відмінності між регіонами, спекуляції на тему різних сортів українців, які поширювали промосковські політики, медіа та агенти ФСБ, Україна у складний час війни виявилася досить згуртованою країною. Одним із важливих чинників територіальної згуртованості України є міцний каркас головних міст: Київ – північ, Львів – захід, Харків – схід, Дніпро – центр, Одеса – південь. У межах цього пріоритету на першому етапі потрібні швидкі кроки в таких напрямках: відновлення комунікацій у межах Київської агломерації; відновлення злітно-посадкових смуг та обладнання аеропортів Києва для прийняття критично-важливих вантажів і міжнародного авіасполучення; відновлення мостів навколо Києва; розчищення та ремонт полотна міжнародних трас із Києва на захід, а також на Одесу та Харків; відновлення логістичних центрів навколо Києва, здатних приймати та накопичувати вантажі з-за кордону [1].

Відновлення регіонів потребуватиме швидкої доставки критично важливих вантажів та з’єднання ключових міст - логістичних центрів із Києвом та іноземними державами, тому пріоритетним є відновлення можливостей для прийняття транспортних літаків аеропортами у Харкові, Одесі, Дніпрі, Львові, Вінниці.

Отже, війна для України сьогодні, це не тільки втрати людей та знесилення економіки, це довготривалі негативні наслідки та обмеження майбутнього розвитку на довгі роки. Це слід сприймати, як об`єктивну реальність і робити кроки, які б мінімізовували негативний вплив цих викликів на існування та розвиток держави. Ми маємо використати вирішення цих проблем, як можливість для стрімкого входження в європейську сім'ю вільних народів і розвитку України в інтересах українського суспільства, миру і процвітання.

СПИСОК ВИКОРИСТОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про відновленння та регіональний розвиток міст. URL : https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/ (дата звернення: 18.11.2022).

2. Карта бойових дій. URL : https://deepstatemap.live/#6/49.440/32.058 (дата звернення: 18.11.2022).

3. Відбудова українських міст – шанс зробити їх кращими. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/29/688676/

Никитюк Христина Олегівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Державна підтримка українського бізнесу в умовах військового стану є надзвичайно актуальною, так як саме від бізнесу залежить майбутнє не тільки нашої економіки, але й держави загалом. Активні бойові дії в Україні назавжди закарбуються в нашій історії однією із найболючіших подій, а в економіці періодом найбільшого випробування. Не так давно, у 2020–2021 рр. український бізнес мав великі фінансові збитки, спричинені пандемією COVID-19, але їх не порівняти з тими колосальними збитками від повномасштабної війни, яка триває наразі в Україні. Президент України В. Зеленський сказав: «щоб компенсувати втрати в економіці, спричинені повномасштабним вторгненням Росії, необхідно щоб країна працювала і жила, незважаючи на те, що війна. Треба звикнутися з думкою, що не варто чекати моменту, коли жодного пострілу не буде. Може бути по-різному. Тому треба працювати. Необхідно відновлення бізнесу, оскільки лише за перший місяць війни дефіцит державного бюджету склав 7 млрд євро» [1].

Уряд України напрацьовує механізми щодо створення комфортних умов для розвитку бізнесу, який є фундаментальною основою економіки та головним джерелом надходження коштів у бюджет.

Українська економіка від початку війни втратила приблизно 30–50 % виробничих потужностей, які були розташовані на тимчасово окупованих територіях [2]. На міжнародних рівнях обговорюють наслідки глобальної продовольчої безпеки, в Україні постраждало виробництво зернових та інших основних харчових продуктів.

Війна завдає величезних збитків бізнесу, всім категоріям і групам громадян, а також державі в цілому.

Потужні металургійні заводи та аграрні компанії змушені були повністю призупинити свою діяльність. Аграрний бізнес та металургія є ключовими галузями нашої держави, які приносять кошти в бюджет та забезпечують роботою тисячі людей [3].

Українському уряду як ніколи потрібно акумулювати свої зусилля і зайнятися підтримкою українського бізнесу, який зараз потребує правильних дій та рішень.

Проаналізувавши ситуацію із загальною кількістю кредитів, які були видані в перший місяць війни та аналогічним періодом минулого року можна сказати, що держава допомагає бізнесу розвиватись та стійко триматись на ринку в нинішніх умовах, знизивши відсоткову ставку за кредитами, а бізнес має бажання розвиватись та відновлювати свою діяльність. При оформленні кредитів у воєнний стан кожен бізнесмен бачить майбутнє своєї справи, отже і своє власне майбутнє в Україні, що є позитивним і вкрай необхідним для відновлення української економіки.

Для підтримки сільського господарства, Урядом України прийнято Постанову КМУ від 12.03.2022 № 432 «Деякі питання фінансового забезпечення підтримки підприємництва, зокрема сільськогосподарських товаровиробників, в умовах воєнного стану» [4], що визначає порядок використання підтримки, а також зміни до діючих постанов щодо надання фінансової державної допомоги суб'єктам малого та середнього підприємництва, що передбачають збільшення державних гарантій на портфельній основі до 80 % [5]. Уряд України об'єктивно оцінив побоювання українських аграріїв продовжувати посівні, проте дана програма гарантує безпеку і впевненість в тому, що збитки, які може завдати війна будуть покриті.

Поряд із запровадженням нульової ставки кредитування уряд зробив значні рішення – скасував акцизні збори при ввезені бензину та дизельного палива в Україну та стабілізував ціну. Таке зміцнення зупинило ризик збільшення цін на продовольчі товари, забезпечила достатність паливномастильних матеріалів для посівної кампанії та потреб Збройних сил України. Надзвичайно важливим є скасування імпортних в'їзних мит на певні товари, що дозволяє вітчизняним підприємствам економити на сплаті митних платежів та направити ці кошти для підтримки працівників та бізнесу.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що дії уряду України з підтримки бізнесу під час війни, є цілком раціональними і враховують особливості кожного з видів бізнесу і створюють умови, для його успішного відновлення та функціонування. Таким чином, за підтримки держави, український бізнес буде відновлювати економіку України і нарощувати спроможність держави перемогти країну-окупанта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Промова Президента України: «Аби ситуація в економіці покращилася, потрібно, щоб країна жила й працювала попри війну» / офіційне інтернет-представництво Президента України. URL : https://www.president.gov.ua/news/abi-situaciya-v-ekonomici-pokrashilasyapotribno-shob-krayin-74389 (дата звернення: 16.04.2022).

2. Голобородько Я. Війна в Україні: економіка, бізнес, логістика, допомога / офіційний сайт транспорту та логістики. URL : https://trans.info/ru/viyna-v-ukrayini-ekonomika-biznes-logistika-dopomoga-279148 (дата звернення: 10.04.2022).

3. Рівень безробіття в Україні з 2000 по 2021 рр. / офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/ (дата звернення: 10.04.2022).

4. Деякі питання фінансового забезпечення підтримки підприємництва, зокрема сільськогосподарських товаровиробників, в умовах воєнного часу : постанова КМУ від 12.04.2022 № 438 / офіційний портал КМУ. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-finansovogo-zabezpechennyapidtrimki-pidpriyemnictva-zokrema-silskogospodarskih-tovarovirobnikiv-v-umovahvoyennogo-stanu-438 (дата звернення: 11.04.2022).

5. Зміни, що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28 та від 14 липня 2021 р. № 723 : постанова КМУ від 12.03.2022 № 274 / офіційний вебпортал ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/274- 2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 11.04.2022).

Пророчук Христина Василівна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ОБ-21-3
Науковий керівник:
Теліщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

РОЗВИТОК РЕГІОНІВ ТА ЇХ ВІДНОВЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Агресія російської федерації проти України переросла у загальномасштабну війну, яка призвела до жахливих руйнувань українських міст і сіл, руйнування інфраструктури багатьох населених пунктів, вимушеної міграції мільйонів людей та серйозних змін у демографічному стані регіонів.

Війна триває, і її наслідки будуть торкатися України ще не один десяток років. Тому не варто чекати закінчення, щоб почати відбудовувати країну, адже втрачається час, якого й так мало. Ми вже маємо спланувати, як реабілітувати постраждалі території, як створити умови для швидшого повернення українських біженців в Україну, повернення більшості вимушено переміщених осіб до своїх домівок, відновлення місцевої, регіональної та національної економік. .

Війна сильно вплинула на всі складові внутрішньої політики країни. Формування нової політики регіонального розвитку потребує комплексного аналізу поточної ситуації, пов’язаної з війною та її впливу на ситуацію в Україні [4].

Важливим у відновленні нашої країни є повернути в міста життя, адже ми розуміємо, що з нашими реаліями люди вже не захочуть повертатись на території близькі до кордонів. Тому, що навіть після закінчення бойових дій російська та білоруська загрози залишаються. В такому випадку для планування відновлення та майбутнього розвитку регіонів потрібно враховувати рівень загрози військового вторгнення з боку рф / рб. Наприклад на сході України цей рівень є найбільшим, а на заході мінімальний. Беручи до уваги цей фактор вже можна розпланувати оптимальний план розселення людей, встановлення транспортних коридорів та логістики [1]:

Нині ми повинні зосереджувати свою увагу не лише на передовій, а й на тилу. Центральна і Західна Україна тепер має стати полем нашого господарства. Тут варто було б почати нове виробництво, відновити закриті підприємства, сільське господарство має стати багатогалузевим, щоб забезпечити продовольством внутрішній ринок України. Це вимагає мобілізації всіх людських, фінансових, технічних та організаційних ресурсів для досягнення швидкого економічного зростання в цих регіонах уже в нинішніх умовах.

З таким плануванням ми зможемо швидше відновлювати райони та території, які найбільше постраждали та продовжуватимуть зазнавати шкоди військовими діями [6].

Україна у складний час війни виявилась досить згуртованою країною. Одним із важливих чинників територіальної єдності нашої держави є міцний каркас головних міст: Київ, Львів, Харків, Дніпро, Одеса. Тому ворожі атаки на ключові міста не є випадковими. Відновлення цього каркасу, з'єднання цих міст між собою та досягнення максимальної взаємодоповненості їх економічного, освітнього та культурного просторів є запорукою цілісності України та її прискореного розвитку.

Відновлення регіонів вимагатиме швидкої доставки життєво важливих товарів, а також сполучення з великими містами – логістичними центрами в Києві та за кордоном, тому важливим є відновлення можливостей для прийняття транспортних літаків аеропортами у Харкові, Одесі, Дніпрі, Львові, Вінниці [3].

Для відновлення постраждалих територій (території, які зазнали бойових дій або ракетного обстрілу) має бути встановлена певна класифікація за ступенем руйнування та втрати населення, в тому числі через евакуацію. Для кожної категорії необхідно визначити об'єктивні критерії, створити карту таких територій і детально описати кожну територію, щоб прийняти найкраще рішення щодо відбудови. Відновлення уражених територій має відбуватись на основі розуміння реальних можливостей щодо повернення населення, яке покинуло ці території.

Відбудова зруйнованого потребуватиме багато будівельних матеріалів. Тобто треба відкрити підприємства з виробництва сучасних будівельних матеріалів в Україні і максимально близько до територій з найбільшими руйнуваннями. Це дасть змогу дати робочі місця тим людям, які залишились після війни без роботи та використати місцеву сировину [1].

Важливо не відтягувати відбудова зруйнованого житла, будівництво житла у нових місцях, адже потрібно максимально швидко повернути людей, які виїхали від війни з-за кордону, а також по можливості із регіонів куди вони виїхали ховаючись від війни. Але повертати жителів у міста та села близькі до кордону з росією не варто, бо залишатиметься постійна загроза з боку росії.

Також дуже важливим є відновлення пошкоджених мереж електро- та газопостачання, максимальний перехід від традиційного газопостачання до електроенергії – атомної плюс зеленої енергетики. Будівництво підприємств з переробки вугілля, торфу, кукурудзи на рідкі або газоподібні енергоносії. У прикордонних з росією регіонах, де значно скоротилося населення, утруднена комерційна діяльність, побудовані заводи, значно скоротилося населення, необхідно розширити лісонасадження в перспективних типах територій. Це буде сировиною для виробництва палива та меблів [2].

У сфері виробництва трансформацію треба зосередити на підприємствах харчової промисловості, високотехнологічних та оборонного призначення, орієнтованих на внутрішній ринок. У центральному та західному мікрорегіонах варто розгорнути мережу виробничих структур для науково-дослідних робіт та виробництва перспективної військової техніки. Реконструкція галузі має відбуватися з урахуванням посилення її стійкості до ракетних ударів.

Для розвитку регіонів, які найбільше постраждали від воєнних дій і які знаходяться в межах Східного макрорегіону, особлива підтримка має надаватись мікробінесу домогосподарств, малому та середньому підприємництву, що використовує місцеву сировину, трудові ресурси, орієнтується на регіональний ринок і є менш цікавим для уражень з боку агресора [1].

21 квітня 2022 року Указом Президента України № 266/2022 було утворено «Національну раду з відновлення України від наслідків війни». Відповідно до затвердженого Положення про цю раду, її основне завдання: «розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, який, зокрема, передбачатиме відновлення і розбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, військової інфраструктури і військово-промислового комплексу, структурну модернізацію та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини» [5].

Коли йдеться про відновлення, то це не про, а про території, які прямо чи опосередковано постраждали від війни. Саме тому вкрай важливо, аби заходи з відновлення регіонів та територій носили комплексний характер, базувались на достовірній інформації та достатньо вірогідних прогнозах щодо внутрішніх та зовнішних загроз і можливостей для відповідних регіонів чи територій.

Адже ми розуміємо, що різні українські регіони та територіальні громади в наслідок війни мають суттєво різні втрати від впливу війни і тому потребують різних підходів до планування розвитку чи відновлення. Адже навіть в межах одного регіону є громади, де більшість поселень були або зруйновані через бойові дії або розграбовані під час окупації і є громади, які не мають руйнувань взагалі і яких оминула окупація.

Отже, війна для України сьогодні, це не тільки поточні втрати людей та економіки, це довготривалі негативні наслідки та обмеження майбутнього розвитку на довгі роки. Це слід сприйняти як об`єктивну реальність і робити кроки, які б мінімізовували негативний вплив цих викликів на існування та розвиток держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відновлення України. Регіональний аспект. URL : https://rpr.org.ua/news/vidnovlennia-ukrainy-rehionalnyy-aspekt/ (дата звернення: 15.11.2022).

2. Енергетика під час війни. URL : https://jurliga.ligazakon.net/aktualno/12602_ energetika-pd-chas-vyni-v-ukran-yak-zmni-v-regulyuvann (дата звернення: 15.11.2022).

3. Логістика під час війни. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3566470-logistika-pid-cas-vijni-ak-ukrainskomu-biznesu-organizuvati-transportni-potoki.html (дата звернення: 15.11.2022).

4. Нова регіональна політика в Україні: що зміниться в законодавстві. URL : https://lb.ua/blog/observatory_democracy/522307_nova_regionalna_politika_ukraini.html (дата звернення: 15.11.2022).

5. Про внесення змін до Указу Президента Укераїни. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411/2022#Text (дата звернення: 15.11.2022).

6. Промислова галузь під час війни в Україні. URL : https://budni.rabota.ua/ua/news/promislova-galuz-pid-chas-viyni-yak-zberegti-biznes-ta-komandu (дата звернення: 15.11.2022).

7. Статус внутрішно переміщенрої особи в Україні. URL : https://jurliga.ligazakon.net/news/211039_status-vnutrshno-peremshcheno-osobi-v-ukran (дата звернення: 15.11.2022).

Ракуть Дар'я Олегівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

МАЛИЙ І СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Наслідки війни в Україні для вітчизняного бізнесу носять катастрофічний характер. Особливо постраждав малий та середній бізнес (МСБ), що більшою мірою сфокусований на локальний ринок, оскільки запас фінансової міцності у нього значно менший, порівняно з великим бізнесом. Підтвердженням цьому є результати дослідження, проведеного Асоціацію експертів зі сталого розвитку, згідно з якими 95,3 % компаній малого та середнього бізнесу сьогодні потребують фінансової підтримки.

Вплив війни на МСБ залежно від його географічного розміщення різний. «Частка підприємств, що перебувають під загрозою зникнення, у прифронтових та частково окупованих регіонах становить близько 45 % для первинного сектору (сільське господарство та видобуток), 35 % – для вторинного (заводи, фабрики, промислове виробництво) та 37 % – для третинного сектору (послуги)» [1]. Відповідно, очікування бізнесу різних регіонів країни також різняться: на відміну від бізнесу із західних та центральних областей України, підприємства прифронтових областей прогнозують реалізацію песимістичного сценарію відновлення діяльності у 2022 р.

Наслідки військової агресії на МСБ також різниться залежно і від галузей. Зокрема, скорочення попиту на певні послуги через зменшення населення в містах та зниження його платоспроможності, а також через їх неактуальність в умовах війни, завдало руйнівної шкоди малому і середньому бізнесу сфери обслуговування. Водночас, масовий виїзд людей за кордон, зокрема кваліфікованих спеціалістів у сферах IT, консультування тощо призвів до значного скорочення пропозиції цих послуг та закриття великої кількості бізнесів. Водночас, найбільш швидко відновлюється бізнес, зайнятий у сферах виробництва товарів першої необхідності.

Станом на вересень 2022 р. «Індекс активності бізнесу UBI (Ukrainian Business Index) становив 33,9 (зі 100 можливих). Індекс незначно виріс із червня 2022 року, але залишається на низькому рівні, що свідчить про невпевненість бізнесу у швидкому покращенні економічної ситуації…» [2].

Значними перепонами відновленню малого та середнього бізнесу і надалі залишаються відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів, відсутність капіталу, непрогнозований розвиток ситуації в Україні, непередбачувані дії держави, що можуть погіршити стан бізнесу. Попри це, незначний ріст показника UBI, починаючи з червня 2022 р., свідчить про те, що вітчизняний бізнес, зокрема малий і середній, вже оговтався від першого шоку війни і намагається якомога швидше відновити свою роботу.

У цьому ракурсі бізнесу слід приймати ефективні управлінські рішення з відновлення повноцінної роботи та подальшого розвитку. Тому важливим кроком у відновленні бізнесу має стати уточнення стратегічних планів, формулювання стратегічного бачення та визначення стратегічних цілей. Стратегія бізнесу має відповідати основним цілям відновлення, відображати те, що потрібно бізнесу для роботи у теперішніх умовах, а успіх її реалізації визначатиметься «деревом рішень», що зосереджене на тому, як, ураховуючи теперішню ситуацію, ефективно протистояти основним викликам та відновити повноцінну роботу. Процес формулювання цілей має бути максимально прозорим, а цілі доведені до менеджерів та узгоджені з ними, оскільки від цього залежить ефективність роботи команд з їхнього досягнення.

Не менш важливим завданням також є уточнення тактичних планів у розрізі постановки адекватних та досяжних завдань, над виконанням яких у межах сформованої стратегії варто буде працювати командам компаній протягом визначеного періоду часу. Програма реалізації стратегії складатиметься з кроків та заходів з повної чи часткової зміни конфігурації бізнесу, які дозволять оптимізувати бізнес-процеси та оновити модель бізнесу. Зокрема, доцільно зосередитись на відновленні критично важливих бізнес-функцій та їх реінжинірингу, побудові таких операційних моделей, що відповідатимуть новим економічним реаліям в умовах війни в Україні. Доцільно застосовувати методи та технології управління бізнесом, у розрізі розширення клієнтської бази, пошуку нових споживчих аудиторій, виходу на нові ринки або розширення вже існуючих. Як свідчать результати дослідження Mastercard SME Index: «Майже третина представників українського малого та середнього бізнесу вже розширили свою діяльність на закордонного споживача. Наразі українські підприємці найбільше продають свої товари та послуги на ринки США (30 %), Польщі (27 %), Німеччини (13 %), Великої Британії (10 %), Литви (10 %) та Канади (10 %)» [3].

Отже, український бізнес, оговтавшись від початку війни, на економічному фронті сьогодні демонструє значну активність до відновлення повноцінної роботи. Формування адекватної сучасним зовнішнім викликам стратегії відновлення бізнесу та розв’язання конкретних завдань з її реалізації є одним з ключових чинників досягнення успіху у вирішенні цього завдання. Значну увагу МСБ доцільно приділити налагодженню логістики та ефективних зовнішніх і внутрішніх комунікацій, побудові міцних відносин з партнерами, використанню нових технологій для організації виробництва і праці тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ливч Д. Нове обличчя українського підприємництва. *Економічна правда.* 2022. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/29/690937/ (дата звернення: 26.10.2022).

2. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування у вересні. URL : https://psm7.com/uk/business/sostoyanie-i-potrebnosti-biznesa-vusloviyax-vojny-rezultaty-oprosa-v-sentyabre.html (дата звернення: 25.10.2022).

3. Жарикова А. Бізнес під час війни: скільки підприємців почали працювати «на закордон». *Економічна правда.* 2022. URL : https://www.epravda.com.ua/news/2022/09/27/691914/ (дата звернення: 26.10.2022).

Тарасенко Карина Максимівна,
здобувачка другого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Теліщук Мирослава Миколаївна,
старший викладач кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Створення нової політики щодо регіонального розвитку потребує аналізу та оцінки нинішньої ситуації, яка пов`язана з війною та її впливу на ситуацію в Україні в цілому та у регіонах і територіальних громадах. Це зокрема: окупація українських територій, вимушена міграція, руйнування інфраструктури, втрата транзитного потенціалу, деіндустріалізація промислових міст та регіонів. Війна в Україні це негативні наслідки та обмеження майбутнього розвитку на довгі роки. Потрібно усвідомлювати цю реальність і робити кроки, щоб зменшити негативний вплив для існування і розвитку держави [1].

Відновлення України стосується не тільки відбудову міст, які зруйновані ворогом, а й відновлення повноцінного життя в селах, враховуючи нові реалії сьогодення. Якщо брати до уваги загрозу з боку росії та білорусі, яка буде і після закінчення війни, для того, щоб планувати відновлення та майбутнього розвитку регіонів, треба виділити три регіони:

східний – території / регіони вздовж кордону з рф і рб, рівень загрози є найвищим, в цьому регіоні повинна знаходитись найбільша кількість військових баз, які допоможуть стримувати ворога;

центральний – регіони, які знаходяться з східними територіями, мають помірний рівень загрози військового вторгнення;

західний – регіони західної частини України, на яких найменший ризик загрози вторгнення росії та білорусі.

Виходячи з такого поділу, планувати треба спеціалізацію та захист регіонів, визначити, яка структура регіональної економіки найбільше пасує для кожного регіону, розміщення виробничих потужностей, переглянути транспортні коридори і логістику між цими регіонами та планувати систему розселення населення [1].

Верховна Рада України ухвалила законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» (№ 5323). Він передбачає

комплексне удосконалення державної регіональної політики та враховує виклики, які постали перед громадами та регіонами у зв'язку з військовою агресією російської федерації [2]. Серед ключових змін:

– запровадження трирівневої, ефективної та прозорої системи стратегічного планування: державна стратегія – регіональні стратегії – стратегії громад;

– визначені чотири функціональні типи територій для відновлення та стимулювання розвитку регіонів: території відновлення; полюси економічного зростання; території з особливими умовами для розвитку; території сталого розвитку.

– за агенціями регіонального розвитку закріплено статусу повноправних учасників формування та реалізації державної регіональної політики, розширений перелік їх співзасновників, а також надано право Агенціям здійснювати платні послуги;

– створення єдиної геоінформаційної системи, на основі якої в онлайн-режимі здійснюватимуть моніторинг та оцінку відновлення та розвитку кожної громади й регіону;

– державний фонд регіонального розвитку визначений основним фінансовим інструментом реалізації державної регіональної політики, а фонд відновлення та розвитку – основним джерелом відбудови України [2].

Особливостями стимулювання розвитку регіонів є використання для регіонального розвитку територіально орієнтованого підходу – визначення функціональних типів територій та запровадження диференційованих заходів впливу, що застосовуються щодо таких територій органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, відповідно до цього Закону; укладання договорів щодо регіонального розвитку та договорів міжрегіонального співробітництва [3].

Отже, війна негативно впливає на розвиток економіки держави, тому після закінчення потрібно приділити багато уваги її відновленню та відновленню міст. Також треба урахувати всі недоліки та загрози, які можуть бути та дотримуватись всіх правил для безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інститут громадянського суспільства. URL : https://www.csi.org.ua/news/pro-vidnovlennya-ta-regionalnyj-rozvytok-pislya-vijny/

2. Міністерство розвитку громад та територій України URL : https://www.minregion.gov.ua/press/news/oleksij-chernyshov-verhovna-rada-uhvalyla-zakon-yakyj-vyznachaye-osnovni-zasady-vidnovlennya-ta-rozvytku-regioniv-i-gromad/

3. Міністерство розвитку громад та територій України. URL : https://www.minregion.gov.ua/base-law/grom-convers/elektronni-konsultatsiyi-z-gromadskistyu/proekt-zakonu-ukrayiny-pro-osoblyvosti-stymulyuvannya-regionalnogo-rozvytku/

Шворак Ірина Віталіївна,
здобувачка вищої освіти другого
(магістерського) рівня
Науковий керівник:
Теліщук Микола Миколайович,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО НАПОВНЕННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ (НА ПРИКЛАДІ М. ІРПІНЬ)

Сьогодні податки виконують основну роль під час формування доходів бюджетів держави, зокрема й місцевих. Значне місце в бюджетній системі держави належить місцевим бюджетам, які є основою фінансової бази органів місцевого самоврядування та мають багатовекторний характер. Так само, місцеві бюджети є одним з істотних джерел задоволення життєвих потреб населення та забезпечують виконання видаткової частини бюджету.

Питанням формування місцевих бюджетів та їх впливу на соціально-економічний розвиток займаються такі вчені: М. Д. Бедринець, О. А. Ліснічук, Н. В. Савчук, М. О. Кужелєв, Л. Л. Тарангул, А. В. Нечипоренко та інші.

Місцеві бюджети є засобом накопичення й перерозподілу доходів, які є необхідними для фінансування видатків та фінансування регіональних програм.

Формування власних доходів міського бюджету не лише забезпечує самостійність бюджетів, але й дає можливість суб’єктам місцевого самоврядування без втручання центральних органів влади створювати власні фінансові ресурси й розробляти довгострокове прогнозування соціально-економічного розвитку територіальних громад [3].

Основним джерелом, що гарантує формування дохідної частини місцевих бюджетів є податкові надходження, які включають загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори [1].

Таблиця 1 – Загальні результати виконання дохідної частини загального фонду міського бюджету м. Ірпінь за 2018–2021 рр.

Доходи	Фактичні надходження				Абсолютне відхилення 2021р. до 2020 р.(+, -)	Відносне відхилення 2021р. до 2020р.(%)
	2018	2019	2020	2021		
Податкові надходження	248127102,8	346953278,8	462590131,6	592284872,0	129694740,4	128,0
Неподаткові надходження	5437096,0	10071450,5	9912501,3	6753563,8	-3158937,6	68,1
Офіційні трансферти	270833064,6	378445343,0	443908623,3	414411510,0	-29497113,3	93,4
Доходи загального фонду (без трансфертів)	253620298,8	357024729,2	472502632,9	599038435,8	126535802,9	126,8
Доходи загального фонду	524453363,3	735470072,2	916411256,2	1013449945,8	97038689,6	110,6

Джерело: складено автором на основі даних офіційного сайту Ірпінської міської ради [4].

Протягом 2018–2021 рр. у структурі доходів місцевих бюджетів спостерігається зростання частини податкових надходжень із 47,3 % у 2018 році до 58,4 % у 2021 році доходів місцевих бюджетів загального фонду (табл. 1). У загальному доходи загального фонду без урахування трансфертів у 2021 р. збільшилися на 65 % порівнюючи з 2018 р.. Від рівня ефективності утворення доходів місцевих бюджетів залежить рівень можливого виконання органами місцевого самоврядування покладених на них функцій [2].

У структурі податкових надходжень бюджету міста Ірпінь основну частку займає податок та збір на доходи фізичних осіб, що свідчить про те, що доходи місцевого бюджету не диверсифіковані. Так вище вказаний податок у 2020 році становив 71 %, а у 2021 р. – 70 %.

Отже, ми можемо стверджувати, що місцеві податки та збори не виконують функцію фіскального інструменту органів місцевого самоврядування. Саме тому доцільно проаналізувати динаміку місцевих податків і зборів у складі податкових надходжень м. Ірпінь (табл.2).

Оскільки, самостійність бюджетів може бути лише за існування достатньої кількості власних дохідних джерел. Частка власних дохідних джерел (місцевих податків і зборів) у бюджеті органу місцевого самоврядування повинна становити принаймні 40 %, про це свідчить досвід економічно розвинених країн [4]. У дохідній частині бюджету м. Ірпінь місцеві податки та збори становлять 26 % У 2021 році, що на 39941679,04 грн більше, ніж у 2020 р. Недостатня кількість власних джерел доходів обмежує вплив місцевих органів влади на соціально-економічний розвиток територій [4].

Здебільшого розмір місцевих податків залежить від величини мінімальної зарплати. При цьому ПКУ встановлено граничні розміри, натомість конкретні величини місцевих податків визначають у рішеннях місцевих рад [5].

Таблиця 2 – Загальні результати виконання дохідної частини загального фонду міського бюджету за 2018–2021 рр.

Назва податку	Фактичні надходження за рік				Абсолютне відхилення 2021р. до 2018 р. (+, -)
	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	
Місцеві податки та збори	**58502744,18**	**83876006,87**	**111872946,55**	**151814625,59**	**93311881,41**
Податок на нерухоме майно	3033020,50	4198709,0	5734138,69	7133731,16	4100710,66
Плата за землю	22416215,00	27996411,22	27816904,98	35422432,31	13006217,31
Транспортний податок	371271,00	390416,33	776356,10	413025,66	41754,66
Збір за місця для паркування транспортних засобів	196990,00	244752,00	296724,54	334281,67	137291,67
Туристичний збір	120066,00	165006,00	218309,58	458395,34	338329,34
Єдиний податок	32376521,00	50881422,20	77030512,66	108052759,45	75676238,45

Джерело: складено автором на основі даних офіційного сайту Ірпінської міської ради [4].

З таблиці 2 стає зрозуміло, що частка місцевих податків та зборів упродовж досліджуваного періоду зростає. Це свідчить про збільшення фінансових можливостей територій щодо виконання власних повноважень, спрямованих на фінансування місцевих економічних та соціальних потреб, а це в майбутньому повинно спричинити збільшення фінансової самостійності місцевих органів влади у виконанні різних програм. Місцеві податки та збори у 2021 році збільшилися на 93311881,41 грн, порівнюючи з 2018 р. У структурі місцевих податків перше місце становить єдиний внесок – 71 % у 2021р., а друге плата за землю – 23 %.

Підвищення ролі місцевих податків і зборів та збільшення їх частки у власних доходах місцевих бюджетів є одним із пріоритетних завдань для органів місцевого самоврядування. Це зі свого боку сприятиме посиленню фінансової стійкості та самостійності місцевих бюджетів, ефективності використання наявного фіскального потенціалу відповідних територій і, як наслідок, покращання рівня та якості послуг, що надаються жителям громад [1].

Отже, доходи місцевих бюджетів дають змогу виконати завдання покладені на органи місцевого самоврядування. Аналіз дохідної частини бюджету міста Ірпінь протягом 2018–2021 рр. у процесі формування доходів

місцевого бюджету свідчить про значне збільшення рівня фінансової децентралізації за доходами. Бюджетна децентралізація відкриває значні перспективи для виконання органами місцевої влади покладених на них функцій щодо забезпечення умов соціального та економічного розвитку суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Децентралізація: дає можливості. URL : https://decentralization.gov.ua/ (дата звернення: 04.11.2022).
2. Ліснічук О. А., Литовченко Н. А. Формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України.* 2018. № 2. С. 169–180. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2018_2_15 (дата звернення: 04.11.2022).
3. Нечипоренко А. В., Качула А. Г. Практика формування та виконання місцевих бюджетів України. *Проблеми системного підходу в економіці.* 2019. № 5. С. 106–111.
4. Офіційний сайт Ірпінської міської ради. URL : https://imr.gov.ua/ (дата звернення: 05.11.2022).
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI-ВР. Текст із змін. станом на від 06.10.2022, підстава № 2643-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 04.11.2022).

Панкова Олександра Валеріївна,
здобувачка вищої освіти
другого рівня (магістр), ЕМРМЗ-21-2
Науковий керівник:
Теліщук Микола Миколайович,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ У ВОДОГОСПОДАРСЬКІЙ ГАЛУЗІ КИЇВСЬКОГО РЕГІОНУ

Унаслідок повномасштабного військового вторгнення росії на територію суверенної України проблема енергозбереження та енергоефективності всіх сфер стала одним з найбільших викликів. Постійні ракетні удари на об'єкти критичної інфраструктури, зокрема об'єкти енергетичного забезпечення, змушують народ України економити кожен кіловат електроенергії на всіх рівнях: побутовому та промисловому.

В умовах війни суттєвих пошкоджень зазнала водогосподарська галузь України, зокрема, зазнають руйнувань і гідротехнічні об'єкти. За 8 місяців війни близько 500 об'єктів водогосподарської інфраструктури зазнали руйнувань. Станом на 1 червня 2022 року завдана шкода в секторі зрошення, дренажу та управління водними ресурсами кількох областей оцінюються в 154,4 мільйонів доларів США, включно з пошкодженнями дамб, зрошувальних каналів, насипів, будівель та відомчих приміщень. Світовий банк оцінив відновлення систем зрошення, дренажу та гідротехнічних споруд у 7,71 млрд. доларів на 10 років [1].

Наразі рф обмежує доступ до води, щоб загострити глобальну продовольчу безпеку, шляхом порушення режимів роботи водних об'єктів через руйнування гідротехнічних споруд та неконтрольованого скиду води з метою затоплення населених пунктів, що призводить до зменшення рівнів води у водосховищах та ставить під загрозу стабільне постачання води для питних та комунальних потреб, а також зрошення [2].

Водночас всі повинні пам'ятати про те, що не зважаючи на воєнні дії, економіка країни має розвиватися, оскільки економічний розвиток держави – це той драйвер розвитку, який допоможе перемогти у війні на всіх фронтах. Наявність та доступність паливно-енергетичних ресурсів, безперебійність постачання й ефективність їх використання багато в чому визначають стійкість та темпи розвитку країни. Одними з показників, які займають важливе положення в розвитку регіону є показники енергоефективності та енергозбереження.

Сучасні соціально-економічні дослідження приділяють багато уваги засобам стимулювання споживачів енергії інвестувати у власну енергоефективність, та досліджують зв'язок між поведінкою споживача й політикою енергоефективності.

Водогосподарська галузь є однією галузей, які забезпечують стабільне функціонування нашої держави. В структуру Державного агентства водних ресурсів входить, зокрема, Міжрегіональний офіс захисних масивів дніпровських водосховищ (далі – МОЗМДВ). МОЗМДВ в межах Київської області здійснює:

– експлуатацію гідротехнічних споруд на 7 захисних масивах вздовж Київського та Канівського водосховищ, площею 52,3 тис. га;

– облік використання води у Києві, Київській, Запорізькій та Полтавській областях;

– моніторинг якості води, моніторинг прибережних територій і стану берегів,

– контроль за дотриманням режиму експлуатації дніпровських водосховищ та захист прилеглої до водосховищ території від підтоплення і затоплення [3].

В дослідженні драйверів економічного розвитку регіону, можуть бути використані локальні кластери. Розглянемо локальні кластери, для аналізу драйверів розвитку регіону в розрізі енергозбереження у водогосподарській галузі Київського регіону, на прикладі діяльності МОЗМДВ на об'єктах захисних масивів.

Загалом виділяють чотири основні умови для створення локального кластеру, який поліпшує економічний рівень життя регіону (міста):

– формування економічного базису нового виду економічної діяльності чи технології;

– визначення технологічної спеціалізації;

– вибір ринкової ніші для реалізації високотехнологічної продукції;

– чинник випадковості (везіння) [4].

Зазначимо, що локальний кластер може перебувати у взаємодії з іншими кластерами на умовах конкуренції, коли ринок насичений та конкурентні переваги обмежені, а також на засадах співробітництва при низькій насиченості ринку, малому попиті тощо.

Для дослідження та аналізу проблематики енергозбереження у водогосподарській галузі Київського регіону будуть використовуватися саме локальні кластери.

Головними проблемами, з якими стикається МОЗМДВ, є:

– пошкодження та руйнування гідротехнічних об'єктів у зв'язку з воєнними діями;

– недостатній рівень фінансування за державними програмами;

– застарілість матеріально-технічної бази;

– обмежене фінансування проведення поточного та капітального ремонту будівель, гідротехнічних споруд та обладнання;

– нестача кваліфікованого персоналу у зв'язку з недостатнім рівнем заробітної плати.

Для вирішення зазначених проблем потрібне врегулювання фінансування водогосподарської галузі, що можливо за рахунок внесення змін до законодавчих актів та бюджетних програм. Законодавство України перебуває в постійному розвитку. На розгляд Верховної ради постійно вносяться законопроекти та ухвалюються закони, які призначені стимулювати розвиток напрямку щодо енергозбереження та енергоефективності. Наприклад, ВР був прийнятий Закон України від 09.04.2015 року «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації», який регулює концепції енергосервісного договору, предметом якого є здійснення енергосервісу виконавцем енергосервісу, оплата якого здійснюється за рахунок досягнутого в результаті здійснення енергосервісу скорочення суми витрат замовника енергосервісу (порівняно до витрат, які були б понесені за відсутності енергосервісу) на оплату паливно-енергетичних ресурсів, житлово-комунальних послуг. Однак, нажаль, він не знайшов свого застосування в водогосподарській галузі, оскільки обладнання, яке використовується на гідротехнічних спорудах вирізняється своєю дороговизною та унікальністю. Та, за підрахунками компаній, які можуть укладати енергосервісні договори, укладення такого договору з підприємствами зі структури водогосподарської галузі є нерентабельним.

Постановою Кабінету Міністрів України від 8 травня 2019 р. № 379 затверджено порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації державного інвестиційного проекту «Реконструкція гідротехнічних споруд захисних масивів дніпровських водосховищ». Враховуючи те, що комплекс захисних гідротехнічних споруд дніпровських водосховищ був споруджений в 50-х роках XX століття для захисту населених пунктів та прилеглих сільгоспугідь від затоплення і підтоплення водами Каховського водосховища, він має значну зношеність матеріально-технічної бази та потребує капітального ремонту. Державний інвестиційний проєкт – це важливе рішення для водогосподарської галузі Київського регіону. Однак, існує велика проблема в тому, що інвестиційний проект, наразі, передбачає на найближчі два роки лише створення проєктної документації, він розрахований не на один рік, і не має стабільного фінансування (інколи відбувається перегляд фінансування, та частина коштів, яка мала надійти на його реалізацію, переходить на фінансування іншої державної програми), а економія витрат паливно-енергетичного комплексу, підвищення енергозбереження та енергоефективності в водогосподарській галузі необхідно вже зараз.

Економічне обґрунтування значення заміни зношеного обладнання, проведення капітального ремонту на об'єктах захисних масивів дніпровських водосховищ, загального збільшення фінансування водогосподарської галузі, як драйверу розвитку регіону в розрізі енергозбереження та енергоефективності – є головною задачею, яка ставиться при дослідженні даної теми.

Завжди памятаймо, що «Вода – є основою життя». Водогосподарська галузь – надзвичайно важлива галузь для нашої країни. Тому на ній не требе економити кошти, однак необхідно зробити все, щоб кошти використовувалися з максимальним ефектом, зокрема і в напрямку енергозбереження та енергоефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голова Держводагентства: військова агресія рф в Україні є глобальною загрозою впровадженню політики сталого природокористування (davr.gov.ua). URL : https://www.davr.gov.ua/news/golova-derzhvodagentstva-vijskova-agresiya-rf-v-ukraini-ye-globalnoyu-zagrozoyu-vprovadzhennyu-politiki-stalogo-prirodokoristuvannya (дата звернення: 10.11.2022).
2. Військова агресія рф призводить до виникнення серйозних загроз глобальній продовольчій безпеці (davr.gov.ua). URL : https://www.davr.gov.ua/news/vijskova-agresiya-rf-prizvodit-do-viniknennya-serjoznih-zagroz-globalnij-prodovolchij-bezpeci (дата звернення: 10.11.2022).
3. Захисні споруди – Міжрегіональний офіс захисних масивів дніпровських водосховищ (mozmdv.gov.ua). URL : https://mozmdv.gov.ua/zakhysni-sporudy/ (дата звернення: 10.11.2022).
4. Локальні кластери як інструменти підвищення конкуренційної політики в регіоні. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4268 (дата звернення 20.11.2022).

Голуб Валерія Петрівна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ОББ-20-2
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Останні десятки років країни світу прагнуть активно реформуватись відповідно до умов сталого розвитку. Базовим орієнтиром стратегії сталого розвитку стала активна діяльність Організації Об'єднаних Націй (ООН) в цьому напрямі.

Дослідженню впровадження стратегії сталого розвитку в ЄС присвячена низка праць. Зокрема, Дж. Кар'ю-Рід, Р. Прескотт-Аллен, С. Бас, В. Далаль-Клейтон видали посібник по плануванню і впровадженню національних стратегій сталого розвитку, в якому вони розробили методологічні засади цього процесу. У наступні роки з'явилась низка робіт, які вивчали досвід впровадження таких стратегій. Зокрема Дж. Меадовкрофт розглянув особливості, проблеми та рефлексію цих стратегій, Р. Стеурер, А. Мартінуззі – їх реалізацію в ЄС [1]. Також аспекти стратегії сталого розвитку вивчалися і вітчизняними науковцями такими як О. Л. Копиленко, Н. Д. Чала, І. М. Мищак, О. В. Безуглий, В. Д. Бакуменко, Є. Р. Бершеда, О. В. Червякова, Т. Ю. Перга, О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко тощо. Зазвичай інформаційними джерелами вітчизняних праць є як національні, так і міжнародні програми, плани та документи.

В цілому категорію «стійкий розвиток» можна відобразити як антикризовий, невпинний, стабільний процес, що має на меті підвищення економічної ефективності діяльності підприємства з одночасним зростанням рівня відповідальності перед партнерами та клієнтами, а також сформованими заходами щодо збереження довкілля та покращення якості життя нинішнього та майбутнього покоління. Головною характеристикою сталого розвитку є можливість контролю усіх процесів на основі використання системного підходу і сучасних інформаційних технологій [2].

З метою розробки програми дій для всього світу в 1983 р. ООН була створена Міжнародна комісія по навколишньому середовищу і розвитку. В 1987 р. комісія представила свій звіт «Наше спільне майбутнє» (доповідь

Брундтланд), яка визнала залежність людства від навколишнього середовища та надала визначення сталого розвитку, як такого, що сприяє задоволенню потреб нинішнього покоління без зменшення можливостей майбутніх поколінь задовольняти їхні власні потреби [3].

Проте ця ідея не була визнана одразу, а лише на Міжнародній конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро 1992 року.

За підсумками роботи конференції було прийнято Декларація Ріо з проблем навколишнього середовища та розвитку, а також Порядок денний на XXI століття, глобальний план дій щодо стійкого розвитку. Також на саміті в Ріо були запропоновані Рамочна конвенція ООН щодо зміни клімату та Конвенція з біологічної різноманітності. В цих документах основна увага приділялася екологічній складовій стійкого розвитку [3].

Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку складається з 27 принципів, які спрямовані на визначення нового, справедливого, глобального партнерства завдяки створенню інших рівнів співробітництва між державами, ключовими секторами суспільства та громадянами. Ця декларація і сьогодні залишається ключовим документом у галузі природоохоронної діяльності та впровадження збалансованого розвитку [4].

Також у 1999 році на Хельсінській Європейській Раді було запроваджено Європейською Комісією стратегію сталого розвитку для країн ЄС. Ця стратегія була розрахована, аби збалансовувати як економічні та соціальні аспекти, так і природозахисні. Тож в результаті було вироблено три ідеї.

Перша ідея привертала увагу до рівня життя людей, тобто потрібно було формувати баланс між аспектами економічними, соціальними та природозахисними, що напряму впливали на якість життя людей. Турбота про людей займала провідну роль в даній стратегії, адже лише в гармонії з природою забезпечувалось плідне та здорове життя, а, отже, і висока ефективність праці. Також повинно реалізовуватись право розвиток, що забезпечить задоволення потреб не лише сьогодення, але і майбутнього.

Прагнення сталого розвитку – це також динамічний процес, оскільки громадські пріоритети еволюціонують з часом, а технології відкривають нові можливості і створюють нові ризики. Політичні пріоритети також можуть змінюватись залежно від місця та країни [5, с. 104].

Друга ідея полягала у відповідальному ставленні до використання ресурсів. Мається на увазі, що наступним поколінням також необхідні ресурси для нормального існування, принаймні стільки ж, скільки й сучасному суспільству. Тому потрібно раціонально користуватися та не вичерпувати загальний запас ресурсів як економічних, так і природних та соціальних.

Третя ідея стосується політики, а точніше взаємозв’язку різних політик галузей та країн загалом. Через високий рівень внутрішньої залежності між

різними секторами, вирішення деяких проблем залежить від розробників політик інших секторів. Наприклад, природозахисна політика твердо вимагає дій інших політичних сфер, таких як підприємництво, енергетика, сільське господарство і транспорт. Зі свого боку транспортна політика залежить від оподаткування, досягнень і технологій, а обробка землі має залежати від політики планування. Політична інтеграція повинна рухатись у напрямку високого рівня внутрішньої залежності і тоді можна очікувати найвищі результати від організації спільних політичних рішень [5, с. 104–105].

Для більш ефективного вирішення проблем погіршення стану навколишнього середовища держави мають співпрацювати в справі створення сприятливої і відкритої міжнародної економічної системи, яка привела б до економічного зростання та стійкого розвитку в усіх країнах. Міри в області торгової політики, що приймаються у цілях охорони навколишнього середовища, не повинні являти собою засоби свавільної або невиправданої дискримінації або схованого обмеження міжнародної торгівлі. Потрібно уникати односторонніх дій з вирішення екологічних завдань за межами юрисдикції імпортуючої країни. Засоби в області охорони навколишнього середовища, спрямовані на вирішення трансмежових або глобальних екологічних проблем, мають, наскільки це можливо, ґрунтуватися на міжнародному консенсусі [6].

Тож підсумовуючи, варто зазначити, що сталий розвиток підприємства забезпечується за рахунок поєднання та збалансування трьох складових діяльності кожного суб’єкта:

– соціального (передбачення можливих проблем управління персоналом, формування якісної системи, орієнтованої на підтримку культурної і соціальної стабільності)

– економічного (зростання економічних показників ефективності завдяки раціональному використанню природних ресурсів та оптимізації бізнес-процесів організації)

– екологічного (орієнтація на цілісність та збереження фізичної та біологічної природних систем за допомогою екологізації виробничих процесів та забезпечення відповідної політики діяльності організації, впровадження корпоративної та соціальної відповідальності) [2].

Важливо наголосити, що запровадження стратегії сталого розвитку в країнах ЄС стало пріорітетом в їхніх економіках, яке забезпечило ефективну бізнес-діяльність та розквіт економіки в цілому. Це насамперед «зумовлене тим, що саме сталість діяльності надає ряд переваг, таких як підвищення рівня організаційного управління та соціальної відповідальності, нові ринкові можливості та зростання інвестиційної привабливості, інноваційність у виробничих та управлінських процесах, мінімізація ризиків та скорочення витрат, а також створення сприятливих умов для розвитку майбутніх поколінь за рахунок раціонального розподілу і використання ресурсів» [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Перга Т. Ю. Сталий розвиток в стратегіях нових членів ЄС. *Історико-політичні студії.* 2016. № 2. С. 121–122.

2. Лазоренко Т., Шолом І. Теоретичні засади концепції управління стійким розвитком підприємства. *Галицький економічний вісник*. Т. : ТНТУ, 2020. Том 6, № 67. С. 175–184.

3. Ключко В. Г. Сталий розвиток як концепція суспільного прогресу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Економічна».* 2012. № 1011. С. 19–25.

4. Етапи виникнення та становлення концепції збалансованого розвитку. URL : https://sd4ua.org/shho-take-stalij-rozvitok/istoriya/

5. Стратегія сталого розвитку : підручник / В. М. Боголюбов та ін.; за ред. В. М. Боголюбова. Вид. 2-ге, перероб. і доп. К. : ВЦ НУБіП України, 2019. 398 с.

6. Декларація Ріо-де-Жанейро з навколишнього середовища і розвитку. URL : http://megalib.com.ua/content/2827_Deklaraciya_Rio_de_Janeiro_z_navkolishnogo_seredovisha_i_rozvitky_.html

Шаповалов Максим Олегович,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ОББ-20-2
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної теорії,
Державний податковий університет,

ЦІНОВА ПОЛІТИКА РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В МІСТАХ ТА РЕГІОНАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Наша країна має значний потенціал до розвитку міст та регіонів, це може стосуватися розбудови інфраструктури та створення нових можливостей для інвестицій. Нажаль сьогоднішні умови, коли агресор щодня атакує наші міста ракетно-бомбовими ударами, що призводить до руйнування цивільної інфраструктури. За період війни багато сімей залишилися без домівок та особистих речей, але треба вірити у свої сили та шукати можливості реалізацій нових ідей та задумів, щоб у майбутньому інвестувати в нову нерухомість для кращого життя.

Щодня від ворожих обстрілів руйнується від кількох десятків до кількох сотень будинків. Підрахувати точну кількість неможливо, оскільки рятувальники й так працюють на межі своїх можливостей, але за інформацією Віцепрем'єр-міністра – Міністра із питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Ірини Верещук, яка заявила у інтерв'ю одного з телеканалу [1]: *«Ви ж бачите, які є руйнування. Лише одна цифра – 140 тисяч житлових будинків було зруйновано, це лише дані щодо житлових будинків, не кажучи вже про інфраструктуру».* Тож можемо говорити про те, що багатьом буде потрібно знаходити нове житло, для цього необхідно розуміти, який діапазон цін у певному місті чи регіоні, де збираються купувати квартиру, будинок або іншу нерухомість.

Насамперед необхідно звернути увагу, що будівельні компанії орієнтуються на купівельну спроможність населення при формуванні цін, оскільки кон'юнктурний фактор відіграє роль у ціноутворенні, і для багатьох компаній саме ціна є основним інструментом коригування рівня попиту. Також, імовірно, пропозиції буде не настільки багато, щоб задовольнити увесь попит. Крім того, нові правила забороняють продаж по довіреності, а достатньо велика кількість власників перебувають за кордоном і навряд чи поки будуть їхати в Україну для підписання договору. Певну кількість об'єктів суто юридично буде неможливо продати. Усі ці чинники, скоріше за все, призведуть

до здороження вартості нерухомості на західній Україні. Що стосується знову ж таки Києва, Одеси, Дніпра, попит буде не настільки активний. Тому в цих містах очікується зниження вартості нерухомості в порівнянні з довоєнним періодом, в залежності від сегмента ринку таке зниження може досягати 30 і більше відсотків [2].

Ринок нерухомості в Україні можна умовно розділити на три зони: схід, центр і захід. Зазначимо, що ринок купівлі-продажу почав працювати в середині травня, коли запрацювали державні реєстри. На сході, де ведуться активні бойові дії, ринок нерухомості не працює. Угод небагато, як правило, це операції, які планувалися ще до війни. Спостерігається падіння цін на 40–50 % від довоєнних. У центральному районі, до якого входить Київ, ринок активніший, хоча активність також знизилася. Падіння цін на нерухомість поки не відчувається, продавці не готові знижувати ціни, але попит знизився. Найближчим часом очікується падіння цін на 20 %. Найбільш активною є Західна зона, насамперед за рахунок внутрішньо переміщених осіб. Попит є, хоч і знижується вартість, але у покупців ще немає великого ресурсу. Найбільший попит у Закарпатті, Івано-Франківську, Львові. Зараз основний портрет покупця – споживач, тобто той, хто купує для себе. Покупець-інвестор доки чекає, спостерігає за ситуацією та вивчає ціни. Враховуючи те, що в західних регіонах оренда активна і ціни на неї зросли, інвестиції в нерухомість можуть бути цікаві саме для оренди. Прогноз загалом залежатиме від військової обстановки: якщо люди купують, значить вірять у краще [3].

Наразі економіка України перебуває у достатньо невизначеному стані. Дуже важко прогнозувати на середньострокову перспективу будь-яке відновлення чи зростання поки не завершиться кривава та руйнівна війна. Саме тому купівля-продаж житла є достатньо ризикованим заняттям. Держава надала можливість тим, кому це дійсно потрібно, з певними обмеженнями укладати угоди. Проте треба перед такою важливою справою зважити усі за і проти і добре подумати. Але все ж таки ті, хто має заощадження, не витрачатимуть їх найближчим часом. Навпаки – спостерігається тренд до накопичень у національній валюті. Аналітики очікують, що у 2023 році українці будуть готові торгуватися та продавати свою нерухомість дешевше, аби мати готівку на руках. Це пояснюється тим, що на фоні війни та невпевненості в тому, що твоє житло залишиться цілим, наявність грошових заощаджень має раціональніший вигляд.

Отже, наше суспільство не має падати духом і втрачати надію, бо попереду багато змін і можливостей для подальшого розвитку. Необхідно слідкувати за рухом цін на ринку нерухомості, щоб проаналізувати його можливості до підняття або ж навпаки – падіння. Ми, на жаль, помираємо у себе на землі – за принципи і цінності платимо кров'ю і життями нашого громадянського населення. Ми повинні готуватися до холодної війни, холодної зими, і це теж має бути частиною аналізу на подальше дослідження цінового сегменту ринку нерухомості у нашій країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Укрінформ. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3568179-vid-pocatku-povnomasstabnoi-vijni-v-ukraini-buli-zrujnovani-140-tisac-budinkiv-veresuk.html (дата звернення: 18.11.2022).

2. Відновлення ринку нерухомості в умовах війни: підводні камені та нові ціни. URL : https://www.unian.ua/economics/finance/vidnovlennya-rinku-neruhomosti-v-umovah-viyni-v-ukrajini-pidvodni-kameni-ta-novi-cini-novini-ukrajina-11819505.html (дата звернення: 18.11.2022).

3. Prices and prospects of the Ukrainian real estate market in 2022. URL : https://realting.com/news/prices-and-prospects-of-the-ukrainian-real-estate-market (дата звернення: 18.11.2022).

Денещук Катерина Сергіївна,
здобувачка вищої освіти другого
(магістерського) рівня, ОМУ-21-2
Науковий керівник:
Титенко Лариса Василівна,
канд. екон. наук, доцент кафедри
облікових технологій та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЗА ТЕОРІЄЮ ОБМЕЖЕНЬ

В умовах безперервних змін організації намагаються відповідати сучасним вимогам, які постійно змінюються і оновлюються. Підприємства прагнуть знайти нові методи та способи для конкурентної боротьби, які посприяють також збільшенню темпів розвитку ринків.

Керівництво часто погоджується, що зосередження уваги на клієнті – це правильний шлях до успіху. І розуміння цього сприяє виникненню нових форм організацій, які прагнуть кращого розуміння ринку та більшої гнучкості, що вимагає від кожного працівника підприємства розуміння того, чим займається організація, для чого і вона куди рухається. Прагнення задовольнити покупця спонукає піддавати переосмисленню те, що раніше вважалося неосудним і «священним».

Теорія обмежень (Theory of Constraints, TOC) – це один з основних елементів нової парадигми управляння організацією [1].

Історія Теорії Обмежень почалася ще в 70-х роках XX століття, тоді ізраїльський фізик Еліяху Голдратт зіткнувся з проблемами виробничої логістики. Він не мав жодного досвіду роботи в бізнесі, тому для вирішення проблем виробничої логістики він спробував застосувати метод вирішення поставлених завдань, що були відомі йому з фізики [2].

Сутність теорії TOC закладена у знаходженні чинника, що визначає граничну межу результатів діяльності всієї системи. За TOC у кожній системі є велике число обмежень, та вони є ключовим показником до прибуткового управління. Іншими словами обмеження – це чинники, які потрібні підприємству для різкого покращення результатів господарювання [3].

Цим обмеженням на практиці може бути ділянка, інструмент, працівник, одиниця устаткування або політика підприємства. Разом з цим максимальна продуктивність системи дорівнюватиме рівню продуктивності найслабшого чинника [4].

Отже, якщо виявити та ліквідувати ключову проблему, то можна не лише усунути всі пов’язані з нею негативні ефекти, а ще запобігати їх повторному прояву.

Можна виділити декілька типів обмежень (рис. 1).

В сучасних умовах господарювання Теорія обмежень охоплює різноманітні аспекти управління підприємством. Дуже важливим в теорії ТОС є розуміння, що підприємство – це система, в основі якої лежать загальні закони: закон збереження і закон безперервного розвитку, які пояснюють природу і суть прагнення системи до стійкості і рівноваги [4].

Отже, допомогою ТОС можна торимати комплексну картину наявних проблем. Виявлення причин виникнення обмежуючих чинників дозволить розробити планові заходи для їх усунення та дасть змогу доповнити розроблену стратегію управлінського обліку результатами аналізу за методикою ТОС.

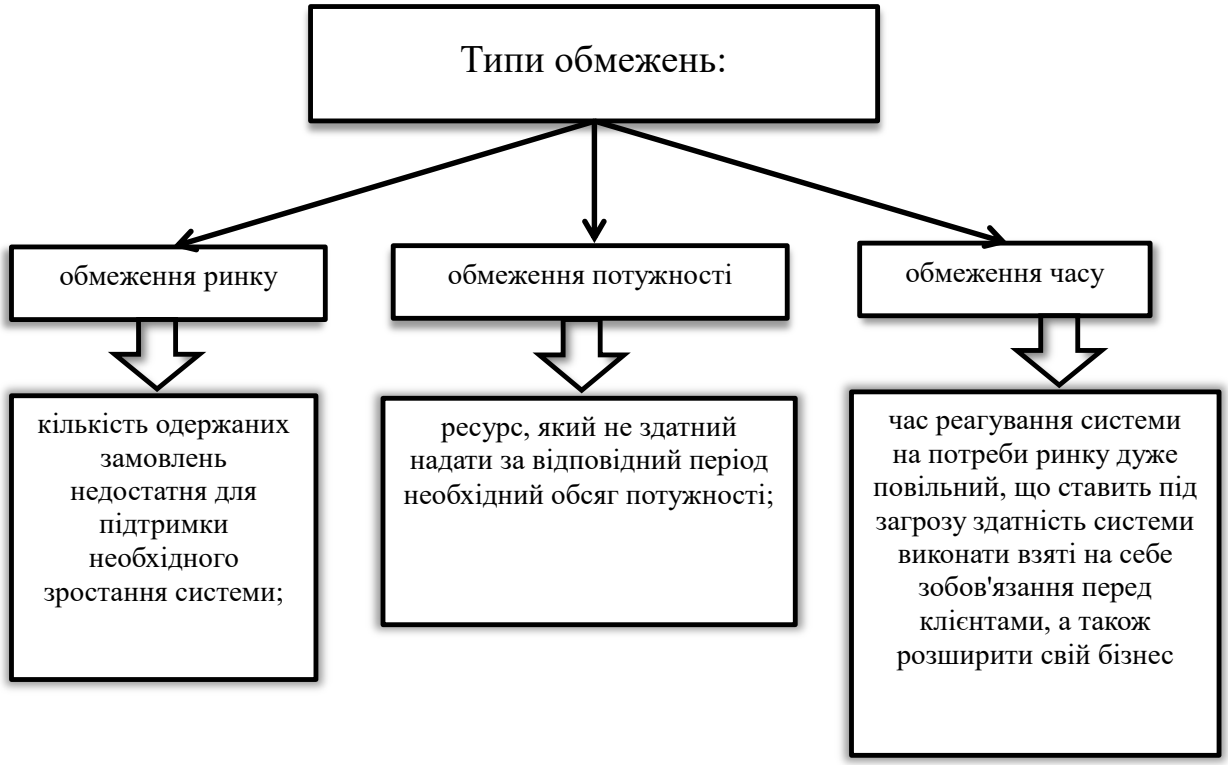

Рисунок 1 – Типи обмежень

Джерело: сформовано автором на основі [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козак В. Є. Управлінський облік за теорією обмежень: загальна характеристика. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 6. С. 1.
2. Голдратт М. Єлія. Критичний ланцюг. К. : Необхідно і достатньо, 2009. 250 с.
3. Голдратт Э., Кокс Д. Цель. Процесс непрерывного улучшения. Цель – 2. Дело не в везенье / пер. с англ. Е. Федурко. К. : ЛОГОС, 2007. 775 с.
4. Голдратт Э. Критическая цепь / пер. с англ. Е. Федурко. 2007. 272 с.
5. Кориков А. М., Сафьянова Е. Н. Основы системного анализа и теории систем / под ред. Ф. П. Тарасенко. 1989. 208 с.

Денещук Катерина Сергіївна,
здобувачка вищої освіти другого
(магістерського) рівня, ОМУ-21-2
Науковий керівник:
Титенко Лариса Василівна,
канд. екон. наук, доцент кафедри
облікових технологій та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

РЕІНЖИНІРИНГ БІЗНЕС-МОДЕЛІ ТОВ «НОВА ОСВІТА»

Головною метою роботи підприємства є отримання прибутку, з чого випливає, що дохід забезпечується завдяки задоволенню потреб замовників, покупців чи споживачів. Але на ринку з високою конкуренцією необхідно пропонувати щось нове, більш якісне або цікаве, щоб клієнт прийшов саме до тебе.

На прикладі ТОВ «Нова освіта» або приватному закладі освіти «Limpopo» з'ясуємо, як важливо створювати реінжиніринг бізнес-процесів, щоб попит на ринку зацікавився вашою пропозицією.

Для того щоб зрозуміти сутність, варто зазначити, що «Limpopo» надає дошкільні, основні та додаткові освітні послуги, що включає в себе три основних бізнес-процеси: підбір клієнтів, організація оплати за послуги з навчання та надання послуг. Та крім того, для забезпечення діяльності цих процесів є доволі багато інших видів діяльності, що бувають зовсім незалежними один від одного. Тобто потрібно переробити вже існуючі бізнес-процеси, але так, щоб вони були ексклюзивними та цікавими для споживачів, і не мати собі подібного, або бути більш вдосконаленими.

Спочатку варто розглянути поняття реінжинірингу бізнес-моделі та його методику, а потім використати при впровадженні оновлених процесів діяльності нашого навчального закладу.

Отже, варто зазначити, що реінжиніринг – це сукупність бізнес-процесів, що спрямовані на підвищення ефективності компанії, що зі свого боку приведе до збільшення конкурентоспроможності на певному ринку. Можна сказати, що це радикальний підхід до поліпшення діяльності – не поліпшення якості, не управління якістю, а процес фундаментального переосмислення і реконструкції бізнесу, що втілює у собі нові способи виконання робіт [1, с 124].

Реінжиніринг не можна безпосередньо ототожнювати з автоматизацією бізнес-процесів, тобто автоматизація бізнес-процесу з використанням інформаційних технологій, його можна ототожнювати з фразою «вимагає все почати з нуля».

Основні етапи реінжинірингу:

1. Формується бажаний образ бізнес-моделі фірми. Формування майбутнього образу відбувається в рамках розробки стратегії фірми, її основних орієнтирів і способів їх досягнення.

2. Створюється модель реального або існуючого бізнесу фірми. Тут відтворюється (реконструюється) система дій, робіт, за допомогою яких компанія реалізує свої цілі. Проводиться детальний опис і документація основних операцій компанії, оцінюється їх ефективність.

3. Розробляється модель нового бізнесу. Відбувається перепроектування поточного бізнесу-прямий реінжиніринг.

4. Впровадження моделі нового бізнесу в господарську реальність фірми. Всі елементи нової моделі бізнесу втілюються на практиці. Тут важлива вміла стикування і перехід від старих процесів до нових так, щоб виконавці процесів не відчували дисгармонії робочої обстановки і не переживали стан робочого стресу.

Можемо коротко пройти основні етапи реінжинірингу ТОВ «Нова освіта»:

1. Формування бізнес-моделі фірми зі злагодженою роботою, автоматизованою системою обробки клієнтів та оплатою абонементів за навчання.

2. Короткий опис дій організації бізнес процесів:

- Перший бізнес-процес – підбір клієнтів.

Для цього організовується робота в CRM системі, прийом дзвінків і запис даних здійснюється одразу в електронну таблицю. Можна організувати доступ до CRM системи усім завідуючим для вільного перегляду та редагування абонементів. Слід негайно впровадити систему нагадувань та сформувати одну базу нових потенційних клієнтів.

- Другий бізнес-процес – організація оплати за послуги з навчання.

Тут слід організувати закупку абонементів з допомогою прописаних кодів або QR кодів, який клієнт приміняє, щоб отримати послугу. Також клієнт сам зможе на сайті оплатити цікаві йому послуги, для цього треба створити особисті кабінети постійних клієнтів, які можуть автоматично отримувати оновлену інформацію про свої борги та оплачувати їх;

- Третій бізнес-процес – надання послуг.

Внести пропозицію онлайн послуг на постійній основі – заняття проводитимуться в онлайн режимі. Окремо можна вести курси англійської, польської і іспанської онлайн не лише для початкової школи, але і дорослим. І впровадити навчання англійської з носієм мови. Необхідно надати доступ для батьків до електронного щоденника, щоб вони могли переглядати оцінки одразу вдома і діти нічого не могли приховати.

3. Новою моделю діяльності школи передбачено зручність пошуку клієнтів, прозорість оплат, організація онлайн-навчання.

4. Впровадження ідей у життя за чітким планом і послідовністю.

Отже, реінжиніринг – це кардинальна і радикальна зміна діяльності бізнес-моделі підприєства, для виходу на новий рівень розвитку, він часто супутній впровадженню автоматизації і новітніх технологій, але є лише причиною для задіяння їх у роботі.

У сучасних приватних закладах освіти слід автоматизувати здійснення оплат і в карантинних умовах перейти на онлайн навчання, або сформувати курс онлайн лекцій, які будуть в записі доступні клієнту, який оплатив цю послугу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Таранюк Л. М., Запорожченко О. М. Організаційні засади проведення реінжинірингу бізнес-процесів підприємств. *Механізм регулювання економіки*. 2011. № 4. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/29676/1/Taraniuk.pdf (дата звернення: 22.11.2022).

2. Реінжиніринг бізнес-процесів. Реінжиніринг бізнес-процесів на підприємстві: світова і російська практика. *Майстерня садівника :* інтернет-журнал. 2018. URL : https://mskaya17.com.ua/reinzhiniring-biznes-proczesiv-reinzhiniring-biznes-proczesiv-na-pidpri%D1%94mstvi-svitova-i-rosijska-praktika/ (дата звернення: 22.11.2022).

Котелевич Сергій Миколайович,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня, ЕМРМ-22-1
Науковий керівник:
Мацелюх Наталія Петрівна,
д-р екон. наук,
професор кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

УРБАНІЗАЦІЯ І СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ

Найважливішою відмінністю міського середовища від інших середовищ є те, що це середовище не є саморегульованою та стійкою системою, тобто повноцінно не бере участі в процесах кругообігу речовин та енергії. Потужні міста споживають дуже різні за походженням ресурси, що в неспіврозмірно перевищують площу міської території. Але при цьому утворюється така кількість відходів процесів життєдіяльності, що утворюється таке міське середовище, що не в змозі все це накопичувати і перероблювати, тому що його екологічна місткість набагато менша від тих створюваних антропогенних та техногенних навантажень.

Урбанізація є історичним феноменом, і її дослідженнями займалися науковці різних галузей на різних стадіях розвитку суспільства. У зв'язку з тим, що довгий час проблема урбанізації не визнавалася в Україні як один з важливих процесів, що безпосередньо впливає на стан економіки, у дослідженнях вітчизняних науковців ця проблема майже не порушувалася, проте питання розвитку теорії та методології публічного управління процесами урбанізованих територій є надзвичайно важливим у контексті сталого економічного розвитку України, особливо враховуючи те, що процеси урбанізації варто також розглядати як економічний процес, адже вони впливають на основні економічні показники [1].

Україна, як і Європейські країни, належить до високоурбанізованих територій і цей показник щороку має тенденцію до зростання. Світові урбанізаційні процеси є стрімкими та неконтрольованими. Процеси урбанізації спричиняють низку ризиків та наслідків, якщо система публічного управління не відповідає тенденціям їхнього розвитку. Тенденції розвитку процесів урбанізації в Україні актуалізують дану глобальну проблематику у вітчизняному середовищі. Негативна характеристика наслідків урбанізації в Україні зосереджується навколо можливостей жителів, зазвичай обмежених урбанізованою територією, своєчасно та в належному обсязі задовольняти потреби,

адже в таких містах частіше спостерігаються проблеми доступності житла, транспорту, забезпечення жителів водопровідною водою, видалення відходів, розвитку належної інфраструктури, зокрема й забезпечення дотримання прав і свобод людини. Однією із ключових тенденцій урбанізаційних процесів в Україні є укрупнення міст, що спричиняє розростання міських агломерацій. Тому нині формування ефективної системи публічного управління, яка буде оперативно реагувати на ризики та загрози урбанізації [3].

Вагомий внесок у дослідження міст здійснили В. Д. Бакуменко, П. С. Коваленко, В. С. Куйбіда та інші. Окремі аспекти функціонування міст вивчалися у працях Б. І. Адамова, В. І. Борденюка, О. І. Васильєвої, Є. Є. Клюшниченка й інших. Доцільно відзначити наукові напрацювання В. Б. Авер'янова, О. Л. Валевського, О. Д. Лазора, В. Д. Полтавець, В. В. Романова, Ю. П. Сурміна щодо формування і реалізації публічної політики на місцевому рівні. Дослідженню методологічних засад сучасних міських процесів, методології управління сталим розвитком міста, пошуку шляхів забезпечення розвитку міст і агломерацій присвячені праці О. В. Балуєвої, М. А. Міненко, В. І. Бендюга, Б. М. Комариста, А. Є. Буряченко й інших. Віддаємо належне напрацюванням учених у даній сфері, однак через стрімкі тенденції урбанізації і, як наслідок, потреби управління даними процесами та процесами, зумовленими урбанізацією, питання інституційного забезпечення управління в даній сфері потребує вивчення.

Розглядаючи динаміку розвитку урбанізаційних процесів як в Україні, так і світі, наслідків їх впливу даних в черговий раз підтверджують прямий вплив урбанізації на соціально-економічний розвиток територій. При цьому урбанізаціє за соєю суттю не є моновекторним процесом, а включає в собі як географічний, історичний, соціально-демографічний, так і економічний напрями з відповідними специфічними управлінськими рішеннями. Економічно обґрунтоване управління урбанізацією впливає на економічне зростання національної та територіальної економік, зокрема за рахунок зростання капіталовкладень в економіку, розвитку інфраструктури, підвищення рівня попиту і пропозиції на товари, роботи та послуги, розвиток низькоурбанізованих територій та інноваційному розвитку міст. Як наслідок, у майбутньому, прийняття управлінських рішень спрямованих на розвиток економіки держави та окремо визначених територій слід проводити з урахуванням наявних урбанізаційних факторів та їх тенденцій [4].

У формуванні й розвитку міст простежуються зміни в процесі урбанізації територій. Урбанізовані території (від лат. Urbanus – міський) визначаються за розміром міст, функціонують як урбанізовані регіони й агломерації, як регіониметрополії, окремі малі й середні міста. У наслідок свого розвитку, скорочення можливості для подальшого розвитку, потреби в більшій просторовій організації міста «виходять за свої межі», втрачаючи властиві їм раніше

чіткі межі. Так, місто перестає бути єдиною й головною формою, адже з'являються нові групові форми – агломерації. Виникнення агломерацій знаменує якісне зрушення в розселенні, що супроводжується активним освоєнням приміських територій, розміщенням міст-супутників у зоні впливу великого міста, зростанням зв'язків між окремими міськими поселеннями. У результаті мережа поселень перетворюється на систему [5].

Міське середовище в багатьох великих містах продовжує втрачати якість, що робить її не тільки дискомфортною, а й небезпечною для здоров'я населення. Втрата якості міського середовища пов'язана не тільки з надзвичайно високим рівнем фізикохімічного забруднення атмосфери, шумовим, вібраційних і іншими видами техногенного впливу, а й з появою на території міст кліматичних аномалій мезо- і мікромасштабі. Ущільнення забудови, зростання емісії техногенного тепла, знищення зелених насаджень, збільшення площ з штучним покриттям і інші види антропогенного перетворення земної поверхні призводять до зміни радіаційного і теплового балансу, деформації полів характеристик вітру, температури повітря, перерозподілу опадів і багатьом іншим наслідкам. Більшість з цих впливів на приземний шар атмосфери несприятливо позначається на самопочутті населення, що використовує територію міста як для рекреації, так і просто пересувається по ній пішки по дорозі на роботу і назад або з іншими цілями [6].

Тактичний урбанізм характерний тим, що може врахувати потреби різних соціальних груп за наявності обмежених ресурсів та короткого відрізку часу. У випадку інклюзивних груп тактичний урбанізм сфокусований не тільки на переформатування міського простору, але й на більш гнучке й ігрове перетворення середовища для задоволення інклюзивних потреб. Стратегічний урбанізм фокусується на глобальних і сталих проєктах, що теж важливо для реалізації інклюзивних потреб у місті, але тактичний урбанізм перформативно «долає» відірваність загального бачення від реальних проблем. Таке перформативне подолання передбачає зокрема активне долучення інклюзивних груп до обговорення міського дизайну, мобільності, фінансування та інших важливих політик. Завдяки цьому інклюзивні групи стають більш видимими й важливими як соціальні актори, а їхні проблеми автоматично стають соціально значущими.

Перформативне долучення інклюзивних груп до міського дискурсу також реалізовує демократичний принцип рівності та справедливості, украй важливий для сучасної глобальної політики. Завершальним етапом є не тільки публічне артикулювання інклюзивних проблем, але й тактичне вирішення, де основні критерії – це безпека та комфорт. Так чи так, долучення перформативності до тактичного урбанізму суттєво полегшує процес покращення міського середовища для всіх містян, трансформуючи місто для реальних людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галямар В. О. Урбанізація: сутність та вплив на економічне зростання. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки.* 2017. № 4. С. 72–76.

2. Гончар О. М. Сутність урбанізації як глобального економічного процесу. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2016. № 2(6). 196 с.

3. Держстат України: Чисельність постійного населення (2017). URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/ nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html

4. Гукалова І. В., Омельченко Н. В. Категорія «урбанізація» у понятійній площині соціальної географії та інших наук. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Географічні та геологічні науки.* 2015. Т. 20, вип. 2(25). 190 с.

5. Комарницька Г. О., Шипуліна Ю. С., Ілляшенко Н. С. Вплив урбанізації на інноваційний розвиток регіонів України. *Маркетинг і менеджмент інновацій.* 2017. № 3. С. 336–345.

6. Черчата А. О., Тарасова Т. О., Штогрин М. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління сталим розвитком інституціональних одиниць. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.* 2020. № 2(22). URL : https://eung.nung.edu.ua/ index.php/ecom/article/view/319

7. Andrusiv, U., Kinash, I., Cherchata, A., Polyanska, A., Dzoba, O., Tarasova, T. & Lysak, H. (2020). Experience and prospects of innovation development venture capital financing. Management Science Letters. 10(4). URL : http://www.growingscience.com/msl/ Vol10/msl_2019_302.pdf

8. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 12 лютого 2020 р. № 3038-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2011. № 34. Ст. 343. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17

9. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 р. : Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019

Ростолопа Григорій Григорович,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня, ЕМРМ-22-1
Науковий керівник:
Мацелюх Наталія Петрівна,
д-р екон. наук,
професор кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ІННОВАЦІЙНІ ТРЕНДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

На початку XXI століття людська цивілізація стоїть на порозі глобальної трансформації: від «суспільства споживання» до суспільства сталого економічного, соціального і екологічного розвитку. Такий якісний глобальний перехід можливий лише за умови, якщо переважна більшість економічно розвинених держав світу зробить свій вибір на користь втілення концепції сталого розвитку як загальновизнаного концепту майбутнього, а екологічний імператив стане вихідним принципом державної економічної і соціальної політики.

Відомо, що більшість управлінських рішень з реалізації будь-яких аспектів державної політики на місцях має просторовий характер, тобто, фактично, управління державою – це, в значній мірі, управління територією. Усю історію людської цивілізації провідними центрами організації простору були і лишаються міста. Отже, з вищевикладених засновків можна без значних утруднень сформулювати сентенцію: сталий розвиток людства в цілому є можливим тоді і тільки тоді, коли відбудеться перехід міст до моделі збалансованого економічного, соціального і екологічного розвитку. Йдеться насамперед про світова міста і центри агломерацій [1].

Більша частина населення проживає у містах і для забезпечення комфортного проживання вимагається сформувати ефективну та надійну комунікаційну мережу міських послуг, належну фізичну муніципальну інфраструктуру, якісну систему охорониздоров’я та надання соціальних послуг, достатній рівень енергетичної та екологічної безпеки. Досягнення та підтримка такого функціонального стану насамперед обумовлене здатністю органів міського управління впроваджувати прогресивні технології та розширювати і пропонувати інноваційній можливості для розвитку населення і бізнесу. У подальшому такі тенденції будуть посилюватися і залежність розвитку міста від впровадження техніко-технологічних продуктів ставатиме вираженою [2].

Різні аспекти сталого розвитку міст розглядали у своїх роботах такі вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Вернадський, К. Гофман, Б. Данилишин, Я.Дідух, А. Качинський, О. Лебединська, В. Мамонова, В. Мариненко, Д. Медоуз, Н. Реймерс, А. Третяк, М. Хвесик та інші. Проте питання екологічної безпеки та енергоефективності міського середовища в контексті сталого розвитку досліджено недостатньо.

Для запровадження інноваційних концепцій сталого міста слід створити повноцінну співпрацю на всіх рівнях, починаючи з пропозицій, робочих планів, бюджетів, ролей. Визначити показники для вимірювання та моніторингу співпраці та щоб сказати щось про її успіх чи ні; аналіз бар'єрів (внутрішніх чи зовнішніх), який допоможе зменшити їх у майбутньому та підготуватися до можливих проблем.

Також варто ділитися документами зі спільнотою та своїми партнерами, щоб розвивати всю спільноту. Уникати слід конкуренції, тому що суперництво не є метою у досягненні цілі, тому слід зосередитися на обміні інформацією, відкритості та цінностях. Поділитися ідеями та спробувати залучити свою команду до співпраці з кожною громадою. Конфіденційність і безпека є однією з найважливіших тем XXI століття, де хакери та кібернебезпека майже на кожному розі. Маючи лише кілька відомостей, вони можуть викрасти ваші дані, проникнути на банківський рахунок, викрасти електронні листи та іншу конфіденційну інформацію. Забезпечити відповідність запланованої моделі планування, територіальних характеристик та місцевого самоврядування [3].

Будувати місто у безперервності часу та простору, розвиваючи виробничий ланцюг, який об'єднує творчий вимір міста. Планувати місто та проектувати громадські простори як місця творчості та інклюзії допомагає культурний менеджмент. Розвивати наскрізний підхід до міських професій і міського планування. Сприяти розвитку культури та спадщини, щоб зробити це можливістю для економічного розвитку, уникаючи при цьому ризикованого туризму для місць та відчуження місцевого населення. Розвивати зв'язки та співпрацю для сприяння обміну інформацією щодо планування стійких і креативних міст.

Застосування сучасних інноваційних підходів, методологій та технологій (у тому числі Інтернету речей, хмарної інфраструктури, Blockchain, Mobile ID, shareding economy, просування методики опрацювання даних великих обсягів (Big Data), нормативно-правового врегулювання принципів "цифровий за замовчуванням", "одноразове введення інформації" та "сумісність за замовчуванням", а також застосування перспективних форм організації виконання завдань і проектів розвитку електронного урядування, зокрема публічно-приватного партнерства, сприятимуть формуванню ефективної системи електронного урядування в Україні для задоволення інтересів та

потреб фізичних та юридичних осіб, вдосконалення системи державного управління, підвищення конкурентоспроможності та стимулювання соціально-економічного розвитку країни [4].

Зелене будівництво є одним із заходів, запропонованих для пом'якшення значного впливу будівельного фонду на навколишнє середовище, суспільство та економіку. Однак бракує систематичного огляду цієї великої кількості досліджень, що має вирішальне значення для майбутніх починань та регламентації на законодавчому рівні [5].

Отже, впровадження нових екологічно безпечних технологій, зниження ресурсо- та енергоємності економіки великого міста, запобігання забрудненню замість того, щоб ліквідовувати його наслідки, реальна екологічна відповідальність та відшкодування повною мірою шкоди, завданої довкіллю, впровадження соціальної відповідальності приватного підприємництва та залучення широкого кола громадськості до прийняття екологічно виважених рішень є сьогодні одним із найбільш важливих завдань. Для поліпшення екологічної безпеки територій необхідна послідовна реалізація цілого комплексу організаційно-технічних, інноваційних та інших екологічних заходів із обов'язковим визначенням соціального оптимуму якості середовища, досягнення якого буде супроводжуватись зростанням екологічних витрат і значним підвищенням вимог суспільства до ощадливого природокористування у контексті сталого розвитку. Отже, проведений аналіз засвідчив, що своєрідним атрибутом екосистеми великого міста є багатоаспектність, складність та неперервність розвитку. Це свідчить про необхідність формування в містах якісно нового, безпекового середовища, яке увиразнює унікальні особливості та характеристики урбанізованих територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 2019 № 722/2019. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text

2. Voronkova Valentyna, Kaganov, Yuriy, & Metelenko, Natalia. Conceptual basis of «the digital economy forsite model»: european experience. HUMANITIES STUDIES : Collection of Scientific Papers / ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house «Helvetica», 2022. 10 (87). 9–19.

3. Voronkova, Valentyna, Nikitenko, Vitalina & Vasyl'chuk, Gennadiy. European paradigm of socially responsible governance as conditions for exiting the COVID-19 pandemic crisis. *Освітній дискурс* : збірник наукових праць / гол ред. О. П. Кивлюк. Київ : ТОВ Науково-інформаційне агетство «Наука-технології-інформація», 2022. № 39 (1–3). С. 26–36.

4. Воронкова В., Нікітенко В. Креативне місто як чинник розвитку цифрового суспільства. *Комунальне господарство міст*. Серія: Економічні науки. Харків. 2022. Том 2, № 169. С. 57–64. Voronkova, Valentina, Kaganov, Yuriy, & Metelenko, Natalia. Formation of digital society and digital man values in the globalization conditions and Industry 4.0. Humanities studies: збірник наукових праць / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica", 2022. 11 (88). С. 16–25.

5. Kyrychenko Mykola. The impact of digital technologies on the development of human and social capital in the conditions of the digitalized society. Humanities Studies. 2019. 1 (78). С. 108-129.Nikitenko Vitalina. Evolution and further development of the real world in the conditions of technological changes in the context of socio-philosophical discourse. *Humanities studies* : зб. наук. пр. / Запоріз. нац. ун-т. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 4 (81). 60–73. Олтрейд Дагого. Нове мислення. Від Айнштейна до штучного інтелекту: наука і технології, що змінили світ / пер. з англ. І. Возняка. Харків : Віват, 2021. 368 с.

6. Oleksenko, R., Bortnykov, Y., Bilohur, S., Rybalchenko, N., & Natalia, M. Transformations of the organizational and legal mechanism of the Ukrainian state policy in tourism and hospitality. Cuestiones políticas. 2021. 39 (70). 768–783.

7. Oleksenko, R., Bilohur, S., Rybalchenko, N., Verkhovod, I., & Harbar, H. The ecological component of agrotourism development under the COVID-19 pandemic. Cuestiones políticas. 2021. 39 (69). 870–881.

Ростолопа Денис Григорович,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня, ЕМРМ-22-1
Науковий керівник:
Мацелюх Наталія Петрівна,
д-р екон. наук,
професор кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

МІСЬКІ БЮДЖЕТИ ДЛЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Децентралізація влади та створення об'єднаних територіальних громад є чи не найбільш успішною реформою за тридцять років незалежної України, тому що у процесі реалізації реформи об'єднані територіальні громади (ОТГ) отримали нові повноваження, але разом з ними залишились роками не вирішені проблеми, зокрема це прогалини у законодавчому забезпеченні вирішення низки нагальних питань, відсутність управлінського досвіду як на місцевому, так і загальнодержавному рівнях. Проблемою сучасного розвитку місцевого самоврядування в Україні слід визнати незадовільний стан справ у сфері місцевих бюджетів, зокрема збалансованості місцевих бюджетів та відповідної взаємозалежності між доходами та видатками для забезпечення сталого розвитку.

На сучасному етапі розвитку України найбільш актуальним стає питання сталого розвитку міст, що потребує зміцнення їх фінансової незалежності. Однак проблеми фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування щороку збільшуються. Постійна нестача фінансових ресурсів, нестабільність дохідних джерел місцевих бюджетів та їх залежність від бюджетних трансфертів на сьогодні потребує вирішення. Головним завданням бюджетної політики держави на довгострокову перспективу повинно стати створення умов для покращення бюджетного забезпечення територіальних громад і створення оптимальних міжбюджетних відносин які можна виконати завдяки місцевим бюджетам через які здійснюється перерозподіл валового внутрішнього продукту серед окремих регіонів, органів місцевого самоврядування та між соціальними групами населення. Наскільки ефективно і раціонально функціонує система місцевих бюджетів, залежить успішне здійснення фінансової політики взагалі та бюджетної політики зокрема. Основними питаннями, що потребують негайного вирішення, є наповнення дохідної частини місцевих бюджетів і, відповідно, належне фінансове забезпечення напрямів використання бюджетних коштів. Усі ці питання вимагають належного рівня теоретичного обґрунтування та практичного дослідження, особливо в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення економіки міст.

У науковій літературі проблеми місцевих бюджетів обговорюється останнім часом досить активно. У наукових працях Н. І. Власюк, Т. В. Мединська, М. І. Мельник, І. Н. Ширкевич, Л. О. Омелянович, В. С. Левченко, О. В. Гістева, Д. В. Фірсов, О. П. Кириленко, І. І. Єфремової, М. Карлін, І. О. Луніної та інших, значна увага приділена процесам формування коштів місцевих бюджетів та напрямкам використання цих коштів. Вищезазначені українські вчені здійснювали дослідження економічної сутності місцевих бюджетів, їх особливостей, зосереджували увагу на питаннях підвищення ефективності формування доходів місцевих бюджетів України, розподілу бюджетних ресурсів між рівнями влади.

Місцеві бюджети є важливою частиною бюджетної системи України, вони забезпечують органи державної влади та місцевого самоврядування кошти, необхідні для виконання своїх функцій.

Доходи державного і місцевих бюджетів є базисом для виконання владними інституціями своїх функціональних повноважень щодо: забезпечення оборони і безпеки держави; верховенства права й громадського порядку; надання суспільних послуг і благ у сфері охорони здоров'я, освіти, соціального захисту тощо. Податкові надходження становлять найбільшу частку бюджетних доходів [11].

Війна та запровадження воєнного стану на території України з 24 лютого 2022 р. посилюють актуальність завдання вдосконалення системи державних фінансів, підвищення ефективності алокації, перерозподілу та використання фінансових ресурсів. Податкова політика змушена адаптуватись до умов господарювання економічних суб'єктів. Держава на початковому етапі повномасштабної війни запровадила ряд фіскальних стимулів з метою підтримки економіки та споживання. Зокрема, з 17 березня 2022 р. тимчасово до завершення дії воєнного стану: знижено ставку податку на додану вартість (ПДВ) до 7 % для такої категорії товарів, як пальне (бензин, скраплений газ, інші нафтопродукти); скасовано сплату акцизу з пального; надано можливості фізичним особам – платникам єдиного податку I та II групи не сплачувати податок до бюджету; розширено обсяг річного доходу для III групи платників єдиного податку до 10 млрд грн; відсоткову ставку встановлено для таких платників у розмірі 2 % з обороту; надано право не сплачувати податок на землю в районах, де ведуться бойові дії; обмежено право контролюючих органів здійснювати перевірки тощо. Крім того, з 1 квітня запроваджено пільги для митного ввезення на територію України товарів платниками єдиного податку, передбачалось звільнення від оподаткування ПДВ, акцизом і митом транспортних засобів. Однак довготривалість війни та суттєве зростання дефіциту бюджету – у березні він становив 80.6 млрд грн, у квітні – 89.7 млрд грн, травні – 113.4 млрд грн, червні – 134.9 млрд грн зумовили підвищення фіскальної значущості податків і зборів. Тому з 1 липня

скасовано пільгове оподаткування транспортних засобів та повернуто повноцінне оподаткування імпорту. Заходи з часткової фіскальної консолідації дали змогу збільшити надходження до державного бюджету. Так, обсяг надходжень ПДВ з ввезених на митну територію України товарів збільшився на 8.3 млрд грн, суттєво зросли надходження мита – до 1.9 млрд грн [6; 7; 8; 9].

В умовах фінансової (бюджетної) децентралізації та на основі проведеного аналізу питання фінансової незалежності місцевих бюджетів залишаються невирішеним у нашому суспільстві. Останні роки формування й виконання місцевих бюджетів здійснюються в умовах обмеження фінансових ресурсів. Така ситуація вимагає термінових заходів щодо реформування місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин. За таких умов шляхами удосконалення фінансової незалежності місцевих бюджетів можуть бути: децентралізація бюджетної системи й управління фінансовими потоками на рівні місцевого самоврядування, також зменшення частки зосередження всіх фінансових ресурсів у держави; переважання стратегічних цілей і завдань розвитку територій над короткостроковими цілями й завданнями; відповідність видатків бюджетів фінансуванню основних напрямів розвитку територій; недопущення фінансових зловживань у процесі.

Реформування місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин в Україні неможливе без кращих світових практик з даного питання. Насамперед це стосується бюджетного планування, розвитку планування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу. Реформування міжбюджетних відносин в Україні має бути безумовна відмова від постійної дотаційності певних місцевих бюджетів за рахунок інших. Для вирішення проблеми наповнення дотаційних бюджетів слід використовувати альтернативні джерела: іноземні інвестиції, позикові кошти, гранти [13].

На етапі виконання бюджету до основних проблем слід віднести наступні проблеми: значна дефіцитність бюджетів та їх фінансування, суттєвий рівень Державного боргу і складність його обслуговування, невизначеність програмно-цільового методу формування бюджету. Одна з суттєвих причин дефіцитності бюджету – це незабезпеченням виконання планових показників, які не завжди відповідають економічним тенденціям, а видатки значно перевищують можливості акумулювання коштів. Існує ряд проблем з контролем за рухом грошових коштів, а саме: неефективне використання коштів бюджету; відсутність ефективного контролю за реалізацією бюджетних програм, що вимагає вирішення питань з посиленням контролю за цільовим використанням бюджетних коштів [14].

З метою сталого розвитку міст, необхідно здійснювати заходи, спрямовані на підвищення рівня збалансованості і прозорості бюджету, ефективності витрачання бюджетних коштів, удосконалення міжбюджетних відносин, забезпечення якісного виконання бюджетів усіх рівнів, здійснення дієвого

фінансового контролю. Взагалі необхідним є не тільки розробка прогнозних бюджетних показників на середньострокову перспективу але й визначення довгострокової бюджетної стратегії з урахуванням циклічності економічного розвитку, що підвищить керованість бюджетного процесу.

Основними напрямами збільшення доходів місцевих бюджетів є розвиток державно-приватного партнерства, запровадження прозорих процедур купівлі-продажу та оренди землі, індексація оцінки землі, підвищення заробітної плати, ліквідація заборгованості із заробітної плати та тіньових доходів, запровадження середньострокового планування місцевих бюджетів та участь громадськості у моніторингу ефективності використання фінансування тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тимчасовий порядок виділення та використання коштів з резервного фонду бюджету в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2022 р. № 175. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/timchasovij-poryadok-vidilennya-tavikoristannya-koshtiv-z-rezervnogo-fondu-byudzhetu-v-umovah-voyennogostanu-175

2. Про внесення змін до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 252 : постанова Кабінету Міністрів України Про внесення змін до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 252. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/provnesennya-zmin-do-punktu-1-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-11- bereznya-2022-r-252-693-170622

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15 березня 2022 року № 2120-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-%D0%86%D0%A5#Text

5. Міністерство фінансів України / офіційний сайт. URL : https://mof.gov.ua/uk (дата звернення : 20.11.2022).

6. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text (дата звернення : 20.11.2022).

7. Виконання місцевих бюджетів 2019. Державний вебпортал бюджету для громадян. Open budget / Міністерство фінансів України. URL : https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2019&budgetType=LOCAL (дата звернення : 20.10.2022).

8. Виконання місцевих бюджетів 2020. Державний вебпортал бюджету для громадян. Open budget / Міністерство фінансів України. URL : https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2020&budgetType=LOCAL (дата звернення : 20.11.2022).

9. Виконання місцевих бюджетів 2021. Державний вебпортал бюджету для громадян. Open budget / Міністерство фінансів України. URL : https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2021&budgetType=LOCAL (дата звернення : 20.11.2022).

10. Виконання місцевих бюджетів 2022. Державний вебпортал бюджету для громадян. Open budget / Міністерство фінансів України. URL : https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=26000000000 (дата звернення : 20.11.2022).

11. Західна О. Р., Беднарчук В. В., Млінцова А. О. Особливості місцевих бюджетів в умовах децентралізації бюджетної системи України. *Економіка, фінанси, право*. 2020. № 12. URL : http://efp.in.ua/uk/journal-article/543 (дата звернення : 21.11.2022).

12. Возняк Г. В. Особливості міжбюджетних відносин в контексті досягнення фінансової спроможності територіальних громад. *Світ фінансів.* 2017. Вип. 2(51). С. 17–28.

13. Крупка М. І., Кульчицький М. І., Коваленко В. М. Трансформація ролі доходів місцевих бюджетів як інструменту бюджетного механізму в контексті децентралізації. *Світ фінансів.* 2018. № 3(56). С. 7–18.

14. Письменний В. В. Міжбюджетні трансферти як інструмент фінансового вирівнювання територій. *Економіка та держава.* 2017. № 6. С. 24–30.

15. Сірик З. О., Жук П. В. Інвестиційний потенціал територіальних громад: суть поняття та питання управління. *Регіональна економіка.* 2017. № 2. С. 16–22.

Ляшок Тетяна Олександрівна,
здобувачка вищої освіти третього
(бакалаврського) рівня, група ОБП-20-1
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ В КОНТЕКСТІ ПРІОРИТЕТІВ ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ

Під час війни українське суспільство стає все більш згуртованим та дружнім. На цей момент, в Україні зник поділ на соціальні групи, політичні сили, професійні угрупування або навіть поділ на групи за інтересами. Кожен українець, за рідким винятком, працює на єдину ціль, на спільну мету – перемогу нашої країни.

Водночас позитив та патріотизм, які прокладають шлях до перемоги, не мають заважати здоровому раціоналізму, який є не тільки гарантією ефективності управління військовою логістикою, а й основою майбутнього відновлення економіки та повоєнної відбудови України.

Значущою частиною раціональності є розробка ефективної системи скоординованої взаємодії між місцевим самоврядуванням та органами державної влад з врахуванням принципу субсидіарності.

Зокрема, важливим аспектом зазначеного обґрунтування є налагодження належно скоординованої взаємодії між державними органами влади та місцевого самоврядування з урахуванням принципу субсидіарності. Це стає ще більш важливим в умовах воєнного стану, оскільки всі ланки владної ієрархії природно прагнуть до централізації прийняття управлінських рішень. Тому безумовним пріоритетом сьогодні є визначення першочергових завдань, які необхідно покласти на органи місцевого самоврядування регіональних та територіальних громад, щоб, з одного боку, забезпечити максимальну ефективність управління ними ресурсним потенціалом своїх відповідних територіях, а з іншого боку, координувати діяльність усіх установ влади, щоб вчасно задовольнити нагальні потреби прифронтової лінії та відновити економіку.

Насамперед у цьому контексті слід звернути увагу на переміщення підприємств зі східного регіону до центрального та західного регіонів та переміщення населення. Саме тут земство стикається з найбільшими викликами війни. По-перше, ми говорили про налагодження координації з префектурною та окружною військовою адміністрацією для забезпечення переміщення

підприємств та тимчасового розселення внутрішньо переміщених осіб. У найближчому майбутньому це може супроводжуватися створенням сприятливих умов для тривалого проживання для тих, хто вирішить залишитися в місці переселення на тривалий час або навіть назавжди.

З огляду на це першочерговим завданням місцевої влади має бути розробка ефективної системи моніторингу ВПО та переміщених підприємств, включаючи класифікацію їх на три основні категорії: 1) Транзитні особи (ті, хто поселяється в нових громадах на короткий період часу). період: від кількох днів до кількох місяців, потім виїжджають в інші громади чи райони, або виїжджають за кордон); 2) групи тимчасових мешканців (очікувана тривалість проживання на території громади – від кількох місяців до року (залежно від про перспективи завершення бойових дій та можливість повернення додому); 3) переміщення переміщених осіб з метою зміни місця проживання з орієнтацією на постійне проживання, у тому числі безповоротне переміщення їх бізнесу зі сходу чи півдня країни до центру чи заходу.

Ці три категорії громадян і підприємців мають свої потреби та особливості, які повинні враховуватися земствами тих регіональних громад, на території яких вони тимчасово проживають, при формуванні поточних планів і довгострокових стратегій розвитку. Тому для першої категорії громадян необхідно лише створити прийнятні умови для тимчасового проживання, зокрема доступ до якісних побутових послуг, забезпечення продуктами харчування, підключення до мережі Інтернет. Як правило, це найкраще забезпечується у великих містах або середніх регіональних центрах поблизу кордонів держав-членів ЄС.

Ці три категорії громадян і підприємців мають свої потреби та особливості, які повинні враховуватися земствами тих регіональних громад, на території яких вони тимчасово проживають, при формуванні поточних планів і довгострокових стратегій розвитку. Тому для громадян 1 категорії необхідно лише створити прийнятні умови для їх тимчасового проживання, зокрема доступ до якісних побутових послуг, забезпечення продуктами харчування, підключення до мережі Інтернет. Як правило, це найкраще забезпечується у великих містах або середніх регіональних центрах поблизу кордонів держав-членів ЄС.

Друга категорія (ті, хто орієнтується на тимчасове перебування в нових громадах на термін до одного року) потребує більшої уваги з боку місцевої влади. По-перше, очікуваний термін проживання у них довший, ніж у представників першої категорії, що потребує додаткових зусиль для створення належних житлово-побутових умов, а по-друге, ці люди (зокрема, підприємці) можуть зробити вагомий внесок в економічний розвиток громади, особливо якщо вони є висококваліфікованими фахівцями важливих спеціальностей. Деякі з них можуть навіть вирішити залишитися в новому мікрорайоні

на довше, або оселитися тут назавжди, потрапивши таким чином до третьої категорії. Тому рекомендується поєднувати тимчасове влаштування осіб другої категорії з потенційним місцем їх роботи (в тому числі з урахуванням перспективи розгортання потужностей підприємства, що переміщується). Для цього використовуються як наявні гуртожитки та готелі (переважно у великих містах і навколо них), так і будуються нові тимчасові житла в приміській або сільській місцевості. У деяких випадках, особливо коли є можливість продовжити термін проживання до кількох років, може навіть варто розпочати будівництво нового постійного житла, яке повинно перебувати у комунальній власності (може бути використане як соціальне житло в майбутньому) або передано неприватизоване право на сімейне проживання).

На кінець третя група (внутрішньо переміщені особи або підприємці, які через різні обставини не планують повертатись), вимагає особливого ставлення до себе. Перш за все, якщо йдеться про представників бізнес-середовища, то місцева влада громад (чи навіть регіонів), де представлені такі громадяни, має чітко визначити пріоритетні напрями підприємницької діяльності відповідно до стратегічних завдань розвитку певної громади чи регіону та отримає Пріоритетну підтримку від органів місцевого самоврядування. По-друге, для таких підприємств вже сьогодні слід розпочинати роботу зі створення достатньої виробничої інфраструктури, наприклад створення індустріальних, промислово-технічних і наукових парків, промислових зон тощо. Третє – налагодити ефективний механізм координації переміщення підприємств і роботодавців. Для цього необхідно будувати нові житлові будинки, де можуть бути розміщені нові промислові об’єкти та індустріальні парки, ініціювати розвиток відповідної соціальної, інженерної та маркетингової інфраструктури.

У цьому сенсі можна навіть говорити про формування певної галузевої спеціалізації (переважно в інноваційних галузях сучасного машинобудування та військової промисловості) або агропромислової спрямованості (переважно у переробці сільськогосподарської продукції, зберіганні, розгортанні сільськогосподарських логістичних мереж, розгортанні аграрних логістичних мереж тощо).

Оптимізація процесу просторового розміщення переміщення бізнесу та ВПО тісно пов’язана з модернізацією стратегій соціально-економічного розвитку громад і територій, які їх приймають. Крім того, у конкретній стратегії мають бути описані пріоритетні напрямки створення продовольчих резервів на території Співтовариства та основні заходи щодо зменшення пов’язаних з ними ризиків безпеці, особливо з урахуванням досвіду, набутого Україною під час війни. в першу чергу це стосується створення якісних систем територіальної оборони, налагодження ефективної взаємодії з командуванням військових частин з метою розміщення на території громади належним чином захищених складських та матеріально-технічних об’єктів, які могли б використовуватися у військових цілях у майбутнє.

Нарешті, ще однією важливою функцією територіальних громад та їх земських установ, яку виконують в умовах воєнного стану, є активізація співпраці з донорськими організаціями європейських країн у розвитку та модернізації інфраструктури відповідних громад, а також Реалізація післявоєнних проектів соціально-економічного розвитку, що готуються. Адже у випадку бойових дій на півдні та сході нашої країни європейські партнери переважно змінили свою орієнтацію на військову підтримку нашої країни та допомогу біженцям, які змушені залишити свою країну. Це створило певний «інституційний вакуум» щодо формування засад повоєнного соціально-економічного розвитку України, особливо сучасних європейських цінностей у контексті інтеграції нашої країни до Європейського Союзу та адаптації до внутрішньої української суспільної ґрунт. Тому після завершення активної фази війни, особливо якщо вона триватиме деякий час, ми можемо опинитися в ситуації, коли значна частина українського суспільства та представників влади не будуть готові переходити на «мирну орбіту». Це загрожує розповсюдженням так званого «афганського синдрому», коли для багатьох природніше жити в ситуації постійної небезпеки, активних бойових дій і підготовки до наступних військових дій, ніж мирне життя, все це сім'я, фінансові та соціальні проблеми (особливо, коли влада не змогла вчасно налагодити безболісний перехід до повоєнного життя).

Тому Україна сьогодні має активізувати співпрацю з європейськими партнерами, як державними структурами, так і інститутами громадянського суспільства, для розгортання нових програм і проектів, спрямованих на підготовку наших можновладців і співгромадян до повоєнного соціально-економічного етапу. Одними з головних ініціаторів у цьому мають виступити територіальні громади та їхні органи місцевого самоврядування, особливо коли йдеться про громади та регіони, розташовані далеко від зони бойових дій, але поблизу кордонів ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Куропась І. Територіальні громади в умовах воєнного стану: як забезпечити ефективне управління в контексті приорітетів повоєнного розвитку. *Сила тилу Україна*. 2022. URL : https://www.prostir.ua/?news=terytorialni-hromady-v-umovah-vojennoho-stanu-yak-zabezpechyty-efektyvne-upravlinnya-v-konteksti-priorytetiv-povojennoho-rozvytku

2. Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство.* 2022. № 42. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1621

3. Місцеве самоврядування під час воєнного стану. *Асоціація міст України.* 2022. URL : https://auc.org.ua/novyna/misceve-samovryaduvannya-pid-chas-voyennogo-stanu

Адамовська Аліна Іванівна,
здобувачка вищої освіти третього
(бакалаврського) рівня, група ОБП-20-1
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Початок XXI століття стало справжнім випробування на міцність для української держави та суспільства. Помаранчева революція 2004–2005 років, Революція Гідності 2013–2014 років, агресія Росії та тимчасова окупація нею Криму і частини Донецької та Луганської областей в 2014 році, а також велика відкрита війна Росії проти України в 2022 році. Кожне потрясіння відкривало для України нові можливості, проте також породжувало виклики та завдавало втрат.

Відкрита агресія РФ проти України, що переросла у тотальну війну, призвела до страшних руйнувань українських міст та сіл, знищення критичної інфраструктури у багатьох громадах та регіонах, мільйонів вимушених переселенців, суттєвих зсувів у демографічній ситуації в різних регіонах. Діяльність органів місцевого самоврядування територіальних громад в складних умовах війни, безкорислива допомога громад і регіонів найбільш постраждалим територіям показали правильність попередньої політики у сферах децентралізації та регіонального розвитку. Проте війна дуже сильно вплинула на всі складові внутрішньої політики держави взагалі, та державної регіональної політики зокрема [1].

Розвиток держави залежить від різних чинників, але ключовими є суверенітет на своїй території, кількість та структура населення, спроможність національної економіки, інфраструктура, що з’єднує державу. На основі аналізу об`єктивної ситуації , визначення внутрішніх переваг та обмежень, врахування можливих ризиків та загроз зовнішнього характеру, компетентні органи влади держави формують та реалізовують політику. Відтак розробка нової політики щодо регіонального розвитку потребує такого всебічного аналізу та оцінки нинішньої ситуації, яка пов`язана з війною та її впливу на ситуацію в Україні в цілому та у регіонах і територіальних громадах. Це зокрема:

1. Окупація української території. Станом на середину листопада 2022 року значна частина української території є окупованою, на значній частині проходять активні бойові дії, звільнені території частково заміновані.

2. Вимушена міграція. Мільйони українців покинули свої домівки , як у регіонах, де тривали чи тривають бойові дії, так і в тих, де не було бойових дій. Значна частина виїхали за кордон. Станом на травень 2022 року понад 11 мільйонів українців були змушені покинути місця свого постійного проживання.

3. Руйнування інфраструктури. За час війни Росія зруйнувала тисячі об'єктів інфраструктури(руйнування продовжується досі, тому точну кількість зруйнованого зараз не можливо оцінити), у тому числі тих, які є дуже важливими для відновлення регіонів та їх розвитку – аеропорти, мостові переходи, житло та об`єкти соціального характеру для повернення людей.

4. Втрата транзитного потенціалу. До війни Україна позиціонувала себе, як потужна транзитна держава, міст між Європою та Азією. Через Україну проходили низка міжнародних транспортних коридорів, ще кілька планувалось для будівництва. У нинішній ситуації цей потенціал втрачено напевне на довго, що в свою чергу прирікає на суттєве скорочення економічних можливостей для розвитку більшості українських територій, прилеглих до російського та білоруського кордонів [2].

Все це вимагає по-новому оцінити нині чинні планувальні документи, оцінити наші нові обмеження, викликані війною та нові можливості від набуття кандидата на членство у ЄС та підготувати реалістичні, але водочас амбітні плани відновлення та розвитку країни, розуміючи при цьому, що такі плани є частиною державної регіональної політики. Водночас ми не можемо забувати про якомога швидше налагодження регіональної економіки умовного тилу, яка є важливим фактором нашої стійкості у війні.

І до війни в Україні політики і експерти, прості україці, розуміли, що українські регіони суттєво відрізняються між собою за різними об'єктивними показниками, проте сьогодні до цих ідентифікованих об`єктивних показників, додалась ще одна ознака, яка має найбільші впливи на майбутнє регіонального розвитку – близькість регіонів до Російської Федерації та Білорусі, а відтак рівень вірогідності бути атакованими з боку цих країн. Близькість російського та білоруського кордонів стала сьогодні чи не найбільшим обмежуючим фактором для повернення вимушених переселенців у ці прикордонні території та відкриття якогось виробництва.

З огляду на це варто планувати можливу спеціалізацію регіонів цих макрорегіонів, визначати найбільш оптимальну структуру регіональної економіки, розміщення виробничих потужностей, планувати систему розселення та переглядати транспортні коридори і логістику між цими макрорегіонами [3].

Пріоритети та етапи відновлення можна визначити наступні:

1. Одним із важливих чинників територіальної згуртованості України є міцний каркас головних міст: Київ – північ, Львів – захід, Харків – схід, Дніпро – центр, Одеса – південь. Відновлення цього каркасу, з`єднання цих

міст між собою, досягнення максимального взаємодоповнення економік, освітнього та культурного простору цих міст є запорукою цілісності України та її прискореного розвитку, тому є пріоритетом номер один у відновленні. В рамках цього пріоритету на першому етапі потрібні швидкі кроки у таких напрямах:

– відновлення комунікацій у рамках Київської агломерації;

– відновлення злітно-посадкових смуг та обладнання аеропортів Києва для прийняття критично-важливих вантажів та міжнародного авіасполучення;

– відновлення логістичних центрів навколо Києва, які здатні приймати та накопичувати вантажі з-за кордону.

2. Відновлення регіонів потребуватиме швидкої доставки критично важливих вантажів та з`єднання ключових міст – логістичних центрів з Києвом та іноземними країнами, тому пріоритетним є відновлення можливостей для прийняття транспортних літаків аеропортами у Харкові, Одесі, Дніпрі, Львові, Вінниці.

3. Відновлення уражених територій, тобто територіальних громад чи їх частин, що постраждали від ведення бойових дій на їх території чи ракетно-бомбових/артилерійських уражень.

4. Має бути розгорнуто мережу модульних підприємств з виробництва сучасних будівельних матеріалів в Україні по можливості максимально близько до територій з найбільшими руйнуваннями. Це дасть змогу використати місцеву сировину та дати робочі місця тим людям, які залишились після війни без роботи.

5. Відбудова соціальної інфраструктури. Відновлення зруйнованих шкіл має здійснюватись, виходячи із нових потреб та нових вимог до шкільних приміщень. Частково варто розглянути можливість адаптації до потреб освіти інших громадських приміщень у громадах, які залишились не ушкодженими – будинки культури, торгові центри, чи щось інше.

6. Відновлення пошкоджених мереж електро-, газопостачання, максимальна переорієнтація із традиційного газопостачання на електроенергетику – атомна енергія плюс зелена енергія [4].

Варто зазначити, що 21 квітня 2022 року Указом Президента України №266/2022 було утворено «Національну раду з відновлення України від наслідків війни». Відповідно до затвердженого Положення про цю раду, її основне завдання*:* «розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, який, зокрема, передбачатиме відновлення і розбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв’язку, військової інфраструктури і військово-промислового комплексу, структурну модернізацію та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об’єктів культурної спадщини».

Враховуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що війна завдала жахливої шкоди кожному українцю, українським регіонам, територіальним громадам. Україна потребує повоєнного відновлення, планування якого можна і потрібно готувати уже зараз. Україна отримала шанс на прискорене здобуття членства в ЄС, тому планування відбудови та регіонального розвитку уже сьогодні потрібно гармонізувувати з європейськими правилами, здобувати тут досвід та формувати довіру зарубіжних партнерів до наших планів та їх реалізації.

В умовах ослаблення органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, викликані війною, зростають ризики щодо вчасності, комплексності та реалістичності підготовлених планів відновлення, тому потрібна ефективна координація зусиль усіх учасників процесу планування. Ця роль може бути виконана Національною радою з відновлення України від наслідків війни, яка водночас не може і не має замінити собою органи виконавчої влади, відповідальні за реалізацію політики відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. URL : https://jurliga.ligazakon.net/news/211039_status-vnutrshno-peremshcheno-osobi-v-ukran

2. URL : https://galinfo.com.ua/news/tsentr_shidnoievropeyskyh_studiy_sklav_portret_ukrainskogo_bizhentsya_v_polshchi_385102.html

3. Бєлєнький П. Ю., Другов О. О. Регіональна політика збалансованого соціально-економічного розвитку. Регіональна економіка. 2005. № 1. С. 96–106.

4. URL : https://www.minregion.gov.ua/press/news/opublikovani-rezultaty-doslidzhennya-spromozhnostej-u-sferi-publichnogo-investuvannya-v-ukrayini/

Гоменюк Анастасія Миколаївна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ОБП-20-1
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

СТАЛИЙ РОЗВИТОК МІСТ НА ОСНОВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Серед основних пріоритетів побудови сучасних моделей розвитку національних економік є сталість та досягнення нової якості соціально-економічного зростання. Сьогодні Україна рухається у євроінтеграційному напрямку, саме це спричиняє зміни в економічному та соціально-культурному розвитку держави.

Сталий розвиток – це процес розбудови держави на основі узгодження та гармонізації економічної, соціальної та екологічної складових, спрямований на задоволення потреб населення на сучасному етапі та з урахуванням інтересів майбутніх поколінь [1]. Концепція сталого розвитку на місцевому рівні має на меті [4]:

- підвищення рівня й якості життя населення;
- модернізацію системи локального ринку, тобто фінансово-ресурсне забезпечення місцевого виробництва, розвиток інфраструктури ринку;
- проведення інституціональних та структурних реформ у підприємницькій сфері;
- розвиток та посилення конкурентоспроможності суб’єктів підприємницької діяльності;
- покращення інвестиційної привабливості міста та його інвестиційний розвиток;
- поглиблення міжсекторального та міжгалузевого співробітництва;
- накопичення інтелектуального-кадрового потенціалу.

Без залучення провідних інновацій та технологій розвиток міст критично неможливо забезпечити, і з посиленням цифровізації така залежність лише буде посилюватися. Впровадження техніко-технологічних продуктів вимагає підготовленої інфраструктури і готовності міських жителів їх активно використовувати. Усвідомлення сильних сторін інновацій урядом сталось через розробку ними державної політики, орієнтованої на сприяння інноваціям. Цей процес спостерігається в усьому світі, хоча в деяких регіонах інноваційний дух сильніший, ніж в інших. Незважаючи на різні економічні, соціальні,

освітні та політичні характеристики Бразилії та Німеччини, обидві країни змогли створити умови, які уможливили народження численних успішних інноваційних галузей [3].

Прогресивний світовий досвід свідчить, що для стратегічного розвитку міста варто [4, с. 1295–1308]:

1. Сформувати міську систему відкритих даних, тобто забезпечити прозорість та відкритість роботи органів місцевого самоврядування.

2. Розширити сферу електронної демократії, наприклад впровадити подання електронних звернень та консультацій, чат-бот технологій у роботу міських служб, що вже є властивим для деяких міст України.

3. Спричинити розвиток міських електронних сервісів, а саме: збільшення кількості безготівкових способів оплати, запровадження процедур електронної ідентифікації особи при отриманні місцевих послуг (в чому Україна має теж значний успіх, оскільки більшість послуг можна оплатити онлайн).

4. Впровадити цифрову медицину, тобто створити єдиний інформаційно-аналітичний простір для пацієнтів і лікарів, сприяти розвитку телемедицини (портал психологічної допомоги під час війни, онлайн-консультації більшості приватних клінік, онлайн-діагностика захворювань, оцінка стану свого здоров'я та подальші рекомендації від Аптеки Низьких Цін, отримання результатів аналізів на електронну пошту чи через електронну мережу від більшості лабораторій свідчить про успішний розвиток даного напрямку в нашій країні).

5. Сприяти діджиталізації міського транспорту: запровадити безготівкові розрахунки при сплаті транспортних послуг, автоматизацію сплати послуг авто паркування та ін. (наприклад як застосунок «Київ Цифровий»).

6. Сформувати цифрову інфраструктуру – створити комплексну міську систему відеоспостереження, стандартизацію обробки та зберігання інформації, створити зони Wi-Fi, що теж є притаманним деяким містам України, та ін.

Лідерами у впровадженні та розширенні сфер застосування інновацій і технологій вважаються Сінгапур, Нью-Йорк, Барселона, Гонконг, Відень, Стокгольм. Для них притаманні більшість автоматизованих послуг, що постійно вдосконалюються та розширюються. У цих містах є багато спільних напрямків розвитку, які передбачають підвищення якості публічних послуг та підвищення довіри до них громадян, автоматизацію адміністративних процедур, покращення роботи громадського транспорту, популяризацію телемедичних послуг, зменшення енергоспоживання та викидів парникових газів, покращення утилізації відходів. ефективності, зниження рівня злочинності [5].

Наприклад, особливостями стратегічного розвитку Нью-Йорка є дистанційне отримання соціальних та публічних послуг, використання робототехніки у громадських місцях, автоматизація системи контролю дорожнього руху, впровадження штучного інтелекту для подолання та передбачення злочинів.

В Барселоні зі свого боку для моніторингу та управління дорожнім рухом використовують інтернет-засоби, забезпечують громадські місця телекомунікаційними ліхтарями із власними IP-адресами, використовують датчики контролю наповненості сміттєвих баків, а також обладнують майданчики паркування та скупчення людей мінісенсорами.

Проте стратегічний розвиток міста не може базуватися на окремих техніко-технологічних чи інших впровадженнях, тому потребують відповідного моделювання. Важливо визначитися з напрямком стратегічного плану та вибрати необхідні інструменти в процесі реалізації. Прогресивний світовий досвід демонструє пріоритетність інформаційно-цифрового, технологічно-інфраструктурного, організаційно-економічного, інституційно-проєктного, фінансово-інвестиційного напрямів забезпечення стратегічного розвитку міст. Незважаючи на необхідність розвитку інформаційного та цифрового потенціалу, важливим є розвиток інфраструктури відповідно до світових технологічних трендів. Йдеться про створення інженерно-інноваційних систем для розвитку розумної інфраструктури, формування технологічних платформ для інноваційної діяльності, збільшення масштабів інформаційно-комунікаційної діяльності об’єктів соціальної інфраструктури, створення інженерних центрів для реалізації конкурентного потенціалу міст, активізацію центрів інженерних технологій. Діяльність із впровадження сучасних технологій. Також важливими є організаційно-економічні зміни у розвитку міста, узгодження бізнесу з розширенням громадського контролю та покращення бізнес-середовища. Зокрема, це вимагає забезпечення інтеграції муніципальних реєстрів із національними інформаційними системами, підвищення участі мешканців міст у існуючих інструментах електронної демократії, органи місцевого самоврядування в поєднанні з бізнес-середовищем демонструють інноваційні рішення та підтримують їх поширення, забезпечуючи реалізацію планів підвищення рівня зайнятості міського населення у високотехнологічних секторах економіки. Головною метою інституційних реформ є упорядкування та підвищення прозорості муніципальної системи. Залежність будь-якого заходу від фінансової та інвестиційної підтримки добре відома і буде лише зростати в міру збільшення масштабу розробки та впровадження. Тут відзначимо пріоритетне значення таких заходів, які демонструватимуть стратегічний розвиток міста: бюджетно-ресурсне забезпечення інноваційних інвестиційних проектів з розвитку інформатизації та цифровізації муніципальних систем, створення міського фонду венчурного капіталу для забезпечення інноваційних фінансування проектів, формування бюджетних і небюджетних міських центрів підтримки інновацій і технологій. Водночас у місті має бути створена система ефективного моніторингу та контролю за використанням бюджетних коштів, для чого бажано залучати місцеві громадські організації та зовнішні агенції (зокрема, міжнародні) для створення позитивного іміджу

в цьому. Зовнішня фінансова та інвестиційна підтримка також є пріоритетом, національні інститути управління можуть надаватися шляхом реалізації національних стратегій і планів, а також можуть надаватися міжнародними організаціями у формі грантів або пільгових позик.

Отже, світовий досвід багатьох прогресивних міст підтверджує, що для досягнення необхідних результатів потрібні значні ресурси та системні інституційні та структурні реформи. Проте це все має відбуватися в контексті економічного розвитку всієї країни, адже розвиток окремих міст неможливий без національної та міжрегіональної підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Устименко В. А., Джабраілов Р. А. Правове забезпечення сталого розвитку регіонів України. *Економіко-правові аспекти сталого розвитку: держава, регіон, місто* : матеріали Першої міжнародної науково-практичної конференції, 7 червня 2019 р., м. Київ / наук. ред. В. А. Устименко; НАН України; Ін-т економіко-правових досліджень. Київ, 2019. С. 181.
2. Etzkowitz, H., Webster, A., & Gebhardt, C., & Terra, B.R.C. (2000). Майбутнє університету та університет майбутнього: еволюція вежі зі слонової кістки до парадигми підприємництва, рез. Пол., 29. 313–330.
3. Vasyltsiv T., Levytska O., Lupak R., Kunytska-Iliash M., Gudzovata O., Zaychenko V., Mulska O. Understanding crea-tive, information and knowledge determinants of the economic growth of the EU regions within smart development strategies. Man-agement Science Letters. 2021. Vol. 11. Issue 4. P. 1295–1308.
4. Маркевич К., Сіденко В. Smart-інфраструктура у сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи україни. Київ, 2021. URL : https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-SMART-%D0%A1YTI-SITE.pdf

Канило Ангеліна Ігорівна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ОБП-20-1
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК РЕГІОНІВ

На цьому етапі Україна продовжує свої зусилля щодо реалізації євроінтеграційного процесу щодо розвитку місцевої та регіональної демократії відповідно до основних положень Європейської хартії самоврядування. Децентралізація – одна з найуспішніших реформ, які зараз ефективно впроваджуються в країні. Вона охоплює різні сфери: освіту, охорону здоров'я, містобудування, державну реєстрацію, надання адміністративних послуг, соціальну сферу, сферу земельних відносин тощо. Основою цієї реформи є фіскальна децентралізація, яка передбачає процес розподілу функцій, повноважень, фінансових ресурсів і відповідальності між центральним і місцевим управлінням, результатом якого є не лише підвищення ефективності та скорочення управління бюджетними коштами на місцях, рівень, але вплив центральної влади на розвиток регіонів і регіональних економік також зменшується. Основним завданням децентралізації є зміцнення самостійності територіальних громад та підвищення рівеня соціально-економічного розвитку регіонів в цілому [2].

Фінансова децентралізація стартувала у 2015 році зі змінами до Бюджетного та Податкового кодексів України та деякі важливі поправками до законів, зокрема про передачу органам місцевого самоврядування додаткових бюджетних повноважень і стабільних джерел доходів для їх реалізації; стимулювання територіальних громад до об'єднання та переходу на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом з відповідним ресурсним забезпеченням на рівні міст обласного значення, запровадження правових засад формування спроможних територіальних громад шляхом підвищення їх фінансової та економічної спроможності тощо. Зазначені законодавчі акти надають місцевим органам влади розвиток і затвердження перспективного плану розвитку потенціалу в регіоні.

Бюджетна децентралізація є однією з визначальних передумов формування фінансової незалежності територіальних громад. Вона представляє собою комплексну систему заходів щодо створення і використання фінансових

ресурсів місцевих і державного бюджетів, відображає суспільно-економічні відносини щодо розподілу і перерозподілу грошових ресурсів, опосередковує рух грошової маси, що знаходиться у володінні територіальних громад. Одним з її основних завдань є забезпечення формування такого рівня фінансування територіальних громад, який би надавав місцевому самоврядуванню можливість фінансувати виконання функцій поточного і капітального характеру.

Факти зростання місцевих бюджетів окремими регіонами України є прямим підтвердженням позитивних результатів реформи з фінансової децентралізації. Загалом по регіонах України, станом на 1 січня 2017 року залишки на рахунках місцевих бюджетів, становили 52 млрд грн, порівняно з показниками 2016 року, а саме з 35 млрд грн. місцеві бюджети збільшуються, в тому числі, за рахунок державних субвенцій, що мають чітке функціональне призначення. В Державному бюджеті 2017 року, збільшено розміри освітньої субвенції на 8,1 млрд грн (з 44,5 млрд грн у 2016 р. до 55,5 млрд грн у 2017 р. Крім того, передбачено додаткову дотацію в розмірі 14,9 млрд грн із Державного бюджету місцевим бюджетам на охорону здоров'я та освіту) [7].

Бюджети об`єднаних територіальних громад містять загальний і спеціальний фонди. Більшу частку загального фонду місцевих бюджетів складають: офіційні трансферти, частка ПДФО, інші податки визначені законодавством. Найбільшу частку в спеціальному фонді місцевих бюджетів України належить власним надходженням бюджетних установ, офіційним трансфертам та окремим видам податків. Близько 60 % ПДФО надходить до місцевих бюджетів ОТГ, його питома вага була в місцевих бюджету раніше і зараз залишається в об`єднаних територіальних громадах. Це покращує фінансовий стан великих міст, маленьких міст і сіл [7].

Органи місцевої влади України в рамках власних бюджетів формують бюджетні призначення на конкретно визначені цілі, пов'язані із реалізацією програм і заходів згідно з Бюджетним кодексом, виходячи із планових показників власних доходів. При цьому кошти спеціального фонду місцевих бюджетів витрачаються на заходи, що передбачені рішенням про місцевий бюджет відповідно до чинного законодавства.

Стабільні високі доходи бюджету наразі дозволяють об`єднаним територіальним громадам забезпечувати нормальне функціонування міст, інвестувати гроші в свою модернізацію та розбудову. Не дивлячись на той факт, що бюджети ОТГ формуються більшою мірою на основі отриманих місцевих податків та зборів, надходить фінансування з державного бюджету на медичну, освітню галузі, на які спрямовуються певні субвенції із бюджету держави. Такі кошти у вигляді субвенцій забезпечують вчасну виплату заробітних плат вчителям, медтчним працівникам та мінімального матеріального забезпечення функціонування освітніх закладів і лікарень

Мінрегіон запровадив фінансовий моніторинг спроможності об'єднаних територіальних громад. Основними його показниками є:

1) обсяги власних ресурсів в бюджеті громади на одного мешканця, що дозволяє бачити перспективу доходів завдяки обліку землі, нерухомості, акцизного податку і вказує на ефективність прийнятих управлінських рішень місцевими органами влади;

2) залежність громади від державного бюджету, її економічної автономності., що дозволяє робити висновки щодо свмостійності та спроможності ОТГ забезпечувати свої потреби;

3) витрати громади на управлінський персонал. Пояснюється це тим, що ефективність влади визначається якістю життя громади, відповідно у випадку якщо зростають доходи на управлінський персонал - повинні зростати і видатки на поліпшення інфраструктури території.

За цими показниками оцінюватиметься рівень ефективного розвитку ОТГ, що дасть змогу визначати потреби у залученні фінансових, інвестиційних, трудових ресурсів, приймати управлінські рішення щодо охорони здоров'я, освіти, планування території, покращення надання адміністративних послуг тощо. Такий моніторинг допоможе ОТГ правильно оцінити соціально-економічні перспективи розвитку території, самої громади [8].

Перевагами фінансової децентралізації є:

1. Отримання фінансової самостійності місцевими бюджетами.

2. Об'єднані територіальні громади отримали можливість перейти на рівень прямих міжбюджнтних відносин. Отже малі містечка, села, селища були змотивовані об'єднуватись і формувати спроможні громади, внаслідок чого мати переваги у формуванні самостійності в регіональному управлінні та самозабезпеченні.

3. Збільшена кількість податків і чітко визначено ту частину, що повинна залишатись на місцях, не зараховуючись до загальнодержавного бюджету. Таким чином місцеві органи отримали можливість вільно планувати доходи і визначати рівень пріоритетності видатків.

4. Було запроваджено нові види трансфертів. Ними стали базова дотація, освітня субвенція, медична субвенція, субвенція на забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру, реверсна дотація.

5. Крім Казначейських рахунків, місцеві органи влади отримали змогу розміщувати власні надходження в банківських установах, що дало можливість оперативніше керувати наявними коштами.

6. Місцеві органи влади отримали можливість, використовуючи спрощену процедуру, надавати місцеві гарантії та брати позики у міжнародних фінансових організацій.

Проте положення законодавства України фактично забороняють ОТГ вирішувати питання, повноваження на вирішення яких напряму не передбачено та не дозволено законом. Ці приписи унеможливлюють можливість здійснення ефективного локального підходу до правового регулювання статусу ОТГ, позбавляючи його предмета правового регулювання.

Відповідно, можна виділити наступні недоліки та проблеми фінансової децентралізації:

1. Неузгодженість та відсталість галузевих міністерств від поточних темпів децентралізації.
2. Нестача кваліфікованих кадрів.
3. Відсутність чіткої прописаної процедури реєстрації новоутворених громад.

Висновки. Децентралізаційні перетворення в Україні здійснюються в складних обставинах, що характеризуються наявністю системних ризиків зовнішнього та внутрішнього характеру. Аналіз ризиків розвитку на рівні окремих ОТГ та їх диференціація є обов'язковим інструментом управління, який повинен застосовуватися з метою належного реагування на загрози, які виникають в ході фінансової децентралізації та своєчасного нівелювання їх впливу та для виокремлення відповідних стратегічних векторів, концепцій та програм розвитку місцевого самоврядування.

У процесі децентралізації управління центральні органи влади повинні забезпечити місцевих органів влади виконувати свої повноваження, функції та завдання самостійно, беручи до уваги потреби та інтереси об'єднаних територіальних громад і при цьому ефективно використовувати бюджетні ресурси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI (із змінами і доповненнями на 17.08.21). URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17

2. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18 (дата звернення: 20.11.2022).

3. Розвиток державних фінансів України в умовах глобалізації : кол. моногр. / І. О. Луніна, О. О. Булана, Н. Б. Фролова та ін.; за ред. д-ра екон. наук І. О. Луніной; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2014. 296 с.

4. Проблеми розвитку фінансової системи України та шляхи їх вирішення : монографія / М. І. Карлін, Ю. В. Шулик, А. В. Кулай та ін.; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Карліна. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 364 с. ISBN 978-617-7181-15-7.

5. Еволюція фінансової системи ЄС: виклики та перспективи для України. URL : http://www. niss.gov.ua/articles/1671

6. Фінансова система національної економіки: проблеми розвитку та управління змінами [Текст]: у 3 т. Т. 1 / Я. Б. Базилюк та ін.; за ред. Т. І. Єфименко; Держ. навч.-наук. установа «Акад. фін. упр.». К. : ДННУ «Акад. фін. упр.», 2012. 892 с. ISBN 978-966-2380-36-1.

7. Пальчук В. Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації. *Україна: події, факти, коментарі*. 2017. № 6. URL : http:ubuviap.gov.ua./ images/ukraine/ 2017/ukr6.pdf

8. ГРОМАДна реформа: що дала децентралізація. *Економічна правда*. 2017. URL : http:/www.epravda.com.ua/columns/ 2017/0804/627740/

9. Сторонянська І. З., Беновська Л. Я. Просторові асиметрії економічного розвитку в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. *Економіка України.* 2018. № 2. С. 50–65.

Паращенко Каріна Михайлівна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ОБП-20-1
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ПІСЛЯВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ МІСТ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

За 9 місяців повномасштабного вторгнення росії на територію України було знищено сотні тисяч об'єктів житлової інфраструктури, зазнали руйнації міста і села, економіка опинилась у край важкому стані, а кожен регіон України так чи інакше відображає слід російської агресії. Ми стали свідками того, як люди втрачають своє житло, суб'єкти господарювання – підприємства. В цей час держава втрачає збитки сумами понад сотні мільйонів гривень, а міста – житлову, критичну, соціальну інфраструктуру та об'єкти, що становлять їхню культурну спадщину.

Трагічні умови, в яких опинилася наша держава, постають у центрі дослідження відомих вітчизняних вчених, які розробляють дієві механізми розбудови постраждалих територій України та їх господарського комплексу. Значну роль вивченню цієї проблеми приділили Ю. С. Рогозян, Л. С. Данилюк, С. І. Гречана, І. В. Заблодська та інші.

Широкої актуальності набирають праці зарубіжних вчених, які досліджували відновлення країн після воєнних конфліктів. Серед них: Б. Айхенгрін, М. Келлі, І. Кассьєрс, М. Рако тощо. Їхні доробки дозволяють вивчати європейський досвід провідних держав, як можна реконструювати міста та досягти післявоєнного економічного зростання.

Приміром, як зазначає М. Келлі, одним із найбільш успішних в історії прикладів усунення наслідків війни є метод післявоєнної відбудови Франції. Науковець підкреслив ключову роль у цих процесах інтелектуальної та культурної перебудови французької національної ідентичності. Зокрема, потужний суспільний консенсус щодо відновлення національної ідентичності у 1944–1947 рр. багато в чому допоміг забезпечити майбутнє процвітання сьогоднішньої Франції [1, с. 92].

Попри науковим дослідженням, вагому роль у розробці заходів стосовно післявоєнної розбудови України та її подальшого розвитку відіграє держава.

Указом Президента від 21.04.2022 № 266/2022 «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни» вже створено Національну раду з відновлення України та окреслені завдання, серед яких:

– відновлення і розбудова транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, військової інфраструктури і військовопромислового комплексу, структурна модернізація та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримка сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини;

– визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди;

– підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди [2].

Крім того, 09.06.2022 набув чинності Закон України від 12.05.2022 № 2254-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності», яким запроваджені:

– нормативні процедури розміщення тимчасових споруд та їхніх комплексів, призначених для тимчасового проживання та обслуговування населення, які не відносяться до об'єктів будівництва та зведення яких можливе за наявності схеми розміщення тимчасових споруд без проведення експертизи, стратегічної екологічної оцінки та без розгляду на архітектурно-містобудівній раді, і громадського обговорення;

– особливі умови встановлення та зміни цільового призначення земельних ділянок державної та комунальної власності, які допускають можливість в окремих випадках не дотримуватися правил співвідношення між видом цільового призначення земельної ділянки (у випадку зміни цільового призначення земельної ділянки – новим видом її цільового призначення) та видом функціонального призначення території, визначеним відповідною містобудівною документацією;

– процедури розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) унаслідок збройної агресії рф;

– процедури обстеження об'єктів нерухомого майна, які зазнали пошкодження, що передбачає розроблення центральними органами виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері будівництва Методики проведення обстеження пошкоджених будівель і споруд, оформлення його результатів;

– особливості розроблення, затвердження, реєстрації та внесення змін до будівельних норм на період дії воєнного стану, відповідно до яких усувається вимога щодо створення та зберігання фондів будівельних норм за рахунок коштів місцевих бюджетів, визначивши джерелом фінансування робіт з нормування у будівництві лише кошти державного бюджету [3].

Отже, розроблення даних завдань та спеціальних заходів є початковими кроками до відбудови регіонів України після війни. Проте спеціалісти висловлюють побоювання щодо норм, якими пропонується на період дії правового режиму воєнного стану в Україні, для земель комунальної та державної власності, відмовитись від розроблення містобудівної документації, та приймати рішення на місцях в «ручному режимі», без комплексних рішень та залучення фахівців з просторового планування, містобудівельників, без відповідних розрахунків, досліджень, врахувань існуючої забудови та містобудівної документації вищого рівня, та погоджень з громадою [4].

На нашу думку, Україна, як кандидат на членство в ЄС, повинна наближувати всі нормативно-правові акти до стандартів Європейського Союзу, а також використовувати досвід європейських країн для післявоєнного відновлення нашої держави.

Варто зазначити, що розвиток міст є неможливим без належного фінансування. НБУ прогнозує спад ВВП України на 31,5 %, в той час у 2023–2024 роках економіка пожвавішає і зросте на 4–5 %. Припускають, що саме з цих років розпочнеться поступове відновлення економічного стану України [5].

Отже, держава буде вживати заходи щодо скорочення витрат і перед місцевими бюджетами регіонів постане питання стосовно самостійного забезпечення всіх фінансових потреб.

Автори праці «Нарис про відбудову України» зазначають, що в процесі післявоєнної розбудови України варто виділити три стадії реконструкції:

1. «Негайна відповідь» – тривалість 6 місяців (схожа на ту, що надається країнам у разі стихійного лиха).

2. Швидке відновлення критичної інфраструктури та послуг – тривалість 3–24 місяці.

3. Закладення фундаменту для майбутнього зростання та модернізації.

Кожна із цих стадій має різні цілі та вимоги. Приміром, негайна відповідь – це набір заходів, які зазвичай вживаються після значних стихійних лих. Друга стадія реконструкції має бути спрямована на відновлення базових економічних та урядових функцій, а третя – вивести країну на траєкторію швидкого стабільного зростання [6, с. 6].

На нашу думку, дуже важливо відбудовувати Україну на прикладі розвинених країн світу, які змогли забезпечити собі гідний розвиток з часів Другої світової війни. Серед них: Японія, США, Франція та, як не дивно, Німеччина.

Як зазначалося вище, Франція є яскравим прикладом успішності подолання воєнних наслідків. Проте найбільш відомими і результативними прикладами колективних зусиль післявоєнної реконструкції різних країн світу є діяльність міжнародних організацій після Другої світової війни – це робота Адміністрації ООН з надання допомоги та відновлення в Європі і Китаї (1943–1946 рр.), позики Міжнародного банку реконструкції та розвитку Європі, План Маршалла для Західної Європи (1948–1951 рр.) та економічна допомога Японії.

Варто наголосити на тому, що План Маршала – це одна із найуспішніших ініціатив, всі цілі якого було досягнуто. Серед них: зростання виробництва, посилення внутрішньої фінансової стабільності, розширення зовнішньої торгівлі та розвиток європейського економічного зростання.

На сьогодні чисельна кількість міст та в цілому регіонів відновлюють зруйновану інфраструктуру. Відбудовують будинки та дороги, а щодня спеціалістами ремонтується вкрай необхідна критична інфраструктура. Все це є прикладом незламності нашого народу, але, все ж таки, більшість запланованих робіт та заходів буде відбуватися після перемоги, з впевненістю того, що вона знову не буде зруйнована.

Отже, для реалізації планів післявоєнної відбудови міст України найкраще орієнтуватися на досвід зарубіжних країн, які змогли успішно подолати все те лихо, що принесла війна. В процесі післявоєнної відбудови ми можемо виправити всі ті помилки, які були зроблені під час радянського будування міст. Як приклад, Президент України Володимир Зеленський запропонував прибрати панельні будинки в Україні та відбудовувати міста так, щоб вони мали найсучасніший вигляд в Європі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kelly M. War and culture: The lessons of post-war France. *Synergies Royaume – Uni et Irlande, 1,* 2008. P. 91–100. URL : https://gerflint.fr/Base/RU-Irlande/kelly.pdf (дата звернення: 17.11.2022).

2. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022. URL : https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225 (дата звернення: 17.11.2022).

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності : Закон України від 12.05.2022 № 2254-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#Text (дата звернення: 17.11.2022).

4. Палеха А. Аналітика тексту Закону України № 7282 «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності». URL : https://propertytimes.com.ua/blogs/anna_paleha/analitika_tekstu_zakonu_ukrayini_7282_pro_vnesennya_zmin_do_deyakih_zakoniv_ukrayini_schodo_pershochergovih_zahodiv_reformuvannya_sferi_mistobudivnoyi_diyalnosti (дата звернення: 17.11.2022).

5. FinBalance. НБУ: ВВП у 2022 році впаде на 31,5 %, у 2023–2024 роках зросте на 4–5 %. URL : https://finbalance.com.ua/news/nbu-vvp-u-2022-rotsi-vpade-na-315-u-2023-2024-rokakh-zroste-na-4-5 (дата звернення: 17.11.2022).

6. Нарис про відбудову України. 7 квітня 2022. URL : https://voxukraine.org/wp-content/uploads/2022/04/Reconstruction-of-Ukraine-2022-04-05copyedited_Ukr.pdf (дата звернення: 17.11.2022).

Умаров Артем Валерійович,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ОБП-20-1
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК МІСТА МАРІУПОЛЬ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО СТАНУ

Наприкінці лютого 2022 року, Україна стикнулася з найбільшим випробуванням у своїй незалежній історії. Повномасштабне вторгнення росії завдало глобальних руйнувань як у сферах діяльності країни: економіці, політиці, так і руйнувань інфраструктури на території нашої держави. Наразі з 24 лютого Збройні сили України (далі – ЗСУ), деокопували більше 1000 населених пунктів, де кожен з них є маленькою перемогою для нашої армії, для кожного українця.

Війна триває вже більше 8 років на сході України, за цей час було досить багато важливих подій. Проте початку вторгнення у 2014 році не приділялося належної уваги і половина населення навіть не відчувала військової агресії на території нашої країни. Це відчуття змінилося вранці 24 лютого 2022 року, президент росії оголосив про проведення «Спеціальної військової операції» на території суверенної, незалежної держави України. Поставивши ціль у взятті головних міст України, а згодом і всієї території, армія росії почала свої наступальні дії на українські міста та села. Хоча й армія рф зазнала значного супротиву, донедавна мала контроль майже над всім півднем, сходом та північчю. Через контр наступальні дії ЗСУ вдалося звільнити всю територію Миколаївської, Харківської та частково Херсонську [1].

Більшість українських міст, що були звільнені українськими військами зазнали значних руйнувань об’єктів інфраструктури: критична інфраструктура, житлові будинки, приватний сектор тощо. Експерти відмічають, що сукупні збитки, станом на серпень 2022 року становили понад 1 трильйон грн. Збитки завдані військами росії по об’єктам інфраструктури оцінюються близько в 750 млрд дол. США. Одним з найбільш знищених міст України є Маріуполь. Маріуполь – місто-герой, що знаходиться у Донецькій області, і зараз тимчасово окупований росією. За словами мера Маріуполя Вадима Бойченка, майже 100 % інфраструктури міста знищено.

Що відомо про тимчасово окупований Маріуполь:

- точна кількість загиблих не називається, але задокументовано близько 87 000 загиблих;

- інфраструктура міста знищена майже повністю; окупанти починають будівництво нових будинків створених в більшості для своїх військових;
- у місті гуманітарна катастрофа, проблеми з наданням медичної допомоги, щоденно помирають близько 150 осіб;
- протягом останніх 3 днів збільшується військова активність в центрі міста, все більше військової техніки переправляється в бік Донецька або ж залишається на околицях Маріуполя.

Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль оголосив про те, що вже 15 країн погодилися взяти участь у відновленні пошкодженої або знищеної інфраструктури, серед них: США, Італія, Австрія, Швеція, Швейцарія та інші [2]. І наразі виділяють такі основні три етапи відновлення країни (рис. 1).

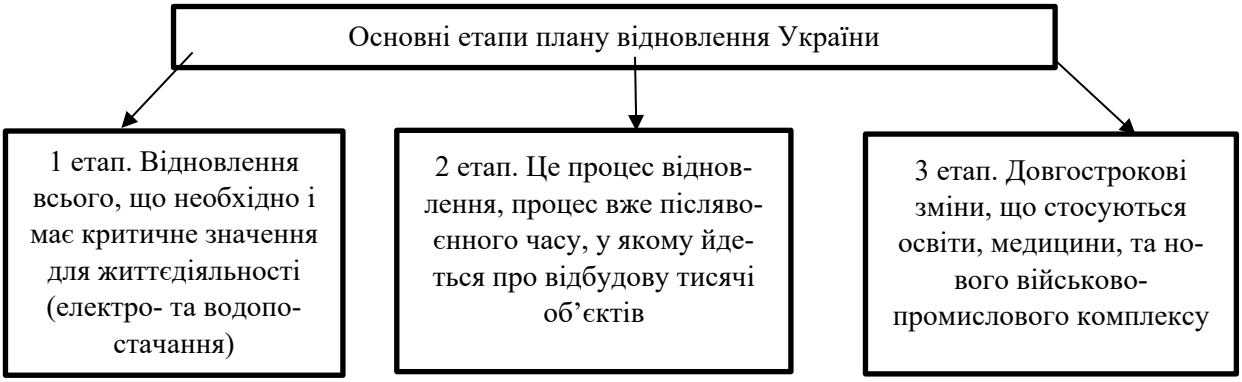

Рисунок 1 – Три основні етапи плану відновлення України після війни [2].
Джерело: сформовано автором на основі [2].

Частину фінансованих коштів планують скерувати на інтеграцію України до ЄС. Головною метою є відкриття ринків с країнами ЄС та G7, а також гармонізацію законодавства України з ЄС.

Щодо Маріуполя, 10 листопада у Києві відбулася презентація плану відбудови Маріуполя після деокупації під назвою «Mariupol Reborn». За попередніми даними на сьогодні, відбудова міста буде коштувати приблизно 14.5 млрд дол. США. Проявили ініціативу та погодилися спонсорувати такі організації як: USAID, ЄБРР, Світовий банк, а також державні підприємства SCM та Метінвест [4]. До відновлення Маріуполя будуть залучені найкращі архітектори світу, наразі відомо про Фулко Трефферса, нідерландського архітектора, що спостерігав та мав на меті розробити план розвитку міста ще до початку повномасштабного вторгнення. Фулко Трефферс – голландський архітектор, урбаніст, що досить відомий у всьому світі. Його найбільш успішним проектом є район соціального життя Space-S. До того ж багато розроблених ним концепцій реалізовано у Польщі, Нідерландах, інших країнах ЄС, а також в Україні: у Харкові, Києві. Філософія плану «Mariupol Reborn» полягає у тому, що місту хочуть надати значення символу миру.

Складання плану визначається у декілька основних кроків:

1) створення візуального плану відновлення міста; не менш важливим є той факт, що залучати до цього процесу будуть і маріупольців;

2) швидка відбудова об'єктів критичної інфраструктури;

3) оцінка збитків та формування економічного плану відновлення міста.

Загалом мета цього проєкту полягає у тому, аби відновлений Маріуполь, по-перше, став міжнародним символом миру; по-друге став розвинутим містом, що буде створено не за радянськими ідеологіями та плануванням, а містом, що створюється для людей різних вікових категорій з формуванням робочих місць, зручною логістикою та високим екологічним рівнем [4].

Отже, війна на території нашої країни завдала найбільш болючого удару за 31 рік незалежності. Починаючи з 24 лютого, ворог майже щоденно знищує інфраструктуру України. Місто Маріуполь, його вигляд на цей момент – це повне відображення того, що приносяться із собою російські війська: розруху, страждання, біль, смерть. Ні у кого нема сумнівів у тому, що Маріуполь буде деокупований. Саме тому, зараз українська влада зі своїми партнерами почала розробку плану відновлення цього міста, до якого долучаються як і світові організації, окремі країни світу, так і український бізнес. Серед країн, що вже погодилися допомогати у відновленні країни та зокрема Маріуполя є: США, Швеція, Австрія, Швейцарія, Данія, Німеччина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Контрнаступ ЗСУ на півдні країни (2022) / Вікіпедія. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF_%D0%97%D0%A1%D0%A3_%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D1%96%D0%B2%D0%B4%D0%BD%D1%96_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_(2022) (дата звернення: 14.11.2022).

2. План відновлення України. Хто і як допоможе українцям відбудувати зруйноване? *Zaxidnet*. URL : https://zaxid.net/plan_vidnovlennya_ukrayini_n1546850 (дата звернення: 15.11.2022).

3. Проєкт «Mariupol Reborn»: скільки втрачено та який план відродження Маріуполя. *SuspilneMedia*. URL : https://suspilne.media/314628-mariupol-reborn-plan-vidrodzenna-mariupola-u-kievi-prezentuvali-strategiu-vidbudovi-mista-marii/ (дата звернення: 15.11.2022).

Ярошенко Маргарита Сергіївна,
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, ОБП-20-1
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРСПЕКТИВНОГО ВІДНОВЛЕННЯ МІСТА ІРПІНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022-го року настав переломний момент в історії незалежності України. Внаслідок повномасштабного вторгнення країни-агресора рф, Президентом України було введено воєнний стан [1]. Під ударом опинилися всі важливі сфери розвитку та добробуту країни: економічна, політична, промислова, демографічна, соціальна, інфраструктурна тощо. З одного боку, росія підступно вчиняє акти тероризму на території України, знищує нашу історію, народ, та все на своєму шляху, а з іншого – руйнує свою економіку та взаємозв'язок з цивілізованим світом.

З початком війни, перший удар прийняли на себе прикордонні регіони, а саме: Чернігівська, Київська, Житомирська, Сумська, Донецька, Луганська, Харківська області. Місто-герой Ірпінь, що знаходиться в Київській області одне з тих (Буча, Гостомель, Ворзель, Бородянка), що зазнало не тільки ракетного обстрілу, але і опинилося під контролем російських військ, які вчиняли масові злочини над цивільними [2]. Однак 28 березня Збройні сили України виграли битву за Ірпінь, а 2 квітня було звільнено всю Київську область.

За інформацією мера міста Олександра Маркушина, за час окупації та боїв війська рф зруйнували близько 70 % цивільної інфраструктури та житлового сектору міста [3]. Ці трагічні події одразу привернули увагу не тільки вітчизняних журналістів, експертів та аналітиків, а й долучилися іноземні фахівці, які попри загрозу життя інформували населення про ситуацію в місті. Так, за оцінками волонтерів ініціативи RebuildUA, встановлено: з 22 149 будівель вціліло менше половини, близько 2500 споруд повністю знищено. Попередньо, сума збитків складає 25,3 млрд грн. Одним з основних джерел, що послугує для відновлення зруйнованих міст залишається виплата репарацій з бюджету рф. Для цього країни ЄС активно вилучають майно (яхти, вілли, нерухомість) російських олігархів, що в сумі разом із замороженими активами банків рф на Заході становить близько 1 трлн (ці кошти буду надані Україні не найближчим часом) [4].

Однак країни світу, такі як: США, Америка, Канада, Мексика, Іспанія, Польща, ЄС тощо, вже зараз долучаються до відновлення населених пунктів, які постраждали внаслідок повномасштабного вторгнення рф, виділяючи при цьому мільйони зі свого власного бюджету. 26 вересня 2022-го року відбулося засідання Ірпінської міської ради, в результаті чого, з міського бюджету було виділено близько 25 млн грн на відновлення житлового фонду Ірпеня, зокрема 13 млн грн підуть на заміну та встановлення вікон у місцях загального користування багатоквартирних будинків.

Ірпінь став одним з тих міст, яке з часу деокупації відвідали велика кількість іноземних делегатів, послів, чиновників тощо. Це має неабиякий вплив на процес запуску відновлення пошкодженої інфраструктури, будинків цивільних громадян тощо. Відповідно до цього, громадською організацією міста було створено «Фонд відновлення Ірпеня». Цей проект презентує дані про зруйновані об`єкти інфраструктури та має на меті залучати кошти благодійних організацій, міжнародних партнерів, приватних осіб меценатів, які підуть на відновлення міста. Кошти благодійників можна використовувати в декількох напрямах: в бюджет громадських організацій; придбання будматеріалів, техніки тощо; відбудова об`єкта під фініш [5].

За 9 місяців війни, Україна показує всю свою мужність та нескореність перед другою армією світу, демонструє перемоги на фронті, та повертає свої законні території і звичайно, країни сприймають нашу державу як сильного лідера-партнера, що здатен у перспективі розвитку підняти свою економіку та добробут до рівня високорозвинених країн. Саме тому міжнародна спільнота має інтерес до відновлення та розвитку української інфраструктури. Зрозуміло, щоб відновити таке масштабне місто, як Ірпінь, потрібно багато часу. Основне завдання перед місцевою владою – забезпечити людей тимчасовим житлом, які втратили власне (модульні містечка, залізне містечко), відновити пошкоджені житла по можливості, надати всі необхідні матеріали для ремонту, щоб у всіх була можливість перезимувати в такий складний період.

До відбудови Ірпеня залучилися такі відомі архітектори, як: Хірокі Мацура та Стефано Боері. Перший почав дослідження комплексного плану Ірпеня, проєктним менеджером з боку міста виступить CEO товариства «Відважних» та інвестиційної групи MOLODIST Володимир Співак. Міланський архітектор Стефано Боері є частиною команди, що проектувала школи та лікарні в Косово, і відповідно також приєднався до поекту. Наразі реконструкція міста відбувається в повільному темпі, враховуючи складність реалізації кожного етапу (від проєктування до фінішу). За оцінками волонтерів є об’єкти, що найбільше потребують ремонту: публічка бібліотека, будинок культури, старий ринок, приватні сектори та житлові будинки великого масиву. На відбудову всього міста необхідна велика сума коштів, адже лише за попередніми даними, вартість відбудови будинку культури оцінюється в 15 млн євро. ЮНІСЕФ також долучається до відновлення: фінансує

будівництво бомбосховищ в преміщеннях шкіл; Товариство Червоного Хреста надає кошти для відновлення дахів будинків; португальське місто Кашкайш будує новий садок, а Польща надає модульні містечка (тимчасове житло) для тих, хто втратив своє. Ірпінський міст, відомий у всьому світі також перебуває в аварійному стані, та обслуговується відповідними службами [6].

Допомогу з відновлення зруйнованої інфраструктури міста погодилися надати іспанське місто Герніка (зокрема, меморандум про співпрацю було підписано між представниками обох сторін) та мексиканське місто Тлахомулько, зазначає мер міста Ірпінь Олександр Маркушин [7]. Також місто відвідали речники Американської торговельної палати в Україні, яка займає одне з перших місць в українському бізнесі. Співпраця з цією організацією надасть можливість у пришвидшеному порядку відновити пошкоджений житловий фонд міста [6].

Отже, підсумовуючи все вищесказане, можна дійти висновку, що внаслідок повномасштабного вторгнення рф на територію України, під ударом опинилися всі важливі сфери розвитку та добробуту країни: економічна, політична, промислова, демографічна, соціальна, інфраструктурна. З перших днів війни і по сьогодні, ворог знищує українську інфраструктуру: житлові будинки, приватні сектори, школи, лікарні, цілі села та навіть міста (Маріуполь). Кількість людей, які втратили власне житло налічують тисячами. Саме тому держава та місцеві органи влади мають в пришвидшеному порядку забезпечити таких людей всім необхідним в перший час. Небайдужими є більшість країн світу (США, Америка, Канада, Мексика, Іспанія, Польща, ЄС), які надають фінансову, гуманітарну допомогу тощо. Відомі архітектори долучаються до проектів відбудови міста Ірпінь, благодійники вносять кошти до фонду відновлення міста, проходить етап активної розробки планів реконструкції пошкоджених об`єктів за участі як іноземних партнерів, так і вітчизняних фахівців. Тому можна стверджувати, що в перспективі відбудови міста Ірпінь є всі шанси відновити та покращити добробут населення до рівня високорозвинених країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 № 2102-IX // Законодавство України : база даних / Верхов. Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text (дата звернення: 14.11.2022).

2. Російська окупація Київської області / Вікіпедія. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BF%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%9A%D0%B8%D1%97%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96 (дата звернення: 14.11.2022).

3. За час окупації та боїв за місто російські війська зруйнували понад 70 % житлового сектору та цивільної інфраструктури у Ірпені / Еспресо. URL : https://espreso.tv/zruynovano-blizko-70-mista-mer-pokazav-yak-viglyadae-zvilneniy-vid-okupantiv-irpin (дата звернення: 14.11.2022).

4. Російські окупанти зруйнували половину Ірпеня. Як технології допомогли оцінити збитки у $922 млн / Forbes. URL : https://forbes.ua/inside/rosiyski-okupanti-zruynuvali-polovinu-irpenya-yak-tekhnologii-dopomogli-otsiniti-zbitki-u-922-mln-08072022-7062#:~:text (дата звернення: 14.11.2022).

5. На Київщині створили «Фонд відновлення Ірпеня» / MindBrand. URL : https://mind.ua/news/20245478-na-kiyivshchini-stvorili-fond-vidnovlennya-irpenya (дата звернення: 14.11.2022).

6. Архітектори планують місто майбутнього в Україні, поки ще падають бомби. *The New York Times*. URL : https://www.nytimes.com/2022/11/07/magazine/ukraine-rebuild-irpin.html?auth=login-google1tap&login=google1tap (дата звернення: 14.11.2022).

7. Шанс швидко відновити житловий фонд, – мер Ірпеня розповів, хто допоможе у відбудові міста. *24 Канал*. URL : https://realestate.24tv.ua/modulne-zhitlo-irpeni-teritriyi-sanatoriyu-lastivka-shho-vidomo_n2198225 (дата звернення: 14.11.2022).

Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

МОДЕЛІ ФІНАНСУВАННЯ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ В КРАЇНАХ ЄС

Ключова парадигма розвитку міст була сформульована у 2009 році Європейською агенцією з охорони довкілля ЄС. В її основі лежало розуміння того факту, що забезпечення високої якості життя населення є критерієм ефективності та метою здійснення усіх без виключення заходів, проектів та програм, що реалізуються в межах урбанізованого простору Європи. При цьому забезпечення належних та якісних умов проживання громадян є одним із головних завдань європейських міст. Також наголошувалось, що в країнах ЄС висока якість життя та комфорту населення мають досягатися як через реалізацію однаково важливих скоординованих політик щодо міського планування і соціально-економічного розвитку, так і політик гарантування доступу населення до житла із належними умовами проживання.

Штейнгауз Д. виділяє ознаки, за якими формуються головні відмінності різних моделей фінансування ринку житлової нерухомості, а саме: джерело фінансування, яке привалює на ринку, кількість рівнів, часовий горизонт фінансування, домінуючий підхід до фінансування інвестиційних потреб, стан регламентованості відносин між кредиторами і позичальниками, особливості регулювання, вплив на забезпечення економічного зростання і стабільності, орієнтованість на вирішення соціальних завдань (насамперед із забезпечення доступності житла) [1].

У країнах Європи досить поширеною є практика залучення фінансових установ до процесу фінансування будівництва. Слід зауважити, що саме участь банків у фінансуванні проєктів та страхування ризиків забудовників є головними механізмами захисту прав інвесторів житлового будівництва у країнах ЄС [2].

Розглянемо приклад моделей фінансування житлової нерухомості в таких країнах ЄС, як Німеччина та Польща.

У Німеччині існує лише один узаконений спосіб купівлі житла на стадії будівництва, при якому інвестор укладає договір не із забудовником, а з фінансовою установою, яка веде це будівництво: контролює хід будівництва та перераховує гроші відповідно до його графіка і графіка виконаних робіт. Саме фінансова установа на довірчій основі представляє інтереси інвесторів під час будівництва і на етапі здачі об’єкта в експлуатацію.

Оскільки договірних відносин між забудовником та кінцевим споживачем немає, забудовник може нести відповідальність за будь-яку шкоду (наприклад порушення нормативно-правових актів про безпеку або порушення абсолютних прав кінцевого споживача) лише за зобов'язальним правом. Після перерахуванням інвестором забудовнику першого внеску у розмірі 30 % від загальної суми і нерухомість переходить у власність інвестора, а решта 70 % коштів вноситься інвестором на таких етапах: 40 % – після завершення будівельних робіт (зокрема, покрівельних); 8 % – після нанесення покрівлі будинку та встановлення дахових водостоків; 3 % – після встановлення системи опалення; 3 % – після завершення сантехнічних робіт; 3 % – після завершення електромонтажних робіт; 10 % – після встановлення вікон; 6 % – після завершення опоряджувальних робіт; 3 % – після стяжки підлоги; 4 % – після облицювання стін у сантехнічних приміщеннях плиткою; 12 % – за готовність до заселення та поступової передачі у право власності; 3 % – після завершення фасадних робіт; 5 % – після остаточного завершення проекту та складання відомості про дефекти.

Для отримання дозволу на використання активів інвестора установа повинна надати інвестору гарантії забезпечення цих активів або застрахувати їх. Гарантом може виступати державний орган, кредитна установа або страхова компанія.

Спори, пов'язані з будівництвом, вирішуються у судовому порядку. Регіональні суди (Landgerichte) розглядають справи на суму понад 5000 євро, в той час як місцеві суди (Amtsgerichte) розглядають справи на суму до 5000 євро. У деяких регіональних судах є окремі палати для розгляду питань, пов'язаних з будівництвом.

У Польщі, аналогічно як і у Німеччині, інвестор укладає договір не із забудовником, а з фінансовою установою, яка контролює це будівництво. Забудовник створює відкритий або закритий трастовий рахунок на об'єкт будівництва. Перед перерахуванням грошей з трастового рахунку банк перевіряє рівень готовності кожного з етапів будівництва. Банк виплачує забудовнику кошти за нерухомість лише після отримання копії нотаріально засвідченого документа про передання права власності на житло покупцю.

Рахунок забудовника, на якому акумулюються всі кошти, відкривається під кожен конкретний об'єкт будівництва. Частина суми заморожується, що дозволяє частково повернути гроші інвесторам або покупцям, якщо вони відмовляться від житла або матимуть бажання поміняти квартиру з більшою площею на меншу. Після введення будівлі в експлуатацію забудовник власним коштом оформляє інвесторам право власності на житло і нотаріально засвідчені документи про таке оформлення є підставою для виплати коштів забудовнику.

Забудовник зобов'язаний надати інвестору банківські або страхові гарантії, відповідно до яких банк або страхова компанія поверне інвестору кошти, сплачені забудовнику у випадку: оголошення забудовника банкрутом; скасування інвестором контракту.

Відповідно до положень Цивільного процесуального кодексу Польщі, медіатор повинен досягти врегулювання спору впродовж періоду, визначеного судом, але який не перевищує трьох місяців.

Вважаємо, що для запобігання порушень прав інвесторів-фізичних осіб при залученні коштів до будівництва житла є участь банківських установ та страхових компаній у гарантуванні дотримання забудовником своїх зобов'язань. Дана вимога закріплена в законодавстві Німеччини, Польщі, Італії та Франції. Крім того, фінансові установи виступають в ролі ексроу-агентів, які захищають інтереси покупців нерухомості – забудовник може розпоряджатися коштами лише за умови виконання певних умов (завершення будівництва, введення будівлі в експлуатацію тощо). Виплати коштів здійснюються траншами, що значно знижує ризики інвесторів, пов'язані з невиконанням забудовником своїх зобов'язань. Крім того, обов'язковою умовою є страхування ризиків забудовника. У разі виявлення прихованих дефектів покупець має право звернутися до забудовника для компенсації своїх збитків, а забудовник зі свого боку отримає компенсацію від страхової компанії. Стандартною практикою є страхування прихованих дефектів на термін до 10 років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Штейнгауз, Д. Концепція розвитку фінансово-кредитних інструментів функціонування ринку житлової нерухомості в Україні. *Бізнес-Інформ.* 2022. № 1. С. 357–365.

2. Захист прав інвесторів житлового будівництва в країнах ЄС: Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит Комітету Верховної Ради України. URL : https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29221.pdf

3. Ілляшенко К. В., Ілляшенко Т. О., Товстуха О. В. Європейський досвід фінансування соціального житла як інструмент забезпечення сталого розвитку міст України. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка».* 2021. № 1. С. 163–172.

Морозюк Костянтин Сергійович,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня, ЕМУ-22-1,
ННІ економічної безпеки та митної справи
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства створює передумови для сталого економічного розвитку за рахунок розширення своєї діяльності на міжнародних ринках та формування нових джерел надходження виробничих ресурсів, технологій і сучасної організації виробництва. Сучасні економічні трансформації передбачають як поступову інтеграцію вітчизняних підприємств до системи міжнародних економічних зв'язків, так і залучення іноземних партнерів до діяльності в Україні. Активізація зовнішньоекономічної діяльності сприяє розширенню виробництва та збільшенню зовнішньоторгівельного обороту як кожного окремого підприємства, так і економіки міста та всієї країни.

Під час воєнного стану, коли економіка країни опиняється в складних умовах, коли високий рівень інфляції супроводжується відтоком кадрів унаслідок внутрішньої та зовнішньої міграції, коли частина підприємств не може функціонувати через руйнування або загрозу руйнування, розрив господарських зв'язків, відсутність сировини тощо, ті підприємства, які зберегли здатність працювати несуть в рази збільшене фіскальне та соціально-економічне навантаження, тому важливо, щоб здатність вести зовнішньоекономічну діяльність для таких підприємств зберігалась і, якщо можливо, інтенсифікувалась [1].

Проблемам формування організаційно-управлінських механізмів зовнішньоекономічної діяльності підприємства присвячено наукові дослідження зарубіжних та вітчизняних вчених: І. В. Багрової, І. Т. Балабанова, Л. В. Батченко, В. О. Васюренка, С. В. Вовк, Н. Ф. Гофмана, А. Г. Дем'яненко, О. І. Кредісова, О. Є. Кузьміна, Л. І. Михайлової, В. М. Нижника, П. В. Пузирьова, Н. І. Рєдіна, О. В. Шкурупія, А. І. Яковлєва та ін.

Сталий розвиток підприємств характеризується такими рисами, як: стабільний процес якісних (прогресивних) змін у роботі підприємства, який відбувається під впливом суперечностей зовнішнього та внутрішнього середовища. Він здійснюється у рамках 47 ринкового, організаційно-технологічного та

збалансованого розвитку за проєктами та сферами діяльності як у довготривалому періоді часу (стратегічний розвиток), так і у повсякденному житті (оперативний розвиток). Тобто ситуація у роботі підприємства змінюється в залежності від факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Вирішення проблеми існування сталого розвитку підприємств здійснюється за допомогою сучасних інструментів управління. Але в умовах воєнного стану сталий розвиток має риси адаптивного управління, а саме: в Україні знижені податки для налагоджування роботи бізнесу, скорочені мита з метою збільшення експорту продукції. Тому для підтримки сталого розвитку підприємств необхідно змінити концепцію формування інструментів його управління [2].

З середини березня 2022 року Уряд розпочав програму релокації підприємств з метою підтримки стабільності української економіки шляхом переміщення бізнесу з регіонів поблизу або в зоні бойових дій у безпечніші регіони, що знаходяться на Заході України [6]. Так, суб'єкти господарювання тепер можуть переїжджати до дев'яти областей: Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької, Вінницької, Волинської та південної частини Рівненської. Основний перевізник – АТ «Укрзалізниця». АТ «Укрпошта» відповідає за доставку обладнання на станцію, а також як оператор може підтверджувати проходження контрольних пунктів, формувати рахунки та інші документи для покриття транспортних витрат. Регіони, віддалені від активних бойових дій, беруть безпосередню участь у програмі. Особливо між Львівською, Чернівецькою, Закарпатською та Тернопільською областями існує конкуренція навіть серед тих, хто готовий прийняти переміщені підприємства. Незважаючи на те, що переміщені підприємства сплачують податки за основними місцями реєстрації, саме зусилля для покращення їх умов полягає у працевлаштуванні місцевих жителів та внутрішньо переміщених осіб, налагодженні та досвіді підприємницьких зв'язків. Крім того, така діяльність є важливим іміджевим елементом національної політики на регіональному рівні, результатом якої є покращення інвестиційного та бізнес-середовища, зміцнення співробітництва, створення комфортного середовища для проживання та роботи тощо [3].

Доцільно зауважити, що Уряд за дорученням Президента України розпочав нову економічну стратегію функціонування в умовах воєнного стану, щоб допомогти нашій економіці вижити і стати основою післявоєнного відновлення. Всього діє вісім програм, спрямованих на створення робочих місць шляхом підтримки бізнесу, державних закупівель, будівництва, кредитування та працевлаштування безробітних. Це також безповоротна допомога малому та середньому бізнесу, підтримка українських виробників, будівництво нової інфраструктури.

Координація всіх учасників фінансових ринків, включаючи банки, небанківські фінансові установи, національні банки та інші регулятори ринку, для забезпечення фінансової та загальноекономічної стабільності в найскладніших

ситуаціях воєнного часу. Це вимагає тісної координації зусиль і дій. А також дієва підтримка з боку органів державної влади. Національні банки надають рекомендації державним і фінансовим установам і публікують власні плани та наміри на найближче майбутнє. Рекомендації органам державної влади:

1. Розширити державну програму підтримки бізнесу.

2. Наблизити умови розміщення ОВДП до ринкової вартості гривневих ресурсів.

3. Диверсифікувати оподаткування імпорту.

4. Вирішити проблему втраченого житла та потенційно проблемної іпотеки.

5. Прийняти законодавчі норми, що сприяють стабільності кредитних спілок [4].

Доцільно зауважити, що післявоєнний економічний бум в Україні можливий лише за умови реалізації заходів національної економічної політики відповідно до чіткої та послідовної стратегії, спрямованої на дерегуляцію економіки та створення сприятливого інвестиційного клімату. Головним пріоритетом такої стратегії має стати зміна напрямків державного бюджету. Крім того, бюджетні кошти мають бути спрямовані на забезпечення базових національних послуг у сфері охорони здоров'я та освіти (шкільна освіта), а також на підтримку закладів культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Онешко С., Башлай С., Короленко О. Особливості збереження та підтримання економічного потенціалу України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 40. URL : https://visnyk.nuwm.edu.ua/index.php/econ/article/download/ve2202211/ 1071

2. Подрез О. І., Черепанова В. О. Європейська економічна інтеграція як запорука розвитку підприємств України. *Міжнародні економічні відносини. Сталий розвиток України в умовах глобалізації та Європейської економічної інтеграції: проблеми, перспективи, ефективність. ФЕНІКС-2022* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 31 травня 2022 р.; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків, 2022. С. 46–48. URL : http://repository.kpi. kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/57988/1/Podrez_Yevropeiska_2022.pdf

3. Скрипник С., Процевят О., Воронова О. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство.* 2022. № 38. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/ journal/article/view/1308

4. Звіт про фінансову стабільність, червень 2022 року. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-profinansovu-stabilnist-cherven-2022-roku

Єзерська Вікторія Володимирівна,
здобувачка вищої освіти другого
(магістерського) рівня, ЕМРМЗ-21-2
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
доцент кафедри економічної політики,
Державний податковий університет

ДЕВЕЛОПЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Економічне зростання будь-якої країни з ринковою економікою посилюється ефективним функціонуванням ринку нерухомості. Запорукою розвитку такого ринку в країні є попит на якісні об'єкти нерухомості, для фінансування, проєктування, зведення та управління якими необхідна узгоджена робота команди фахівців. Цим зумовлена поява нових учасників ринку нерухомості, діяльність яких пов’язана з формуванням споживчої вартості об’єктів нерухомості. Такими учасниками є девелоперські компанії, функціонування яких в Україні ускладнюється відсутністю цивілізованого ринку нерухомості, зокрема, його складової - ринку девелоперських послуг.

Під час війни девелоперські компанії в умовах падіння попиту на нерухомість та зростання собівартості будівництва опинилися у найважчій ситуації.

За три місяці російсько-української війни в Україні знищено сотні тисяч об’єктів житлової інфраструктури, майже кожна територія України зазнає руйнації, зруйновані цілі міста, села. Люди втрачають житло, суб’єкти господарювання – бізнес, міста – інфраструктуру, держава несе збитки та намагається в умовах воєнного часу напрацювати план заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України. Указом Президента України № 266/2022 від 21.04.2022 року «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни» вже створено Національну раду з відновлення України та окреслені завдання, серед яких: відновлення і розбудова транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв’язку, військової інфраструктури і військовопромислового комплексу, структурна модернізація та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримка сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об’єктів культурної спадщини; визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди; підготовка стратегічних ініціатив,

проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди [1].

Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад девелопменту внесли вітчизняні вчені: А. М. Асаул, І. А. Брижань, О. Р. Дєгтяр, Б. Л. Луців, Ю. М. Коваленко, О. О. Ляхова, А. А. Пересада, С. В. Онікієнко, В. Я. Чевганов, С. Г. Чигасов; а також зарубіжні: А. О. Бакуліна, А. Л. Кексінов, І. І. Мазур, С. М. Максимов, Н. Г. Ольдерогге, Р. Пейзер, В. І. Ресін, В. А. Сидоров, Є. І. Тарасевич, В. І. Шапіро, А. Фрей та Дж. Фридман.

На сьогодні нам бракує системної роботи у напрямку реформування містобудівного законодавства, хоча є певні дерегуляційни процеси, між тим хаотичні зміни до законодавства, які з одного боку усувають певні проблемні аспекти врегулювання складного будівельного процесу, а з іншого боку породжують нові, що вимагає пошуків нових рішень та нових змін. Так, 15 травня 2022 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудування», яким запроваджено новий вид програмного документу – «Програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини)». Ця програма не відноситься до містобудівної документації, однак має ознаки програмного документу в рамках статті 11 Господарського Кодексу України, набуває специфічних рис за рахунок обов'язковості внесення до Реєстру будівельної діяльності та імперативної вимоги врахування її змісту при розробленні та внесенні змін до містобудівної документації на місцевому рівні.

Поряд з цим до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» вносяться зміни якими запроваджуються: нормативні процедури розміщення тимчасових споруд та їх комплексів, призначених для тимчасового проживання та обслуговування населення, які не відносяться до об'єктів будівництва, та зведення яких можливе за наявності схеми розміщення тимчасових споруд без проведення експертизи, стратегічної екологічної оцінки та без розгляду на архітектурно-містобудівній раді, і громадського обговорення; особливі умови встановлення та зміни цільового призначення земельних ділянок державної та комунальної власності), які допускають можливість в окремих випадках не дотримуватися правил співвідношення між видом цільового призначення земельної ділянки (у випадку зміни цільового призначення земельної ділянки – новим видом її цільового призначення) та видом функціонального призначення території, визначеним відповідною містобудівною документацією; процедури розміщення виробничих потужностей підприємств, переміщених (евакуйованих) внаслідок збройної агресії росії; процедури обстеження об'єктів нерухомого майна, які зазнали пошкодження, що передбачає розроблення ЦОВВ, що забезпечує формування державної

політики у сфері будівництва Методики проведення обстеження пошкоджених будівель і споруд, оформлення його результатів; особливості розроблення, затвердження, реєстрації та внесення змін до будівельних норм на період дії воєнного стану, відповідно до яких усувається вимога щодо створення та зберігання фондів будівельних норм за рахунок коштів місцевих бюджетів, визначивши джерелом фінансування робіт з нормування у будівництві лише кошти державного бюджету [2].

Стосовно подальшої долі цього сектора є різні думки експертів ринку. Частина девелоперів конфіденційно повідомляє, що немає сенсу щось добудовувати, потрібно зберегти вільні кошти, зібрані з інвесторів, і вкласти їх, наприклад, в облігації внутрішньої державної позики або ж сховати від «сторонніх очей та пильного контролю» та почекати розв'язки війни. А порушення зобов'язань перед інвесторами потрібно пояснити воєнним станом, глобальним форс-мажором. Правові ж наслідки – аж до банкрутства і перетворення недобудов у довгобуди, варто заздалегідь передбачити та готуватися до майбутніх претензій інвесторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022. URL : https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225

2. Законодавчий огляд проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» (реєстр. № 7282) 21.04.2022. URL : https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/922/Legislation_Briefer_7282_UKR.pdf

Коляденко Роман Сергійович,
здобувач вищої освіти третього (PhD) рівня
за спеціальністю 051 «Економіка», група АЕ-22-1,
ННІ економічної безпеки та митної справи
Науковий керівник:
Марченко Ольга Іванівна,
канд. екон. наук, доцент кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Наразі найбільш серйозним і безпрецедентним в новітній історії країн Європи викликом є російська військова агресія проти України. Вона поставила під загрозу мир і безпеку не лише на європейському континенті, але й в усьому світі. Для України її соціально-економічні наслідки є особливо болісними, тому необхідно вже сьогодні планувати відновлення національної економіки, покладаючись на досвід інших країн.

Однією з ключових галузей будь-якої країни виступає будівельна галузь. Пріоритетне місце серед підгалузей будівництва займає житлове будівництво. Його називають своєрідним мультиплікатором розвитку економіки будь-якої країни. Забезпечення населення житлом в умовах відновлення економіки є одним із найважливіших соціальних завдань держави, яке можна вирішити, створюючи сприятливі умови для надходження інвестицій у галузь. Житлове будівництво України сьогодні знаходиться у стані спаду ділової активності, але має значний потенціал для подальшого розвитку.

У 2021 р. Україна увійшла до топ-10 європейських держав-лідерів за темпами подорожчання житлової нерухомості. За даними консалтингової компанії Knight Frank серед 130 країнУкраїна посіла 24 місце. Станом на вересень 2022 року Київська школа економіки оцінювала збитки інфраструктури на рівні 127 млрд дол., причому більшість руйнувань припали на житловий сектор (понад 136 тисяч будинків зруйновані, пошкоджені чи під окупацією). Світовий банк (2022) оцінив вартість реконструкції у 349 млрд дол (на 1 червня 2022 р.), зазначивши, що вона виросте, якщо війна триватиме. ВВП України, за прогнозом, у 2022 році впаде на 35 %. Наведені статистичні дані підтверджують актуальність вибраної нами проблематики.

Згідно з економічною теорією житлова нерухомість є економічним благом. Відповідно вона має ознаки подільності та конкурентності. Житлова нерухомість має низку характеристик: високу споживчу корисність відносно інших благ, здатність задовільняти матеріальні й нематеріальні потреби, тривалий період використання та є джерелом доходу тощо.

Житловий фонд складає найбільшу частку національного багатства, оскільки житло належить до головних потреб людини й до недавнього часу було первинною цінністю для більшості громадян України. У 1991 р. загальний обсяг житлового фонду в Україні нараховував 923 млн м^2, а через тридцять років такий показник уже становив 1 млрд м^2 [1]. Станом на кінець 2021 р. майже весь житловий фонд (98,1 %) розміщувався в житлових будинках квартирного типу, а 1,9 % (16,1 млн м^2) – площа гуртожитків та житлових приміщень у нежилих будівлях. Частка приватного житлового фонду загальним обсягом становила 93,4 %, тоді як комунального – 5,2 %, державного – 1,4 % [1]. Житловий фонд включає квартири в багатоквартирних житлових будинках, садибні житлові будинки, а також жилі приміщення в інших будівлях усіх форм власності. Згідно з даними Державної служби статистики України житлова площа, що у довоєнний період припадала в середньому на одну особув Україні, становила 24 м^2 проти 17 м^2 у 1990 р. [1]. Водночас такий показник є дещо менший відносно соціального стандарту ООН, що складає 30 м^2 житлової площі на одну особу [2]. У довоєнний період Україна щорічно будувала близько 10 млн м^2 житла або приблизно 0,25 м^2 на особу на рік [3]. Такі обсяги будівництва не призводили до виникнення надлишку нового житла. Найбільше будівництво здійснювалося в Києві, Львові та Одесі [4].

Унаслідок війни на первинному ринку попит на житло скоротився від 20 до 100 % залежно від регіону. Пропозиція теж зменшилась в рази. На вторинному ринку ситуація також складна. Для прикладу вартість оренди житла у Західному регіоні зросла від 20 до 225 %. Аналогічно і в Кіровогоградській, і Черкаській областях, де оренда квартир подорожчала від 13 до 373 %. Пропозиція, як і на первинному ринку, зменшилась практично у всій Україні [4].

Розглянемо основні риси поточного стану ринку житлової нерухомості. По-перше, він характеризується зниженням попиту під час війни, що значною мірою пов’язано з скороченням доходів населення, експерти свідчать про наявність відкладеного попиту. Дослідження свідчать, що лише кожному п’ятому вдалося зберегти рівень оплати праці на докризовому рівні. Майже 19 млн українців залишилися без роботи під час війни, в середньому доходи населення впали на 50–60 % від довоєнного рівня [1].

Придбання нерухомості потребує значних капіталовкладень, проте є високоризиковою операцією в умовах воєнного стану. Банки мінімізували ризики, припинивши кредитування на первинному ринку. Разом з тим держава впроваджує нову іпотечну програму «Доступне житло» (під 3 % річних), яка стартує з 1 жовтня 2022 р. Проте за теперішнім обсягом фінансування, не більше 17 000–20 000 осіб зможуть отримати іпотеку [5]. До воєнного періоду була розроблена програма «Доступна іпотека 7 %», якою могли скористатись близько 5000 сімей [6].

По-друге, в умовах нестачі матеріалів, робочої сили, постійного ризику «прильотів» та нестабільної економічної ситуації, обсяги діяльності в будівельному секторі України суттєво скоротилися, що вплинуло на кількість введених в експлуатацію житлових приміщень. Порівняно з 2021 р. темпи будівництва впали приблизно на 92 % [7].

По-третє, змінилися вимоги покупців житлової нерухомості, наразі безпека є головним фактором, тому перевага надається західним регіонам країни; покупців цікавлять будинки із бомбосховищем або підземним паркінгом [8].

Отже, можна зробити висновок про наявний відкладений попит на житлову нерухомість в умовах воєнного стану, скорочення нових пропозицій від забудовників, нерівномірність тренду цін, що залежать від конкретного регіону, нестачу інвестиційних ресурсів. Відновлення первинного ринку нерухомості залежатиме від реалізації державних програм підтримки. На подальший розвиток ринку впливатиме ситуація на фронті, тривалість воєнних дій та ряд інших політичних чинників.

Перспективи розвитку будівельної галузі залежать від формування і успішного розвитку його фінансових ресурсів і зацікавленості інвестора. Щоб досягти позитивних результатів у будівництві житлової нерухомості в умовах воєнного стану, будівельна галузь мусить постійно підтримувати високий рівень залучених грошових потоків. Відповідно, в Україні існує велика кількість схем щодо купівлі-продажу нерухомості, які ще й заохочуються через відсутність чітких обмежень з боку держави.

З огляду на те, що функціонування підприємств будівельної галузі є дуже чутливим до умов зовнішніх і внутрішніх чинників, українські девелоперські компанії постійно потребують високоефективних управлінських і стратегічних рішень оптимізації ресурсів, пов’язаних з коливаннями на ринку нерухомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/

2. Euro Area Housing Markets: Trends, Challenges & Policy Responses(September 2021)/European Commission, European Union. URL : https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/dp147_en_0.pdf

3. Ринок нерухомості та пов’язані ризики / Міністерство фінансів України. URL : https://minfin.com.ua/blogs/manny34/116197/

4. Yelisieieva, L. and Skoruk, O. 2022. HOUSING MARKET AND ECONOMIC POLICY IN UKRAINE. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 3, 31 (Nov. 2022), 6–11. DOI : https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-03-6-11.

5. Mind. Третя спроба: що відомо про нову іпотечну програму. 20.08.2022. URL : https://mind.ua/publications/20246249-tretya-sproba-shcho-vidomo-pro-novuipotechnu-programu

6. Урядовий портал gov.ua. Мінфін: Державна програма «Доступна іпотека 7 %» – для широкого кола громадян України. 22.02.2021. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-derzhavna-programa-dostupna-ipoteka-7-dlyashirokogo-kola-gromadyan-ukrayini

7. Темпи будівництва впали на 92 % у порівнянні з 2021 роком: дані за 140 днів війни. URL : https://realestate.24tv.ua/skilki-novogo-zhitla-ukrayini-zdali-zabudovni ki-za-chas-viyni_n2097291

8. Урсатій А. Е. Аналіз ринку житлової нерухомості в Україні. *Світ наукових досліджень*. 2022. Випуск 15. 19–20 грудня. URL : http://www.economy-confer.com.ua/full-article/3886/

Наукове видання

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У РОЗВИТКУ МІСТ ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Збірник тез доповідей
Всеукраїнської науково-практичної конференції

29 листопада 2022 р.

Укладач: *Т. В. Поснова*

Верстка: *Д. П. Завальніцька*

Здано до друку 29.05.2023. Формат 60х84/16
Папір офсетний № 1. Гарнітура «Times New Roman»
Друк. арк. 13,4
Тираж 300 примірників. Замовлення № 1049

Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром
«Державний податковий університет»
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022